

Nenad Veličković

ŠKOLOKREČINA

Nacionalizam
u bošnjačkim,
srpskim i hrvatskim
čitankama

LEKTIRA
NARODU

ŠKOLEGIJUM
LEKTIRA
6

ŠKOLEGIJUM
LEKTIRA

Izdavač:
Mas Media Sarajevo
Fond otvoreno društvo BiH

Za izdavača:
Emina Šukalo
Dobrila Govedarica

Recenzentica i recenzent:
Stanislava Barać
Dejan Ilić

Ilustracija na naslovnoj strani:
Edward Winsor Kemble
Ilustracija za Doživljaje Haklberi Fina, 1884

Korektura:
Sandra Zlotrg

Dizajn:
Asim Đelilović

DTP:
Boriša Gavrilović

Tiraž:
2000 primjeraka

ŠKOLOKREČINA

Nacionalizam u bošnjačkim,
hrvatskim i srpskim čitankama

Nenad Veličković

Sarajevo, 2015.

Uvod

1.

Bosna i Hercegovina je država pravno uređena Dejtonskim mirovnim sporazumom 1995. godine. Međunarodna zajednica, odlučna da zaustavi krvoproliće između Bošnjaka, Hrvata i Srba na teritoriji ove bivše jugoslavenske republike, učinila je znatne ustupke nacionalističkim zahtjevima sukobljenih strana i individualna ljudska prava podredila grupnim. Tako je obrazovni sistem ostao izvan nadležnosti države i podijeljen na tri nezavisna sektora, kojima upravljaju (svako svojim), bez obzira na komplikovano administrativno uređenje, tri vladajuća nacionalizma, čiji su interesi ugrađeni u odgovarajuće zakone, a razrađeni u posebnim nastavnim planovima i programima.

Usporedba sadržaja tzv. nacionalne grupe predmeta koju čine maternji jezik, istorija, geografija i vjeronauka, a za koju je nacionalizam *prirodno* zainteresovan, pokazuje velike raz-

like u izboru nastavne građe i velike sličnosti u metodama njene obrade. Praktično, svaki od vladajućih nacionalizama ima u obrazovanju istovjetan cilj: pribaviti naklonost i podršku budućih birača za one vrijednosti u ime kojih vlada i za ciljeve koje proklamuje kao nužne i neupitne.

Književnost se tu otkriva kao moćan instrument indoktrinacije. U koncertu školskih ideoloških aparata ona je najglasniji instrument. Sve što nacija vidi kao element svog određenja *pokriveno* je književnošću:

- nacija sebe prepoznaje u jeziku, jezik se konzervira u književnosti;
- nacija drži do tradicije, književnost je pamti i opisuje;
- nacija se okuplja oko simbola, književnost ih prepoznaje i slavi;
- nacija se konstituše na teritoriji za koju književnost osigurava *tapije*;
- nacija se legitimše istorijom koju pripovijeda književnost;
- nacija živi u mitovima koje žive u književnosti;
- nacija moral temelji na religiji, sveti tekstovi su književni tekstovi.

Nijedna druga umjetnost i nijedan drugi školski predmet nema ovako integrisan ideološki potencijal i zbog toga književnost u obrazovnom sistemu zauzima povlašteno mjesto (brojem nastavnih sati, tretmanom na prijemnim ispitima, imenovanjem škola).

Patriotizam je očekivan i poželjan ishod nastave književnosti i tome je podređen školski obavezni izbor pisaca, djela i tekstova. Od opismenjavanja, koje favorizuje jedno ili drugo pismo, preko nametanja isključivosti kao pravopisnog principa, do stila kao reprezentiva poželjnog modela mišljenja, književni jezik u školi vrijedan je prije kao reprezent nacije a nego kao (umjetničko) sredstvo komunikacije.

Zašto mladi ljudi nakon svršetka školovanja ne čitaju, ili ako čitaju zašto čitaju pretežno trivijalno i komercijalno štivo (pa stoga propadaju male nezavisne knjižare sa strožijim odnosom prema kvalitetu teksta), zašto su književne večeri i tribine slabo posjećene, zašto se nerado govori javno a kad se ipak govori onda u frazama? Zato što razvoj i njegovanje jezičke kreativnosti, kritičko vrednovanje teksta, sloboda izbora i polemika s kanonom nisu prioritet među obrazovnim ciljevima nacionalizma.

Nema ni odgojnog ni *književnog* razloga da dva djeteta rođena u dvije različite nacije ne sjede zajedno u istoj klupi i na istom jeziku čitaju tekst koji traži pažnju, maštovitost, strpljenje, dosjetljivost, ozbiljnost, a sve s ciljem da razumiju kakve veze smisao tog teksta ima s njima; koje im iskustvo prenosi, koju misao, za koje se vrijednosti zalaže, kako ih se one tiču. Pa ipak, to se u Bosni i Hercegovini dešava rijetko i svaki put na štetu djeteta koje pripada *manjinskoj* grupi, jer ni nastavni planovi i programi za predmet jezika i književnosti, pa prema njima ni udžbenici, čitanke, ne vode iskreno računa o potrebama pojedinca.

Iako su tri naroda (Bošnjaci, Srbi i Hrvati) *konstitutivni* na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, svaki od njih je manjina na većem njenom dijelu. To je posljedica komplikovanog administrativnog uređenja (sic!) zemlje, koja je podijeljena na Republiku Srpsku, Distrikt Brčko i Federaciju BiH (bošnjačko-hrvatsku), sastavljenu opet od deset kantona (šest s bošnjačkom većinom, dva s hrvatskom i dva tzv. *mješovita*). Praktično, nezavisno jedno od drugih, obrazovanjem u BiH upravljaju: u Republici Srpskoj Ministarstvo prosvjete (i kulture), u svakom od deset kantona kantonalno ministarstvo obrazovanja (i *nauke*, ili i *znanosti*, *kulture* i *športa*, i sl.), u Distriktu Brčko vladino Odjeljenje za obra-

zovanje. Federalno ministarstvo obrazovanja nema nikakve zakonske ovlasti i uglavnom koordiniše rad kantona u procesu odabira i štampe udžbenika. Također, u nekim *bošnjačkim* kantonima ministarstva se odriču nadležnosti nad područjima (najčešće opštinama) na kojima su Hrvati većina, na način na koji su ingerencije podijeljene i u *mješovitim* kantonima.

Međutim, iza ove komplikovane strukture stoji jasna i jednostavna podjela na tri obrazovna sektora nad kojim, svako nad svojim, svu vlast imaju srpski, hrvatski i bošnjački nacionalizam.

Rezultat je da školska praksa prilagođena zahtjevima nacionalizma prepoznaje na cijelom području tri oblika izvođenja nastave:

- tamo gdje je manjina neznatna, nevidljiva, *većinski* plan i program obavezan je za sve;
- tamo gdje su *manjina* i *većina* ravnopravni, nastava se izvodi prema različitim planovima i programima, u različitim školskim zgradama, ili u istoj ali podijeljenoj (tzv. dvije škole pod jednim krovom);
- u Distriktu Brčko gdje se sve tri nacije tretiraju jednako bez obzira na brojnost, nastavu pohađaju sva djeca skupa, osim nacionalne grupe predmeta, gdje se razdvajaju.

U ovakvoj školskoj praksi koriste se različite čitanke, koje odobravaju nadležna ministarstva a štampaju i prodaju:

- Zavod za udžbenike i nastavna sredstva u srpskom obrazovnom sektoru;
- izdavači *Alfa* i *Školska naklada* Mostar u hrvatskom obrazovnom sektoru;
- izdavači *NAM*, *Vrijeme*, *Svjetlost*, *Naša riječ*, *Bosanska riječ*, *Sezam* i *Sarajevo Publishing* u bošnjačkom obrazovnom sektoru.

U Distriktu Brčko u razdvojenoj nastavi koriste se udžbenici iz tri navedena sektora prema nacionalnom programu za koji se učenici/roditelji opredijele.

Udžbenička politika za koju je nadležno Federalno ministarstvo dozvoljava da se više izdavača takmiči za plasman udžbenika u škole. Plasman je povezan s velikim i sigurnim profitom, tako da u komplikovanom procesu odabira i odobravanja, podložnom korupciji, u škole odlazi nekoliko različitih čitanke nejednakog kvaliteta, o čemu na kraju cijelog procesa odlučuju stranački interesi. Rezultat kvazislobodnog tržišta je naprimjer čitanka izdavačke kuće NAM iz Tuzle za sedmi razred devetogodišnje osnovne škole, koju uprkos velikom broju materijalnih grešaka i nekolicini imbecilnih tvrdnji u šk. 2011/12. koristi preko 50 posto sedmaka.

Čitanke *Školske naklade*, koje se koriste u većini hrvatskih škola, praktično su izdanja *Školske knjige* iz Zagreba (Republika Hrvatska), *obogaćene* autorima i tekstovima iz Bosne i Hercegovine. Čitanke *Zavoda za udžbenike iz Istočnog Sarajeva* prate nastavni plan i program za srpski jezik i književnost koji se u velikoj mjeri poklapa sa odgovarajućim nastavnim planom u Republici Srbiji. Ovakvim *poništaivanjem* državnih granica hrvatski i srpski nacionalizam u Bosni i Hercegovini praktično proširuju uvid u odnos književnosti, obrazovanja i ideologije i na susjedne zemlje, tako da se zapažanja i zaključci jednim dijelom odnose i na Srbiju i Hrvatsku.

Diskriminacija pojedinaca vidljiva je u obrazovnom sistemu u Bosni i Hercegovini jer unutar jedne države tri nacionalizma isključuju *konkurente* tamo gdje imaju dominaciju (kakvu imaju i srpski i hrvatski nacionalizam u Srbiji i Hrvatskoj) a pregovaraju i čine ustupke tamo gdje su ra-

vnopravni. Ta diskriminacija u obrazovanju i u nastavi književnosti nije vidljiva na isti način u Hrvatskoj i Srbiji, jer se ne dovodi u pitanje i jer se rješava u okviru *manjinskih* prava. Međutim, ostaje otvoreno pitanje kako zaštititi prava djeteta/pojedinca u obrazovnom sistemu koji nacionalizam koristi kao svoj ideološki aparat i u kojem je književnost instrument indoktrinacije.

2.

Nacionalizam *kerberskog tipa* u Bosni i Hercegovini ima tri mozga koja funkcionišu na isti način. U čitankama ekstremno različitim po sadržaju (izbor pisaca, tekstova i ilustracija) prepoznaju se ista namjera i strategija, da se đaci pridobiju za vrijednosti *vlastite* nacije.

Jezik i pismo

Kerberske čitanke tretiraju jezik kao organ narodnog bića, kao kulturnu vrijednost od izuzetne važnosti za nacionalni identitet kojem se dijete privodi. Zato je potrebno da taj jezik prije svega služi identifikaciji govornika i zato će se naglašavati normirane dijalekatske posebnosti i pravopisna rješenja po principu isključivosti. Bošnjačke čitanke poklanjaće posebnu pažnju turcizmima, biraće tekstove bogate arhaičnim izrazima, insistiraće na čuvanju glasa h. Jezik će najčešće zvati bosanskim. (*Za Bašeskiju kažu da je pisao na turskom, a mislio na bosanskom jeziku. Isticao je da je bosanski ljepši od arapskog, turskog ili perzijskog jezika.*) Hrvatske će jezik zvati hrvatskim, isključiće sasvim ćirilicu, riječke ekavske tekstove će kroatizirati, na turcizme i srbizme reagovaće kao na strana tijela. Istovremeno kajkavsku ekavštinu neće kroatizirati. Srpske će naglašavati značaj Vukove reforme i prednost ćirilice nad latinicom. Jezik je u njima srpski. Svi će poučavati da je vlastiti jezik lijep i da je bogatstvo koje treba njegovati i čuvati. U većini slučajeva

tekstove tuđih pisaca davaće drugim pismom. (U srpskim čitankama hrvatskih i bošnjačkih autora latinicom, u bošnjačkim srpskih ćirilicom.)

Istorija

Književnost ima tu sposobnost da sugestivno prikaže događaje u fiktivnoj i fikcionalnoj prošlosti, one koji se nikada nisu dogodili, ili barem nisu na prikazani način. Čitalac iz tačke gledišta pripovjedača ili lika svjedoči tim *događajima*, emotivno angažovan, zaboravljajući vremenom da se to čemu je *svjedočio* nije dogodilo, da je učestvovao u fikciji a ne u istoriji. Nacionalizam koristi književnost kao zamjenu za istoriju, jer je književnost kao umjetnost slobodna od odgovornosti od koje istorija kao nauka nije: da objektivno povezuje i tumači sve raspoložive činjenice i ne tvrdi ono što nije u stanju dokazati. U tako ispričanoj *istoriji* svaka nacija je ili pobjednica u pravednom odbrambenom ratu ili žrtva izdaje i agresije.

Bošnjački nacionalizam koristi književnost u kreiranju slike o dinastiji Kotromanića; *Kameni spavač* Maka Dizdara nauci uprkos proizvodi *dobrog Bošnjana* u mitu o moralno superiornim bogumilima kao žrtvama progona s istoka i sa zapada; idealizuje se begovska prošlost (pa će *Ibrahimbegov ćošak* kotirati bolje nego *Mujagino junaštvo*). U hrvatskim čitankama veličaju se uskoci, gusari, odmetnici protiv Turaka, *kraljevi* iz doba srednjovjekovne samostalnosti. Srpska *istorija* predstavljena u čitankama slavi Prvi srpski ustanak, hajdukovanje, pobjede u Prvom svjetskom ratu i zlatni vijek Nemanjića. Istovremeno prikazuje srpski narod kao žrtvu turske surovosti, austrijske politike, njemačkog terora u Drugom svjetskom ratu.

Neprijatelji

U vezi sa proizvodnjom ove *herojsko-patničke* prošlosti stoji interes nacionalizma da se opiše/opaše neprijateljima.

U srpskom školskom književnom kanonu to su *Turci, Švabe*, katolici, poturice, ustaše, Albanci; u hrvatskim četnici, Mađari, Habsburgovci, Mleci, Turci, Srbi (žandari); u bošnjačkim Austrija. Bošnjačke čitanke daju prednost baladama i sevdalinkama ispred *muških*, junačkih, pjesama. Budući da je interes bošnjačkog nacionalizma tzv. zajedništvo u jedinstvenoj Bosni i Hercegovini, on književnost ne koristi kao sredstvo satanizacije druga dva *konstitutivna naroda*. Hrvatski nacionalizam, naprotiv, to čini na primjerima iz *domovinskog rata*, uvodeći u čitanke tekstove vezane za Vukovar i Dubrovnik.

Teritorija

Patriotizam kao najveća vrijednost koju škola afirmiše, a đaci je trebaju prigrliti, projektuje se prije svega na teritoriju. Slave se ljepote zavičaja i prirodne ljepote *domovine*, ali tako da se dovode u vezu sa drugim atributima nacije (stećci, manastiri, dijalekti...).

Za Bošnjake je domovina Bosna. Rijetko i Hercegovina, jer imaginarna domovina treba biti iznad administrativne; u skraćenom nazivu je sadržana bliskost. Bošnjačka Bosna je dobroćudna, miroljubiva, gostoprmljiva, naivna; i istovremeno zbog svega toga izložena nasilju. Za Srbe je domovina tamo gdje je srpska duša (Šantić), ili srpski grob, ili srpske kosti (Jakšić). Domovina je osim u sadašnjim granicama i na tlu koje je slobodno ili odbranjeno (Republika Srpska, Crna Gora), ili koje je izgubljeno za političkim stolom (dijelovi Hrvatske, Dubrovnik). Hrvatske čitanke vide domovinu kao zemlju Hrvata, raskošne ljepote čija je kruna Dubrovnik, često idealizovana očima emigranata koji sanjaju povratak. Hercegovina se prepoznaje kao zemlja

otaca i djedova, krševita i surova, ali sunčana i slobodna. Ni srpski ni hrvatski nacionalizam ne vidi državu Bosnu i Hercegovinu kao domovinu.

Simboli

Nacija se okuplja oko zastave, grba i himne. Ali književnost može simbolima učiniti književne likove, motive, pa čak i pisce. U srpskom simboličkom arsenalu to su pjesnici (Đura Jakšić, Jovan Dučić), pjesme (*Plava grobnica*, *Simonida*), likovi (seljaka u opancima, pod šajkačom). Simboličku vrijednost imaju poprišta bitaka, grobovi, životinje (vuk, soko, at) i gusle. Bošnjačke čitanke stavljaju u prvi plan stečke, prije svega motiv čovjeka s podignutom desnom rukom. Ćilim, česma, most također su česti motivi. U hrvatskim čitankama veliku simboličku vrijednost imaju šahovnica, trobojka, križ, ribari, težaci, majke, vinova loza, kruh i vino. Na ilustracijama su česti glagoljica i morski motivi.

Srpske i hrvatske čitanke za primjer nacionalne himne uzimaju tekst himne Srbije, odnosno Hrvatske.

Vjera i tradicija

Religioznost ispoljena kao učešće u ritualima jedne od tri konfesije – katoličke, islamske i pravoslavne, ključni je razlikovni element u reprezentaciji svakog od tri nacionalizma u Bosni i Hercegovini. Pobožnost je poželjna vrijednost i škola ima zadaću da je afirmiše.

U srpskim čitankama gaji se kult svetosavlja, česte su ilustracije s motivima manastira, fresaka ili ikona. Učenicima se sugerije da su vjera i nacija nerazdvojivi i da je promjena vjere moralno neprihvatljiva (*Pilipenda*). U hrvatskim čitankama biblijski tekstovi i tekstovi s religioznim motivima ne tumače se kritički i imaju funkciju agitovanja za pobožnost. Česte su ilustracije s motivima križa, Gospe, bogomo-

lja. Bošnjačke čitanke češće će posegnuti za tekstovima pisaca iz zemalja islamskog kruga (Taha, Pamuk).

Sva tri nacionalizma nastoje izostaviti tekstove koji propituju religioznost ili koji pozivaju učenike da o tome kritički promišljaju. Ako poneki promakne toj strogoj pažnji, pobožnost se ne dovodi u pitanje ili se smisao teksta tumači u njenu korist (*1001 noć, Veče na školju*).

Dosta prostora u čitankama dobiće tekstovi u kojima se opisuju život na selu, prije svih forme usmene književnosti u kojima se opisuju običaji i afirmiše tradicija. Srpska čitanka naglašavaće porodične vrijednosti, seljaštvo, zemljoradnju. (Zato će npr. Glišićeva *Prva brazda* dobiti prvenstvo pred *Glavom šććera*.) Hrvatska čitanka isticaće ljepotu kršćanskih blagdana (Božić, Uskrs) i birati tekstove s tim motivima. Bošnjačka će favorizovati sevdalinku kao pjesmu muslimanskog gradskog stanovništva.

Svi će jezik predstavljati kao važan aspekt kulturnog nasljeđa.

Rod, patrijarhat

U vezi s rodnim pitanjima, sva tri nacionalizma ne koriste čitanke za pokretanje rasprave o seksualnosti; ne biraju se tekstovi koji uvode erotiku kao temu. Patrijarhat je naciji (zasnovanoj na hijerarhiji otac porodice – vođa naroda – bog) prihvatljiva društvena struktura i u čitankama se ne problematizuje. Idealizuje se romantična heteroseksualna ljubav, žena je prije svega majka (ako nije ratni plijen, kao u epskoj pjesmi *Budalina Tale*). Rijetki su tekstovi u kojima su junakinje djevojčice i u kojima se govori o svijetu iz njihove perspektive i iz njihovog iskustva. U srpskim čitankama ne poštuje se rodna korektnost u obraćanju đacima.

3.

Sva tri nacionalizma služe se u čitankama istim postupcima indoktrinacije.

a) odstupanje, **devijacija**: Pažnja učenika često se skreće sa bitnog na nebitno, sa sadržaja na formu, sa *etike* na *estetiku*, sa ideje djela i vrijednosti koja se zastupa na književne postupke, sa socijalnog na nacionalno ili se univerzalne vrijednosti zanemaruju za račun partikularnih.

b) podmetanje, **insinuacija**: U obradi tekstova izriču se nejasni stavovi, ne razjašnjava se metod, činjenice se povezuju proizvoljno, logika se ne primjenjuje, završava se u nedorečenosti. Stav zamjenjuje aluzija. Potiču se osjećanja umjesto da se angažuje razum. Nacionalizam pribavlja saglasnost o vrijednostima a bez propitivanja, argumentacije, kritike.

c) svođenje, **redukcija**: Zaključuje se na malom i pogodnom uzorku, i iz tog uzorka se proizvoljno uopštava. Namjerno se ne sagledava cjelina, ne ispituju se svi mogući aspekti, ne angažuje se kritička svijest. Ističu se vlastite vrijednosti. Objektivna i stručna analiza posuđuje svoj legitimitet zaključcima koji su izvedeni na selektivnom uzorku.

d) obmanjivanje, **mistifikacija**: Činjenice se prikazuju ili tumače pogrešno i laž se proizvodi u istinu. Tlapnja postaje opipljiva. Subjektivnost se prerađuje u objektivnost!! Predmet je ono čega nema, ali što se stvorilo i što se treba održati. Književnost se konstituiše kao alternativna (etnička) istorija. Retorika zamjenjuje logiku; korisne su fraze i dvosmislenosti. Umjesto termina koriste se metafore. (Ovaj postupak je instrument ideologije infiltrirane u nauku. *Teorija* koja ne objašnjava pojave nego ih imenuje, terminološki uređuje umjesto da ih razumije, primjer je mistifikacije.)

e) prizivanje, **evokacija**: Jednim tekstom se priziva drugi. Tekst u čitanci se ne interpretira, nego se u vezi s njim pokreće rasprava o temama koje su za ideologiju važnije od

tema koje nudi tekst. Asocijacije razaraju usredsređenost na predmet. Postupak je koristan kada ponuđeni tekst ne pruža dovoljno prostora/mogućnosti ideologiji da afirmiše svoje vrijednosti. Nastava književnosti je u ovom smislu blagorodna, jer raznovrsnost tema multiplicira mogućnosti da se asocijacijama pažnja presumjeri na istoriju, kulturu, politiku, tradiciju, religiju...

f) usisavanje, **apsorbicija**: Namjerno pogrešno ili nepotpuno tumačenje, s ciljem da se u tuđi smisao ubaci (usadi, umezne, podmetne) vlastiti, da se tuđe vrijednosti zamijene svojim. Postupak je koristan kada su vrijednosti u tekstu takve da podrivaju autoritet ideologije. Tumačenja će previdati satiru, mane će pretvarati u vrline (i obratno), iz korpusa književnih djela biraće se oni tekstovi ili odlomci koji će na određenu temu gledati iz perspektive bliske ideologiji.

g) neviđenje, **ignoracija, arogancija**: Izbjegavanje rasprave, namjerno *neviđenje* drugog i drugačijeg. Ignorišu se rodne studije, drugi i drugost... Umjesto rasprave o drugom ili polemike s drugim pojačava se intonacija, egzaltacija se pretpostavlja argumentaciji. Ne podstiče se kritičko mišljenje. Ohrabruje se povjerenje u stereotipe. Ignoracija se prepoznaje u izostavljanju interpretacije, ali i u tumačenjima koja odbijaju uvesti *opoziciju* u raspravu; u vezi s religioznim tekstovima u pravilu se ne daju naučna saznanja o istorijatu zapisa, učenici se ne upozoravaju na intertekstualnost i ne preispituje se *svetost* tih tekstova.

4.

U sadržaju čitanki moguće je prepoznati ključne tačke političkih programa svakog od tri bosanskohercegovačka *konstitutivna* nacionalizma. Srpski i hrvatski ne vide Bosnu i Hercegovinu kao pravni okvir za ostvarenje svojih ciljeva. Oba se oslanjaju na veze s *maticama* i koriste njihove ra-

spoložive resurse. Ne pokazuju interes da u obrazovnom sistemu jačaju svijest đaka o *pripadnosti državi Bosni i Hercegovini* (što je jedan od ciljeva obrazovanja naveden u Okvirnom zakonu, jednako ideološki usiljen), nego prednost daju *razvijanju svijesti o vlastitom kulturnom identitetu, jeziku i tradiciji*. Bošnjački nacionalizam strateški je u podređenom položaju: ne samo zato što je u ratu pretrpio najveću štetu i što nema logističku podršku kakvu imaju druga dva, nego je *razvijanje vlastitog kulturnog identiteta* počeo s velikim zakašnjenjem i taj proces još nije završio. Budući da sebe ne vidi izvan granica države Bosne i Hercegovine, on veliku energiju ulaže u kompromise s partnerima koji nisu spremni na ustupke. Njegovi nastavni planovi i programi i njegove čitanke daju dvije trećine prostora *nebošnjačkim* piscima i tekstovima, ali iza te aritmetičke korektnosti stoji isto shvatanje obrazovanja kao državnog ideološkog aparata. Bošnjačke čitanke u poređenju sa srpskim i hrvatskim su nedorečene, konfuzne, *šizofrene* u nastojanju da istovremeno budu i *bosanskohercegovačke* i *bošnjačke*. Kao instrument bošnjačkog *nacionalizma u izgradnji* nastava književnosti osuđena je na privremena i površna rješenja, bez solidne infrastrukture i bez jasnih (makar i diskriminatornih) standarda. Improvizacije kojima je posvećeno prvo poglavlje ove knjige ilustracija su takvog stanja.

5.

Da se književnost u obrazovanom sistemu koristi kao sredstvo indoktrinacije nije ni teško ni jednostavno dokazati. Lako je, jer je nacionalizam na svojoj zaposjednutoj teritoriji bahat i neosjetljiv za interese i prava drugih, pa nema potrebe za mimikrijom, a komplikovano jer je odgovornost anonimno-kolektivna i prikrivena u podrazumijevanju da alternative nema. U tom prećutnom konsenzusu da je zadatak književnosti uzgoj patriotizma ne očekuju se pitanja

o šteti koju trpe objektivnost, logika, istina, pravičnost, uopšte univerzalne ljudske vrijednosti. A kad se i ako se ona ipak uobliče, kome ih postaviti? Nastavniku, ili struci koja potpisuje udžbenik (autori, urednici, recenzenti, prosvjetno-pedagoški zavodi), ili autoritetima koji stoje iza nastavnih planova i programa (najčešće s univerziteta)? I kako – otvorenim pismom, ili kroz parlamentarnu proceduru, ili telefonom direktno u program?

Čitanke, sa sadržajem koji ispunjava želje i zahtjeve ideologije, nude neka imena i otvaraju prostor za raspravu o kvalitetu, ciljevima i odgovornosti. Prigovor da je njihova važnosti precijenjena, jer nastavnici ionako ne rade po čitankama i ne slijede ponuđena interpretacijska rješenja, ne umanjuje značaj te rasprave jer mi uistinu ne znamo po čemu nastavnici rade i šta u svom radu slijede.

Ono što vidimo kao rezultat tog tajanstvenog posla opisano je na početku ovog uvoda: njihovi đaci, nakon što napuste učionice, uz rijetke izuzetke, ne čitaju književna djela, ili čitaju pretežno trivijalno i komercijalno štivo, ne posjećuju književne večeri i tribine, ne produžavaju članstva u bibliotekama, ne prate (pa je zato na tržištu sve manje ima) književnu periodiku. Istovremeno, većina ih nije razvila jezičku kreativnost i nema razvijenu sposobnost pažljivog i aktivnog čitanja/slušanja i razumijevanja tuđih iskaza.

Otkud tako kržljiv plod na tako brižno (i tajno!) njegovanom stablu? Šta su i kako su mjerljivi rezultati rada nastavnika i nastavnica književnosti? Prema ostvarenju kojih ciljeva oni određuju svoj uspjeh ili neuspjeh, u tom djelovanju izvan okvira postavljenih nastavnim planom i programom, transparentnog jedino u čitankama?

Drugo, u kakvom je odnosu taj tajanstveni posao koji oni rade iza zatvorenih vrata svojih učionica sa ideološkim ciljevima nastave književnosti koji su ovdje pobrojani i prepoznati u odobrenim i javno dostupnim udžbenicima? Za

koje se vrijednosti zalažu, ako ne za vrijednosti nacionalizma? Zašto to čine tajno, i tajno od koga; od države, od kolega, od roditelja, od đaka, od struke? Šta je u toj tajnosti dobro i kako ona doprinosi ostvarenju njihovih tajanstvenih ciljeva? Zašto misle da lične resurse i potencijale trebaju trošiti na prikrivanje i kamufliranje umjesto na javno djelovanje u polju obrazovanja s ciljem da se državnoj ideologiji ospori i oduzme pravo na indoktrinaciju?

Dok taj odgovor ne bude glasniji od mrmljanja, ili dok ne bude vidljiv u doprinosu koji književnost može dati zastupanju opštih humanističkih vrijednosti proklamovanih za ciljeve obrazovanja, čitanke ostaju najjasniji čvrsti i opipljiv trag šunjanja ideologije oko učionice.

Broj od osamnaest čitanke iz kojih su primjeri predstavljeni u ovoj knjizi višestruko je manji od ukupnog broja udžbenika jezika i književnosti pročitanih i obrađenih istom pažnjom i metodom. Nisu niti svi prepoznati primjeri indoktrinacije iz jedne čitanke uvršteni u ovaj izbor. To praktično znači da bi njihov ukupan broj, u svim udžbenicima maternjeg jezika i književnosti, od prvog osnovne do četvrtog razreda srednje škole, u sva tri obrazovna sektora u Bosni i Hercegovini, premašio par hiljada. Zašto su izdvojeni ovi a ne neki drugi uglavnom je stvar slučaja, osim kada se ciljano tražio određeni postupak indoktrinacije ili primjer iz određenog sektora. Koliko ih ukupno tačno ima zavisi od toga šta se tačno broji, odnosno šta građa tačno obuhvata; samo čitanke za osnovnu školu, i/ili čitanke za gimnazije, ili i za stručne srednje škole, da li samo one koje su aktuelne, ili sve koje su bile odobrene u nekom vremenskom periodu, samo unutar jedne nacije, ili sve tri. Ali to nije pitanje na koje se ovdje odgovara, nego: zašto bismo bili zadovoljni obrazovanjem u kojem postoji makar i jedan ovakav primjer korištenja književnosti u svrhu indoktrinacije?

6.

Važan dio ove knjige jesu kopije stranica čitanki slučajnim odabirom uvrštenih u korpus građe za istraživanje. One se ovdje prilažu ne samo kao *dokazni materijal* i potvrda da su primjeri korektno navedeni, nego i kao prilika da čitalac stekne uvid u način na koji su oni grafički predstavljeni. To se čini uprkos izričitoj zabrani koju većina udžbenika naglašava na *impresumskoj* stranici (npr: *nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, niti na bilo koji način reproducirati bez nakladnikovog pismenog odobrenja*) jer se ovaj zahtjev razumije samo kao upozorenje protiv namjere da se izdavaču nanese materijalna šteta. Međutim, udžbenik nije bilo koja knjiga nego knjiga koja formira vrijednosno prosuđivanje i razvija kritičko mišljenje i stoga profit izdavača ne može biti važniji od štete koju eventualno njegov proizvod može načiniti. Drugim riječima, polje obrazovanja možda više nego i jedno drugo treba biti slobodno za argumentovanu javnu raspravu i svaki dio svakog udžbenika u tom smislu *smije se i mora umnožavati*. Najzad, zašto bi izdavačke kuće imale monopol? Zašto roditelji moraju plaćati indoktrinaciju djece? Zašto se pisani sadržaji obrazovanja ni bi tretirali kao javno dobro i bili dostupni besplatno? Naravno, kao javno dobro svih građana, a ne većine, ili, u konačnom, elite koja tu većinu zastupa.

7.

Na još jedno pitanje potrebno je ovdje odgovoriti: zašto je analiza sadržaja bošnjačkih, srpskih i hrvatskih čitanki *dramatizovana* u formi đačkog dnevnika?

Razloga je nekoliko.

Prvo, dramatizacija razbija monotoniju koja bi nužno bila rezultat ponavljanja jednog te istog zaključka: da je književnost sredstvo indoktrinacije. Istovremeno, dijalog ne umanjuje argumente rasprave koja se pokreće o istraženoj i predočenoj građi.

Drugo, dramatizacija uvodi u raspravu o indoktrinaciji literaturom u školskoj praksi perspektivu djeteta i roditelja (ili staratelja). Zato su neki likovi na momente starmali, jer izgovaraju rečenice koje nisu realno i uvjerljivo njihove, nego onih koji imaju obavezu da štite njihova prava i interese, a koji se ne moraju nužno priklanjati nametnutim nacionalističkim vrijednostima.

Treće, dramatizacijom analize sadržaja čitanke uključuje se u raspravu odgovornost nastavnika. Oni su ovdje predstavljeni kao karikatura odanosti i lojalnosti državnom ideološkom obrazovnom aparatu, jer se ne vidi jasno kada i kako oni to nisu, ali je svaka sličnost s konkretnim pojedincima slučajna.

Dalje, dramatizacija otvara mogućnost da bi se za ovako predstavljenu temu mogli zainteresovati i sami đaci i možda studenti književnosti i budući nastavnici. Oni će znati da ovako zaoštreni i polarizovani stavovi ne odražavaju njihovu realnost, ali će možda shvatiti da nju ne odražavaju ni njihove čitanke. I možda će posumnjati u *istine* koje im se isporučuju metodama laži, obmane, prisile, prikrivanja i ignorisanja. Tom nadom nadahnutu je ova knjiga.

Sadržaj

- 029 **METODIKA, NAŠA DIKA**
- 031 **Učenici i drugi predmeti**
(O pozorištu, B)
- 035 **Aljo je izda**
(O romanu, B)
- 040 **Tablom niz sundere**
(*Hasanaginica*, B)
- 046 **Iz paučionice bosanskog**
(Vjenceslav Novak, *Iz velegradskog podzemlja*, B)
- 051 **JEZIK, U TOM PISMU PIŠE...**
- 053 **Vjetar roda do moga**
(Petar Preradović, *Jezik roda moga*, H)
- 060 **Govori kao što pišeš, a piši kao što čitaš**
(Vuk Stefanović Karadžić, S)

- 065 **Jamasutra**
(Ivan Goran Kovačić, *Mali pot*, H)
- 071 **Brzočit**
(H.K. Andersen, *Slavuj*, B)
- 075 **Ka, ke, ku**
(Hanibal Lucić, *Jur ni jedna na svit vila*, H)
- 085 **Druga knjiga Deoba**
(Dobrica Ćosić, *Deobe*, S)
- 091 **Raojanje, školi radovanje**
(Anđelko Vuletić, *Tiho, da ne može tiše*, H)
- 097 **BOLJA PROŠLOST**
- 099 **Okarina Kosača**
(Radovan Marušić, *Katarina Kosača*, B)
- 104 **Od Irana do Pirana**
(Dubravko Horvatić, *Stjepan kralj i vila* H)
- 109 **Sadistinoljubivost**
(Prota Mateja Nenadović, *Memoari*, S)
- 114 **Stop by step**
(Narodna predanja o Sarajevu, B)
- 118 **Viza za prošlost**
(Svetozar Ćorović, *Ibrahim-begov ćošak*, B)
- 122 **Omiški guslari**
(Alojz Majetić, *Omiški gusari*, H)
- 129 **NEPRIJATELJ ZA POŽELJETI**
- 131 **Kupusni vijenac**
(Petar Petrović Njegoš, *Gorski vijenac*, S)
- 141 **Maglica se koljem povijala**
(Dubravko Horvatić, *Junačina Mijat Tomić*, H)
- 145 **Budalina tal**
(*Budalina Tale dolazi u Liku*, B)
- 150 **Ljudi navlahao**
(Tin Kolumbić, *Dubrovnik 1991.* H)

- 155 **Brodoljupci**
(Miloš Crnjanski, *Seobe*, S)
- 160 **Feral Šimun**
(Andriana Škunca, *Hrvatski grobovi*, H)
- 165 **Svjetlo bezdana**
(Ivan Goran Kovačić, *Jama*, S)
- 172 **Crvava bajka**
(Nada Iveljić, *Vile Tavankinje ometaju pljačku*, H)
- 179 **ODJEL ZA TLOČINE**
- 181 **Turska do Sueca**
(Veselko Koroman, *Doći će vrijeme*, H)
- 186 **Noktopodi**
(Enes Kišević, *Bosna*, B)
- 192 **Crnogorci ne ljube lanće**
(Ljubomir Nenadović, *Pisma iz Italije*, S)
- 197 **Čučopis**
(Antun Gustav Matoš, *Iz Samobora*, H)
- 201 **Babadžbina**
(Đuro Jakšić, *Otađbina*, S)
- 207 **Rimovanje s ovno**
(Petar Jakovljević Ljubušak, *Moj grad Ljubuški*, H)
- 212 **Modropiš**
(Ivo Mijo Andrić, *Vraćanje Bosni*, B)
- 216 **Prkosni auspusi**
(Vinko Nikolić, *Duga*, H)
- 221 **Bosno moja, slijepa, mila...**
(Mak Dizdar, *Zapis o zemlji*, B)
- 227 **NANOŠENJE SIMBOLA**
- 229 **Toroljupci**
(Ćamil Sijarić, *Hrt*, B)
- 233 **Himna neslobodi**
(Ivan Gundulić, *Himna slobodi*, S)

- 240 **Bedblubojkapica**
(Pajo Kanižaj, *Crvenkapica*, H)
- 244 **Aska i muk**
(Medijska kultura, pozorište, B)
- 249 **Kamena spavačica**
(O stećcima, B)
- 254 **Tragičan i potresan protest**
(Ivan Goran Kovačić, *Probuđeni djedovi*, H)
- 259 **Glavoidi**
(*Početak bune protiv dahija*)
- 267 **TJERONAUK**
- 269 **Do izvora tri prstića**
(Matija Bečković, *Priča o svetom Savi*, S)
- 275 **Kokošije ljepilo**
(Taha Husein, *Knjiga dana*, B)
- 280 **Svaki razred odspavaj**
(Robert Fulghum, *Sve što trebam znati naučio sam još u vrtiću*, H)
- 284 **Bogotuljenje**
(Simo Matavulj, *Pilipenda*, S)
- 289 **Nogopis**
(Isak Samokovlija, *Mirjamina kosa*, B)
- 293 **Magareća katedra**
(*1001 noć*, B)
- 297 **GORA SPOLOVINA**
- 299 **U ime konja, i sina, i sapetog duha**
(Božidar Prosenjak, *Otac*, H)
- 303 **Svakidašnja tragedija**
(*Hasanaginica*, S)
- 309 **Bolje brat nego pakt**
(Zejćir Hasić, *Brat*, B)

- 313 **Narod iz Ezopotamije**
(Zlatko Tomičić, *Mjesto ljubavi, mjesto smrti*, H)
- 319 **Kadar na Dojani**
(Zidanje Skadra, S)
- 325 **UZMAK NA KONAC**
- 327 **Mašta mi reče**
(Ibrahim Kajan, *U očima ptice žute*, B)
- 331 **Salijevanje znanja**
(Miroslav Krleža, *U nama vrije vrutak vruće lave*, B)
- 336 **Ugođaj eksperivnosti**
(Aleksa Šantić, *Veče na školju*, H)
- 342 **Ana isfatana**
(Dnevnik Ane Frank, B)
- 346 **Sve će to navod povazniti**
(Laza Lazarević, *Sve će to narod pozlatiti*, S)
- 351 **Izvori**
- 425 **Bilješke**
- 438 **Indeks**
- 448 **Literatura**

1.
METODIKA, NAŠA DIKA

Učenici i drugi predmeti

Danas smo na času bosanskog govorili o pozorištu. Nastavnik je pitao ko je od nas već bio u pozorištu i javio se Kruško da je bio jednom. Nastavnik ga je pitao koju je predstavu gledao, a Kruško je odgovorio da nije bila predstava nego svečanost telekoma. Onda je nastavnik pitao ko je od nas već bio u pozorištu i *gledao* predstavu.

Javila se Sejda i rekla da je ona gledala nekoliko predstava, ali da joj svi puno bolje glume u *Vizi za budućnost* zato što u *Vizi* govore normalno i sve se može razumjeti, a u pozorištu govore nekako čudno i izvještačeno.

Ko pederi, dobacio je Ronaldo.

Kruško je dodao da su njemu baletani ko pederi, kako hodaju. Onda je ustao i pokazao kako hodaju i svi smo se smijali, i nastavnik.

Kad smo se prestali smijati, Ajnštajn je pitao Krušku kako zna kako baletani hodaju, ako nikad nije bio u pozorištu.

Kruško je odgovorio da je gledao na televiziji. Travolta je primijetio da to nije isto, jer je on jednom bio u pozorištu kad je bio balet zato što je mama pogrešno kupila karte i da je na televiziji balet puno bolji, jer ne čuješ baletane kako stenju kad dižu balerine.

Kruško je klimnuo da je to normalno, jer da pederi nemaju kuveta.

Onda se javila Sejda i rekla da bi ona zabranila balet, jer se muškarcima naprijed sve vidi, i da bi nju bilo stid to gledati.

Kruško je ohrabrio da je ne treba biti stid, jer su to čarape nagurane u gaće.

Zina je rekla da je Sejda licemjerna zato što bi zabranila balet, a ne bi zabranila da se na času ismijavaju pederi.

Kruško je zaključio da su dobro prošli jer im je stoput bolje da ih ismijavaju nego da ih izgazavaju.

Nastavnik se umiješao i upozorio nas da tema časa nisu ljudska prava nego pozorište. Onda nas je pitao šta nam se najviše svidjelo na sinoćnoj predstavi.

Javio se Travolta i rekao da se njemu najviše svidjelo kad je razrednici zazvonio mobitel. Sejda je izjavila da je njoj zato kino bolje od pozorišta, jer tamo uvijek na početku piše da se ugase mobiteli.

Kruško se pobunio da je njemu gore kad neko prne u mraku nego kad nekome zazvoni mobitel.

Lela je glasno razmišljala da je ipak gore kad zazvoni mobitel, jer to smeta glumcima. Kruško je odgovorio da nije publika tu zbog glumaca, nego glumci zbog publike, i da je važnije ono što smeta publici nego ono što smeta glumcima.

Onda je Jaca rekla da nekim ljudima gori smrad izlazi na usta nego na guzicu.

Nastavnik je upao Kruški u riječ i postavio novo pitanje – šta je pozorište.

Češa je pročitala odgovor iz čitanke:

Pozorište ili kazalište je prostor namijenjen za izvođenje **drame, opere, baleta**. Prostor na kome se izvodi predstava zove se **pozornica, scena** ili bina. Ostali pozorišni prostori su **gledalište sa parterom, galerijom, ložama i balkonima**.

Pozornicu čine glumci koji se kreću i drugi predmeti neophodni za predstavu. **Kulise** predstavljaju jednu od dekoracija smještenih na stranama pozornice. U pozorišnoj predstavi najbitnija su tri elementa: **glumci** ili drugi **sudionici scenskog djela** koje se izvodi na **pozornici** (opera, balet), **prostor i publika**.

Važnu ulogu u svakoj pozorišnoj (kazališnoj) predstavi ima **scenografija** koja podrazumijeva pripremanje pozornice za predstavu. O scenografiji brine pozorišni slikar, **scenograf/scenografkinja**.

Jaca je rekla da ne može vjerovati svojim očima kakve gluposti pišu u čitanci.

Nastavnik ju je upozorio da pazi šta govori, jer čitanke pišu stručnjaci, i provjeravaju ih stručnjaci, i odobrava ih ministar, i ko je Jaca da tvrdi da su svi oni glupi.

Zina je primijetila da Jaca ne tvrdi da su svi oni glupi, nego da je ovo što piše u čitanci glupo.

Kruško je pitao šta je to tačno i konkretno glupo, jer da je njemu sve jasno i logično.

Jaca je glasno pročitala rečenicu: *Pozornicu čine glumci koji se kreću i drugi predmeti neophodni za predstavu.*

Kruško je rekao da on ne vidi šta je tu glupo.

Jaca mu je objasnila da ako *pozornicu čine glumci koji se kreću i drugi predmeti neophodni za predstavu* onda i školu čine učenici koji sjede i drugi predmeti neophodni za nastavu.

Zina je pitala nastavnika jesu li njemu učenici predmeti koji su mu neophodni da održi nastavu i dobije platu.

Nastavnik se uvrijedio i rekao da nismo.

Mima je bila uporna i pitala ga šta su njemu učenici ako nisu predmeti.

Ali Jaca je upala i rekla da je glupa i druga rečenica: *U pozorišnoj predstavi najbitnija su tri elementa: glumci ili drugi sudionici scenskog djela koje se izvodi na pozornici (opera, balet), prostor i publika.* To je isto kao kad bi se reklo da su na času bosanskog najbitnija tri elementa: nastavnik, učionica i učenici.

Češa je pitala zar ima još nešto bitno osim toga.

Jaca je odgovorila da ima, jer su važni i tekstovi, i vrijeme. Kruško je klimnuo glavom da je to tačno, jer njemu čas bosanskog traje ko dvočas fizičkog.

Onda je nastavnik došao do zraka i priznao da je tekst u čitanci malo frljav.

Zina ga je pitala zašto je onda rekao našim roditeljima da kupe frljavu čitanku.

Nastavnik je priznao da nije imao vremena da je pročita, ali da se rukovodio rang-listom Federalnog ministarstva po kojoj je ova čitanka bila **najbolja**.

Travolta je dobacio da su prema tome nastavnici predmeti neophodni za prodaju udžbenika.

Onda je odzvonilo.

Aljo je izda

Danas nam je čas bosanskog držala pedagogica, jer je nastavnik otišao s osmim razredima na ekskurziju. Na početku časa rekla nam je da otvorimo čitanku na strani 121 i pročitamo zadatak *I ovo možemo*. Mi smo pročitali:

Napravi avion od papira. U njegovom trupu pošalji poruku drugu/ici u razredu. Poruka sadrži preporuku – naslov avanturističkog romana koji si pročitao i nekoliko dijelova koji bi pokrenuli i onoga ko dobije aviončić da taj roman pročita. Vodi računa da sadržaj preporuke pobudi želju za čitanjem. Pisma – avioni ne trebaju biti ciljane – upućena određenoj osobi. Pustite avione neka slobodno kruže. Možda će avion – pismo uspostaviti komunikaciju u razredu gdje je već dugo nema. A komunikacija je bitna, zar ne?

Prvo se javila Jaca i rekla da njoj nije jasno zašto na početku piše drugu/ici, a onda poslije ne piše pročitao/pročitala i onoga/onu.

Zina je na to još dodala da to stvarno nije uredu i da ona neće učestvovati, jer se zadatak ne odnosi na nju, odnosno neka se igraju dečki, jer se čitanka obraća samo njima. Pedagogica je rekla da žene moraju biti strpljive i tolerantne prema jeziku koji se još nije prilagodio ravnopravnosti spolova.

Jaca je na to primijetila da ako je komunikacija bitna, onda je bitno i da se poštuje onaj kome se obraća. U ovom zadatku se djevojčice ne poštuju.

Pedagogica je namignula i rekla da *mi žene*, tako je rekla, možemo oprostiti autorima koji su muškarci zato što njihov mozak radi sporije i još nisu navikli da kad pišu misle na oba roda.

Zina je rekla da su autori autorice, to jest da nisu muškarci nego žene.

Pedagogica je onda pogledala korice i rekla da je to istina, ali da su sigurno recenzenti uticali na konačan izgled čitanke.

Onda je Ajnštajn okrenuo unutrašnju stranu korica i pročitao da su od ukupno tri recenzenta dva – recenzentice.

Pedagogica se malo naljutila i rekla da smo mi užasan razred, jer stalno nešto zanovijetamo i dokazujemo i istjerujemo nekakvu pravdu. Onda je pljesnula rukama i naredila nam da iskinemo po jedan list iz velikih sveski i napišemo na njima ime avanturističkog romana i odlomak koji će pobuditi želju za čitanjem.

Kruško je krenuo da nešto pita, ali ga je ona prekinula i rekla da više nema pitanja i da svi izvršimo zadatak.

Mi smo onda nekoliko minuta sjedili i pisali, a onda smo pravili avione. Za neke se vidjelo odmah da će se srušiti čim polete. Na pedagogicino *tri-četiri* svi smo ih bacili i nastao

je urnebes. Svi smo skočili da ih hvatamo. Kruško ih je nafatao osam.

Pedagogica je onda poludila i rekla da u zadatku lijepo piše da pustimo avione da kruže.

Kruško je rekao da su kružila samo dva, da su svi ostali padali ko muhe kad ih spraiš raidom, jer da levati ne znaju napraviti avion.

Pedagogica je i dalje bila bijesna i rekla je Kruški da će za kaznu pročitati svih osam romana koji su mu preporučeni. Pedagogica je uzela od Kruške svih osam aviona i razmotala prvi. Unutra je pisalo *Kroz pustinju i prašumu*. Onda je otvorila drugi i pisalo je isto. Treći, isto... Na sedam je pisalo *Kroz pustinju i prašumu*.

Pedagogica je pitala zar mi ne znamo niti jedan drugi avanturistički roman osim *Kroz pustinju i prašumu*.

Mija je objasnila da smo samo taj čitali, jer je u biblioteci bilo dovoljno primjeraka jedino te knjige iz lektire.

Kloc je dobio da nismo ni to svi čitali, nego da je većina našla skraćeno djelo na internetu.

Pedagogica je odmahнула tužno glavom, pogledala u zadnji aviončić, izbečila se, zacrvenila pa pozelenila, izbrojala do deset i smireno pitala kakav je to roman *ALJO JE IZDA*. Mi smo rekli da nemamo pojma.

Ona je pitala ko ga je preporučio.

Ili preporučila, promrmljala je Zina, jer su neke djevojčice ipak bacale aviončiće.

Niko se nije javio.

Pedagogica je pokazala da je papir pocijepan tako da fale neka slova, i da tu ne piše ime nikakvog avanturističkog romana, nego da se tu vrijeđa naš direktor, i da će onaj ko je to napisao letjeti iz škole.

Travolta je pitao kako se vrijeđa.

Pedagogica je objasnila da se lijepo vrijeđa, jer se zna koja riječ počinje sa P a završava sa IZDA i da to nismo mi sami

smislili, nego da smo to čuli od nekog iz zbornice, jer ona zna da puno njenih kolega traća svog pretpostavljenog, jer su im plate male, jer nema regresa, jer se svadaju oko parkinga, jer im on bira udžbenike, jer se miješa u zaključivanje ocjena i još jednom je i posljednji put pitala da se javi čiji je to avion. Mi smo se svi malo prepali, jer je nikad nismo vidjeli tako zelenu.

Onda je ona krenula po razredu da upoređuje list sa tekama i traži odakle je iskinut.

Travolta je primijetio da se tu možda ne vrijeđa direktor škole, jer nije on jedini Alija na svijetu. On je naprimjer prvo pomislio na gradonačelnika.

Pedagogica je malo zastala i vidjelo se na njoj da razmišlja. Travolta je rekao da će se znati na koga se misli kad se vidi ko je to napisao.

Utom je pedagogica stigla do Kruške. On je pola lista strpao u usta i pojeo. Pedagogica je stala iznad njega i pitala da prizna na koga je mislio.

Kruško je jedva izmucao da je mislio na Žvalju iz zadnje klupe.

Pedagogica je rekla da će mu zbog one ružne riječi smanjiti vladanje.

Jaca je primijetila da to nije uredu. Ako uvrijediš direktora, letiš iz škole, a ako uvrijediš druga, smanje ti vladanje.

Kruško je onda ispljunuo papir i pokazao da na njemu ne piše ona ružna riječ koja počinje sa P a završava sa IZDA, nego da piše IZDAJNIK, zato što nije došao na marisanu protiv sedmog ce.

Onda je pedagogica poderala aviončić i rekla nam da je sramota da nismo u stanju nabrojati više od jednog avanturističkog romana.

Tu se javila Češa i rekla da je ona nabrojala Hari Potera.

Pedagogica se tome obradovala, jer da je ona pročitala svih sedam knjiga. Pitala je Češu koju je ona pročitala.

Češa je rekla da se ne sjeća tačno naslova, ali da je to onaj nastavak kad je Danijel Redklif jako narastao i kad mu se promijenio glas.

Pedagogica je onda zakolutila očima i nalijepila nas da smo lijeni i neobrazovani i da je sramota što sa dvanaest godina više gledamo filmove nego što čitamo knjige.

Ronaldo je dobacio da to nije sramota nego da je to logično, pošto su avanturistički filmovi puno bolji od avanturističkih romana. Sve što bi se gnjavili deset dana čitajući dobijemo za dva sata gledajući.

Zina je rekla da komunikacija nije ako te neko natjera da komuniciraš, a pogotovo ako te natjera da komuniciraš bacanjem aviončića, ko da smo majmunčad a ne djeca. Pedagogica je objasnila da je to dobro zapažanje, jer se djeca danas tako često ponašaju i jer je mnogima prćkanje po mobitelu zamjena za biskanje po dlakama.

Jaca se javila da njoj nije jasno zašto autorice čitanke misle da u našem razredu nema već dugo komunikacije i da se to njoj čini malo bezobrazno i uvredljivo – optuživati razred i učenike koje ne poznaješ.

Pedagogica je objasnila da ne misle tako samo autorice nego da misli i ona i da nam je zato dala ovaj zadatak, jer se priča da je naš razred podijeljen i da jedna polovina ne priča s drugom, da se kao razred ne možemo ništa dogovoriti, da jedni druge tračamo iza leđa, da smo egoisti i da nema saradnje i solidarnosti.

Jaca je rekla da bi ovu čitanku trebalo onda dati i nastavnicima, da i oni u zbornici bacaju jedni drugima aviončiće.

Onda je odzvonilo.

Tablom niz sunđere (Jedan jecaj deset ajajaja)

Danas smo na času bosanskog radili *Hasanaginicu*. Iako smo je do sada od petog razreda radili tri puta, ako se ne računaju recitali i školske priredbe, bilo nam je zanimljivo jer je nastavnik bio na službenom putu pa ga je mijenjala nastavnica. Prvo smo jednom pročitali baladu naglas i podsjetili se tužne priče o majci koja se razvede od muža i bez petoro djece vrati bratu, a kad je brat uda za drugog ona od tuge umre.

Kad smo se podsjetili tužne priče nastavnica je pročitala iz čitanke dva puta da je Hasanaginica najljepša bosansko-hercegovačka i bošnjačka balada i pitala nas znamo li ko je i gdje prvi zapisao.

Mi smo rekli da je zapisao Alberto Fortis, u Veneciji.

Na to je nastavnica zakolutala očima i rekla da ne govorimo uglas gluposti.

Češa se javila i rekla da tako piše u čitanci i pročitala:

Opera *Hasanaginica* nastala je prema najljepšoj bosanskohercegovačkoj/bošnjačkoj narodnoj baladi. **Zapisao ju je, a potom i objavio Alberto Fortis 1774. godine u Veneciji.**

Nastavnica se počela nervirati i rekla da nismo dobro razumjeli to što piše. Fortis jeste objavio *Hasanagicu* u Veneciji, ali nije je tamo čuo i zapisao. Bila je pravo ljuta jer ne mislimo svojom glavom. Od koga bi je i gdje Fortis uopšte mogao čuti u Veneciji?

Kloc je odgovorio u pozorištu, od nekog operskog pjevača. Nastavnica je rekla Klocu da se ne javlja do kraja časa i pozvala nas da pređemo na pitanja iz interpretacije.

Javila se Jaca i kazala da njoj nije jasno pitanje:

Zašto *Hasanaginica* nije "mogla" posjetiti muža? Kome bi se zamjerila da je uspjela savladati svoj "ženski stid"?

Nastavnica je pitala šta joj tu nije jasno?

Jaca je odgovorila da joj nije jasno šta je to *ženski stid* i po čemu se on razlikuje od *muškog stida*.

Travolta je rekao da se tu sigurno misli na stidne organe.

Sejda je priznala da to njoj ima smisla, jer ako je *Hasanaginica* imala menstruaciju, onda je bila nečista, i onda ne bi mogla spavati s *Hasanagom*, pa nije imala ni rašta ići.

Zina je rekla da je to glupo objašnjenje, jer je *Hasanaga* bio ranjen i sigurno mu nije bilo do seksa.

Nastavnica se složila sa Zinom i rekla da smo grozan razred i da joj je ovo prvi put u karijeri da se ovako nepristojno razgovara o najljepšoj bosanskohercegovačkoj i bošnjačkoj baladi.

Jaca je rekla da menstruacija nije ništa nepristojno i da se ona ne slaže s tim da je žena nečista kad ima menstruaciju.

Nastavnica je onda lupila šakom o sto i rekla da će dati jedinicu na polugodištu onome ko još jednom kaže tu bezobraznu riječ na času.

Travolta je rekao da njemu svejedno nije jasno zbog kakvog drugog stida nije mogla posjetiti muža.

Kmeza je rekla da ga je možda prevarila s nekim dok je on bio u ratu.

Na to je nastavnica malo podivljala i izvikala se da najljepša bosanskohercegovačka i bošnjačka balada nije glupa sapunica i da prestanemo govoriti gluposti i da će nam svima podijeliti kečeve.

Kruško je rekao na to da nije uredu, jer ima nas i koji nisu ništa rekli.

Nastavnica se malo smirila i rekla nam da uzmemo olovku i papir i da pročitamo drugi zadatak iz čitanke:

Grafički prikazite Hasanagicinina osjećanja bola od početka pa do kraja balade. Objasnite i riječima uzlaznu i/ili silaznu putanju njezinih osjećanja.

Javio se Ajnštajn i rekao da je njemu taj zadatak super i da mu je bosanski super predmet kad je zanimljiv ko matematika i javio se da on grafički prikaže Hasanagicinina osjećanja. Onda je izašao pred tablu, i nacrtao vertikalnu, i horizontalnu, i onda je stao.

Nastavnica ga je pitala šta je, a on je odgovorio da ne zna šta bi bile ose grafikona.

Travolta je predložio da vertikalna osa bude tuga, a horizontalna vrijeme.

Ajnštajn je onda rekao da jedinice na osi vremena mogu biti stihovi, ali da ne zna šta bi bila jedinica za tugu.

Travolta je rekao jedna suza.

Lela je rekla da bi bolje bilo jedan jecaj, jer to ima više veze s bolom, pošto suze mogu ići i od luka.

Travolta je rekao da se jecati može i od seksa.

Nastavnica mu je dala keca i zapisala ga je da ometa nastavu i da se neprimjerno ponaša.

Ajnštajn je rekao da je njemu svejedno, suze ili jecaji, samo da mu sad neko ko se razumije u pjesmu kaže koordinate za prvu tačku uzlazne i/ili silazne putanje osjećanja bola.

Javio se Ronaldo i rekao da je prva tačka grafikona 18. stih: *da vrat lomi kuli niz pendžere*, i da tu ucrtat osam ili devet jecaja, jer sigurno pravo boli kad slomiš vrat.

Češa se iznervirala i objasnila da je to metafora, da ona nije stvarno slomila vrat, nego je stepenište strmo.

Travolta se složio da ne treba tu ništa upisivati, jer da je žena slomila vrat, ne bi mogla jecnuti ni jednom, a kamoli devet puta.

Češa je rekla da prva tačka može biti 36. stih – *odjelit se nikako ne mogla – od malehnog u bešici sinka*, i da tu Ajnštajn upiše trideset jecaja.

Ajnštajn je rekao da će to izaći preko vrha table i da odvadi malo. Onda su se našli na osamnaest. (Ajnštajn, pošto je nizak, morao se popeti na stolicu i po tome se vidjelo da je intenzitet bola jako visok.)

Jaca je rekla da je ovo što radimo glupo, jer je najveći intenzitet bola kad odrveniš skroz, a Hasanaginica je odrvenila čim su je odveli od djece.

Onda se javio Kruško i rekao da nije, jer u 47. stihu – *Aj, tako te ne žalila braco* – počinje sa aj, a neko ko odrveni ne ajajaje okolo.

Travolta je primijetio da ako ćemo i ubuduće ovako analizirati djela da bi bilo dobro da uvedemo i drugu jedinicu za intenzitet bola – *ajajaj* i da jedan jecaj može imati deset ajajaja.

Jaca je rekla da je taj aj tu zbog deseterca.

Češa je rekla da Hasanaginica nije odrvenila, jer moli brata da je ne udaje, inače bi joj bilo svejedno.

Travolta je rekao da njemu nije jasno kako žena koja ima petoro djece može bit djevojka.

Zina je objasnila da djevojka ovdje znači nevjesta, a ne mlada cura.

Kruško se s tim nije složio, jer u pjesmi fino piše *dobra kada*, a to znači da nije ispuhala.

Zina je dodala da ona zna da najljepša bosanskohercegovačka i bošnjačka balada nije sapunica, ali da malo ipak ko da jest, jer Hasanaginica prvo moli brata da ne gleda siroćice svoje, a onda ima spremljene darove za njih.

Češa je rekla do to nije zbog Hasanaginice, nego onaj ko je zapisivao nije dobro nešto razumio, jer nije baš najbolje znao bosanski.

Kruško je dodao da ga on skroz razumije, jer ni on ne zna najbolje engleski, i kad imamo diktat on pola riječi zapiše pogrešno.

Sejda je zaključila da to nije šteta, jer je i ovako zapisana svejedno najljepša.

Međutim je Ajnštajn rekao da ne može grafikon biti jedna koordinata, da nam treba barem još jedna.

Češa je odgovorila da sljedeća koordinata treba biti susret majke s djecom.

Kloc je rekao da ta koordinata treba ići u minus, jer se majka sigurno obradovala što vidi djecu živu i zdravu.

Češa je rekla da se sigurno obradovala, ali da joj je istovremeno bilo i jako teško, i da bi putanja osjećaja trebala isto tako ići u plus.

Pošto se nismo mogli dogovoriti, nastavnica je rekla da pređemo na sljedeće stihove.

Tu smo se svi složili da tabla nije dovoljna, i da bi grafikon osjećanja bola trebao ići do slike iznad table.

Jaca je dodala da bi onda, kod stiha: *bjelim licem u zemlju udrila*, trebalo da se strmekne do laminata.

Međutim, strmeknuo se Ajnštajn, jer je stajao na naslonu stolice.

Nastavnica je vrisnula kao da je pala Hasanaginica.

Neko je rekao: *tad propade Ajnštajn sa stolice, da vrat lomi tablom niz susedere.*

Onda je odzvonilo.

Iz paučionice bosanskog

Danas smo na času bosanskog radili odlomak pripovijetke *Iz velegradskog podzemlja* Vjenceslava Novaka pod naslovom *U paukovoј mreži*. Prvo je nastavnik rekao da pročitamo motivaciju za čas (Motivacija je početak časa, koji služi tome da učenici ne skontaju da čas bosanskog ima veze s bosanskim.):

Paukova mreža: alkohol i nasilje.

1. U centar paukove mreže napišite riječ ALKOHOL.

Koje su vaše asocijacije na riječi alkohol? (tuča, psovke, siromaštvo, besparica, prazne flaše, maltretiranje, bolest, liječenje...)

2. U centar paukove mreže napišite riječ NASILJE.

Koje su vaše asocijacije na riječ nasilje? (tuča, psovke, krv, maltretiranje, djeca, jači, slabiji, siromaštvo, besparica...)

Koliko je istovjetnih asocijacija u ovim dvjema paukovim mrežama?

Šta nam to govori o odnosu alkohola i nasilja?

Kad smo pročitali motivaciju, Kloc je rekao da je njemu ova motivacija bezveze. Nastavnik je pitao zašto.

Kloc je odgovorio da zato što njemu nije jasno kako se može pisati po paukovoj mreži.

Nastavnik je onda uzeo kredu i na ploči nacrtao paukovu mrežu i u centru napisao riječ ALKOHOL. Onda nam je svima podijelio samoljepljive listiće da na njima napišemo asocijacije.

Mi nismo znali šta su to asocijacije.

Češa je objasnila da asocijacija znači udruženje.

Kruško je pitao da li treba na listićima da napišemo koga sve znamo da je u udruženju alkoholičara.

Nastavnik je odgovorio da su asocijacije misli ili pojmovi ili riječi koje nam prve padnu na pamet u vezi s nekim pojmom.

Mi smo svi malo razmislili i svako je napisao na svoj listić svoju asocijaciju i onda smo svi svoje listiće naljepili na tablu.

Nastavnik je onda rekao da svako glasno kaže koju je riječ napisao.

Prvo se javila Češa i rekla da je ona napisala riječ penicilin.

Nastavnik je pitao zašto.

Češa je odgovorila zato što nam prije svake injekcije alkoholom obrišu mjesto gdje će nas ubosti.

Nastavnik nije baš bio zadovoljan asocijacijom i prozvao je Haku.

Haka je rekao da je on napisao kompjuter, zato što se alkoholom najbolje čisti tastatura.

Onda se javio Ajnštajn i rekao da je on napisao riječ šećer.

Nastavnik je pitao zašto.

Ajnštajn je objasnio da alkohol nastaje iz šećera.

Nastavnik opet nije bio zadovoljan i prozvao je Sejdu. Sejda je rekla da nju riječ alkohol asocira na krme. Nastavnik je digao obrve. Sejda je objasnila da ljudi koji piju alkohol obično jedu i kmetinu, a to je oboje zabranjeno i da je čovjek koji pije alkohol krme. Nastavnik je klimnuo glavom i rekao da je to dobra asocijacija. Onda se javio Travolta i rekao da je on napisao Bajram. Nastavnik se napravio da nije čuo i prozvao je Kmezu. Kmeza je rekla da je ona napisala žvake. Nastavniku nije bilo jasno kakve veze imaju žvake s alkoholom. Kmeza je objasnila da kad njen tata popije malo više a mora da vozi, onda natrpa usta žvakama da se ne osjeti na alkohol. Nastavnik je rekao da je to malo daleka asocijacija i da nam treba nešto bliže. Travolta je rekao da je Bajram najbliže. Nastavnik se pravio da nije čuo i prozvao je Zinu. Zina je rekla da je napisala ekskurzija zato što pola razreda jedva čeka ekskurziju da se napije. Kloc je rekao da on jedva čeka ekskurziju zato što je poslije ekskurzije raspust. Kruško je pitao šta ima loše u tome da se đaci malo napiju i opuste. Češa je odgovorila da ima loše to što se opuštaju oni koji su ionako cijele godine opušteni i što oni razbijaju stakla i razvaljuju namještaj i povraćaju po hotelima i krađu po šoping-centrima, a svi podjednako plaćamo odštetu. Kruško je rekao da je ekskurzija ventil. Nastavnik je pitao za šta je ventil. Kruško je odgovorio da pritisak pod kojim smo cijele godine u razredu. Nastavnik je pitao kakav pritisak.

Onda smo svi uglas počeli da govorimo: radimo ono što je dosadno, ono što nas ne zanima, ono što nam nikad u životu neće trebati, nastavnici prijete jedinicama, roditelji ucjenjuju peticama, bande oko škole nam uzimaju mobilne, moramo da idemo na priredbe koje su debilne, ne smijemo u školu u šorcu, ne smijemo u majicama bez rukava, moramo dizati ruku prije nego što progovorimo, moramo držati ruke na leđima...

Nastavnik je rekao da je sav taj pritisak za naše dobro i da ekskurzija nije ventil nego nastavna aktivnost.

Travolta je pitao hoće li zato i ove godine ekskurzija biti pomjerena zbog Bajrama.

Tu se nastavnik iznervirao i pitao Travoltu kakav on ima problem s Bajramom.

Travolta je rekao da nema nikakav, samo da je to njegova asocijacija na riječ alkohol.

Sejda je pitala zašto.

Travolta je objasnio zato što njegov amidža posti cijeli ramazan a onda se za Bajram nalila ko krme.

Sejda je rekla da Travoltin amidža nije pravi vjernik.

Travolta je rekao da jeste i da svake subote ide na džumu.

Nastavnik je rekao da džuma nije subotom nego petkom.

Travolta je rekao da njegov amidža to zna, ali da je subotom manja gužva.

Onda je Češa pitala je li ovo čas vjeronauke ili bosanskog i hoćemo li govoriti o pripovijetki *Iz velegradskog podzemlja* ili o Travoltinom amidži.

Mi smo svi mrko pogledali Češu jer skoro niko nije pročitao taj roman, zato što je teretan, jer u njemu se opisuje samo neka sirotinja i pijani otac koji pretuče na smrt vlastitu kćer koja ima pet godina.

Međutim, nastavnik se nasmiješio Češi i rekao da će i priča doći na red, ali da se moramo pridržavati čitanke i da prvo moramo završiti s motivacijom.

Onda je nacrtao još jednu paukovu mrežu i u njen centar napisao riječ NASILJE. Po paukovoj mreži je napisao asocijacije iz čitanke: *tuča, psovke, krv, maltretiranje, djeca, jači, slabiji, siromaštvo, besparica.*

Jaca je pitala zar nećemo opet dobiti ceduljice da napišemo naše asocijacije.

Nastavnik je odgovorio da moramo požuriti i rekao nam da vidimo koliko istovjetnih asocijacija ima u ovim dvjema paukovim mrežama.

Javio se Travolta i rekao da nema nijedne. Desno su bili tuča, psovke, krv, maltretiranje, djeca, jači, slabiji, siromaštvo, besparica, a lijevo ekskurzija, krme, šećer, kompjuter, vakcina, Bajram, žvake...

Neko je rekao ništa ni s čim veze.

Jaca je rekla da bi sve imalo sa svim veze kad bi se samo jedna riječ na tabli promijenila.

Nastavnik je pitao koja.

Jaca je ustala, uzela spužvu, i umjesto riječi NASILJE u centar paukove mreže napisala: ŠKOLA.

Onda je odzvonilo.

2.

JEZIK, U TOM PISMU PIŠE...

Vjetar roda do moga

Danas smo na satu hrvatskog radili ulomak iz pjesme Petra Preradovića *Jezik roda moga*.

Prvo smo pročitali ulomak naglas:

Kao vječno more sinje
U kretu si gipkom, lakom,
Podaje se dahu svakom,
I mreška se i propinje,
(Kakva moć je vjetra koga) –
Zuji, zveči, zvoni, zvuči,
Šumi, grmi, tutnji, huči –
To je jezik roda moga!

Koliko se hvale puci
Svaki svojim tobož slavnim,
Kad ih s njime divnim spravnim,

To su meni mrtvi zvuci;
Nijesu srcu sladost medna,
Nit su duhu krilna sila,
Nit bukne kroz sva bila,
Ko što njegva riječca jedna!

Sile mu je glas olujne,
Njemu riječi te se ore,
Kao munje kad se bore,
A ko vali rijeke bujne,
Provaljuju kroz sve uze,
Listom dižu srca, duše,
I sobom ih tamo ruše
Kud im struja tečaj uze.

Kad smo pročitali ulomak, nastavnik nam je pročitao zadatak iz čitanke:

U prvoj strofi pjesnik je vizualnom pjesničkom slikom (poredbom) predočio ritmičnost svoga (hrvatskog) jezika. Pročitaj tu poredbu. Navedi pjesničke izraze koji predočavaju nijanse i raspon ritma našeg jezika.

Guza je pročitala usporedbu: kao more sinje.
Nastavnik je pitao da objasnimo kakve veze ima ritmičnost hrvatskog jezika s morem.
Pitagora se javio da njemu nije razvidno je li hrvatski jezik ritmičan kao svako more ili samo kao hrvatsko more.
Šmizla je kazala da je njoj logično da svaki jezik bude u suglasju sa svojim morem.
Prica je pitala s čim su u suglasju jezici koji nemaju more, kao na primjer srpski.
Šuško je kazao da ti jezici nemaju ritmičnost i da je zato hrvatski jezik ljepši od srpskog.

Brando je pitao da li talijanski jezik i hrvatski jezik imaju jednaku ritmičnost, pošto im je isto more.

Guza je odvrtila da je ritmičnost hrvatskog puno veća, jer hrvatska obala ima više otoka.

Pitagora je na to primijetio da talijanska obala ima više mora.

Nastavnik je prekinuo raspravu jer da ovo nije čas zemljopisa i pozvao nas da *navedemo pjesničke izraze koji predočavaju nijanse i raspon ritma našeg (hrvatskog) jezika.*

Guza je pročitala: *Zuji, zveči, zvoni, zvuči, šumi, grmi, tutnji, huči.*

Nastavnik se preobrazio u smajlija i ponovio: *Zuji, zveči, zvoni, zvuči, šumi, grmi, tutnji, huči.*

Pitagora je sačekao da se prizemlji, a onda kazao da njemu nije razvidno šta su tu nijanse a šta raspon.

Guza se udarila po čelu i kazala da to samo gluhim slijepcima nije jasno, jer se iz zrakoplova vidi da su zveči i zvoni nijanse, a zuji i tutnji raspon.

Nastavnik je Guzi dao peticu a nama zadatak da pronađemo druge primjere u našem (hrvatskom) jeziku za nijanse i raspon.

Brando je digao ruku i izrecitirao: *grudi, prsa, dojke, zibe, vime, dude, cice, bibe.* Nastavnik je pola minuta u sebi brojao do deset iako smo se mi već na tri prestali smijati.

Brando je u grobnoj tišini dodao da su *cice* i *vime* raspon, a da je nijansa *zibe* i *bibe*.

Pivac je dodao da je njemu tjelesni najbolji zbog zibanja biba.

Nastavnik ih je onda obadva poslao kod psihologinje.

Kad su njih dva izašli javila se Seve da ona ima ljepše primjere i izrecitala je: *puder, parfem, piling, krema, tonik, balzam, maska, šampon.*

Pitagora je pitao da li ritmičnost može biti hrvatska ako su riječi engleske.

Guza ja odvrtila da može ako su u suglasju sa sinjim (hrvatskim) morem.

Javio se Pivac da i on ima primjere u našem (hrvatskom) jeziku za nijanse i raspon, i nabrojao: *lanac, letva, motka, bokser, udar, baklja, kobra, pajser*. Još je dodao da su nijanse *letva* i *motka*, a raspon *baklja* i *topovski udar*.

Nastavnik je pohvalio Pivca da je odlično razumio ritmičnost našega hrvatskoga jezika i pročitao nam sljedeće pitanje iz čitanke:

Kojim pjesničkim slikama pjesnik u trećoj strofi predočava silinu (jakost) vlastitog jezika?

Pitagora se odmah javio da njemu nije jasno što je jakost jezika.

Pivac je odvratio da se jakost jezika najbolje osjeti na stadionu i da je hrvatski jezik najjači jezik na svijetu jer su naši navijači najglasniji.

Prica je kazala da su najglasniji navijači oni kojima si okružen i da bi baš voljela čuti koliko bi hrvatski jezik bio jak da Pivac navija sam okružen srpskim navijačima.

Šuško je pitao Pricu da li ona želi kazati da je srpski jezik jači od hrvatskog.

Pitagora se javio da njemu nije jasno kojim se instrumentom mjeri jakost jezika.

Šuško je odvratio da se jakost jezika mjeri srcem i udario se po grudima.

Pitagora je kazao da li to znači da su hrvatske riječi *zuji, zveči, zvoni, zvuči, šumi, grmi, tutnji, huči* jače od srpskih riječi *zuji, zveči, zvoni, zvuči, šumi, grmi, tutnji, huči*.

Šuško i Pivac su uglas odgovorili da jesu.

Pitagora je pitao zašto.

Šuško je odvratio zato što su hrvatske.

Pitagora je pitao kako znamo da su hrvatske, kad u pjesmi to nigdje ne piše.

Guza je odvrtila da ne piše u pjesmi, ali da piše u čitanci. Nastavnik je upozorio da piše i u pjesmi, jer je njezin naslov *Jezik roda moga*, a Preradovićev rod je kao što svi znamo hrvatski.

Nina je pitala kako svi znamo da je njegov rod hrvatski ako na internetu piše i da je srpski.

Šuško je odvratio da nije bitno što piše na internetu, nego da je bitno što piše u čitanci, a u čitanci piše da je Preradović *istaknuti hrvatski rodoljub* i da je i budali jasno čijeg je roda hrvatski rodoljub koji piše na hrvatskom jeziku pjesmu o jeziku *svoga* (hrvatskoga) roda.

Pitagora je pitao je li prvo nastao rod ili je prvo nastao jezik. Prica je dodala da je to super pitanje i da je nju oduvijek interesiralo što su bili Hrvati i Srbi prije nego što su progovorili hrvatski i srpski, čovjekoliki majmuni ili majmunoliki ljudi.

Pitagora je pitao po čemu se rod hrvatolikih majmuna razlikovao od roda srpskolikih prije nego što su počeli koristiti jezik.

Nastavnik je odvratio da je ovo čas o Preradoviću a ne o Darwinu i da se vratimo na zadatke u čitanci. Mi smo se vratili:

Razmisli, ima li svaki narod pravo smatrati svoj jezik lijepim i biti ponosan na nj? Usmeno obrazloži svoj odvrat na oba pitanja.

Pitagora je prijavio da njemu nije jasno kako se od nečega što smatra jedan pjesnik došlo do pitanja što smatra cijeli narod.

Prica je pitala kako *narod* nešto *smatra* i na koji se narod točno misli u čitanci.

Šuško je odvratio da se misli točno na svaki narod.

Prica je pitala koji točno jezik švicarski narod smatra lijepim i na koji je ponosan.

Šuško je odvratio na švicarski i da to barem svatko zna.

Nastavnik se nakašljao i podsjetio Šuška da švajcarski jezik ne postoji, nego da Švajcarci govore talijanski, francuski, njemački i retroromanski.

Šuško je onda odvratio da Hrvatska srećom nije Švajcarska i da on misli da hrvatski narod ima pravo smatrati svoj (hrvatski) jezik lijepim i biti ponosan na nj.

Prica je pitala ima li srpski narod pravo smatrati svoj jezik lijepim i biti ponosan na nj.

Nastavnik je požurio odgovoriti prije Šuška i potvrdio da ima.

Prica je pitala ima li hrvatski narod pravo smatrati srpski jezik ružnim i biti kivan na nj.

Nastavnik je opet bio brži od Šuška i odvratio da nema i da se po tome domoljubi razlikuju od nacionalista što domoljubi ljube svoje a nacionalisti ne vole tuđe.

Prica je pitala da li je domoljub ili nacionalista onaj ko prepravlja tuđe u svoje da bi ga mogao voljeti.

Nastavnik je priznao da mu nije jasno pitanje.

Prica je pitala da li je domoljub ili nacionalista onaj ko naprimjer pokrštava tuđu djecu da bi ih mogao voljeti. Ili ko pokrštava odrasle, da bi im dao jednaka prava.

Nastavnik je odvratio da je to pitanje za sat vjeronauka.

Prica je onda prepravila pitanje za sat hrvatskog i upitala da li su sastavljači čitanki koji Ivi Andriću prepravljaju *ko* u *tko* hrvatski domoljubi ili nacionalisti.

Nina je dodala da su promijenili i pjesme Vojsilava Ilića i prevod Dragoslava Andrića, i da je njena mama našla još primjera...

Nastavnik je prekinuo Ninu i kazao da on uvažava njenu mamu i maminu diplomu, ali da bi i njena mama trebala uvažiti da je ovo čas hrvatskog a ne srpskohrvatskog.

Utom su se vratili Kerum i Brando.

Nastavnik je podigao obrve.

Brando je kazao da su bili, pokucali, ušli...

Kerum je nastavio da im je psihologinja naručila sok i pitala ih zašto su došli.

Brando je odgovorio zbog *zuji, zveči, zvoni, zvuči, šumi, grmi, tutnji, huči*.

Iz čega je ona zaključila da smo prdili na času, završio je Brando.

Onda je odzvonilo.

Govori kao što pišeš, a piši kao što čitaš

Danas je Njonja donela na čas srpskog zidne novine na kojima je šarenim slovima pisalo:

To što danas naš jezik ima najjednostavnije pismo na svijetu i pravopis zasnovan na principu piši kao što govoriš a čitaj kao što je napisano – Vukova je zasluga. Mogućnosti srpskog jezika Vuk je potvrdio prevodom Novog zavjeta – 1847. godine, a naš pjesnik, Matija Bećković, zapisao je: “Jezik postaje jezikom tek kad se proveri Biblijom.” Vuk je to uspješno provjerio.

Nastavnica je bila zadovoljna i dala je Njonji peticu. Onda su Njonja i Bratko pet minuta lepili hamer na zid, jer je on bio savijen pa se stalno savijao u rolnu i odlepljivao. Kad su ga najzad zalepili, Gadafi je pročitao šta piše i pitao čime se meri jednostavnost nekog pisma.

Goca je dopitala na koje se pismo misli, pošto naš jezik ima dva pisma.

Sesa je objasnila da se misli naravno na ćirilicu, pošto latinica nije naše pismo nego hrvatsko.

Peka je dodala da je latinica i englesko pismo, i italijansko, i francusko, i špansko, i još od puno drugih naroda, tako da Hrvati za razliku od nas uopšte nemaju svoje pismo. Tesla je onda primetio da ni ćirilica nije naše pismo jer njime pišu i Rusi i Bugari i Makedonci i još neki drugi narodi.

Peka je odgovorila da to nije *ista* ćirilica, jer je naša jednostavnija.

Gadafi je onda opet pitao čime se meri jednostavnost pisma.

Tesla je odgovorio da bi se to moglo predstaviti formulom. Nastavnica je pitala kakvom formulom.

Tesla je izašao na tablu i napisao:

$Jp = \text{āl} / x$ pri čemu je āl zbir svih linija svih slova u pismu, a x broj slova u pismu, što znači da je jednostavnost pisma veća što je broj linija po jednom slovu manji.

Nastavnica je odgovorila da se njoj ta formula čini komplikovanom i da je naša ćirilica jednostavnija od ruske jer ima manje slova, a za to treba da zahvalimo Vuku.

Tesla je onda pitao da ako se jednostavnost pisma meri brojem slova, da je onda latinica jednostavnija od ćirilice, jer ona ima četiri slova manje.

Nastavnica je odgovorila da nije u pitanju samo broj slova, nego i to da svako slovo odgovara jednom glasu, a ne kao u engleskom da se *the* čita kao *d*, i da je zato srpsko pismo bolje od engleskog jer se lakše uči.

Tesla je pitao zašto onda celi svet uči engleski koji je teži, a ne srpski koji je lakši.

Nastavnica je objasnila da to nema veze s jezikom nego sa silom.

Bratko je dodao da ima veze i s tim da smo mi imali Vuka a Englezi nisu.

Goca je na to dobacila da bi Šekspirove drame bile sigurno još bolje da je Šekspir živeo posle Vuka i pisao ćirilicom.

Gadafi je pitao da li je Vuk patentirao svoje pismo.

Tina je rekla da se pismo ne može patentirati, da je to opšte dobro, kao voda ili vazduh...

Gadafi je objasnio da je voda isto što i nafta, a da je pismo isto što i program za kompjuter i da bi mi trebali patentirati Vukovu ćirilicu, jer će pre ili kasnije Kinezi shvatiti da je njihovo pismo komplikovano i ako mi naše ne patentiramo uzeće nam ga besplatno.

Goca je rekla da njoj nije jasna misao da *jezik postaje jezikom tek kad se proveru Biblijom*.

Gadafi je odgovorio šta je bio kineski pre nego što se proverio Biblijom.

Nastavnica je rekla Gadafiju da se ošiša jer izgleda kao kreten.

Goca je pitala na kom jeziku su spevane Ilijada i Odiseja. Nastavnica je objasnila da je srpski akademik Matija Bećković hteo da kaže da jezik nije jezik dok se sveta knjiga ne prevede na njega.

Goca je pitala da li bi Matija Bećković, da je muslimanski akademik, rekao da jezik nije jezik dok se Kuran ne prevede na njega.

Nastavnica je odgovorila da akademije nauka i umetnosti nisu verske nego nacionalne i da je pitanje pogrešno postavljeno.

Tesla je pitao da li članovi akademije nauka i umetnosti treba da govore i naučno a ne samo umetnički.

Nastavnica je odgovorila da naučnici treba da govore naučno a umetnici umetnički.

Tesla je pitao zašto se onda akademija zove nauka i umetnosti a ne nauka *ili* umetnosti.

Goca je pitala nastavnicu na kojem jeziku je sveti Sava napisao *Žitije svetog Simeona*.

Njonja je napravila facu kao da je to najgluplje pitanje koje je čula u životu i odgovorila da je sveti Sava žitije svog oca napisao na srpskom, naravno.

Goca je onda pitala kako nešto što je napisano u trinaestom veku može biti na srpskom ako je srpski postao jezik tek u devetnaestom veku, kad ga je Vuk proverio Biblijom.

Gadafi je rekao da je on jednom vidio tekst žitija u originalu i da je njemu to bilo isto kao kineski.

Nastavnica je objasnila da Matija Bećković nije govorio o jeziku nego o Vuku i da smo mi đaci a da je Bećković akademik i da je sasvim normalno da mi ne možemo razumeti šta je on hteo da kaže.

Goca je odgovorila da đaci možda ne mogu razumeti šta govore akademici, ali da bi trebali razumeti šta govore autori čitanki.

Nastavnica je pitala šta oni nisu jasno rekli?

Goca je odgovorila da Vuk nije preveo Bibliju nego samo Novi zavet i da prema tome Vuk nije uspešno proverio mogućnosti srpskog jezika, kao što u čitanci piše da jeste.

Nastavnica je onda rekla da je bilo dosta brbljanja i da je od svega najvažnije da zapamtimo da *naš jezik ima najjednostavnije pismo na svijetu i pravopis zasnovan na principu piši kao što govoriš a čitaj kao što je napisano*.

Onda se javio Vuvuzela i pitao nastavnicu zašto nam ispravlja u pismenim radovima reči koje pišemo kako govorimo.

Nastavnica je pitala koje reči?

Vuvuzela je nabrojao neke: *đećemo, ša ima, šo, kaću kući*.

Nastavnica je odgovorila da je to iskvareni govor, a da je Vuk mislio piši kao što *govoriš ispravno*.

Goca je pitala ko odlučuje o tome šta je ispravno a šta nije. Nastavnica je odgovorila da o tome odlučuju jezički stručnjaci.

Gadafi je rekao da bi se onda naš jezik trebao zvati stručnji a ne maternji, jer mi na kraju ne govorimo kao što smo naučili od majke nego kao što smo naučili od stručnjaka.

Nastavnica je krenula da odgovori, ali su se onda vrata bez kucanja otvorila i u učionicu je ušao Radašin koji je zakašnio.

Radašin je klimnuo glavom i pošao na svoje mesto, a nastavnica mu je rekla da izađe i da uđe onako kako pristoji. Radašin je izašao. Onda je u razredu nastala tišina, svi smo čekali da Radašin pokuca i uđe, a on je zalupao na vrata i proderao se izvana: *domaćine, ima l koga?*

Kad smo se prestali smejeti i kad je Radašin seo na svoje mesto, Tesla je pitao ko kvari srpski jezik.

Nastavnici nije bilo jasno na šta Tesla tačno misli, pa je Tesla opet izašao na tablu i nacrtao dve kružnice koje se seku. Onda je pored jedne napisao škola, a pored druge Srbin. I onda je pitao ako svi Srbi prođu kroz školu i tu nauče pravilan srpski jezik i odrastu i dobiju decu i decu nauče tom istom jeziku, kako onda deca u školu dođu sa iskvašenim jezikom.

Bratko je odgovorio da se jezik kvari mešanjem s drugim jezicima na ulici i gledanjem hrvatske televizije.

Goca je pitala da li bi to onda značilo da je za srpski jezik najbolje da srpska deca ne gledaju hrvatske crtiće i da se ne druže s decom koja nisu Srbi.

Tada je selotejp na zidnim novinama popustio i hamer se smotao u rolnu i upao u korpu za smeće.

Vuvuzela je podigao tri prsta i dosudio trojku.

Onda je odzvonilo.

Jamasutra

Danas nam je nastavnik kazao da sami odaberemo koju ćemo pjesmu raditi na satu i Šuško je nabrazinu odabrao *Mali pot* od Ivana Kovačića.

Čez šumo vodi mali pot
Od lada plav, od sonca žot.

V njemu trag je zjacov, srn,
I zarez kola, glibok, črn:

To proš'l drobn voz je drv,
I tica još, i krt, i črv.

I drugo vre nikoga ni –
A pot vavek beži, beži.

Zavija sim, zavija tam,
Okolo šumske kroži jam,

Dole skače, v nebo gre –
I najempot ni ga vre.

Čovek gleda: kade je to?
Goščava, mir krog njega so;

Ni vetra čut, popevke tic –
Presvetlo ni, ni preveč kmic:

Pozabi čovek toga se –
I sreča tu primiri se.

Mi smo svi pročitali pjesmu, i nitko ništa nije skužio.
Nastavnik je pitao Šušku da rastumači pjesmu.
Šuško je kazao da ne razumije niti riječi.
Nastavnik je upitao zašto je onda odabrao tu pjesmu.
Šuško je odvratio da je mislio da je to neka pjesma o pokeru, jer se pominje *mali pot*.
Onda je nastavnik naložio da pročitamo razgovor o djelu i mi smo pročitali da je za *doživljaj i razumijevanje pjesme potrebno reći da je njezin autor podrijetlom iz Gorskog kotara i da je pjesma napisana na goranskoj kajkavštini*.
Šuško je protestirao da on neće u hrvatskoj školi čitati pjesme koje nisu na hrvatskom jeziku.
Nastavnik je onda razjasnio da je goranska kajkavština dio hrvatskog jezika.
Seve se začudila da njoj nije razvidno kako bolje razumijemo Šantića koji piše na bosanskom nego Kovačića koji piše na hrvatskom.
Nastavnik je razjasnio da Šantić piše na hrvatskom koji je iskvaren turcizmima i da je budalasto rabiti turcizme pored lijepih naših hrvatskih riječi.

Prica je kazala da je *budala* turcizam.
Šuško je ispravio nastavnika i kazao da samo majmun koristi turcizme pored naših lijepih hrvatskih riječi.
Prica je kazala da je i *majmun* turcizam.
Nastavnik se zacrvnio i kazao da tema časa nisu turcizmi i da iz čitanke pročitamo *Upoznaj autora*.
Mi smo pročitali:

Ivan Goran Kovačić rodio se u Lukovdolu, u Gorskom kotaru, a tragično je stradao od četničke ruke u blizini Foče 1943. godine u vrijeme Drugoga svjetskoga rata.

Dalje nismo čitali, jer je Šuško opsovao četnike.
Nastavnik ga nije upisao u dnevnik iako se na času ne smije psovati.
Kerum se začudio otkuda četnici u Gorskom kotaru.
Nina je odvrtila da Foča nije u Gorskom kotaru nego u istočnoj Bosni i da je tamo Goran bio u partizanima.
Šuško je kazao da on neće čitati partizanske pjesme.
Nastavnik je zapitao po čemu se vidi da je pjesma partizanska.
Šuško je razjasnio po tome što se spominje šuma i jame, a zna se da su partizani bacali Hrvate u jame.
Nina je kazala da nisu partizani bacali Hrvate u jame, nego da su to činile ustaše i da je Goran inspiriran njihovim zločinima o tome napisao pjesmu.
Šuško je dobacio da je to sigurno pročitala u glupom Zabavniku.
Nina je odvrtila da nije u Zabavniku nego u čitanci iz koje uči njena rođaka u Banjaluci.
Šuško je kazao da ta čitanka laže, jer da u našoj fino piše da *poema Jama pjeva o teškim ratnim zločinima nad nedužnim ljudima*.

Prica je zapitala zar nije to malo čudno da se za jednog pjesnika zna ko ga je ubio, a da se za teške zločine nad ne-dužnim ljudima ne kaže ko ih je počinio.

Šuško je kazao da mi nemamo što govorit o onome što ne piše, nego da se koncentriramo na ono što piše, a piše da je Goran stradao od partizanske ruke.

Kerum ga je ispravio da piše od četničke a ne od partizanske, a Šuško je kazao da je njemu ko pravom Hrvatu to sve jedno isto.

Onda je Prica kazala da ako ovo nije čas povijesti, zašto je onda bitno tko je i kada i gdje ubio pjesnika.

Nastavnik je odvratio da je to nužno da bismo bolje razumjeli pjesmu.

Kerum je kazao da je on tri puta pročitao *bilješku o autoru* i da mu pjesma i dalje nije razvidna.

Nastavnik je kazao da pogledamo kazalo nepoznatih riječi. Mi smo onda pročitali.

Šuško je slavadobitno viknuo da on razumije hrvatsku čaj-kavštinu i da samo treba zamijeniti *o* sa *u*, kao naprimjer *pot* čita se *put*.

Brando je zapitao da li se prema tome guvno na kajkavskom kaže govno.

Nastavnik je kazao da nismo na ulici nego u školi i da izbrojimo kitice.

Šuško je kazao da on bogu fala nema kiticu, jer da je on Hrvat, a da kitice imaju oni kojima ih odrezuju kad se rode i da njih u školi ima osam više nego nas, ali da smo mi jači. Nastavnik je razjasnio da obrezivanje nije isto što i odrezivanje, ali da nećemo govoriti o seksu, jer da ovo nije sat vjeronauka, i da je on mislio na kitice u pjesmi.

Šuško je na to kazao aha i izbrojao kitice naglas, ukupno njih devet.

Nastavnik je naložio da prebrojimo retke u svakoj kitici. Izbrojali smo po dva.

Brando je zapitao kako se zove kitica kad je duža.
Nastavnik je odvratio da se zove isto.
Brando je izjavio da to njemu nema logike i da bi se naprimjer ona od četiri retka trebala zvati kita.
Šmizla se usprotivila da upravo *to* nema logike, jer se ni za veliku liticu ne može reći lita. Nastavnik je odmahnuo rukom i zadao nam da prebrojimo slogove u svakom retku. Bilo ih je osam.
Onda nas upitao što iz toga zaključujemo.
Pitagora je kazao da iz toga zaključujemo da pjesma ima 144 sloga, a to je 12 na kvadrat. Nastavnik je odmahnuo glavom i kazao da ovo nije sat matematike.
Prica je upitala zašto onda samo brojimo.
Nastavnik je odvratio da se tako analizira pjesma i naložio nam da pročitamo *Razgovor o djelu*.
Mi smo pročitali:

Pažljivo pročitaj pjesmu i odgovori što je njezina tema.
Koje značajke goranskoga krajolika možemo prepoznati u njoj? Kojim stihovima pjesnik otkriva da je u prirodi pronašao sreću i mir?

Upitao nas je da li sada razumijemo pjesmu.
Seve je kazala da razumije i da ova pjesma kazuje o prirodnim ljepotama Hrvatske u kojoj ljudi mogu pronaći sreću i mir.
Nastavnik je uskliknuo bravo i upisao Seve pet.
Seve je s visine pogledala Ninu.
Nina je kazala da pjesma ne kazuje o sreći i miru nego o smrti.
Nastavnik je zamolio Ninu da razjasni.
Nina je razjasnila da put zapravo znači život, i da pjesnik kazuje kako je život isprva veseo i bezbrižan a kako poslije postaje sve teži, i kako čovjek kad ostari ostane sam i sve to

zaboravi, i kako kad umre onda nema ni svjetla ni tame, i ne čuju se više ptice, i prestane sreća.

Mi smo se svi zagledali u pjesmu i vidjeli da Nina ima pravo.

Prica je zapitala kako može pisati čitanku netko tko ne umije čitati pjesme.

Onda je Brando kazao tako što umije brojati kitice.

Onda je odzvonilo.

Brzočit

Danas smo na času bosanskog radili priču *Slavuj* od Andersena. Nakon što smo pročitali priču, pročitali smo zadatak:

Ovo je jedna od priča na kojoj možeš provjeriti koliko tečno i kako dugo možeš čitati tekstove napisane ćirilicom.

Nastavnik je rekao da možemo napraviti takmičenje.
Ronaldo je rekao da on ima štopericu na mobitelu.
Kruško je izjavio da se on neće takmičiti, jer je ćirilica četničko pismo.
Jaca je primijetila da je ćirilica postojala i prije četnika.
Zina je dodala da je po istoj logici latinica ustaško pismo.
Kruško je pitao nastavnika zašto na autotablicama nema ćirilice, nego su i T i M i E i A i K i J latinica.

Ajnštajn mu je objasnio da su ta slova izabrana jer su ista i na ćirilici i na latinici.

Češa je rekla da bi ona, da nju neko pita, naredila da mi ne učimo ni latinicu ni ćirilicu nego bosančicu.

Ajnštajn je napomenuo da je bosančica samo jedna verzija ćirilice.

Kruško se zgrozio i pitao nastavnika je li to istina.

Nastavnik je odgovorio da naši naučnici rade na tome da ne bude.

Ronaldo je mahnuo štopericom i rekao da bi njemu bilo super da se napravi školsko prvenstvo u brzočitu.

Jaca je rekla da mi u našoj školi ne možemo napraviti školsko nego samo poluškolsko, jer u hrvatskim čitankama nema ćirilice.

Kruško se onda upalio i pitao zašto mi moramo znati ćirilicu, a Hrvati ne moraju.

Nastavnik je objasnio da je to zato što se hrvatski i bošnjački nastavni plan i program razlikuju.

Kruško je rekao blago njima.

Zina je pitala zašto blago ako će ostati slijepi za pola knjiga u bibliotekama.

Ajnštajn je primijetio da on ne zna nikog ko ide u biblioteku, jer sada sve ima na internetu.

Češa se požalila da na interentu nema svih knjiga lektire.

Ronaldo je rekao da to nije problem, jer već ima gotovih lektira.

Onda je Sejda ispričala kako njen did kaže da se svi ljudi dijele na Čiite i Nečiite.

Mi smo pitali ko su Čiiti i Nečiiti.

Sejda je objasnila da su Čiiti pismeni a Nečiiti nepismeni.

Jaca je zaključila da je onaj ko ne zna ćirilicu Nečiit.

Kruško je pitao da li je onaj ko ne zna harfove isto Nečiit.

Jaca je odgovorila da to nije isto, jer harfovi nisu službeno pismo, a ćirilica jeste.

Kruško je pitao zašto onda, ako je ćirilica službeno pismo, Avaz i Oslobođenje nisu na ćirilici.

Jaca je odgovorila zato što ne poštuju ravnopravnost pisma. Kruško je rekao da je njemu to OK, jer je važnije poštovati našu nepismenost nego tuđe pismo.

Kloc je dodao da latinica i ćirilica nisu ravnopravne, jer je ćirilica sporija za čitanje.

Ajnštajn ga je ispravio da nije ćirilica sporija, nego su sporiji ljudi koji je ne znaju čitati.

Zina je dodala da je čitaju sporije zato što je manje uče.

Jaca je pitala zašto je manje uče ako je ravnopravna.

Kruško je objasnio zato što i oni koji prave udžbenike misle da je četnička.

Jaca je rekla da smo i mi do šestog razreda puno više čitali latincu nego ćirilicu i onda je pitala nastavnika da li i nastavnici u zbornici misle da je ćirilica četnička.

Nastavnik je rekao da on to ne misli, a druge neka sami pitamo.

Kruško je promrmljao jebo ga i ko je izmisli.

Nastavnik se naljutio i rekao da ćemo sad za kaznu imati čas o ćirilici. Pitao nas je znamo li ko je izmislio današnju ćirilicu.

Kad mi nismo znali, pomogao nam je i rekao Karadžić.

Kruško se izbečio i pitao nije valjda Radovan.

Nastavnik je rekao da nije i pomogao nam još malo, tako što je rekao da ime tog Karadžića ima veze s maskotom Sarajevskih olimpijskih igara.

Sejda je rekla Vučko Karadžić.

Nastavnik je izgubio strpljenje i rekao da nije Vučko nego Vuk.

Onda je Kruško primijetio da se Vuk ne preziva Karadžić nego Drašković.

Ronaldo je digao štopericu u zrak i pitao nastavnika koliki je rekord u brzočitu ćirilice.

Travolta je pitao ima li negdje neka olimpijada u ćirilici.

Nastavnik je pitao kako bi ta olimpijada izgledala.
Travolta je objasnio da se ćirilica može čitati udalj, ili sa preprekama.
Sejda je pitala s kakvim preprekama.
Travolta je objasnio da se među normalna slova mogu ponegdje umetnuti pisana, ona se još teže čitaju.
Onda je Jaca pitala nastavnika koliko on brzo čita ćirilicu.
Nastavnik je rekao da za čitanje nije važna brzina nego pažnja.
Jaca mu je dala priču, a Kloc je uključio štopericu.
Nastavnik je rekao da mora prvo jednom pročitati u sebi.
Mi smo pitali zašto.
Nastavnik je objasnio zato što je u svakom sportu važno zagrijavanje.
Onda je odzvonilo.

Ka, ke, ku

Danas smo na satu hrvatskog radili pjesmu *Jur ni jedna na svit vila* od hrvatskog pjesnika Hanibala Lucića.

Šuško se odmah javio da pita je li greška da se pjesnik zove Hanibal a ne Kanibal. Nastavnik se zbunio i pitao zašto bi bila greška.

Šuško je odvratio zato što se hrvatski od srpskog razlikuje po tome što mi pišemo kemija a ne hemija.

Nastavnik je odvratio da tema časa nije srpski jezik nego hrvatska poezija.

Kerum je pitao zašto je ovo hrvatska poezija, kad nije napisana na hrvatskom jeziku. Nastavnik je razjasnio da ovo jeste hrvatski jezik, ali onakav kakav se govorio i pisao u Dalmaciji u XVI stoljeću.

Guza je dodala da je Hanibal Lucić rođen na Hvaru.

Nastavnik je milo pogledao Guzu a onda je pročitao jednom pjesmu naglas, zato što je mi ne bismo umjeli pročitati

bez zamuckivanja iako nije na ćirilici. Cijela pjesma je jako duga, a u njoj pjesnik opisuje vilu:

Jur nijedna na svit vila
Lipotom se već ne slavi,
Jer je hvale sve skupila
Vila kâ mi srce travi.
Ni će biti, ni je bila,
Njoj takmena kâ se pravi.
Lipotom se već ne slavi
Jur nijedna na svit vila.

Vrhu njeje vedra čela
Vridna ti se kruna vidi
Od kosice ku je splela
Kojom zlatu ne zavidi,
Svakomu je radost vela
Kad ju dobro razuvidi.
Vridna ti se kruna vidi
Vrhu njeje vedra čela.

Obrve su tanke i črne
Nad čarnima nad očima,
Čarne oči kada svrne,
Človik tugu premda ima,
Tuga mu se sva odvarne
Za vesel'je koje prima.
Nad črnima nad očima
Obarve su tanke i črne.

Kako polje premaliti
Lišća joj se ružom diče,
Ruža nigdar prî na sviti
Toli lipa ne izniče.

Mladost će se pomamiti
Kojano se za njom stiče.
Lišca joj se ružom diče
Kako polje premaliti.

Pri rumenih njeje ustí
Ostao bi kuralj zada,
Zubići su drobni, gusti
Kako biser kí se sklada,
Slatku ričcu kad izusti,
Bi reć mana s neba pada.
Ostao bi kuralj zada
Pri rumenih njeje ustí'.

Blažen tko joj bude grlit
Grlo i vrat bil i gladak,
Srića ga će prem zagrlit,
Živiti će život sladak,
Žarko sunce neće hrlit
Da mu pojde na zapadak.
Grlo i vrat bil i gladak
Blažen tko joj bude grlit.

Lipo ti joj ustrepeću
Prsi bilji sniga i mlika
Tere oči na nje meću
Kí žalosti išću lika,
Jer ne mogu slatkost veću
Umisliti dovik vika.
Prsi bilji sniga i mlika
Lipo ti joj ustrepeću.

Prsti joj su tanci, bili,
Obli, duzi, ravni, prosti,

Gdi bi zelen venčac vili
Ali krunu od vridnosti,
Koga ne bi prihinili
Od lefanće da su kosti?
Prsti joj su pravni, prosti,
Obli, duzi, tanci, bili.

Od svih gospoj ke su godi
Gospodščina njoj se prosi,
Meju njimi jer kad hodi
Toli lipo kip uznosi
Bi reć tančac da izvodi,
Tim se ona ne ponosi.
Gospodščina njoj se prosi
Od svih gospoj ke su godi.

Grihota bi da se stara
Ova lipost uzorita,
Bože, kî si svim odzgara,
Čin' da bude stanovita,
Ne daj vrime da ju shara
Do skončan'ja sega svita.
Ova lipost uzorita
Grihota bi da se stara.

Kad je nastavnik pročitao pjesmu pogledao je po razredu.
Mi smo svi gledali u njega kao u Al Jazeeru.
Onda se javila Guza i kazala da je pjesma krasna, i da bi
ona voljela da jednom nju netko tako opiše.
Pitagora je upitao zašto u čitanci imamo samo sedam obja-
šnjenih nepoznatih riječi, kad ih je u pjesmi najmanje se-
damdeset.
Šmizla je kazala da možda nije bilo mjesta za nepoznate ri-
ječi jer je pjesma dugačka i ispunila je cijelu stranicu.

Pitagora je odvratio da je zato sljedeća stranica pola prazna i da su se nepoznate riječi mogle objasniti tamo.

Šuško je kazao da Kanibal Lucić nije Ivo Andrić pa da se mora prevoditi sa srpskog na hrvatski.

Guza je kazala da hrvatske riječi nisu nepoznate riječi i da je ona razumjela cijelu pjesmu.

Pitagora je pitao kako je razumjela naprimjer riječi *koga ne bi prihiniti od lefanća da su kosti*. Šta znači hrvatska riječ *lefanća*?

Guza je odvrtila da se pjesma ne čita tako, da nitko normalan ne sluša muzičku skladbu tako da pita koja je koja nota, nego uživa u skladbi.

Nastavnik se opetovano nasmiješio Guzi.

Pitagora je međutim tvrdoglavo nastavio da su note isto što i brojevi, a da su riječi nešto drugo, i da riječi ne služe tomu da se pjesma lijepo čita naglas nego i da se razumije što se hoće reći.

Onda je netko rekao da *lefanća* znači letva, netko drugi da znači telefon, netko treći da u srednjem vijeku nije bilo telefona...

Nastavnik je objasnio da *lefanća* znači bjelokost i da ti stihovi znače da su prsti pjesnikove vile toliko bijeli da bi svakoga mogli *prihiniti*, prevariti, da su od bjelokosti.

Tu se javio Brando da on nikad nije čuo da itko govori *lefanća* za bjelokost.

Nastavnik je odvratio da je to iskvarena engleska riječ, elefant, koju su vjerojatno naši mornari čuli i pogriješno zapamtili.

Prica je pitala zašto se u našoj čitanci prevode neiskvarena engleske riječi koje svi znamo, a ne prevode iskvarena koje ne zna nitko.

Nastavnik je pitao gdje se u našoj čitanci prevode neiskvarena engleske riječi.

Prica ja kazala na stranici 72, u svezi s ulomkom iz romana *Smogovci*.

Mi smo normalno svi okrenuli 72. stranicu i tamo je odista pisalo:

I love You (engl. aj lav ju) – volim te ; Darling... kiss (engl. darling kis) – dragi... poljubac; Nothing before mariage (engl. nating bifo meridž) – Ništa prije vjenčanja; Ulica socijalističke revolucije – Zvonimirova ulica u Zagrebu.

Brando je kazao da je baš guba fora to što se Zvonimirova ulica na engleskom kaže Ulica socijalističke revolucije. Nastavnik je nemilo pogledao Branda i kazao nam da ovo nije čas engleskog nego hrvatskog i da se vratimo na stranicu 139.

Prica je ponovila pitanje: zašto se u našoj čitanci prevode neiskvarene engleske riječi koje svi znamo, a ne prevode iskvarene koje ne zna nitko.

Šuško je lupio šakom o stol i kazao da njemu nitko neće na času hrvatskog vrijeđati lijepe stare hrvatske riječi da su iskvarene engleske.

Prica je kazala da nam čitanka i jeste ovakva zato što je pišu šuške.

Šuško nije baš odmah shvatio je li to kompliment ili uvreda, a nije ni imao puno vremena, jer je nastavnik kazao da pročitamo drugo pitanje iz interpretacije.

Mi smo pročitali:

Uoči usporedbu u pjesmi, precrtaj u bilježnicu sljedeću tablicu i uvrsti svoja zapažanja:

kosa, obrve, usta, zubi, obrazi, prsti. Što je zajedničko svim izdvojenim usporedbama – što za ljude predstavlja detalji s kojima se upoređuje ljepota vile?

Nastavnik je na ploči nacrtao tablicu.

Guza se odmah javila da se kosa uspoređuje sa krunom i navela je stihove: *Vrhu njeje vedra čela vridna ti se kruna vidi od kosice ku je splela kojom zlatu ne zavidi...*

Pitagora se javio da on ne razumije riječ *ku*.

Šmizla je objasnila da to znači da je vila splela slovo *Q* od kosice, zato što slovo *Q* podsjeća na viticu.

Šuško je rekao da on misli da je slovo *k* u *ku* suvišak i da stih glasi *od kosice U je splela* posred čela.

Nastavnik je kazao i Šmizli i Šušku da su njihove asocijacije lijepe i da je to dobar način da se čitanjem stvaraju lirske slike, ali da *ku* znači *koju*.

Guza je kazala da isto tako *ka* znači *koja*, u stihu *vila, ka mi srce travi*, vila *koja* mi srce očarava.

Nastavnik je Guzu pogledao milo i dao joj peticu.

Onda se javio Pitagora da njemu nije razvidno s čim se poredе usta, jer on ne razumije šta znači stih *pri rumenih njenih usti ostao bi kuralj zada*.

Kerum je kazao da on misli da se tu radi o nepostojanom *U*, i da stih zapravo glasi: *pri rumenih njenih usti ostao bi kralj zada*.

Guza je pitala nastavnika postoji li u hrvatskom nepostojano *U*.

Šuško je nemilo pogledao Guzu i pitao je zašto bi od svih 30 slova baš *U* trebalo bit nepostojano.

Brando je razmišljao naglas da kad bi postojalo nepostojano *U* onda nam školski razglas ne bi krčio nego kurčio.

Nastavnik se činio da nije čuo i objasnio nam da *kuralj* znači *koralj* i da pjesnik crvenilo vilinih usta poredi s crvenilom koralja.

Seve je milo uzdahnula i kazala da je to jako lijepa usporedba.

Nina se javila da njoj poređenje zuba s biserima nije baš nešto originalno, ali da njoj nije razvidno zašto se vili zubi drobe.

Brando se dosjetio da vila možda ima paradentozu. Nastavnik je prešao preko te provokacije suzdržano i objasnio da *drobni* znače *sitni*. Onda je upitno-nestrpljivo kucnuo kredom po praznim poljima u tablici. Prica je ustvrdila da pitanje u čitanci nije dobro, jer se obrve u pjesmi ne uspoređuju ni sa čim. Nastavnik je pogledao u pjesmu. Tamo su bila dva epiteta i nijedno poređenje: *obrve tanke i crne*. I pitanje: *Što je zajedničko svim izdvojenim usporedbama – što za ljude predstavljaju detalji s kojima se uspoređuje ljepota vile?* Prica je naglas razmišljala da li čitanke mogu praviti ljudi koji ne znaju razliku između epiteta i poređenja. Nastavnik je odvratio da nas ne trebaju interesirati ljudi koji prave čitanke nego pjesnici koji pišu pjesme. Prica je pitala zašto onda moramo pjesmu trpati u tabelu i to još po uputstvima koja su pogrešna. Nastavnik je nemilo pogledao Pricu i kazao joj da se drži epiteta i poređenja a ne čitanke i autora čitanke. Nina je pitala da li su *prsi bjelji od snijega i mlijeka* epitet ili poređenje? Nastavnik je nakon dužeg promišljanja kazao da nije, jer da nema riječce *kao*, nego da je to metafora, to jest skraćeno poređenje. Kerum je kazao da je njemu nerazvidno kako *prsi ustrepću* kad sise nemaju trepavice. Nastavnik ga je prvo upozorio da pazi kako se izražava a onda nam je svima objasnio da *ustrepeću* ne znači *ustrepću* nego *ustreperu, uzdrhte*. Prica je pitala zašto se u pitanjima u čitanci ne spominju prsi a spominje se sve drugo – *kosa, obrve, usta, zubi, obrazi, prsti*. Nastavnik je upozorio Pricu da mi na času analiziramo pjesmu a ne čitanku. Kerum je kazao da nije fer da se prsa ne spominju jer je njemu taj detalj u pjesmi fuul.

Brando je pitao zašto je vila u čitanci nacrtana odjevena, kad je u pjesmi naga.

Nastavnik je pitao zašto misli da je naga.

Brando je objasnio zato što pjesnik opisuje bijele prsi, a ne naprimjer bujne. Bujne se vide ispod majice, a bijele se vide samo kad se vide.

Seve je kazala da je nju stid to slušati.

Šmizla je dodala da njoj nije jasno šta su dečkima ženske grudi toliko interesantne, pa neki čak i vire u svlačionicu na tjelesnom.

Kerum je promrsio da su interesantne svakako, ali najviše kad ustrepeću.

Brando je dodao da koliko se on razumije u temu nije tačno da muškarci ne mogu zamisliti sladost veću.

Nastavnik se zarumenio i kazao da se prsi ne spominju u čitanci upravo zbog takvih nepristojnih komentara.

Brando je pitao zašto je nepristojno govoriti istinu a pristojno je lagati i prešutkivati.

Nastavnik je zaprijetio da će otići po ravnatelja ako nastavimo s opstrukcijom sata. Zatim je dodao da pjesnik ne opisuje konkretnu ženu, nego da slavi ideal ljepote.

Prica je kazala da ideal ljepote nisu samo obrve i prsti.

Nastavnik je počeo kuhati kao pregrijan hladnjak.

Prica ga je upitala da li vile mogu biti i žene koje nisu plavuše i ne trepću okolo prsima.

Nastavnik je odvratio da to nije tema časa, nego ljepota pjesme ispjevane na krasnom čakavskom dijalektu i da trebamo obratiti pozornost na jezik a ne na prsa.

Prica je bila uporna i pitala zašto vila ne može imati i pamet.

Pivac je odvratio da može i naveo kao primjer vilu Nives Celzijus.

Nastavnik se tu skroz zbunio i pitao Pivca zašto misli da Nives Celzijus ima pamet.

Pivac je odvratio zato što piše knjige.

Nastavnik je kazao da to što netko piše knjige ne znači automatski da je pametan, za što su dokaz i naši pismeni uratci.

Pivac je odvratio da naše uratke nitko ne čita, a da su knjige Nives Celzijus najčitanije u Hrvatskoj.

Brando je dodao i najgledanije.

Nastavnik je sačekao da se prestanemo smijati a onda je kazao da nas bude sram, o čemu razgovaramo na satu hrvatskog.

Prica je pitala a na kojem ćemo satu razgovarati o hrvatskim književnicama ako nećemo na satu hrvatskog.

Brando je kazao na času tjelesnog.

Nastavnik je onda zapovjedio Brandu da sutra dođe u školu s roditeljima, jer da on više neće trpjeti njegov bezobrazluk. I da cijeli razred mora za kaznu naučiti cijelu pjesmu napamet.

Šuško je kazao da nije pravedno da cijeli razred ispašta zbog dvoje ljudi.

Šmizla je kazala da njoj to nije ni kazna ni ispaštanje, učiti napamet krasne stare hrvatske pjesme.

Brando je kazao da po tome ispada da on nije kažnjen nego nagrađen.

Nastavnik se zbunio i promijenio mu kaznu u samo jednu kiticu.

Brando je pitao *ku*, sa sisama ili s usporedbom.

Onda je odzvonilo.

Druga knjiga *Deoba*

Danas smo na času srpskog čitali iz čitanke odlomak iz romana *Deobe* Dobrice Ćosića koji se zove *Otkriće*. Kad smo pročitali odlomak, nastavnica je pitala šta je opisano u odlomku. Javila se Peka i pročitala tekst ispod naslova:

U odlomku koji slijedi prikazana je sudbina naroda zatočenog u crkvi u srpskom selu Trnavi 1941. godine. Na crkvenim vratima povremeno se pojavljuje njemački oficir i zahtijeva da mu odgovore: koliko ih ima u crkvi, od čega je sazidan oltar, ko je od zatočenika u crkvi najbogatiji, ko je najbolji radnik, ko je najpošteniji, najhrabriji...

Javila se Goca i rekla da kad bi mi opisali kako se juče pojavio gospodin iz ministarstva i pitao nas po kome je škola dobila ime, kome je od nas tata doktor, ko je najbolji učenik

i slično, niko ne bi rekao da smo opisali sudbinu učenika u razredu.

Njonja je odgovorila da su jedno učenici a drugo narod, jer jedan od likova kaže: *Milion nas je ovde.*

Tesla je odmah izveo formulu po kojoj se izračunava veličina crkve prema broju naroda: PC (površina crkve u m^2) = $n \times 0,2m^2$ (broj ljudi puta površina koju zauzima jedan čovek dok stoji) + ks (broj stubova koji raste koeficijentom k , koji zavisi od nosivosti greda ili lukova), što znači da bi crkva za milion ljudi kvadratnog tlocrta morala prema toj formuli imati jedan zid dugačak oko 445 metara.

Gadafi je rekao da bi ta crkva onda ispala ko šoping-centar. Klempo je pitao zašto se crkve ne prave da imaju više spratova.

Sesa je odgovorila da su u crkvi svi jednaki i da niko ne treba da bude gore ili dole.

Gadafi je primetio da onda ne bi trebalo da budu ni napred ni pozadi, pa se opet zna kome je mesto u prvom redu a kome iza dveri.

Nastavnica je prekinula raspravu i pročitala pitanje iz čitanke:

To što su između zidina crkve ima specifično značenje. Koje?

Javila se Peka i pročitala odgovor iz zgrade iza tog pitanja:

Pisac je, koristeći taj i takav ambijent, jače osudio fašizam kao najveću nakazu savremenog života.

Goca je pitala u čemu je fora da autori čitanke postavljaju pitanja i sami odgovaraju na njih.

Gadafi se javio i pitao zašto bi se fašizam slabije osudio da je pisac koristio ambijent šoping-centra.

Sesa je odgovorila da šoping-centar nije sveti prostor kao crkva.

Peka se osetila pogodnom i pitala zašto.

Sesa je odgovorila zato što je u crkvi posebno svetlo i poseban miris i sve blista i svako ko uđe oseti uzbuđenje i radost.

Peka je rekla da je to sve isto i u šoping-centru i još svira bolja muzika.

Sesi su iskočile crvene fleke na obrazima i rekla je da ima ljudi kojima nije sav smisao života u kupovini.

Peka je odbrusila da ima ljudi kojima nije sav smisao života ni u molitvi.

Javila se Tina i rekla da je pisac time što je smestio radnju u crkvu pokazao da je fašizam protiv boga.

Goca je pitala protiv čega bi bio fašizam da je pisac smestio radnju u školu.

Gadafi je rekao protiv direktora Đure.

Tesla je rekao da po toj logici onda fašizam u crkvi ne bi bio protiv boga nego protiv popa Nikole.

Bratko je rekao da je crkva bolja od škole, jer u školi ima svakakvih, a u crkvi samo Srba, i da je njemu odlomak super jer je i budali jasno da je fašizam najveća nakaza savremenog sveta zato što je protiv Srba.

Goca je pitala da li bi fašizam bio najveća nakaza savremenog sveta i da je pisac smestio ljude u džamiju.

Nastavnik se napravio da nije čuo Gocu i pročitao nam je iz čitanke novo pitanje:

D. Ćosić navodi najljepše srpske riječi. Jesu li i za tebe to najljepše riječi, ili bi im dodao još neku? Koju?

Vuvuzela je rekao *zvezda*.

Đoja je rekao *partizan*.

Klempo je rekao *četnik*.

Bratko je rekao jebiga šta onda njemu ostaje.
Gadafi je rekao *hajduk*.
Nastavnica je rekla da hajduk nije srpska reč nego turcizam.
Bratko je rekao *burazer*.
Nastavnica je rekla da je i to turcizam.
Tina je rekla *džeparac*.
Nastavnica je rekla da je i džep turcizam.
Peka je rekla *behar*.
Nastavnica je rekla turcizam.
Njonja je rekla školska *torba* i *tabla*.
Nastavnica je rekla turcizmi.
Bratko je rekao *škembe* i *kajmak* i *kačamak*.
Nastavnica je rekla turcizmi.
Peka je rekla *bašta*.
Nastavnica je rekla turcizam.
Njonja je rekla *boja*.
Nastavnica je rekla turcizam.
Ćoro je rekao *ćevapi*.
Bratko je rekao da je Ćoro *budala*.
Nastavnica je rekla da su i *ćoro* i *budala* turcizmi.
Onda je Sesa zajecala i rekla da su sve najbolje srpske reči turcizmi.
Nastavnica je tešila da nisu i rekla nam da pročitamo odlomak iz odlomka u kome narod zatočen u crkvi govori nemačkom oficiru najbolje srpske reči.
Njonja je pročitala:

Govorite mu najbolje naše reči

Zora

Šuma

Neću

Livada

Hleb

Oči
Noć
Nož
Smrt
Videlo

Goca je pitala zašto je *nož* lepša reč od *viljuška* ili *kašika*.

Tesla je pitao kako se meri i određuje lepota reči.

Peka je pitala šta se desi s narodom u crkvi.

Nastavnica je odgovorila da su fašisti streljali ljude u crkvi i zapalili crkvu.

Bratko je pitao zašto taj odlomak nije u čitanci.

Njonja je dodala da je taj odlomak trebalo staviti u čitanku, da sva deca vide kakvo je zlo fašizam.

Tina je rekla da je ona tražila taj odlomak na internetu u lektirama i nije ga našla.

Tesla je rekao da je i on tražio, ali da je našao jedan sličan.

Onda smo svi rekli da pročitaj.

Nastavnica je klimnula glavom.

Tesla je pročitao:

Jedan svjedok tvrdi da se to događalo 14. jula. Ubistva u skladištima su preživjele tri osobe. Jedna od njih kaže da se u skladištima počelo pucati, ali zatvorenici nisu mogli ocijeniti odakle ti pucnji dolaze. Bilo je mračno i ništa se nije moglo vidjeti. Ljudi su počeli plakati i dozivati pomoć. Pucalo se na ljude koji su pokušavali pobjeći kroz prozore. Po prestanku pucnjave cijelo skladište je bilo puno leševa. Nakon što je jedan od lakše ranjenih svjedoka pokušao pobjeći kroz prozor, straža je opet počela pucati. On se napravio mrtav i razmišljao kako će sljedeće jutro pobjeći. Preživio je noć ležeći ispod hrpe leševa, a ujutro je vidio da vojnici kontrolišu ima li preživjelih. Oni koji su još živjeli prisiljavani su da pjevaju

srpske pjesme nakon čega su ubijani. Nakon što su i zadnji pomrli, pripadnici VRS-a su bagerom počeli vaditi tijela iz skladišta i čistiti ga vodom.

U septembru 1996. su se u skladištu i na zidovima još mogli naći ostaci kose, krvi i ljudskog tkiva koji su bili dokaz tih događaja. Kod jednog vanjskog zida su pronađeni i ostaci kostiju.

Nastavnica je pitala iz koje knjige je odlomak.

Tesla je odgovorio iz neke knjige koja se zove *Izveštaj o Srebrenici*.

Nastavnica je rekla da to nije književno delo i da zaboravimo šta smo čuli.

Tina je pitala kakvo je to delo ako nije književno.

Nastavnica je odgovorila odvratno.

Goca je pitala da li misli na izveštaj ili na ubistva.

Onda je odzvonilo.

Raojanje, školi radovanje

Danas smo na satu hrvatskog radili pjesmu Anđelka Vuletića *Tiho, da ne može tiše*.

Prvo je Nina pročitala pjesmu.

Ovu zemlju.

Ovu zemlju

ljubim i ničice padam

pred grobove drevne kad raoju žitom

i kad klasjem šume.

To je kratka pjesma, bez pjene, bez vike. To je

moja staza

koju suncem snujem, koju smrću

gradim.

I dalje ne mogu.

Tu je meni stati.

Gdje se zemlja zlata, gdje se vode glase,

gdje se gora njiše.
Ovu zemlju. Ova usta. Ovu zemlju
ova usta
ljube.
Takav život. Takav pečat.
Točka.
Ničeg više nema pod dalekim nebom
Samo, zemlja.
Ova zemlja.

Brando je digao dva prsta da njemu nije razvidno što znači *raoju*.

Nastavnik je odvratio da je to treće lice množine prezenta od glagola *raojati*.

Onda smo mi pitali što znači taj glagol.

Nastavnik je odvratio da to možemo zaključiti i sami iz pjesme.

Guza je zaključila da *raojati* znači *obrasti* tojest da pjesnik voli grobove kad obrastu žitom.

Nastavnik je zadovoljnim pogledom pomilovao Guzu.

Kerum je kazao da ako se vrt ne održava onda on raoje korovom.

Nastavnik je klimnuo glavom.

Seve je kazala da se ovce šišaju kad dobro raoju.

Nastavnik je pohvalio i kazao da okrenemo list i pročitamo pitanja.

Mi smo pročitali:

Čemu se najviše diviš i što najviše voliš u svome kraju, u svojoj zemlji? Razmisli koje te njihove osobitosti najdublje vežu uz zemlju kao pojam domovine. Odgovori i na pitanje što ti je sve podarila domovina i što ti znači.

Seve je izjavila da se ona divi *Merkatoru*.

Šmizla se usprotivila da je *Interex* bolji jer u njemu ima *Azel France*.

Nastavnik ih je prekinuo i kazao da sigurno ima i drugih stvari kojima se divimo, a koje su osobite za naš kraj i našu domovinu.

Kerum je kazao da on u svom kraju najviše voli jagnjeće pečenje.

Šuško je kazao da on najviše voli naš kamen i da je njemu super kamen kad raoje vrijeskom.

Nastavnik je bio jako zadovoljan i klimnuo je Šušku blagonaklono, a onda nas je pozvao da razmislimo *koje nas osobitosti naše zemlje vežu uz zemlju kao pojam domovine*.

Prica je kazala da je to pitanje debilno.

Nastavnik je zamolio da objasni.

Prica je pitala Šmizlu koje je osobine *Azel Francea* vežu uz *Azel France* kao pojam *Interexa*.

Šmizla je samo kazala a.

Nastavnik se tu malo zbunio i zagledao se u čitanku, a Kerum je to iskoristio da kaže kako je njemu najbolji *Merkur*, jer se u njemu prodaje domaće.

Šuško je odvratio da je u *Merikatoru* bolji parking.

Guza je kazala da nju najviše za zemlju kao pojam domovine veže Međugorje.

Kad raoji turistima, dodao je Brando.

Nastavnik ga je presjekao pogledom i prešao na sljedeće pitanje iz čitanke: *što nam je sve podarila domovina i što nam znači*.

Seve je odvrtila da je njoj domovina podarila posjetu Svetog oca Koševu i da je ona bila mala ali da se svega sjeća.

Pivac je pitao kakve veze ima Koševo s domovinom.

Prica je odvrtila izravne, jer je to stadion u našem glavnom gradu.

Pivac je odbrusio da je naš glavni grad Zagreb i da je on bio deset puta na Maksimiru a niti jednom u Sarajevu.

Nastavnik je kazao da je to jako zanimljivo pitanje i da u svezi s njim pročitamo *Izražavanje i stvaranje*.

Mi smo pročitali:

Kojim jezikom je napisana ova pjesma važnoga bosanskohercegovačkog pjesnika? Zašto autore koji pišu takvim jezikom smatramo i hrvatskim pjesnicima? Jezici povezuju ljude, posebice govornike i korisnike istog jezika? Smiju li ih razdvajati državne granice?

Pronađi u čitanci i druge književnike podrijetlom iz Bosne i Hercegovine koji su svojim jezikom pripadnici i hrvatske književnosti?

Nina je digla ruku da njoj nije razvidno zašto je upitnik iza izrične rečenice *jezici povezuju ljude posebice govornike i korisnike istog jezika*.

Nastavnik je kazao da je to sigurno tiskarska greška.

Prica je kazala da njoj ni s upitnikom ni bez upitnika nije razvidan smisao rečenice *Kako više jezika posebice povezuju govornike istog jezika*, upitnik.

Nina je kazala da se tu možda misli na hrvatski, bosanski i srpski.

Nastavnik se malo narogušio i zamolio Ninu da objasni.

Nina je objasnila da su sastavljači čitanke možda mislili da su hrvatski, srpski i bošnjački tri različita jezika a da su Hrvati, Bošnjaci i Srbi govornici istog jezika.

Nastavnik je odgovorio da sastavljači sasama sigurno nisu mislili takvo što i obratio nam je pozornost na pitanje *smiju li govornike istog jezika razdvajati državne granice?*

Šuško je odvratio da ne smiju i da njegov čaća uvijek veli da od odavde do Imotskog nema granice.

Nastavnik je bio zadovoljan odgovorom, ali je Prica odmah pitala da li se to odnosi i na Vukovar, i smije li granica razdvajati govornike istog jezika ako oni govore srpski?

Nastavniku je udarila krv u obraze, a zubima je zagrizao usne da su mu pomodrine, pa je sav u licu došao nekako crven, bijel i plav. Jedva je nekako procijedio da on neće dozvoliti da se na njegovom času ismijava Domovinski rat. Seve se odmah rasplakala jer joj je došlo žao Domovinskog rata, a Šuško je kazao da Prica brka babe i žabe, jer su Srbi u našoj domovini manjina, a Hrvati su u BiH *konstitutivni*.

Prica je na to rekla da u čitanci pitanje ne glasi smije li državna granica rastavljati narode i manjine, nego govornike istog jezika.

Nastavnik je zamolio Pricu da više ne ometa sat i pitao nas da *pronađemo u čitanci i druge književnike podrijetlom iz Bosne i Hercegovine koji su svojim jezikom pripadnici i hrvatske književnosti*. Nina je kazala da je ovdje opet upitnik umjesto točke i da bi možda netko trebao da pregleda čitanke prije štampe.

Javio se Brando da je pronašao u čitanci Aleksu Šantića, koji je svojim jezikom pripadnik hrvatske književnosti.

Nastavnik je upitao na osnovu čega je Brando to zaključio, a Brando je odvratio na osnovu pjesme *Veče na školju* u kojoj su hrvatske riječi *zrak* i *puk*.

Nastavnik je rekao da to zvuči logično, ali da u čitanci sigurno ima i boljih primjera pripadnika hrvatske književnosti od Alekse Šantića. Javio se Kerum da je on našao ulomak iz priče *Aska i vuk* i da Ivo Andrić jezikom pripada hrvatskoj književnosti, jer piše *tko, nitko, suosjećanje* i slično.

Nina je kazala da njena mama ima sabrana djela Ive Andrića i da tamo piše *ko, niko, saosećanje* i uopće da je cijela priča na ekavskom.

Brando je pitao kako onda mi možemo u čitanci pronaći tko jezikom pripada hrvatskoj književnosti, ako je piscima koji nisu hrvatski u čitanci jezik prepravljen u hrvatski. Nastavnik je odvratio da hrvatski nije samo ijekavski izričaj, nego i riječi koje su samo naše i ničije druge, kao naprimjer glagol *raojati*.

Tu je Pitagora digao ruku (a bolje da nije) i kazao da na str. 192 u našoj čitanci ima pjesma *Vrijeme je da se događa napokon čovjek*, u kojoj piše: da se *dogaoju* njegova težnja i duh, da se *dogao* ljubav, da se *dogao* putovanje, da se *dogao* srž, iz čega se vidi da u našoj pjesmi *raoju* ne znači *obrastaju* nego *rađaju*.

Nastavnik je opet došao u faci crven, bijel i plav i pitao je Pitagoru šta on želi reći – da su lijepe hrvatske riječi ustvari tiskarske greške!

Pitagora je odvratio da nisu tiskarske, nego kompjuterske, jer se iz zrakoplova vidi da je kompjuter zamijenio slog *đa* sa slovom *o*.

Brando je pitao Seve kad se ono ovce šišaju, pa se rasplakala i ona.

A Prica je pogledala u Šuška i kazala da ona najviše voli kamen kad raoje vrijeskom.

Onda je odzvonilo.

3. BOLJA PROŠLOST

Okarina Kosača

Danas smo na času bosanskog radili odlomak iz drame *Katarina Kosača* Radovana Marušića. Na početku je nastavnik podijelio uloge. Kruško je bio Tomašević. Čitali smo desetu scenu, i onda je Kruško pročitao da će *kapelani koje je poslao Sveti Otac papa poučavati bosanski dvor katoličkoj vjeri, krasnopisu, čitanju i govorenju latinskog i grčkog, pjevanju, sviranju i drugim europskim vještinama*.

Zina se javila da njoj nije jasno zašto je pjevanje i sviranje evropska vještina, da li to znači da u Aziji i Africi ljudi nisu pjevali dok nisu uzeli časove od katoličkih učitelja.

Nastavnik je odgovorio da pisac nije mislio na pjevanje i sviranje, nego da je mislio na latinski i grčki, i na krasnopis i čitanje.

Zina je bila dosadna i pitala je zašto su krasnopis i čitanje evropske vještine, da li to znači da stari Egipćani nisu znali čitati hijeroglife dok ih nisu naučili katolički učitelji.

Nastavnik je objasnio da pisac nije mislio na stare Egipćane kad je pisao dramu, nego na bosanske vladare iz kuće Kotromanića i da je poenta teksta u tome da smo mi na našem bosanskom dvoru još u petnaestom vijeku imali muziku, i knjige, i glumce, i učitelje.

Kruško se zabrinuo da njemu nije jasno otkud katolički učitelji na bosanskom dvoru, kad su bosanski kraljevi bili bogumili.

Nastavnik je objasnio da je pisac vjerovao da su Kotromanići bili katolici, pa je tako i napisao.

Krušku je taj odgovor još više zbunio, pa je pitao da li pisci pišu onako kako je bilo, ili onako kako oni vjeruju da je bilo. Travolta je zaključio da u vezi s katolicima pišu onako kako vjeruju, a u vezi sa kulturom onako kako je bilo.

Zike se sjetio da je juče dobio jedinicu jer je vjerovao da je pjesmu *Veče na školju* napisao Mak Dizdar.

Nastavnik je rekao da ju je zaslužio.

Zina je pitala zašto učenici kad vjeruju nešto pogrešno dobiju jedinicu, a pisac kad vjeruje nešto pogrešno uđe u čitanku.

Nastavnik je objasnio da ona nije dobila jedinicu zbog pogrešnog vjerovanja, nego zbog neznanja.

Zina je pitala zašto nije neznanje da su bosanski vladari bili katolici.

Nastavnik je odgovorio da je to bilo davno, i da nema dokaza, i da se ne zna sigurno šta su bili bosanski vladari, a za pjesmu *Veče na školju* se zna sigurno ko ju je napisao.

Ajnštajn je pitao kako se ne zna jesu li bili katolici ili bogumili, a zna se da su svirali i čitali i pjevali.

Nastavnik je odgovorio da se zna jer postoje dokazi.

Ajnštajn je pitao koji.

Nastavnik je rekao razni.

Ajnštajn je pitao koji razni.

Nastavnik je rekao dokazi koji su nađeni i koji se čuvaju u muzeju.

Ajnštajn je pitao šta je nađeno i u kojem muzeju. Je li nađen klavir na kojem su Kotromanići svirali?

Nastavnik je rekao da klavir nije srednjovjekovni instrument, nego da je to bila okarina.

Ajnštajn je pitao je li nađena neka okarina na kojoj se u doba Kotromanića sviralo.

Nastavnik je rekao da se ne mora naći cijela okarina, dovoljan je i samo jedan dio.

Ajnštajn je pitao je li nađen jedan dio.

Nastavnik je rekao da ne zna, jer on nije studirao muziku nego književnost.

Onda je Jaca pitala je li pronađena neka knjiga na latinskom ili grčkom koju su čitali Kotromanići.

Nastavnik je odgovorio da ne zna jer nije studirao ni latinski ni grčki, ni istoriju, nego književnost. I da nije prošlost samo ono što se iskopa, nego i ono što se pamti i zapiše u knjigama.

Onda je Ajnštajn rekao da se u knjigama pamtilo i pisalo da je zemlja ravna ploča, pa se otkrilo da je okrugla.

Travolta je rekao da nije skroz okrugla, jer je spljoštena malo na šarafima.

Ajnštajn je rekao da svakih milion godina zemlja promijeni magnetne polove i da tada dolazi do velikih potresa i da se to treba uskoro desiti i da će čovječanstvo nestati.

Sejda je zaplakala i pitala nastavnika je li to istina.

Nastavnik je rekao da ne zna, jer nije studirao geografiju i da ovo nije čas geografije, nego književnosti.

Jaca je pitala šta se uči na fakultetu književnosti.

Nastavnik je odgovorio da se uče pisci i njihova djela.

Da bi nastavnici učenicima davali jedinice ako ne znaju ko je šta napisao, dobio je Zike.

Kruško je rekao da je važno da se zna ko je napisao knjigu. Zike ga je pitao zašto.

Kruško je objasnio da je on sad pogledao ko je napisao ovu dramu i vidio je da je to neki četnik iz Metkovića i da mu je

sve postalo puno jasnije, jer samo četnik može napisati da su bogumili bili katolici.

Zina je primijetila da nigdje ne piše da je pisac četnik, nego da piše da je *jedan od najznačajnijih i najplodnijih naših dram-skih pisaca*.

Kruško je odgovorio da ne može biti naš ako se zove Ra-dovan, jer da se zna čiji je Radovan.

Nastavnik se umiješao da nije svaki Radovan četnik, a da je ovaj konkretno Hrvat.

Kruško je pitao ako je Hrvat, zašto piše naš.

Nastavnik je rekao da je naš zato što se rodio u Bosni i Her-cegovini.

Jaca je rekla da se Mak Dizdar rodio isto u Bosni i Herce-govini, ali da za njega ne piše da je naš nego da je bošnja-čki pisac. A za Aleksu Šantića ne piše naš nego samo da se rodio u Mostaru.

Kruško je odrezao da Aleksa ne može biti naš, ko što mu samo ime kaže.

Jaca je rekla da i Svetozaru Ćoroviću samo ime kaže, pa opet u čitanci piše *naš*.

Travolta je rekao da to možda ima veze s tim što se Aleksa rodio na desnoj obali a Svetozar na lijevoj.

Sejda se pobunila da je to glupo, jer nije Neretva Drina, pa da su s ove strane naši a s one njihovi.

Zina je pitala čiji je Ćamil Sijarić, koji se rodio s one strane Drine?

Kruško je odgovorio naš, ko što mu samo ime kaže.

Jaca je primijetila da u čitanci ne piše naš nego bošnjački.

Kruško je odmahnuo rukom da je to jedno te isto.

Jaca je pitala nastavnika šta uopšte znači *naš pisac*.

On je odgovorio da to znači pisac koji se rodio u Bosni i Hercegovini.

Jaca je rekla da po tome Ćamil Sijarić nije naš pisac.

Kruško je neljubazno zamolio da se više skine s Ćamila.

Nastavnik je objasnio da naš pisac može biti i onaj ko se nije rodio u Bosni i Hercegovini ali je živio, radio i umro u njoj. I da su naši pisci svi pisci koji pišu lijepo. Jaca je onda ustala i listajući čitanku pročitala:

Mak Dizdar je *bošnjački*; Antun Branko Šimić je *hrvatski* pjesnik; Hamza Humo, jedan od najznačajnijih *bošnjačkih* pjesnika; Musa Ćazim Ćatić jedan je od prvih značajnih *bošnjačkih* pjesnika; Svetozar Ćorović, prvi je naš značajni prozni pisac iz Bosne, Ćamil Sijarić, jedan je od najvećih *bošnjačkih* pripovjedača, Tin Ujević, jedan je od najvećih *hrvatskih* pjesnika...

Kad je završila s listanjem, rekla je da njoj svejedno nije jasno zašto za naše pisce Musu Ćazima Ćatića, Maka Dizdara, Ćamila Sijarića piše u našoj čitanci da su bošnjački, za naše pisce Antuna Branka Šimića, Franu Alifarevića i Tina Ujevića da su hrvatski, a za naše pisce Svetozara Ćorovića i Aleksu Šantića ne piše da su srpski. Onda je odzvonilo.

Od Irana do Pirana

Danas smo na satu hrvatskog radili priču Dubravka Horvatića *Stjepan kralj i vila*. To je priča o tome kako je sagrađen hrvatski grad Kotor. Prvo smo je pročitali jednom u sebi.

U priči se kazuje kako je Miroslav gradio grad bez uspjeha, pa kako mu je vila pomogla jer je bio dobar kralj i za jednu noć dok je on spavao ona je sagradila grad kod tora, zbog čega se prozvaao Kotor. Poslije se kralj uzoholio, pa se vila naljutila i učinila vino ljutim a vodu slanom, pa se kralj dozvaao pameti i onda mu je vila oprostila.

Šušku nije bilo razvidno u kojoj je županiji Kotor.

Kerum je kazao da on misli da je u Bokokotorskoj.

Šuška je dalje interesiralo koje registracije imaju auti iz te županije.

Guza je intervenirala da su i Kotor i Boka kotorska u Crnoj Gori.

Šušku je to bilo začudno da se hrvatski Kotor nalazi na crnogorskoj obali.

Onda se javila Nina da Kotor nije sagradila nikakva Vila Hrvatica nego da su ga sagradili Rimljani.

Šuško je pitao gdje to piše.

Nina je odvrtila u povijesti.

Guza je protestirala da u čitanki piše različno:

Stara predaja kazuje da je grad Kotor u Boki kotorskoj sagrađen za Stjepana kralja. Sagrađen je, kako kazuje priča, kod tora za ovce, pa odatle ime gradu Kotor. Ali tko je taj Stjepan kralj, kada je živio, koliko je i kako vladao, o svemu tome ne kazuje nam priča ni slovca. Međutim, ako iole znamo nešto povijesti, domislit ćemo se da se pod tim imenom krije hrvatski kralj Stjepan Miroslav iz sredine desetog stoljeća.

Prica se umiješala i kazala da ako išta znamo iz povijesti znamo da nema vila koje grade gradove za jednu noć.

Guza je pitala kako znamo.

Nina je odvrtila tako što to nije realno.

Seve je primijetila da isto tako nije bilo realno da se pet tisuća ljudi nahrani jednim kruhom pa opet znamo iz povijesti da se to desilo.

Nina je kazala da to ne znamo iz povijesti nego iz vjeronauka.

Šuško se iscerio da će zbog Nine povjerovati u Darwinovu teoriju kako čovjek može postati od majmuna.

Nina je odvrtila da će zbog Šuška prestati vjerovati u Darwinovu teoriju, jer je on dokaz kako od čovjeka može opet nastati majmun.

Onda ih je nastavnik prekinuo i kazao da se koncentriramo na pitanja nakon teksta.

Mi smo se koncentrirali.

Odredi u priči:

- a) stvarne povijesne događaje i ličnosti
- b) elemente bajke

Javio se Kerum i kazao da je povijesna ličnost hrvatski kralj Stjepan Miroslav.

Prica je prigovorila da njoj nije jasno zašto mi to uopće radimo.

Nastavnik je pitao što njoj točno nije jasno.

Prica je odvrtila da njoj nije točno jasno zašto mi moramo razdvajati bajku od povijesti, ako ih je već pisac tako lijepo sastavio.

Guza je razložila da moramo to učiniti kako bismo znali što je u priči bajka a što istina.

Pitagora je pitao zašto je to tako sastavio.

Zato da bi moroni poput Šuška povjerovali da je Kotor hrvatski grad, kazala je Prica.

Nastavnik je ukorio Pricu zbog vrijeđenja morona, a onda nas pozvao da pročitamo sljedeće pitanje.

Mi smo pročitali:

Kako ih je pisac povezao? Zašto takve priče nisu uobičajene za zbivanja iz bliže prošlosti (npr. iz Prvog ili Drugog svjetskog rata)?

Prica je odvrtila da ovakve priče nisu uobičajene za zbivanja iz bliže prošlosti zato što se ne može napisati da je naprimjer srušeni Stari most u Mostaru sagradila vila preko noći, jer svi znaju da je samo kamenje godinama vađeno iz rijeke.

Nastavnik je kazao da Stari most nije događaj ni iz Prvog ni iz Drugog rata i prešao na sljedeće pitanje:

Kako je prema ovoj legendi, nastalo ime grada Kotora?
Pronađi objašnjenje za podrijetlo ovih imena: Zagreb,

Rijeka, Pula, Karlovac, Opatija, Split, Dubrovnik, Zadar, Šibenik, Osijek, Bjelovar, Sarajevo, Mostar, Tomislav-grad.

Nina je ispriopovjedila da je Zadar nastao tako što ga je naš narod dobio od vile za dar. Za dar = Zadar.

Nela je kazala da je Karlovac dobio ime po kralju Karlu koji je bio lovac. Karlo lovac = Karlovac.

Nastavnik je pljesnuo rukama i kazao da otvara natjecanje u pronalaženju podrijetla imena.

Lea je opisala kako je Sarajevo dobilo ime kad su Hrvati pu-tovali sa svojim stadima i krdima iz Irana u Hrvatsku pa za-stali pored Miljacke. Tada je kraljica Trpimirka, koja je bila jako ohola poželjela da se okupa u mlijeku. Vila je preko noći pretvorila njenu kravu Saru u vola. Onda je Trpimirka ujutru uzela da muze vola, al se on prepao kad ga je uzela za vime i opalio je repom po uhu, i njoj je od toga zazvonilo da tu treba podići crkvu vili koja je pretvorila Saru u vola, i po tome je to mjesto dobilo ime Sarajevo. Sara (krava) je vo = Sarajevo.

Seve se dosjetila da je Rzav dobio ime tako što su se sreli konj i pas, pa je konj kazao rz a pas je kazao av, i tako je na-stao Rzav. Rz av = Rzav.

Šuško se glasno zapitao u kojoj je županiji Rzav.

Brando je kazao u Podrinjsko-užičkoj.

Nastavnik je intervenirao da ipak ostanemo pri gradovima koji su navedeni u zadatku.

Šuško se dosjetio da je Zagreb nastao tako što je na tom mjestu kralj Tomislav zagrebao na lutriji milion kuna i od njih podigao grad. Za grebao = Zagreb.

Pitagora je kazao da je to glupo, jer u doba kralja Zvoni-mira nije bilo kuna.

Šuško je nastavio da je izgrebao tri vile i da su mu one sa-gradile grad.

Prica je upitala da ako ih je izgrebao zašto se onda grad ne zove Izgreb.

Pitagora je ponovio da u doba kralja Zvonimira nije bilo ni kuna ni lutrije.

Šuško se ispravio da je kralj na onom mjestu u borbi posjekao sto Turaka, a da oni njega nisu pošteno ni zagrebali, i da se po tom događaju grad zove Zagreb.

Šmizla je izjavila da je čula kako je Zagreb dobio ime po kralju Vojnimiru, koji je kazao da je to zemlja na kojoj želi da ga pogrebu. Zemlja za greb = Zagreb.

Nastavnik nas je blago podsjetio da ima u Hrvatskoj i drugih gradova osim Zagreba.

Kerum je viknuo Split i dodao kako je grad dobio ime po banani split.

Nina je reagirala da je to glupo, jer je Split sagrađen prije dvije tisuće godina, a banana split je izmišljen tek nedavno. Prica je dodala da je isto tako glupo reći za Jadransku obalu da je hrvatska, jer je ona nastala prije sto miliona tisuća godina, a Hrvatska prije tisuću.

Šuško je prasnuo da ćemo zbog takvih kao što su Nina i Prica naposljetku ostati bez Piranskog zaljeva.

Kerum se dosjetio da je Piranski zaljev dobio ime po piranama.

Pitagora je kazao da je to glupo, jer u Jadranu nema pirana.

Prica je dodala da zato ima u čitankama.

Nastavnik je zamolio da objasni na koga točno misli.

Na pisce kojima su umnjaci oštriji od uma, objasnila je Prica.

Onda je odzvonilo.

Sadistinoljubivost

Danas smo na času srpskog radili odlomak iz *Memoara* od prote Mateje Nenadovića, o kojem smo iz čitanke saznali da je bio:

savremenik Vuka Karadžića i prvi diplomata nove Srbije. U ratu se istakao hrabrošču, pa je bio i ustanički vojvoda. (...) Sjećanje na oslobodilačku borbu srpskog naroda opisao je u svojim čuvenim Memoarima, koje je poslije njegove smrti objavio njegov sin Ljubomir Nenadović.

U odlomku iz *Memoara* opisano je kako Fočić Mehmed-aga na prevaru uhvati njegovog oca Aleksu i pogubi ga tako što mu odseče glavu. Kad smo pročitali odlomak nastavnica nam je postavila pitanje iz čitanke:

Šta misliš o takvim podlacima u životu i šta možeš reći iz svog iskustva?

Javio se Bratko i odgovorio da on o takvim podlacima misli sve najgore i da s njima ne treba imati zajedničku državu. Nastavnici je bilo milo što je Bratko odgovorio tačno. Goca je rekla da njoj nije jasan drugi deo pitanja, na kakvo iskustvo se misli.

Nastavnica je objasnila da se tu misli na naše iskustvo s podlacima poput Fočić Mehmed-age.

Bratko je ispričao kako su njegovog tatu u Federaciji podlaci poput Fočić Mehmed-age namamili da vozi 120 kroz naseljeno mesto i onda su mu uzeli dozvolu na tri meseca. Klempo je rekao kako nas je nastavnik fizičkog namamio da ćemo igrati košarku ujutru na prečasu, pa kad smo svi došli radili smo celi čas sklekove.

Gadafi je dodao i kako nastavnica matematike dolazi u minjaku na nastavu pa kad nas namami da ne bežimo onda nam da kontrolni.

Tina je rekla da su njoj podlaci ljudi u telekomu, koji nam daju 1000 besplatnih minuta ali naplaćuju svaki poziv.

Sesa je dodala da su njoj podlaci u Merkatoru, jer te namame pikama, a onda kupiš sto stvari koje ti ne trebaju.

Peka je navela primer cena avionskih karata, jer kad ona uvek ide u Pariz nikad u cenu nisu uračunate aerodromske takse.

Nastavnica je rekla da su ti svi primeri dobri, ali da nemaju puno veze s *Memoarima* prote Mateje Nenadovića.

Goca je odgovorila da imaju veze s pitanjem, jer je to naše iskustvo i dodala da su njoj podlaci poput četvorice dahija autori naše čitanke, jer su nas namamili da ćemo raditi književnost a radimo istoriju.

Njonja je primetila da memoari nisu istorija i pročitala definiciju iz čitanke:

Memoari (sjećanja, uspomene) su vrsta naučno-umjetničkog djela u kojem autor izlaže svoja sjećanja na ljude i događaje u kojima je i sam bio učesnik. Značajni su, ali ne i krajnje pouzdani, kao istorijski dokumenat za izučavanje istorijskih zbivanja. Memoari, kako vidimo, imaju i književno-umjetničku vrijednost, jer u njima ima dosta autorovog subjektivnog pristupa.

Tesla je rekao da njemu nije jasno kakve onda veze ima ovaj odlomak s memoarima, jer je Mateja pobjegao s mesta događaja i nije bio u njemu učesnik i nije video svojim očima šta se desilo.

Njonja je rekla da pisac memoara ne mora sve videti svojim očima jer ima pravo i na dosta subjektivnog pristupa.

Bratko je dodao da Mateja nije pobjegao nego se spasio da i njemu podlac Fočić Mehmed-aga ne odseče glavu.

Tina je pitala zašto se ljudima sekla glava.

Njonja je objasnila rečenicom iz čitanke:

Fočić Mehmed-aga je, pored ostalog, i sadista, čovjek koji uživa u tuđim patnjama.

Tesla je primetio da je to glupo, jer sadista bi ljude mučio i trudio se da što duže pate a ne bi im sekao glavu.

Sesa je ispričala kako njenog dedu svi u selu zovu kad treba zaklati svinje, jer ih on kolje a da ne osete.

Tina je rekla da životinje sve osećaju i da ona ne bi mogla uzeti nož i odseći živom biću glavu.

Sesa je onda ispričala kako njena baba ne kolje gusku nego je uzme za glavu i zavrtla njom krug oko sebe, kao da baca laso, od čega guski od sopstvene težine kvrcne vrat.

Goca je pitala da li je ta Sesina priča umetničko-naučna i možemo li je svrstati isto u memoare.

Nastavnica je odgovorila da ne možemo porediti srpske knezove s guskama i svinjama i da nije isto pečena glava s jabukom u ustima i odsečena glava nabijena na kolac.

Peka je pitala zašto se glave nabija na kolac.

Klemo je objasnio zato što su to bili kao lovački trofeji i opisao kako njegov djed ima po cijelom zidu glave srndaća i veprova.

Njonja se pobunila da ne možemo porediti glave srpskih knezova s glavama divljih svinja i da ona misli da je razlog zašto su glave bile stavljane na kolac bio zastrašivanje.

Bratko je onda svečano izjavio da će on na sledećoj utakmici kad budemo igrali s Turcima umjesto zastave ponijeti praseću glavu na kolcu.

Klemo je rekao da mu redari neće dati da je unese na utakmicu.

Bratko je pitao zašto, šta se redara tiče šta on gricka dok navija, kikiriki, susam ili kožicu. Nastavnica se nakašljala i zamolila nas pretećim tonom da više ne spominjemo svinje u kontekstu seče knezova. Zatim nam je pročitala iz čitanke:

Dva su morala u pitanju – moral srpskih talaca i moral Fočić Mehmed-age. Dajte svoj komentar. Na čijoj su strani tvoje simpatije? Zašto?

Njonja je odgovorila da su naše simpatije na strani srpskih talaca zato što je njihov moral bolji, jer su oni dobri i plemeniti a Mehmed-aga je prevarant i zločinac.

Bratko je pitao zašto smo preskočili jedno pitanje koje je njemu super.

Nastavnica je pitala koje, a Bratko je pročitao:

Obrati pažnju na **muško** držanje talaca. Oni imaju svoj ponos i zbog toga ugled u svom narodu. Dokumentuj

ovu tvrdnju pogodnim tekstom iz Memoara. (I staro i mlado diglo se na noge da prikupe novac i zlatnike za njihovo izbavljenje.)

Goca je dobacila da su Bratku uvek super ona pitanja uz koje odmah ide i odgovor i da se kladi da on nije ni pročitao *Memoare*.

Bratko je rekao da njemu ne trebaju *Memoari* da dokumentuje muško držanje talaca i podsetio nas je na onaj snimak s televizije, kad *šorpion* ubijaju s leđa muslimanske zarobljenike.

Nastavnica je malo pobledela a malo pocrvenela, kao Zvezdin grb bez petokrake, i pitala ga kakve veze taj snimak ima s muškim držanjem talaca.

Bratko je rekao nikakve, ali ima sa ženskim, jer se na snimku vidi kako su se zarobljenici upišali od straha jer nisu bili ponosni kao srpski taoci.

Goca je onda rekla da su tu dva morala u pitanju – moral muslimanskih talaca i moral srpskih *šorpion* i pitala nas je na čijoj su strani naše simpatije? Zašto?

Onda je odzvonilo.

Stop by step

Danas smo na času bosanskog radili *Narodna predanja o Sarajevu* i nastavnik je pročitao predanje *Đerzelezove stope*:

Narod pripovijeda da se vide stope Đerzelezova dorata na Debelom brdu kraj Sarajeva i još na mjestima u okolini, koje su ostale kad je Alija na njemu skakao s jednog brda na drugo. Narod vjeruje da je u ono doba kamen bio mekan. Toliko zna da priča naš muslimanski svijet o tim udbinama u kamenu, koje označuju kao stopala konja svoga najboljeg junaka.

Kad je pročitao ovo predanje, nastavnik nam je postavio prvo pitanje iz interpretacije: *Da li su vas ova predanja podsjetila na nešto slično što je vama poznato? Ispričajte.*

Travolta se javio i ispričao kako je jednom jedan dječak skakao po Ferhadiji s jedne neslomljene ploče na drugu, i kako je ugazio u pseće govno, i onda su mu ostali tragovi.

Nastavnik se naljutio, i rekao Travolti da sjedne i da se ne glupira, i da to nije predanje nego doživljaj.

Češa je ispričala kako je Posušje dobilo ime po tome što kad je Đerzelezov dorat jednom bio žedan, on je popio cijelo jezero koje je tamo bilo, i otada se mjesto zove Posušje.

Nastavnik je bio zadovoljan i pitao je da li još neko zna neko zanimljivo predanje.

Javio se opet Travolta i rekao da je jednom Željeznica bila nabujala, i nije se mogla preći, i Đerzelez je rekao svom doratu: ili dža ili bu, i dorat je preskočio na drugu stranu, i od tada se to mjesto na koje je dorat doskočio zove Ilidža.

Nastavnik je malo razmislio, a onda klimnuo glavom i pogledao po razredu da li se još neko javlja za riječ.

Javila se Jaca i ispričala kako narod vjeruje da kamenolom Krupac nije kamenolom, nego da se brdo odvalilo kad se Đerzelezov dorat pomokrio na njega.

Nastavnik je prasnuo i pitao Jacu gdje je to pročitala.

Jaca je rekla nigdje, nego da je to usmena predaja.

Sejda je digla ruku i rekla da je to Jaca izmislila, jer se urinom ne može razbijati kamen.

Jaca je odgovorila da može, ako je kamen mekan, a narod vjeruje da je u ono doba kamen bio mekan.

Nastavnik je rekao da ne smijemo predanja shvatati bukvalno, i da je u predanjima zanimljiva mašta kojom narod objašnjava pojave. Onda je pitao znamo li još neko predanje u kome se vidi ljepota narodne mašte.

Javio se Travolta i ispričao kako je jednom kralj Tvrtko bio u lovu u okolini Bobovca, i vidio jednu pastiricu kako piški. I pošto nikad prije nije vidio žene kako to rade, on je uzviknuo *Mala nužda čučanj, a velika Kakanj*, i tako je to mjesto dobilo ime Kakanj.

Nastavnik je pitao Travoltu od koga je to čuo, a Travolta je odgovorio da nije čuo, nego pročitao na internetu.

Zina se javila i rekla da je ona isto na internetu pročitala da kod Vareša ima jedna velika kamena kugla, za koju narod vjeruje da je brabonjak Đerzelezovog dorata.

Kruško je na to rekao da je njemu to glupo, jer da konji nemaju brabonjke.

Nastavnik se složio i dodao da je to očigledno falsifikat i da ne smijemo vjerovati svemu što pročitamo na internetu, jer tamo svako može pričati svašta.

Jaca je rekla da isto tako i u predanjima svako može pisati svašta.

Nastavnik je rekao da nije isto, jer su predanja sakupljali ozbiljni ljudi i naučnici i da njima nikad ne bi promaklo to da konj nema brabonjke.

Jaca je onda pitala nastavnika kako je naučnicima onda promaklo da konj ima stopala. Nastavnik je pitao Jacu kome je to promaklo.

Jaca je još jednom pročitala naglas prvu rečenicu iz predanja *Đerzelezove stope: Narod pripovijeda da se vide stope Đerzelezova dorata na Debelom brdu kraj Sarajeva i još na mjestima u okolici.*

Nastavnik se malo zbunio.

Sejda je digla ruku i rekla da je to sigurno greška, jer u naslovu piše da su stope *Đerzelezove*. I sa sljedeće strane je pročitala: *Dosta bajkovitosti sadrži i predanje o Aliji Đerzelezu, glasovitom bošnjačkom epskom junaku. Gdje su se utisnule njegove stope?*

Zina je pitala Sejdu šta će u predanju dorat, ako su stopala Đerzelezova, a ne njegova. Travolta se sjetio da je Đerzelez možda imao duže noge od dorata, pa da je dorat skakao, a Đerzelez se dočekivao. Onda je skočio sjedeći na stolici, da pokaže kako, od čega je nastao urnebes u razredu.

Kad se urnebes smirio, javio se Kruško i rekao da bi to moglo bit kad bi dorat bio poni, a svi znamo da nije, nego da je bio visok tri metra i težak dvije tone.

Travolta je odgovorio da je Kruško u pravu, inače bi predanje o Trebeviću bilo isto falsifikat.

Nastavnik je pitao koje predanje o Trebeviću. Travolta je objasnio da je prema narodnom predanju Trebević samo s jedne strane šumovit zato što je Đerzelezov dorat prnuo i opuho svo drveće s druge.

Tu je opet nastao urnebes, dok se nastavnik nije pribrao i lupio šakom o katedru.

Onda je rekao da će sazvati roditeljski i da nikad u karijeri nije doživio da se učenici ovako odnose prema historijskom pamćenju našeg naroda.

Jaca je odgovorila da se mi ne odnosimo prema pamćenju naroda, nego prema čitanki koja ne razlikuje stopala i kopyta.

Onda je odzvonilo.

Viza za prošlost

Danas smo na času bosanskog radili odlomak iz priče *Ibrahim-begov ćošak* Svetozara Ćorovića. Za zadaću smo trebali pročitati cijelu priču. U njoj se govori o jednom čistaču koji je nekad bio bogat a onda ostao bez svega osim stare kuće u čaršiji. Kad mu šef naredi da s drugim radnicima sruši tu kuću, jer je stara i opasna za prolaznike i jer se gradi nova čaršija, čistač, Ibrahim-beg, pusti da se kuća sruši na njega i tako pogine.

S nastavnikom je na čas došao i glumac (Harun iz *Begovine u zelenoj dolini*) da glumi bega.

Nastavnik je pročitao zadatak iz čitanke:

Saznajte od vašeg gosta ponešto o vremenu aga i begova, o njihovom položaju u društvu, načinu života, bogatstvu i ugledu.

Sejda je pitala smijemo li nešto pitati i o *Begovini u zelenoj dolini*.

Gost je odgovorio da smijemo i pitao koju smo posljednju epizodu gledali.

Sejda je odgovorila onu u kojoj šarka ugrize halata a Tuturuza udari glavom u strečak. Onda smo mi navalili s pitanjima: Je li Pintorovička ubacila đumbur-đenge Almasi u seharu? Hoće li Harun otkriti ko mu je pravi bambo? Koliko će Džemal zaraditi na krampuzama? Ko će prvi vidjet tefteliju ispod šandrhana, Zejna ili Šeherzada? Hoće li athećim izliječiti Al Burka od ujeda šarke?

Nastavnik se umiješao i zamolio nas da ne razbijamo strukturu časa i da zapamtimo da gost nije glumac nego beg.

Javila se Hibica i pitala gosta kako se pravi begova čorba.

Kruško se lupio po čelu i rekao da je pitanje glupo, jer se begovi ne bave šerpama i sahanima nego konjima, oružjem i imanjem.

Nastavnik je klimnuo Kruški i zamolio nas da se nebitnim pitanjima ne udaljavamo od teme časa i da se vratimo načinu života u vremenu aga i begova.

Češa je upitala je li način života u vremenu aga i begova bio kao u seriji *Begovina u zelenoj dolini*.

Gost je odgovorio da on nije scenograf ni kostimograf, ali da misli da su njegove kolege uradile dobar posao. U vremenu aga i begova da su begovi živjeli u velikim kućama, sa mnogobrojnom poslugom, da su imali kupatila s toplom vodom, da su nosili odjeću od skupocjenih materijala koji su se nabavljali u Veneciji ili Istanbulu, a da su vrtovi bili puni cvijeća.

Jaca je pitala da li je istina da su u tim kućama žene imale posebna dvorišta i da se nisu smjele otkrivenog lica pokazivati gostima.

Nastavnik je odgovorio da je istina i da je tada bio takav običaj.

Sejda je dodala da je to bio lijep običaj, jer su žene čuvale svoju ljepotu samo za svoje muževe.

Jaca je pitala zašto muškarci isto tako nisu čuvali ljepotu samo za svoje žene.

Nastavnik je prekinuo polemiku jer da ovo nije čas o ženskim pravima nego o vremenu aga i begova.

Ajnštajn je pitao jesu li se u vremenu aga i begova begovi birali na izborima ili se išlo na neki fakultet za begove.

Gost je odgovorio da u njegovo vrijeme nije bilo izbora kao danas, nego da je sultan davao posjede i titule kao nagrade.

Nastavnik je dodao da je tako bilo ispočetka, ali da su onda titule postale nasljedne, pa se beg postajalo rođenjem.

Jaca je pitala jesu li samo titule bile nasljedne ili i posjedi.

Nastavnik je odgovorio da su se sa titulama nasljeđivali i posjedi.

Ajnštajn je pitao šta je sve bilo na tim posjedima.

Gost je odgovorio da je bilo dosta prirodnih ljepota naše domovine, šuma, livada, rijeka i jezera, baš kao u seriji *Begovina u zelenoj dolini*.

Jaca je pitala da li je na tim posjedima bilo sela i ljudi, i jesu li i njih begovi nasljeđivali. Nastavnik je odgovorio da jesu.

Jaca je rekla da je njoj to fuj, da jedno dijete kad se rodi postane vlasnik nekog drugog djeteta.

Nastavnik je odgovorio da su tada bili takvi običaji.

Ajnštajn je pitao kako je sultan mogao da dijeli imanja u nezavisnoj i suverenoj Be i Ha.

Nastavnik je odgovorio da Be i Ha u doba aga i begova nije bila nezavisna i suverena, ali da tema časa nije istorija nego vrijeme aga i begova i da pitamo gosta nešto o tome.

Sejda je pitala koja je serija bila hit u vrijeme aga i begova.

Gost je odgovorio da u vrijeme aga i begova nije bilo televizije, ni interneta, ni kina, ni radija, ni struje.

Sejda se tome začudila i pitala šta su onda žene radile cijelo veče.

Gost je rekao da se išlo puno ranije na spavanje, jer se i ustajalo puno ranije.

Sejda je onda rekla fala bogu što mi ne živimo u vrijeme aga i begova.

Kruško je rekao da živimo, jer je njegov daidža nabavio konja i kamen ispred vikendice s kojeg će se penjat na konja kad nauči jahat. A da mu je vikendica ista kao vila iz *Begovine*, samo manja. I da ima u vikendici više starih sablji nego što naša škola ima kompjutera, a da svaka vrijedi ko tri kompjutera, i da ima na internetu cijelo porodično stablo.

Jaca je rekla da bi bilo bolje da ima na internetu odakle mu novac da troši na te gluposti.

Češa se uvrijedila i rekla da to nisu gluposti nego tradicija i da bi svako trebao biti ponosan na svoje porijeklo i da se njoj pripovijetka Ibrahim-begov ćošak najviše svidjela od svih u čitanci jer nas uči da je bolje umrijeti nego ostati bez porijekla.

Jaca je pitala kako se ostaje bez porijekla.

Češa je odgovorila da ne pita nju nego one koje su napisale čitanku, jer tamo lijepo piše: *Ako je izgubio svoje porijeklo, da li je s njim nestao i Ibrahim-begov ponos?*

Jaca je pitala na šta je tačno Ibrahim-beg trebao biti ponosan. Na to da je kmetove posjedovao kao stoku ili na to što je žene držao iza mušebaka kao u kavezu?

Onda je odzvonilo.

Omiški guslari

Danas smo na satu hrvatskog radili ulomak iz romana *Omiški gusari* od Alojza Majetića. U ulomku se opisuje kako su omiški gusari napali iz zasjede dva mletačka trgovačka broda i poslije teške borbe s mletačkim oklopnicima na kraju ipak pobijedili.

Šuško je kazao da je ovo njemu dosad najbolji ulomak u čitanci i da je šteta što nema više ovakvih romana u lektiri, jer da je njemu puno lakše učiti povijest iz romana nego iz tamo nekakvih dokumenata i lekcija.

Nastavniku je to bilo milo čuti i pitao nas je kako se onda nazivlju takvi romani.

Guza je odvrtila povijesni i pročitala uokvireni tekst iz čitanke:

Književno djelo u kojemu pisac temom, fabulom i likovima prikazuje određenu društvenu sredinu iz bliže ili

daljnje prošlosti, s težištem na povijesnom prikazu, zove se povijesni ili historijski roman. U takvom romanu obično se pojavljuju neke konkretne povijesne ličnosti i događaji, legende i povijesna mjesta (gradovi, građevine i sl.) Takav roman daje povijesnu sliku određenog vremena.

Nastavnik je pomilovao Guzu srećnim i zadovoljnim osmijehom.

Prica je kazala da je njoj ta definicija razvidna, ali da joj nije razvidno kakve veze ima s ulomkom.

Nastavnik je zamolio da objasni što joj točno nije razvidno. Prica je objasnila da joj točno nije razvidno kakve veze ima ovaj roman s povijesnim prikazom, što je u njemu povijesno, a što izmišljeno.

Javila se opet Guza i kazala da je u ovom ulomku sve povijesno i da to piše u tekstu prije ulomka.

Nastavnik je zamolio da pročita taj tekst.

Guza je pročitala.

Kratak povijesni roman Omiški gusari vremenski se veže za kraj 12. i početak 13. stoljeća. U njemu autor prikazuje uzbudljiv isječak iz povijesti omiške krajine, i to kao sastavnog dijela hrvatske povijesti u vremenu kada je hrvatski narod bio izložen stalnim nasrtajima tuđinaca, među kojima i Mlečana. Omiški gusari stoga nisu morski razbojnici, već hrabri borci za svoju samostalnost i slobodu.

Prica je pitala da ako su Mlečani nasrtali, tko je onda sagradio sve lijepe gradove na našoj obali.

Šuško je odvratio da su ih gradili naši majstori, koji su bili robovi Mlečana, kao što su bili robovi i na galijama. Onda je pročitao ulomak iz teksta:

Aguzzini, goniči galijota-kažnjenika, požurili su odriješiti okove veslačima kako bi im i oni poslužili za borbu. Nisu se bojali da će galijoti prebjeći Omišanima, jer su znali da Omišani prihvaćaju samo bjegunce Hrvate. i zato kažnjenike – ratne sužnje koji su bili Hrvati – nisu odriješili okova, već su ih, kako je nalagao običaj, podvostručivali.

Prica je pitala Šuška da joj objasni zašto su Omišani prihvaćali samo bjegunce Hrvate. Zar ne bi bilo lijepo i normalno da su prihvatili sve bjegunce?

Šuško je odvratio da ne bi, jer su omiški brodovi bili manji od mletačkih i da na njima nije bilo mjesta za sve. To što Prica pita je toliko glupo kao kad bi netko upitao zar ne bi bilo lijepo i normalno da Hrvatska primi sve Cigane koje tjeraju iz Europe i Slovenije.

Šmizla je zaključila da bi to bilo glupo i nenormalno i da nas s toliko Cigana onda ne bi nikad primili u Europu.

Nina je pitala imaju li Cigani uopće domovinu a Šuško je odvratio da imaju, Srbiju.

Šmizla se sjetila kako su nam kad smo bili prvi razred htjeli uvaliti dva Roma u razred i kako su roditelji jedva spriječili tu inkluziju.

Kerum je dodao da ne zna kome takve bedastoće padaju na pamet, jer da se djeca u razredima mogu miješati, ne bi ni postojale dvije škole pod jednim krovom.

Nastavnik se tu umiješao i podsjetio nas da tema časa nisu manjinske književnosti nego povijesni roman.

Pitagora se onda javio i kazao da njemu u pročitanoj ulomku nije razvidno kako to Mlečani nasrću na hrvatski narod trgovačkim brodovima.

Šuško je odvratio da njemu nije razvidno šta tu nije razvidno i objasnio da su ti brodovi trgovački bili prazni, a došli su na našu obalu da se napune pljačkom naših dobara i robljenjem naših ljudi.

Brando je na to kazao da su onda omiški gusari najgluplji gusari na svijetu, jer napadaju prazne brodove.

Šuško se tu stao nervirati i pročitao je još jednom da *hrvatski gusari nisu morski razbojnici, već hrabri ratnici za svoju samostalnost i slobodu.*

Prica je kazala da su po istoj logici i somalijski gusari hrabri ratnici za svoju slobodu i samostalnost.

Na to se Seve rasplakala, jer da je njen dundo na brodu koji upravo ovih dana prolazi kroz somalijske vode i da kod njih u kući nitko već noćima ne spava.

Šuško je odvratio da somalijski gusari nisu isto što i omiški, jer somalijski gusari napadaju slabije, a omiški jače.

Nina je pitala gdje se to u tekstu vidi, a Šuško je onda pročitao:

Činilo se da je pokolj na mletačkoj lađi bio brzo završen. Ali nakon prvih uspjeha naiđoše Omišani na snažan otpor čete teških oklopnika.

Pitagora se javio i kazao da njemu nije razvidno o kakvim se teškim oklopnicima radi.

Šuško je objasnio da se radi o vitezovima koji su od glave do pete u oklopima, kao u Medievalu.

Nastavnik je pitao što je Medieval a Šuško i Kerum su uglas odvrtili igrice.

Pitagora je kazao da je njemu baš to čudno, jer nije logično da teški oklopnici budu na brodu, zato što bi brod potonuo pod tolikim teretom.

Osim toga, dodala je Nina, u 12. vijeku nije ni bilo teških oklopa kao u Medievalu, takvi su se pojavili tek par stotina godina kasnije.

Nadovezala se i Prica i kazala da je u 12. i 13. vijeku Hrvatska bila u uniji s Ugarskom i da onda napadima nije bio izložen samo hrvatski narod nego i ugarski.

Pitagora je na to upitao zašto je ovo uopće povijesni roman ako u njemu ništa nije povijesno točno.

Nastavnik je pitao što to točno nije povijesno točno?

Prica je nabrojila: napad trgovačkim a ne ratnim brodovljem na kojem su teški oklopnici i izostavljanje ugarske iz ugarsko-hrvatske prošlosti. I onda je ponovo pročitala definiciju povijesnog romana iz čitanke:

Književno djelo u kojemu pisac temom, fabulom i likovima prikazuje određenu društvenu sredinu iz bliže ili daljnje prošlosti, s težištem na povijesnom prikazu, zove se povijesni ili historijski roman. U takvom romanu obično se pojavljuju neke konkretne povijesne ličnosti i događaji, legende i povijesna mjesta (gradovi, građevine i sl.) Takav roman daje povijesnu sliku određenog vremena.

Kad je pročitala definiciju, Prica je nastavila s nabranjem da se u našem ulomku ne pojavljuju povijesne ličnosti, da otoci nisu povijesna nego zemljopisna mjesta i da težište nije na povijesnom prikazu prošlosti nego na opisu borbe i na tome da se morski zločinci predstave kao borci za slobodu.

Šuško je na to zapjenio i pitao Pricu da ona ne misli možda da je general Ante zločinac. Prica je odvrtila da je za nju zločinac onaj tko čini zlo, a zlo je činiti razbojništva i oslobađati samo svoje robove, a tuđe ubijati ili protjerivati.

Tu se umiješao Kerum i kazao da što se povijesnog prikaza borbe tiče, on je sto puta bolje prikazan u Medievalu nego u ovom ulomku.

I da bi svi imali bolje ocjene i iz hrvatskog i iz povijesti kad bismo učili iz Medievala, a ne iz ulomaka i romana, dodao je Brando.

Nastavnik je kazao da igrice služe zabavi a ne učenju i da je u školi mjesto udžbenicima a ne igricama.

Prica je kazala da bi onda udžbenici morali biti pametniji od igrica, ako već ne mogu biti zabavniji.

Onda je odzvonilo.

4.
NEPRIJATELJ ZA POŽELJETI

Kupusni vijenac

Danas smo na času srpskog radili epizodu iz *Gorskog vijenca* od Petra Petrovića Njegoša koja se zove *Vezirovo pismo i otpozdrav na njega*. Prije nego što smo pročitali pesmu nastavnica nas je pitala kako razumemo Njegoševe stihove u zaglavlju stranice:

Nek se ovaj vijek gordi nad svijem vjekovima
On će era biti strašna ljudskijem koljenima.

Sesa je rekla kako njen deda uvek kad govori o budućnosti kaže ako bog da i ako me kolena posluže.

Klempo je pitao kakve to veze ima s Njegošem.

Sesa je odgovorila nikakve, ali ima s kolenima.

Vuvuzela je objavio da će Nemanja operisati meniskus.

Nastavnica ga je opomenula da se ne izmotava sa svecima.

Vuvuzela je objasnio da nije mislio na Stefana nego na Vidića.

Njonja je otpuvnula i rekla da Njegoš misli na kolena na kojima čovek kleči, a kleči kad je porobljen i da devetnaesti vek treba da se ponosi nad svim drugim vekovima jer će se narodi osloboditi ropstva.

Nastavnica je bila toliko ushićena da je zaboravila da zaključí Njonji peticu do kraja školovanja.

Goca je pitala da li je čovek porobljen i kad kleči dok se moli bogu.

Tina je pitala da li je porobljen dok kleči pred devojkom koju prosi.

Bratko je rekao da samo što nije ako devojka pristane.

Nastavnica je rekla da je dosta izmotavanja i da pročitamo odlomak iz jednog od *najboljih dela srpske književnosti, čiji značaj vreme ne umanjuje nego naprotiv, stalno se i iznova otkrivaju nove vrednosti Njegoševe misli.*

Goca je pitala po čemu se određuje kada je delo nekog Crnogorca srpska a kada crnogorska književnost.

Nastavnica je odbrusila da imaju naučnici koji se time bave na fakultetu i da to nije tema današnjeg časa.

Tesla je pitao jesu li ti naučnici genetičari i kako izgleda metod na osnovu koga se zaključuje.

Nastavnica je odgovorila da ne zna, jer da se htela baviti naukom ostala bi na fakultetu i zamolila je Njonju da pročita odlomak naglas.

Njonja se isprsilá i pročitala:

Vladika

(číta pismo od riječi do riječi):

Selim vezir, rob roba svečeva,

sluga brata sunca svijetskoga,

a poslanik od sve zemlje cara.

Na znanje vi, glavari s vladikom!

Car od carah mene je spremio

da oblazim zemlju svukoliku,

da uredbu vidim kako stoji:
da se vuci ne prejedu mesa;
da ovčica koja ne zanese
svoje runo u grm pokraj puta;
da podstrižem što je predugačko,
da odlijem đe je prepunano;
da pregledam u mladeži zube
da se ruža u trn ne izgubi,
da ne gine biser u bunište;
i da raji uzdu popritegnem,
e je raja ka ostala marva.
Pa sam čuo i za vaše gore.
Porodica sveta Prorokova
zna junaštvu pravednu cijenu.
Lažu ljudi što za lafa kažu
da se miša i najmanje boji.
Hajte meni pod mojim šatorom,
ti, vladiko, i glavni serdari,
samo da ste caru na bjeljegu,
za primiti od mene darove,
pa živite kao dosle što ste.
Jaki zubi i tvrd orah slome;
dobra sablja topuz iza vrata,
a kamoli glavu od kupusa.
Šta bi bilo odučiti trske
da ne čine poklon pred orkanom?
Ko potoke može ustaviti
da k sinjemu moru ne hitaju?
Ko izide ispod divne sjenke
Prorokova strašnoga barjaka,
sunce će ga spržiti kao munja.
Pesnicom se nada ne rasteže!
Miš u tikvi – što je nego sužanj?
Uzdu glodat – da se lome zubi!

Nebo nema bez groma cijenu.
U fukare oči od splačine.
Pučina je stoka jedna grdna –
dobre duše, kad joj rebra puču.
Teško zemlji kuda prođe vojska!
Vuk Mićunović
Otpiši mu kako znaš, vladiko,
i čuvaj mu obraz ka on tebi!

Bratko je prekinuo Njonju i rekao da ne preskače.
Nastavnica je pogledala u Bratka pa u čitanku pa u Bratka
i pitala šta preskače.
Bratko je rekao da tu dođu stihovi:

Knez Janko
Trgovac ti laže sa smijehom,
žena laže suze prosipljući;
niko krupno ka Turčin ne laže!

Nastavnica ga je pitala odakle on to zna.
Bratko je odgovorio da on zna celi *Vijenac* napamet.
Nastavnica je odgovorila da su njoj ti stihovi poznati, ali da sigurno ne dođu tu, jer u čitanci nema oznake da su ispušteni.
Bratko je rekao da zna sigurno da dođu tu, jer ih je sto puta recitovao stricu kad se posvađa sa strinom.
Goca je pitala kakav Njegoš ima problem sa ženama.
Nastavnica je odgovorila da nema nikakav, da je bio visok, naočit, zgodan i da su ga žene obožavale.
Gadafi je pitao je li zato umro od sifilisa.
Nastavnica se uhvatila za ivicu katedre i pola minute nismo znali hoće li se srušiti ili odlomiti komad stola jer je menjala boje u licu kao na Zvezdinoj zastavi. Onda je prošištalala da je Njegoš umro od tuberkuloze i blago kroz zube pitala Gadafija gdje je pročitao tu glupost o sifilisu.

Gadafi je odgovorio na internetu.

Nastavnica je rekla da joj je onda sve jasno i spomenula je neko grčko prezime i pitala Teslu čiji je Njegoš pisac ako protiv njega piše crnogorski pisac koji je planirao atentat na srpski državni vrh.

Klempe je pitao u čemu je razlika između tuberkuloze i sifilisa, ako umreš prije četrdesete.

Goca je objasnila da je sifilis polno prenosiva bolest.

Tesla je pitao je li umro od endemskog ili epidemijskog sifilisa.

Nastavnica je vrisnula da nije umro i naredila Njonji da čita dalje.

Njonja je nastavila

Vladika Danilo

(otpišuje):

Od vladike i svijeh glavarah

Selim-paši otpozdrav na pismo.

Tvrđ je orah voćka čudnovata,

ne slomi ga, al' zube polomi!

Nije vino pošto priđe bješe,

nije svijet ono što mišljaste.

Barjaktaru darivat Evropu-

grehota je o tom i misliti!

Velja kruška u grlo zapadne.

Krv je ljudska rana naopaka,

na nos vam je počela skakati;

prepuniste mješinu grijeha!

Puče kolan svečevoj kobili.

obrnuše kola niza stranu.

Tu se opet umešao Bratko i rekao da iza *Puče kolan svečevoj kobili* dolaze stihovi:

Leopoldov hrabri vojevoda,
Sobijevski, vojvoda savojski
salomiše demonu rogove.
U čitapu ne piše jednako
za dva brata jednoimenjaka.
Pred Bečom je Burak posrnuo,

Nastavnica je opet pogledala u Bratka, pa u čitanku, pa u Bratka i rekla da u čitanci nema oznake da je nešto ispušteno i da se Bratko sigurno prevario.

Bratko je rekao da sigurno nije, jer je od recitovanja *Gorskog vijenca* zaradio sigurno više nego ti amateri koji su napisali čitanku.

Tesla je rekao da sumnja, jer se na udžbenicima sigurno dobro zarađuje, ako se pomnoži procenat od npr. pet posto od maloprodajne cene udžbenika sa brojem đaka u Republici Srpskoj i s obzirom da su udžbenici roba koja se mora kupiti, a ne kao hleb koji ne moraš ako nemaš.

Goca je rekla da ona u vezi s epskom poezijom više veruje Bratku jer autori ove čitanke očito skraćuju Njegoša da bi ga prikazali većim nego što jeste.

Njonja je frknula i rekla da je Njegoš najveći naš pesnik i da njegovi biseri mudrosti imaju svezremenski karakter.

Goca je pitala šta je biser mudrosti u stihu koji su izostavili: *žena laže suze prosipljući.*

Njonja je odgovorila da taj stih znači da žene ne plaču zbog slabosti nego jer plaćem žele nešto da postignu.

Goca je rekla da nisu sve žene nesposobne glupače i da mnoge plaču kad su tužne i nesretne a postižu što žele svojim sposobnostima.

Nastavnica je zamolila Gocu da ne širi feminizam u njenoj učionici i zamolila Njonju da nastavi.

Njonja je nastavila i završila:

Ne treba carstvo neljudima,
nako da se pred svijetom ruže.
Divlju pamet a ćud otrovanu
divlji vepar ima, a ne čovjek.
Kome zakon leži u topuzu,
tragovi mu smrde nečovjestvom.
Ja se sjećam što si reći htio.
Tragovi su mnogi do pećine-
za gorske se goste ne pripravlja!
U njih sada druge misli nema
do što ostre zube za susjede,
da čuvaju stado od zvjeradi.
Tijesna su vrata uljaniku,
za međeda skovana sjekira.
Jošt imate zemlje i ovacah,
pa harajte i kože gulite!
U vas stenje na svakoju stranu
zlo, pod gorim, kao dobro, pod zlom.
Spuštavah se ja na vaše uže,
umalo se uže ne pretrže;
otada smo viši prijatelji,
u glavu mi pamet ućeraste.

Kad je Njonja sva ushićena završila, nastavnica je pročitala
zadatak iz čitanke:

Pročitao si epizodu Vezirovo pismo i otpozdrav na
njega. Dva su svijeta pred nama, oprečna i nepomirljiva.
– svijet sile i nadmenosti i svijet hrabrosti i pameti. Pro-
čitaj i komentariši riječi Selima-vezira.

i prozvala Gocu da odgovori.

Goca je odgovorila da se to pitanje ne odnosi na nju, jer se
obraća samo muškom rodu.

Bratko je rekao da tako i treba, jer žene ne mogu razumjeti *Gorski vijenac*, jer *ćud je ženska smiješna rabota! Ne zna žena ko je kakve vjere; stotinu će promijenit vjerah da učini što joj srce žudi*. Vuvuzela je dodao da su sila i nadmenost turske osobine a hrabrost i pamet srpske.

Nastavnica ga je pomilovala osmehom i pročitala sledeće pitanje:

Čime su te iznenadili ovi Njegoševi stihovi? (Mnogi stihovi su, u stvari, mudre izreke, poslovični izrazi.)

Tina je rekla da je pitanje debilno.

Nastavnica je pitala zašto.

Tina je odgovorila zato što ispada da su nas Njegoševi stihovi iznenadili mudrošću.

Goca je rekla sve je mudrost glavi od kupusa.

Bratko je zabrinuto pitao je li taj stih iz *Gorskog vijenca*.

Nastavnica je gledala na pitanje u čitanci i onda je nakon kraćeg i težeg razmišljanja objavila da autori misle na brojnost a ne na mudrost. Onda je pročitala pitanje u nastavku:

I još nešto: stihovi u strofi, skupa i pojedinačno, imaju preneseno, metaforično značenje, koje je prešlo u alegorijsku sliku. Provjeri, odnose li se ovi Njegoševi biseri samo na to, određeno vrijeme, o kome je riječ? (Njegoševi stihovi imaju svestremenski karakter, odnose se na sva vremena i sve slične situacije.)

Tina je pitala zašto autori čitanke misle da svi imamo kupusne glave i da na svako pitanje moraju odgovoriti u naše ime. Bratko je rekao da Njegoševi stihovi imaju svestremeni karakter i da nam *Gorski vijenac* poručuje da se nasilnicima trebamo suprotstaviti i da je pravda na našoj strani i odrecitovao *Kome zakon leži u topuzu, tragovi mu smrde nečovještvom*.

Tesla je pitao zašto se onda niko ne suprotstavi Vojvodi koji ispred škole otima deci mobitele i džeparce.

Klempe je pitala zašto se niko ne suprotstavi Vojvodinom tati koji naplaćuje reket od pola grada.

Goca je pitala zašto se niko ne suprotstavi Vojvodinom dedi Đuri koji je pre tri godine trebalo da ide u penziju a još je direktor naše škole.

Nastavnica je pitala zašto da se suprotstavlja direktoru, kad dobro vodi našu školu.

Goca je rekla zato što parkira džip ispred ulaza i zato što ne znamo kuda ide novac koji plaćamo za osiguranje i zato što on odlučuje gde ćemo na ekskurziju i zato što je škola puna reklama za telekom a mi nemamo wi-fi u školi, i zato...

Nastavnica je prekinula i pitala hoće li da ode da to sve ponovi direktoru.

Goca je rekla da hoće, ako baš niko od nastavnika neće.

Nastavnica nas je zamolila da se vratimo Njegošu i pročitala sledeće pitanje.

Puče kolan svečevoj kobili.

U čemu je snaga izražajnosti ovog stiha? Prokomentariši još neke metaforično-alegorijske slike i uvjeri se u Njegoševu genijalnost i veličinu.

Vuvuzela i Tesla su u isti glas postavili pitanje, Tesla na kog se sveca a Vuvuzela na koju se kobilu misli.

Nastavnica nas je pozvala da sami protumačimo tu alegorijsku metaforu.

Peka je rekla da se tu misli na sv. Nikolu koji je jednom jahao na kobili i onda ga je zaustavio neki Turčin silnik i naterao ga da siđe a on se popeo na svečevu kobilu, a kolan je pukao i Turčin je pao i udario brijane glave temenom ćelavim o stenja tvrdom kamenu.

Nastavnica je klimnula glavom raznežena i upisala Peki peticu.

Vuvuzela je rekao da se tu radi o sv. Iliji, koji jaše kobilu viš' Srbije po nebu vedrome, pa kad njoj pukne kolan mi mislimo da je pukao grom iz vedra neba.

Nastavnica je bila zadovoljna i dala je Vuvuzeli četvorku. Gadafi je rekao da se po njegovom mišljenju tu radi o sv. Đorđu koga je jedan Turčin silnik naterao da mu objasni kako on leti na svojoj kobili i sv. Đorđe je rekao tako što je njegova kobila na mlazni pogon. Najede se deteline i naduje i onda pozadi pusti vetar a napred leti. Onda je Turčin silnik najeo kobilu detelinom i seo na nju a ona kad se nadula nije pustila vetar nego pukao kolan i on udario brijane glave temenom ćelavim o stenja tvrdom kamenu.

Nastavnica je rekla Gadafiju da se ošiša jer izgleda kao kreten. Bratko je rekao da se u izostavljenom delu pominje Burak koji je bio Muhamedov konj, a Muhamed je muslimanski svetac i da Njegoš stihom *puče kolan svečevoj kobili* kaže da je Turskoj carevini krenulo naopako otkako je hrabri vojvoda Eugen Savojski slomio demonu rogove.

Nastavnica je zaključila Bratku peticu za sledeći razred.

Tesla je pitao je li to onaj isti Eugen Savojski koji je spalio Sarajevo.

Njonja je odgovorila da jeste.

Goca je pitala da li bi Njegošu bile hrabre vojvode i oni koji su spalili Sarajevo u zadnjem ratu.

Nastavnica je prvo zinula i malo zevala kao riba, a onda je zauralala da ne zna i da je baš briga i da smo mi najgori razred i da Njegoš nije umro ni od tuberkuloze ni od sifilisa ali da će umreti od našeg neznanja i gluposti i bezobrazluka. Onda je negde u njoj pukao kolan i počela je da plače.

Gadafi je promrmljao da bi sad Njegoš sigurno rekao *žena laže suze prosipljući*.

Onda je odzvonilo.

Maglica se koljem povijala

Danas smo na satu hrvatskoga radili priču *Junačina Mijat Tomić* od Dubravka Horvatića.

Nina je čitala naglas, sve dok nije pročitala ovaj dio:

Toga dana u suton, kada se nad prostranim Duvanjskim poljem opet stala slijegati magla, Mijat i drugovi bili su već visoko, visoko u Vran-planini. I s visova opaziše kako se u dolini, tu i tamo, diže prašina: bile su to turske potjere koje su uzaludno tragale za Mijatom.

Onda je Nina ušutjela.

Nastavnik je pitao što je, zašto je prekinula čitati.

Nina je onda kazala da joj nije razvidno kako Mijat vidi prašinu, ako je na polje pala magla.

Nastavnik je malo gledao u Ninu a malo u čitanku i nije ništa govorio, dok naposljetku nije presudio da je u priča-

nju sve moguće. I konji lete, i mrtvi oživljavaju, pa zašto se kroz maglu ne bi vidio dim?

Brando je zamijetio da on može zamisliti konja kako leti i mrtvog kako oživi, ali da nikako ne može zamisliti kako se vidi prašina kroz maglu.

Nastavnik je kazao da to nije najvažnije u priči i da ne gubimo vrijeme na prašinu i maglu, nego da odgovorimo na pitanje iz *Razgovora o djelu. Zašto Mijat i njegovi drugovi napuštaju domove i odlaze u planinu?*

Mi smo svi još jednom pogledali priču i Prica je kazala da to nigdje u priči ne piše.

Nastavnik je razjasnio da ne piše izravno, ali da se to zna iz povijesti.

Šuško je dodao da su hajduci isto što i branitelji, jer su se i jedni i drugi borili protiv Turaka koji su nabijali glave na kolje. Nastavnik se tome obradovao i upisao je Šušku peticu. Potom nas je pitao za što su se hajduci borili.

Prica je odvratila da su se hajduci borili za naftu.

Nastavnik je zamijetio da u vrijeme hajduka nije bilo nafte. Prica je razjasnila da je njen susjed u Domovinskome ratu prodavao cisterne Srbima i od toga napravio kuću, i hotel, i pansion u Makarskoj, i...

Nastavnik ju je prekinuo i pitao gdje je to pročitala.

Prica je kazala u jednim novinama iz Splita koje više ne izlaze. Nastavnik je kazao da je dobro što te novine više ne izlaze i da se takve stvari o braniteljima ne mogu ni zamisliti i da se o tome ne smije govoriti na satu hrvatskog.

Brando je kazao da se ni prašina u magli ne može zamisliti, pa da opet o njoj govorimo.

Nastavnik je upozorio Branda da ne govori dok ne digne ruku. I obratio nam je pozornost na zadatak u čitanci da izdvojimo rečenice koje smo *zapazili zbog njihove misaonosti, odnosno poruke koju prenose čitatelju.*

Javio se Šuško i pročitao rečenicu koju je zapazio zbog njene misaonosti i poruke koju prenosi čitatelju:

Borit ćemo se protiv svih tuđinaca koji se po našoj zemlji razmeću kao po svome.

Nina je upitala gdje je sve naša zemlja.

Nastavnik je odvratio da je naša zemlja tamo gdje živi naš narod.

Nina je upitala jesu li onda svi koji nisu naš narod tuđinci na našoj zemlji.

Šuško je odvratio da jesu i da im je najbolje da idu ća.

Nina je upitala kako se zna tko je naš narod.

Nastavnik je odvratio da se to zna po pričama i junacima, jer naš narod ima svoje priče i junake koji nas ispunjaju i onda nas je pitao čime. Mi smo bijelo gledali pa nam je zapovjedio da pročitamo uvod.

Onda smo mi pročitali:

Legendarni lik probudit će radoznalost čitatelja zato što je riječ o junaku koji nas ispunja opravdanim nacionalnim ponosom.

Nastavnik nas je zapitao šta nas još ispunja opravdanim nacionalnim ponosom.

Javio se Kerum i kazao da njega ispunja ponosom kad je jednom sam samcat pojeo pola odojka.

Nastavnik je zamijetio da ponosom ne ispunja na jednak način kao odojkom.

Šuško se javio da njega ispunja opravdanim nacionalnim ponosom to što je sprejom pošarao putokaz s ćirilicom na ulazu u mjesto.

Nastavnik ga je pohvalio da ima razloga biti ponosan, jer da mnogi ućenici ne znaju niti raspoznati ćirilicu.

Seve se javila i kazala da je nju ispunio opravdani nacionalni ponos kad je bila kuma djedovom voćiću i kad mu je dala najljepše hrvatsko ime.

Nastavnik nas je pozvao da pogađamo koje.
Nina je pogađala Tomislav.
Seve je kazala da nije.
Šuško je pogađao Zvonimir.
Seve je kazala nije.
Guza je pogađala Franjo.
Seve je kazala nije.
Nastavnik je pogađao Hrvoje.
Seve je odvratila nije.
Onda smo se svi predali.
Nastavnik je upitao Seve koje je najljepše hrvatsko ime dala vočiću.
Seve je odvratila Tompson.
Nastavnik je klimnuo glavom i zadao nam da doma napišemo *sastavak na temu: U meni teče krv hajduka*.
Pivac je ustao i kazao da on to ne može napisati jer navija za *Dinamo*.
Šuško je kazao da će on napisati kako na odmoru malim Turcima plijeni užine.
Nastavnik je onda kazao da nam daje drugi zadatak, da pronađemo primjere za deset lijepih osobina koje krase hajduke.
Brando je upitao može li jedna lijepa osobina biti to što mogu vidjeti prašinu kroz maglu.
Nastavnik je odvratio da ne može, nego da su lijepe osobine, kao što piše u čitanci: *odlučnost, hrabrost, osjećaj za pravdu, čestitost, nemilosrdan stav prema silnicima i tlačiteljima*.
Prica je izvijestila da je čitala u onim starim novinama iz Splita koje više ne izlaze kako je njen susjed bio nemilosrdan prema zarobljenicima i da ih je mučio u logoru.
Nastavnik je lupio šakom o sto i kazao Prici da izmišlja i da taj susjed ne postoji.
Prica je odvratila da postoji i da se zove Mijat.
Onda je odzvonilo.

Budalina tal

Danas smo na času bosanskog radili pjesmu o jednoj budali. Ustvari, njemu je pravo ime Budalina. Nacrtnan je kako jaše na konju. Iza njega je djevojka koju je oteo. U ruci drži pušku. Iz puške izlazi dim. Zato što je pucao iz puške kojom prilikom je ubio jednog Hrvata. Sve je bilo standardno dosadno dok nastavnik nije pročitao pitanje iz čitanke:

Kako izgleda Budalina Tale?

Travolta je odgovorio: Ko kreten.
Nastavnik se pravio da nije čuo.
Kloc je rekao da Tale izgleda ko njegov dajdža, jer da ima iste brkove i frizuru.
Nastavnik je rekao da ne gledamo sliku, nego da pročitamo pjesmu.

Mi smo pročitali pjesmu, i nismo ništa skontali.
Nastavnik je rekao da pročitamo četvrti red odozgo.
Mi smo pročitali: *stani malo, turska golotinjo*.
Nastavnik nas je opet pitao kako izgleda Budalina Tale.
Javila se Češa i rekla da Budalina Tale izgleda siromašno, zato što golotinja znači siromašan.
Nastavnik je to jedva dočekao i rekao nam je da pročitamo sljedeće pitanje iz čitanke.
Mi smo pročitali:
Po čemu se on razlikuje od većine epskih junaka opisanih u narodnim pjesmama? Normalno, niko nije znao odgovor na to pitanje, jer nismo nikad prije čitali epske pjesme.
Nastavnik je rekao da u čitanci pročitamo objašnjenje šta su epske pjesme.
Mi smo svi gledali u čitanku, ali niko nije našao gdje to piše.
Nastavnik se iznervirao i uzeo da nam on pročita ali ni on nije našao. Ostavio je čitanku i objasnio nam da je epski junak čovjek koji je jak i hrabar i koji brani svoj narod. Javila se Zina i rekla da Budalina Tale nije junak.
Nastavnik je zinuo i mi smo mislili da će ga strefiti šlag. Pitao je Zinu da objasni zašto Budalina Tale nije epski junak.
Zina je odgovorila zato što nije ni jak ni hrabar i ne brani svoj narod i jer je ukrao djevojku, a njenog brata ubio iz puške i jer se još na slici u čitanci smije poslije ubistva.
Nastavnik je došao bordo u licu kao pitar, ali je smireno rekao Zini da možda na osnovu odlomka iz čitanke ona ima pravo, ali da je Budalina Tale junak koji često brani naš narod i suprotstavlja se neprijateljima.
Jaca je pitala zašto turski junak brani naš narod?
Nastavnik se malo narogušio i pitao zašto ona misli da je Budalina Tale turski junak.
Jaca je pokazala da u četvrtom redu piše *turska golotinja*.
Nastavnik je objasnio da Hrvati i drugi narodi često Bošnjake zovu Turcima.

Kloc je pitao gdje to piše u pjesmi.

Nastavnik je odgovorio da ne piše nigdje, ali da se to treba znati.

Kloc je rekao da to nije fer, da mi ne smijemo gledati u sliku, a nastavnik smije gledati u druge pjesme.

Javio se Kruško i rekao da je njemu Tale faca, jer je povalio ustašu ko bekana.

Nastavnik se pravio da nije to čuo i pročitao nam je još jedno pitanje iz čitanke:

Koja je osobina najvrednija u međuljudskim odnosima koji su ovdje opisani?

Travolta je rekao kretenizam.

Češa je rekla da je njoj osobina najvrednija u međuljudskim odnosima u ovoj pjesmi suživot.

Nastavnik je Češi dao peticu i rekao da se ne mora više javljat.

Češa je sijala od sreće i ponosa i pogledala je s visine Jacu.

Jaca je rekla da njoj u pjesmi nijedan međuljudski odnos nije vrijedan, jer se ljudi otimaju i vrijeđaju i ubijaju. I još je rekla da je njoj ova pjesma glupa i da ne zna zašto je u čitanci.

Travolta je pitao ko bira ovakve kretenske pjesme u čitanke.

Nastavnik je lupio šakom o klupu i viknuo: e sad je dosta!

Svi koji su se igrali s mobitelima podigli su glavu. Nastavnik je stao iznad Travolte i pitao ga je li on dr. sci?

Travolta nije znao šta je to dr. sci.

Nastavnik je okrenuo drugu stranicu čitanke i pročitao nam neka imena, od kojih je jedno bilo dr. sci. Objasnio nam je

da to znači doktor nauke i da je tu čitanku pročitao doktor nauke i ako je doktor nauke rekao da je čitanka super, ko je onda Travolta da kaže da je čitanka kretenska!

Kloc je rekao da je čuo od dajdže da se udžbenika u Bosni prodava svake godine za dvadeset miliona maraka i da je sve to jedan veliki tal.

Kad je nastavnik pročitao da je metak pogodilo Tadiju u sisu, svi smo se počeli smijuljiti, osim Češe. Nastavnik je pitao što se smijemo, a Znojko je odgovorio da muškarci nemaju sise.

Kruško je rekao da imaju pederi i da je peder dobio što je tražio.

Nastavnik je rekao Kruški da ne smije na času govoriti bezobrazne riječi.

Zina je pitala kako se fino kaže peder.

Nastavnik se napravio da nije čuo i pročitao pitanje iz čitanke:

Kako možeš ukratko iznijeti **fabulu** iz pjesme?

Niko nije razumio pitanje.

Travolta je rekao da nazovemo dr. sci da ga pitamo.

Kloc je rekao kako su lopovi iznijeli sve iz stana njegove nane, a dajdžinica je rekla da su mogli iznijeti i nanu, pa da rentaju stan. Htio je još nešto reć, ali ga je nastavnik tako pogledao da je istom ušutio.

Javio se Ajnštajn i rekao da mi ne znamo kako se iznosi fabula iz pjesme.

Nastavnik je objasnio da je fabula niz događaja. Prvi događaj je da je Tale oteo sestru Smiljanić Tadije.

Kruško je pitao zašto je oteo? Šta će gaziji tamo neka Šokica? Nastavnik je gledao malo u nas, malo u čitanku... Onda je rekao da se na slici vidi da djevojka nije oteta, jer se ona drži za Taleta.

Travolta je pitao ako budu imali djece, u koju će školu ić djeca, u hrvatsku ili u bošnjačku.

Kruško je rekao da će normalno ić u bošnjačku, jer se muškarac pita za to.

Češa je rekla da je zbog toga najbolje ne petljati se s djevojkama iz drugog naroda i da je to poruka ove pjesme.

Onda je Kruško dodao da je najgore bit mješanac.
Češa je dodala da je dobro što nama i Hrvatima nije odmor u isto vrijeme i što se ne moramo petljati s njima u dvorištu i da pjesma uopšte nije kretenska.
Onda je zazvonilo. Mi smo skočili da idemo na fizičko, ali nas je nastavnik zaustavio i rekao da danas Hrvati imaju praznik i da je u sali svečana akademija i da ćemo umjesto fizičkog imati još jedan čas bosanskog.
Da se mi pitamo, mi bi radije imali dvije sale a ne dvije škole pod jednim krovom.
Ali nas niko ništa ne pita.

Ljudi navlahao

Danas smo na satu hrvatskog radili pjesmu Tina Kolumbića
Dubrovnik 1991. Ona glasi ovako:

*O lijepa, o draga.
O slatka slobodo!
Udaraju na tebe ljudi nahvao
Bez vode i bez kruha
ti se braniš ljubavlju
i snagom svoga duha.
Uzroče istini
od naše sve slave!
Ruše tvoje stare mire
i sve tvoje ljepote.
Ti na oltar slobode
prinosiš živote.
Uresu jedini*

od ove dubrave!
Ako te i sruše
ljudi bez uma i srca,
ti ponovo ustat ćeš iz praha.
Bit ćeš najljepši ures
na rukama svetog Vlaha.

Kad smo pročitali pjesmu, nastavnik nam je kazao da pročita *Razgovor o djelu*.

Prvo pitanje u razgovoru o djelu glasi:

S obzirom na godinu naznačenu u naslovu pjesme, što je njezin neposredni povod? Što se te godine zbivalo s Dubrovnikom? Tko ga je ugrozio? Tko su ljudi nahvao (zli ljudi) koji nasrću na Dubrovnik?

Prvi se javio Šuško i kazao da su zli ljudi nahvao koji nasrću na Dubrovnik Srbi.

Nastavnik je pitao zašto.

Šuško je odvratio da zato što oni nasrću na sve što stignu.

Nastavnik je kazao da je to možda točno, ali da su na Dubrovnik 1991. nasrtali Crnogorci.

Onda je Prica kazala da na Dubrovnik nasrću i kruzeri i da se njena tetka hoće iselit iz Dubrovnika zbog kruzera.

Šmizla je primijetila da nije isto kad netko nasrće na Dubrovnik s novcima i kad nasrće s granatama.

Nastavnik je pohvalio Šmizlu i pročitao zadatak iz čitanke:

Nabroji poznatije hrvatske rodoljubne pjesme nastale tijekom Domovinskog rata. Ispričaj koji su sve hrvatski gradovi doživjeli sličnu ili još tragičniju sudbinu od Dubrovnika.

Mi smo onda nabrojali: Vukovar, Zagreb, Osijek, Mostar. Pitagora je zamijetio da Mostar nije cijeli hrvatski grad nego samo polovica.

Šuško je odvratio da to nije bitno, nego da je bitno da je Mostar bio razvaljen isto kao Dubrovnik.

Prica je prigovorila da nije baš sasma isto kao Dubrovnik, nego puno više. Dubrovnik je granatiran nekoliko mjeseci a Mostar nekoliko godina. I to ne cijeli Mostar, nego uglavnom istočna polovica. A zli ljudi nahvao koji su nasrtali bili smo mi Hrvati, kazala je Prica.

Šuško je prekinuo Pricu i kazao da to nije istina, jer o tome nema niti jedne pjesme u našoj čitanci.

Prica ja kazala da po takvoj logici u Mostaru nitko nije ubijen, jer ne piše o tome ništa u našoj čitanci.

Nastavnik je razjasnio da ne piše zato što je jedna komisija naredila piscima udžbenika da ne spominju sadržaje iz posljednjeg rata u BiH.

Pitagora je pitao zašto se onda u našoj čitanci spominje Dubrovnik, kad je to isto sadržaj iz posljednjeg rata.

Nastavnik je objasnio da to nije sadržaj iz Bosne i Hercegovine nego iz Hrvatske.

Prica je pitala zašto mi koji živimo u Bosni i Hercegovini učimo sadržaje iz Hrvatske.

Šuško je odvratio da ih učimo zato što smo mi Hrvati.

Nina je kazala da na sljedećoj strani u čitanci ima pjesma *Hercegovina* i da ona govori o sadržajima iz posljednjeg rata.

Svi smo okrenuli list, a Nina je pročitala:

Svibanj je majko,
A večeras padaju bombe u naše trešnje
u blizni groblja
na koje smo se penjali
neuhvatljivi kao živa.
Ovog proljeća nisu se vratile

tice selice ni laste u svoja gnijezda
strpljivo građena od hrvatskog blata Hercegovine...

Nastavnik je kazao da se u pjesmi nigdje ne spominju sadržaji iz posljednjeg rata i da se bombe mogu odnositi na svaki rat.

Nina se usprotivila da to nije točno jer učenici imaju zadatak da *pjesmu Hercegovina usporede s pjesmom Dubrovnik*.

Nastavnik je onda kazao da se mi ipak vratimo na pjesmu Dubrovnik. Pročitao nam je novi zadatak iz čitanke, da nabrojimo poznatije rodoljubive pjesme nastale tijekom Domovinskog rata.

Šuško se javio da odrecitira jednu koja je njemu super. Nastavnik mu je dopustio. Šuško je odrecitirao:

*Jasenovac i Gradiška Stara,
to je kuća Maksovih mesara
Kroz Imotski kamioni žure,
voze crnce Francetića Jure
U Čapljini, klaonica bila,
puno Srba Neretva nosila
(ajmo ruke)
Oj Neretvo teći niza stranu,
nosi Srbe plavome Jadranu...*

Seve je reagirala da to uopće nije pjesma iz rata nego s Tompsonovog koncerta.

Prica je kazala da koliko ona zna Jasenovac i Gradiška Stara bili su logori poput Aušvica, i da smo mi Hrvati u njima...

Nastavnik je prekinuo Pricu i kazao da ovo nije sat povijesti nego sat književnosti.

Prica je kazala da su pitanja u čitanci pitanja iz povijesti a ne iz književnosti.

Kerum je kazao da takva moraju biti da mi Hrvati ne bismo zaboravili našu povijest.

Prica je kazala da onda mi Hrvati ne trebamo zaboraviti ni da smo u Jasenovcu i Gradiški Staroj...

Nastavnik je prekinuo Pricu da nemamo vremena ići u dalju povijest i da pošto se povijest ponavlja dovoljno je da znamo ono što se zadnje desilo.

Prica je kazala da se zadnje desilo da smo mi Hrvati u Dretelju držali u logoru...

Nastavnik ju je prekinuo i kazao da Dretelj nije grad, a pitanje se odnosilo na gradove i da se vratimo na pjesmu Tina Kolumbića i odgovorimo na pitanje:

Čime su prožeti stihovi iz *Himne slobodi* Ivana Gundulića, koje je pjesnik umetnuo u svoju pjesmu?

Guza se javila i kazala da su ti stihovi prožeti ponosom.

Nastavnik je pitao tko se ponosi i zašto?

Guza je kazala da se ponose Hrvati, jer su narod koji voli slobodu i istinu.

Onda je Prica kazala još nešto, ali je nitko nije čuo jer je odzvonilo.

Brodoljupci

Danas smo na času srpskog radili odlomak iz romana *Seobe* Miloša Crnjanskog. U odlomku se opisuje kako je Slavonsko-podunavski puk krenuo u rat i kako komandant Vuk Isakovič vežba svoje vojnike. Odlomak se završava odlomkom:

Posle odmora u varoši Radkersburgu, Isakovič poče da ih lomi vežbama, pri hodu. Učio ih je da trče, sa pištoljima u rukama i noževima u zubima. Tako su pucali, ju-reći u gomili, u stabla drveća i udarali noževima po granju, urlajući pri tom, u glas, ime Marije Terezije, otegnuto i po taktu. Čim bi se dohvatio sa njima neke uzvišice, zadržao bi ih i raspodelio da trče, pucajući u dolinu, a čim bi stigao sa njima u dolinu, zadržao bi ih i rasporedio da trče, pucajući u breg, kuda bi se pred njima, brzo, iznosila zastava.

Kod mostova ih je delio u dva tabora i lično ih vodio jedne protiv drugih, tako da ih na mostu pomeša i zbrka, vrteći se besno na konju, među blještećim handžarima, u dimu baruta, među njihovim zbunjanim gomilama, što su urlale razdražene i krvoločne.

Pri logorovanju, mučio ih je kovanjem jaraka, kraj kojih moradoše ostati ležeći, dok su pod zemljom paljena burad puna baruta.

Iznemogli od tih vežbanja, oni su se neprekidno peli kroz šumovita brda. Bilo je dana kad su pet puta na dan prelazili Muru, koja je krivudala, gazeći vodu. Behu kao izludeli od promena.

Kad smo pročitali odlomak, nastavnica nam je pročitala prvo pitanje iz interpretacije:

Sigurno naslućuješ svu težinu položaja srpskog naroda pod tuđinom. Prethodna slika, koja govori o položaju slavonsko-podunavskog puka, ne ostavlja te ravnodušnim. Možeš li objasniti – zašto? Možda bi ti ovom odlomku dao drugačiji naslov (brodolomnici, nesrećnici, ukleti, otpisani...)?

Bratko je izjavio da za njega Rus nije tuđin.

Nastavnici nije bilo jasno gdje je Bratko našao Ruse u odlomku.

Bratko je pitao šta je Isakovič ako nije Rus.

Nastavnica je objasnila da je Isakovič Srbin koji komanduje srpskim pukom u austrijskoj vojsci.

Goca je onda primetila da onda srpski narod u ovom odlomku nije pod tuđinom nego pod Srbinom i da lepo piše da ga ne lomi tuđin nego Isakovič.

Njonja je rekla da je srpski narod u ovom odlomku pod Srbinom koji je pod tuđinom i da je zato njegov položaj težak.

Bratko je dodao da je srpski narod i danas u teškom položaju jer je pod Srbinom koji je pod tuđinom.

Njonja se složila s Bratkom i dodala da je juče tuđin bila Marija Terezija a danas je NATO i još da nju ne ostavlja ravnodušnom što naši vojnici moraju da urlaju na stranom jeziku.

Goca je pitala je li srpski jezik bolji za urlanje.

Klemo je dodao da svaka vojska urla na svom jeziku i da je normalno da Srbi koji su bili građani Austrije urlaju na austrijskom.

Bratko je lupio šakom o klupu i rekao on to ne bi trpeo.

Nastavnica se nasmešila i dodala da nisu ni Srbi u Austriji i da je zato danas Vojvodina koja je prvo bila u Austriji i Mađarskoj danas u Srbiji.

Njonja je zaključila da iz ovog odlomka možemo zaključiti da su Srbi narod koji ne trpi da bude pod tuđinom.

Goca je pitala možemo li iz ovog odlomka isto zaključiti da su i Albanci narod koji ne trpi da bude pod tuđinom i da su dugo u srpskoj vojsci urlali na srpskom dok se nisu pobunili i da je zato Kosovo koje je prvo bilo srpsko danas albansko.

Nastavnica se zagrcnula i uhvatila se za puls.

Tina je rekla da bi ona ukinula sve vojske na svetu.

Sesa je rekla da je to glupo i pitala ko bi onda nas branio kad mi ne bismo imali našu vojsku.

Vuvuzela je odgovorio da bi nas branili navijači koji su ionako bolje organizovani od vojske i nisu pod tuđom komandom.

Onda je pola razreda skandiralo *Partizan* a pola *Zvezda*.

Kad nas je jedva smirila, nastavnica je pitala koji bismo mi dali naslov ovom odlomku: *brodolomnici, nesrećnici, ukleti, otpisani...* ili nešto drugo?

Gadafi je rekao da bi on odlomak nazvao *Ekskurzija*, zato što Isakovič maltretira vojnike isto kao što profesori mal-

tretiraju čak na ekskurziji, teraju ih da obilaze muzeje, ne daju im da piju, oduzimaju alkohol, puštaju debilnu muziku u autobusu i neće da prave pauze svakih pola sata...

Tina je rekla da su pauzu tražili samo oni koji su pili energetska pića, a da većina nije i da se puk ne može porediti sa đacima, jer smo na ekskurziju išli svojom voljom, a ne kao puk pod prisilom.

Vuvuzela je rekao da bi on ovom odlomku dao naziv *Gastarbajteri*, jer ljudi idu u Evropu na posao.

Tesla je pitao kakve veze imaju brodolomnici s pukom iz odlomka.

Sesa je objasnila da se roman zove *Seobe* jer se Srbi stalno sele.

Njonja se požalila da je Srbija kao Nojeva arka u potopu. Nastavnica se na to raznežila i kroz suze dala Njonji peticu. Onda je i Bratko hteo da dobije peticu pa je rekao da je Srbija Nojeva arka koju stalno pljačkaju gusari.

Goca je pitala koji gusari.

Bratko je odgovorio američki i nemački.

Vuvuzela je dodao i somalijski.

Onda je Gadafi počeo da recituje *oj, Somalijo, među pesmama, među šljivama*, ali ga je nastavnica jednim pogledom prekinula i rekla mu da se ošiša jer bleji kao ovca.

Goca je pitala ako je Srbija brod koji pljačkaju, odakle nekim Srbima jahte.

Nastavnica se napravila da nije čula pitanje i postavila zadatak *Ko hoće više:*

Pročitaj prvi dio romana *Seobe* i opiši veličinu tragike glavnog junaka.

Tesla je pitao kako da to uradimo, kad u čitanci par redova ranije piše da:

Crnjanski slika kolektivnu, a ne pojedinačnu patnju. Pojedinac je u ovakvoj situaciji nevažan, **obezličen**.

Sesa je objasnila da je veličina tragike glavnog junaka u tome što je obezličen i što je njegova patnja kolektivna.

Goca je rekla da pojedinac nije obezličen i da je njegova patnja manja nego patnja kolektiva zato što kolektiv hoda peške a Isaković jaše.

Tina je dodala da kolektiv spava u blatu i na zemlji a Isaković u postelji, kolektiv jede što ukrade, a Isaković se časti za stolom.

Goca je zaključila da ništa drugačije nije ni danas i da običan narod jedva sastavlja kraj s krajem a isakovići se samo tove i bogate.

Tesla je rekao da je imovina našeg predsednika procenjena na tri miliona.

Vuvuzela se zgrozio koliko je to malo i da je to sramota, jer toliko dobije najgori fudbaler u ligi šampiona.

Gadafi je rekao da sigurno zato na ulazu u školu piše: *Ko iskreno i strasno ljubi istinu, slobodu, otadžbinu, slobodan je i neustrašiv kao bog, a gladan i prezren kao pas.*

Goca je pitala zašto to ne piše i na ulazu u Skupštinu.

Onda je odzvonilo.

Feral Šimun

Danas smo na satu hrvatskog radili pjesmu Andriane Škunce *Hrvatski grobovi*. Prvo smo je svi pročitali u sebi.

Nad zatamnjelom
Hrvatskom
svijetle grobovi

Izgaženi humci
znanih i neznanih

Isprepleteni
travom i kostima

Čuvari
praznih kuća

Mrtvi su svjetiljke
na raspukloj cesti

putokaz anđelima

U laticama i peludu
uzdigniti nad obzorje

Obasjani žeravom jutra

Kad smo pročitali pjesmu, nastavnik nam je postavio pitanje iz *Razgovora o tekstu*:

Kojim slikama grobova pjesnikinja otkriva vjekovnu borbu hrvatskog naroda kao i to kako su nastajale grobne humke kao svjetionici slobode?

Mi smo svi gledali u pjesmu pa u pitanje, u pjesmu pa u pitanje i onda nitko nije znao odgovor.

Nina je kazala da njoj nije razvidno kako se zna da su neznan i grobovima Hrvati. Nastavnik je objasnio da pjesnikinja na taj način odaje počast i onim Hrvatima koji su nestali i ne zna se gdje počivaju.

Prica je pitala da li onda svijetle i grobovi Hrvata koji su pokopani izvan Hrvatske. Nastavnik je kazao da ne razumije što Prica želi reći.

Prica je ukazala na stih u pjesmi u kojem piše *Nad zatamnjelom Hrvatskom svijetle grobovi* i pojasnila pitanje da li to onda znači da nad Hercegovinom ne svijetle.

Šuško se iznervirao i kazao da su Hrvatska i Hercegovina jedno te isto.

Prica je pitala dalje da li u nad zatamnjelom Hercegovinom svijetle i muslimanski i srpski grobovi.

Nastavnik je kazao da se pjesma može i tako razumjeti da svijetle svi grobovi, i pitao nas kako shvaćamo izraz *nad zatamnjelom* Hrvatskom.

Javio se Kerum i kazao da ga on shvaća tako da je nestalo struje.

Šuško je protestirao da nema šansi da nad cijelom Hrvatskom nestane struje.

Seve je kazala da ona misli da je Hrvatska zatamnijela zato što je pala noć.

Šmizla je dodala da može zatamnjeti i zato što se nebo jako naoblačilo.

Nastavnik je izgledao jako zadovoljan i pohvalio nas da je sve lijepo što smo rekli i da to sve znači da se nešto neprijateljsko nadvilo nad Hrvatskom.

Četnici, kazao je Šuško i dodao da se on ipak ne slaže s tim da svijetle svi grobovi, nego da je jasno da svijetle samo hrvatski, i pročitao je tekst iz čitanke koji piše prije pjesme:

Hrvatski narod je dočekao jutro slobode. Stoljećima ga je čekao. Na tom putu ostao je bez tisuća svojih najboljih sinova. Njihovi grobovi kazuju nam kolika je njihova vrijednost. Čuvajući slobodu, čuvamo sjećanje na hrvatske junake i iskazujemo im našu ljubav i zahvalnost.

Iz toga je razvidno, lupio je Šuško šakom o klupu, da svijetle grobovi hrvatskih junaka i to je jedino normalno, jer je pjesma u hrvatskoj čitanci a nije u muslimanskoj.

Pitagora je napomenuo da muslimani nemaju grobove nego mezare i da ova pjesma sigurno nema veze s njima, jer bi se onda zvala hrvatski mezari a ne hrvatski grobovi. Guza je dodala da na mezarima ne gore svijeeće, te da i stoga oni ne mogu svijetliti.

Prica je na sve to kazala da u pjesmi ne piše ono što je Šuško pročitao i da autorice čitanke nameću učenicima razumijevanje pjesme.

Zina je pitala kako da razumijemo stih *mrtvi su sojetiljke na raspukloj cesti*.

Brando je kazao da on razumije da kosti svijetle jer su radioaktivne.

Šuško je kazao da on misli da se tu radi o Hrvatima koje su partizani objesili na drveće čije su žile raspukle cestu i da je on u muzeju vidio jednu takvu sliku obješenih u Sarajevu. Prica je primijetila da su na toj slici komunisti koje su objesili Hrvati, ali se nastavnik napravio da nije čuo, nego nam je dao još jedan zadatak iz *Razgovora o tekstu* – da pronađemo najuspješnije metafore.

Guza se javila da je njoj najjača metafora *izgaženi humci*, jer pokazuje kako je težak život pod okupacijom, kada neprijatelji gaze po grobovima naših junaka.

Prica je pitala da li su naši junaci i oni koji su bili čuvari u Dretelju.

Nastavnik je podsjetio Pricu da smo se dogovorili da Dretelj nećemo spominjati na časovima hrvatskog.

Prica je kazala da smo se dogovorili da nećemo spominjati povijest a ne Dretelj i da nije pošteno da je ona ne smije spominjati a autorice čitanke i autorica pjesme smiju.

Šuško je zamolio nastavnika da Prici više ne daje riječ, jer ona ionako ne razumije domoljubno pjesništvo.

Nastavnik je Šušku dao peticu jer je prvi odgovorio na pitanje u koju vrst poezije spada ova pjesma.

Guza se javila da je njoj najjača metafora *čuvari praznih kuća*, jer to znači da je Hrvatska tamo gdje su hrvatski grobovi, i da dok god čuvamo naše grobove, znamo gdje je naša teritorija. Nina je pitala da li to znači da treba više ulagati u groblja nego u njive, ali joj Guza nije uspjela odvratiti, jer se Seve odjednom rasplakala.

Mi smo je svi pogledali, a ona je kazala kako su njenog dunda Šimuna kremirali i prosuli u more.

Onda smo je svi tješili.

Šuško je kazao kako po dundu barem neće nitko nikad gazit, Šmizla je opisivala kako pepeo sigurno svjetluca u moru, Brando je tješio kako je njen dundo sada svjetiljka ribama, a Prica da će sad brodovi u Jadranu navigavati po njenom dundu a ne po svjetionicama.

Seve se nasmiješila i prestala plakati, a onda je odzvonilo i nismo stigli odgovoriti na zadnje pitanje – *utječe li kompozicijska struktura na iskazivanje osnovne misli u pjesmi.*

Svjetlo bezdana

Danas smo na času srpskog radili poemu Ivana Gorana Kovačića *Jama*. U poemi se govori o tome kako su jednom čoveku izvadili oči, šilom proboli uši, bacili u jamu i posuli živim krečom, a onda su ga neki ljudi spasili.

Nama je to bilo jako čudno da neko izmišlja takve stvari.

Tina je rekla da neki pesnici baš imaju bolesnu maštu i pitala zašto se ovakve gadarije stavljaju u čitanke, a ne na primer Teri Pračet ili Hari Poter.

Nastavnica nam je onda objasnila da se ovde ne radi o bolesnoj mašti nego o istorijskim činjenicama, jer je poznato da su u Drugom svetskom ratu ustaše na ovaj način ubile oko 2000 Srba u Hercegovini i potom njihova tela bacili u jame.

Tesla je pitao da li je ova pesma onda autobiografska.

Njonja je odgovorila da nije, jer je Ivan Goran Kovačić hrvatski pesnik.

Tesla je pitao kako onda on zna sve ove detalje ako nije bio u jami.

Nastavnica je odgovorila da je Ivan Goran Kovačić razgovarao sa svedocima i da je uz pomoć njihovih iskaza i svoje umetničke imaginacije uspeo opisati zločin iz perspektive žrtve.

Sesa se prekrstila i glasno upitala kako ljudi mogu činiti ovakve stvari jedni drugima. Bratko je odgovorio da ustaše nisu ljudi i da se to videlo i u zadnjem ratu, kad su protezali 200.000 Srba iz Hrvatske.

Njonja je pitala u čemu je razlika između ustaša i Hrvata.

Bratko je odgovorio da je njemu to sve isto.

Nastavnica se umešala i rekla da ovakva pitanja i ovakve teme nisu za naš uzrast i za školu, jer u školi je zabranjena politika.

Goca je pitala zašto se onda ova poema stavlja u čitanku, ako je u školi zabranjena politika.

Nastavnica je odgovorila da se iz ove poeme može naučiti puno više o književnosti nego iz tih Teri Pračeta ili Hari Potera. Onda nas je pitala da ponovimo šta je poema.

Mi smo ponovili da je to epsko-lirsko delo u kojem ima i lirskih i epskih elemenata.

Nastavnica je rekla da pročitamo poemu još jednom i da prepoznamo lirske i epske elemente.

Mi smo pročitali deseto pevanje još jednom, a onda je Peka rekla da su njoj ovdje lirski elementi rima a epski vađenje očiju.

Nastavnica je zakolotala očima i pročitala iz čitanke:

Lirski pjesnikov izraz i kompozicija oslonjeni su više na lirske elemente (gradaciju, kontrast, personifikaciju, metaforu, simboliku). Pobrojane pjesničke slike primamo okom (vizuelno) uhom (sluhom), mirisom, pa čak i do dirom, pipanjem i pokretom.

Goca je primetila da gradacija, kontrast, personifikacija, metafora i simbolika nisu pesničke slike nego stilska sredstva i da pesničke slike ne primamo okom.

Nastavnica je pitala nego čime.

Goca je odgovorila da okom primamo slova kojima je pesma napisana, a slike sami stvaramo u glavi.

Tesla je pitao kako mirisom primamo lirske slike.

Gadafi je odgovorio tako što gurnemo nos u čitanku i snifamo.

Nastavnica je sačekala da se smirimo a onda nam je rekla da pročitamo sledeći zadatak iz čitanke.

Tesla je pitao a kako primamo lirske slike dodirrom i pipanjem.

Gadafi je odgovorio tako što zažmirimo i pipamo čitanku.

Nastavnica je strogo kucnula po čitanci i pružila je Gadafiju.

Tesla je pitao kako primamo lirske slike pokretom.

Gadafi je odgovorio tako što čitamo trčeći ili plešući, i onda je đuskajući pročitao sledeći odlomak iz čitanke:

Osjeti ritam, uoči koji se stihovi rimuju, provjeri broj slogova u stihu, evidentiraj naglašene i nenaglašene slogove!

Tesla je pitao smemo li evidentirati oči i uši.

Nastavnica je pitala kakve oči i uši.

Tesla je objasnio da bismo mogli pažljivo pročitati celu poemu i izbrojati koliko je tačno ušiju odsečeno i očiju iskopano.

Bratko je rekao da se ne mora brojati, nego samo pomnožiti dve hiljade sa dva.

Tesla je rekao da ne možemo, jer da nisu svima odsečene uši, pošto pesnik čuje pjesmu na kraju.

Njonja je zakolotala očima i rekla da pesnik nije bio u jami, nego da je on to sve izmislio.

Bratko se narogušio i pitao Njonju šta je pesnik izmislio.

Njonja je objasnila da nije izmislio da su ustaše ubile i bacile u jamu dve hiljade Srba, jer je to istorijska istina, a izmislio je da je *on* bio u jami.

Tesla je pitao ako nije on bio u jami, ko onda opisuje zločin iz jame.

Tina je odgovorila da zločin opisuje lirski subjekt.

Tesla je rekao da on nema vremena za takve formalnosti i da njemu nije jasno kako neko kome su odsekli uši čuje pesmu.

Njonja je objasnila da ljudi ne čuju ušima, nego slušnim aparatom koji imaju u glavi, bubnjić, nakovanj, opna i to.

Vuvuzela je dobacio da njegov deda ima slušni aparat iza uva i da kad bi njemu neko odsekao uvo on ne bi čuo jer ne bi imao za šta da zakači slušni aparat.

Bratko se opet narogušio i pitao Teslu da li on misli da ustaše nisu Srbima sekle uši i vadile oči.

Tesla je odgovorio da on to iz pesme ne zna, jer kako neko kome su iskopali oči zna da ga je *okupala svetlost*.

Njonja je odgovorila da je to objašnjeno u čitanci, i pročitala:

Motiv svetlosti ima šire, **simboličko značenje**. Koje?
(Izlazak iz tunela života na svetlo dana.)

Gadafi je promrmljao vagina.

Nastavnica nije poverovala svojim ušima pa je tražila od Gadafija da ponovi šta je rekao.

Gadafi je ponovio i objasnio da kad beba dolazi na svetlo dana prolazi kroz vaginu, koja ima oblik tunela i da poema *Jama* simbolički govori o ponovnom rođenju.

Nastavnica je rekla Gadafiju da se ošiša jer izgleda kao kreten i objasnila mu da tunel života u ovoj pjesmi ne znači nikakvu vaginu nego jamu.

Tesla je predložio da jamu podrazumevamo kao nezavršen tunel.

Goca je pitala da li su i masovne grobnice tunel života ili samo jame.

Nastavnica je pitala koje masovne grobnice?

Goca je odgovorila na one u kojima su Srbi buldožerima zatrpali 8000 muslimana koje su pre toga streljali.

Vuvuzela je dodao da to nisu uradili Srbi nego četnici.

Gadafi je pitao u čemu je razlika između Srba i četnika.

Bratko je udario šakom po klupi i rekao da nije 8000 nego 2000.

Goca je pitala ko su onda 7000 ljudi sahranjenih u Potočarima.

Bratko je pitao ko su 700.000 u Jasenovcu.

Goca je rekla da nije 700.000 nego 80.000.

Tesla je pitao kako se utvrđuju brojevi streljanih i bačenih u jame ili zatrpanih buldožerima.

Nastavnica je odgovorila da se to utvrđuje izjavama svedoka i spiskovima nestalih.

Tesla je pitao zašto se jednostavno ne izbroje tela.

Nastavnica je odgovorila zato jer se neka tela ne mogu nikad naći, pošto neke jame nemaju dna i pročitala sledeći zadatak iz čitanke:

Šta I. G. Kovačić naglašava ponavljanjem riječi na početku nekoliko stihova (druga, treća, četvrta, šesta, sedma strofa)?

Goca je pitala da li se neka tela ne mogu naći i zato što su prebačena iz jedne grobnice u drugu.

Nastavnica je odgovorila da je tema časa Ivan Goran Kovačić a ne Karla del Ponte i pročitala sledeći zadatak iz čitanke:

Šta I. G. Kovačić naglašava ponavljanjem riječi na početku nekoliko stihova (druga, treća, četvrta, šesta, sedma strofa)?

Bratko je rekao da njemu nikako ne ide u glavu kako hrvatski pesnik može pisati protiv hrvatskog naroda.

Tina je objasnila da ne piše protiv svoga naroda nego protiv zločinaca koji su isti u svakom narodu.

Tesla je pitao kako znamo šta se desilo u Jasenovcu a ne znamo šta je bilo u Potočarima.

Nastavnica je odgovorila tako što su se jame desile puno ranije, pa je prošlo dovoljno vremena da se sve ispita i pročitala sledeći zadatak iz čitanke:

Šta I. G. Kovačić naglašava ponavljanjem riječi na početku nekoliko stihova (druga, treća, četvrta, šesta, sedma strofa)?

Tesla je rekao da to njemu nema logike, da treba da prođe pedeset godina da bi znao šta se desilo juče u tvom komšiluku.

Goca je rekla da zato i ne učimo istoriju iz svedočenja nego iz poema.

Nastavnica je prasnula i počela da viče da mi ne učimo istoriju nego poeziju i da nije naš posao da brojimo oči i uši nego da *osjećamo ritam, uočimo koji se stihovi rimuju, provjerimo broj slogova u stihu, evidentiramo naglašene i nenaglašene slogove!*

Goca je pitala zar nije bilo onda neke druge poeme, bez iskopanih očiju i odsečenih ušiju, u kojoj bismo mogli brojati naglašene i nenaglašene slogove i osećati ritam i uočavati rimu.

Nastavnica je odgovorila da nije, jer je ovo najbolja i najekspresivnija poema koja je ikad napisana na našem jeziku.

Sesa je rekla da nije na našem, jer u pesmi piše stoljeća, oćutjeh, škrinja i slično, a zna se da je to onda hrvatski jezik.

Bratko se pitao naglas zašto se pesme na hrvatskom ne prevedu lepo na srpski, pa ne bi bilo zabune.

Nastavnica je odgovorila da bi to bio zločin nad pesmom i da mi nismo Hrvati da to radimo.

Goca je pitala da li je veći zločin prebaciti mrtvacu iz sanduka u škrinju ili iz jedne masovne grobnice u drugu.

Onda je odzvonilo.

Crvava bajka

Danas smo na satu hrvatskog radili ulomak iz jednog romana suvremene hrvatske spisateljice Nade Iveljić. Ulomak se zove *Vile Tavankinje ometaju pljačku* i tu se govori o vilama koje u Domovinskom ratu brane Hrvatsku od neprijatelja. Na početku mi nismo znali da se radi o Domovinskom ratu, jer to nigdje u ulomku ne piše. Nastavnik nam je pročitao pitanje:

Po čemu si zaključio/zaključila da je riječ o Domovinskom ratu i o sudbini nevinih ljudi? (...)

Mi smo svi tražili po ulomku gdje piše domovina i nismo nigdje našli. Pominjao se samo neki barokni dvorac. Nastavnik je pitao zna li netko što je to barok. Šuško je pretpostavio da bi to mogao biti dvorac koji je roknut, a to će reći pogođen granatom.

Guza je kazala da je to umjetnički stil iz 18. stoljeća i da dvorac nije pogođen, nego opljačkan.

Nastavnik je pohvalio Guzu i pitao tko su pljačkaši.

Mi smo svi opet čitali ulomak uzduž i poprijeko, ali nismo našli odgovor.

Nastavnik je onda pročitao nekoliko pitanja iz čitanke:

Kojim je riječima obilježen neprijatelj i koja njegova (zlo)djela potvrđuju te riječi? Što se skriva iza maske "hrabrih" neprijatelja? Pred kim i čim strepe? Čega se boje?

Opet se javila Guza i kazala da je neprijatelj obilježen riječju bradonje.

Pročitala je dio ulomka:

Osvajači su danju postavljali mine, a vile ih noću uništavale, strašeći bradonje njihovim oružjem. (Bradonjama su ih zvale vile, dok je patuljak Korjenko rabio riječ dušmani.)

Šuško se slavodobitno lupio po čelu i kazao da su bradonje muslimani.

Nastavnik se začudio i pitao Šuška zašto misli da su bradonje muslimani.

Šuško je objasnio da se oni prepoznaju po bradama, jer brade imaju i njihov predsjednik i njihov reis.

Kerum se javio da muslimani nisu učestvovali u Domovinskom ratu i da su bradonje u našem ulomku četnici.

Šuško se narogušio i pitao da tko je onda srušio Mostar ako nisu muslimani.

Pitagora je kazao da Mostar nema veze s Domovinskim ratom, jer je Mostar u BiH.

Šuško je odvratio da jedan grad ne može biti istovremeno i u Bosni i u Hercegovini i da je Mostar u Hercegovini, a naprimjer Zenica u Bosni.

Pitagora je upozorio da Bosna i Hercegovina nisu dvije zemlje.

Šuško je odvratio da nisu niti jedna.

Brando je zaključio da su zemlja i po.

Pivac je pitao za koga.

Prica je dobacila za Glavaša.

Šmizla je pitala tko je Glavaš.

Prica je odbrusila da bi znala kad ne bi gledala samo modne kanale i sapunice i objasnila da je Glavaš ratni zločinac osuđen u Zagrebu za ubistva srpskih civila koji se od izdržavanja kazne sakrio u Hercegovinu.

Šuško je kazao da on nije zločinac nego branitelj i da je nevin osuđen i da ti civili nisu postojali.

Nastavnik se umiješao i kazao da tema časa nisu srpski civili nego hrvatske vile.

Brando je pitao da li bi Glavaš u priči Nade Iveljić bio vilenjak ili patuljak.

Šuško je kazao da heroj ne može biti patuljak.

Prica je dodala da ne može ni vilenjak, jer vilenjaci i vile ne postoje.

Seve je kazala da postoje i da su one njenog strikana spasile kad je čistio dimnjak na kući.

Nastavnik se zainteresirao i zamolio Seve da ispriča taj događaj.

Seve je ispričala kako se njen strikan popeo na krov i u dimnjaku našao osinjak i kako su ose krenule na njega a on se prepao i pao s krova, ali su ga vile pronosale pa je pao na prasca kao na dušek.

Šmizla je primijetila da se jadnik sigurno prepao, a Seve je potvrdila da jeste i nastavila pripovijedati kako je prasac skviknuo i skočio kao da ima trideset a ne tristo kila i kako

je u panici prevrnuo lonac u kom se pekla rakija i kako se džibra prevrнула na kukuruz i kako su se kokoške nazobale tog kukuruza i opijanile se i kako ih je onda baba našla povaljane po dvorištu i kako je mislila da ih je lisica podavila i kako ih je očerupala dvije, dok se jedna nije probudila i kako je onda onako gola trčala po dvorištu a baba se prepala i pala u nesvijest.

Nastavnik je pohvalio Seve za lijepu priču i upitao u čemu se njene vile razlikuju od vila Tavankinja.

Brando je rekao da je razlika u tome što vile dimnjakinje žive s vanjske a vile tavankinje s unutrašnje strane krova.

Nastavnik se namrštio i pročitao nam pitanje iz čitanke:

U kojem dijelu priče je istaknuta posebna brižnost i plemenitost dobrih vila? (Zaključite to iz odnosa prema lanetu.)

Guza je pročitala odnos prema lanetu:

Vile su noću, iz visoka, bacale kamenje na postavljene mine. Oni koji su ih postavili iz straha su mislili da su napadnuti, pa je dolazilo do velikih pometnji. Tako iz noći u noć. Nisu se mogli naspavati. To je bio opasan pothvat, jer su vile morale paziti da u blizini nema šumskih životinja. Kad je jednom u trenutku eksplozije naišlo jedno lane, htjele su odustati od daljnjeg onesposobljavanja mina, no Biserka je rekla:

– Lane ionako može natrčati na minu, bolje da ih ispućamo.

Guza je kazala da se upravo iz ovog ulomka vidi plemenitost i brižnost dobrih vila.

Prica je upitala po čemu su one brižne prema lanetu ako aktiviraju minu uprkos njegovoj blizini.

Seve je odvrtila da su vile sigurno sklonile lane na sigurno prije nego što su nastavile su ispucavanjem.

Brando je promrmljao da su sigurno spustile lane na nekog divljeg prasca.

Nastavnik je opomenuo Branda da će ga upisati u dnevnik. Zatim nas je pitao koja nam se vila najviše dopada.

Javila se Seve da je njoj najdraža vila Tuga, jer je puna kršćanskog milosrđa, što se vidi iz njenog razmišljanja o majkama neprijatelja:

(...) Jadne li su njihove matere! Ako im sinovi poginu, ne mogu se tješiti mislju da su pale braneci svoju domovinu, nego moraju priznati da su pali na tuđem tlu, otimajući ga.

Prica je kazala da to razmišljanje nije kršćansko nego kretensko.

Nastavnik je pitao zašto.

Prica je pitala kome majke kojima su sinovi poginuli moraju priznati da su pali na tuđem tlu.

Nastavnik je kazao da moraju priznati same sebi.

Prica je kazala da je baš to kretensko, da majke koje ostanu bez djece moraju sebi priznavati nešto što njima uopće nije bitno, jer je njima bitno da djece više nema, a ne na čijem su tlu djeca poginula.

Guza je pitala Pricu je li ona majka poginulog sina pa da zna što majke poginulih sinova misle.

Prica je odbrusila da ni vila Tuga nije majka pa zna i pitala je Guzu vrijedi li isto i obratno.

Guza je pitala što obratno.

Prica je pitala jesu li jadne matere hrvatskih bojovnika koji su poginuli u BiH jer se ne mogu tješiti da su pali braneci svoju domovinu, nego su pali na tuđem tlu, otimajući ga.

Nastavnik se umiješao da tema ulomka nije Bosna nego Hrvatska.

Prica je pitala zašto mi u Bosni čitamo ulomke čija je tema Hrvatska a ne Bosna. Nastavnik je kazao su sve teme podjednako dobre ako su u funkciji književne i umjetničke vrijednosti teksta.

Prica je pitala kakvu književnu i umjetničku vrijednost ima tekst koji je glup i djetinjast. Nastavnik je pitao zašto je glup i djetinjast.

Prica je odvrtila zato što od rata želi napraviti bajku u kojoj su na jednoj strani svi dobri a na drugoj svi zli.

Šuško je kazao da Prica nema pojma o životu, jer Domovinski rat nije bilo koji rat, a Guza je dodala da vila Biserka i vila Kao Dijete i vila Svilena, i vila Mudra i vila Tuga nikad ne bi stale na našu stranu da ona nije bila strana dobra.

Prica je kazala da ne odlučuju vile Tavankinje na kojoj je strani bilo dobro a na kojoj zlo, nego sudovi, a da je sud kazao da je zla bilo na obje strane i da ga nisu činili dušmani i bradonje, nego ljudi s imenima i prezimenima.

Točno, kazao je Šuško, bradonje s prezimenima na *vić*.

I vilenjaci s prezimenom na *vaš*, dobacio je Brando.

Onda je odzvonilo.

5.
ODJEL ZA TLOČINE

Turska do Sueca

Danas smo na satu hrvatskog radili pjesmu *Doći će vrijeme* od jednog pjesnika koji se zove Veselko. Nina je pročitala pjesmu.

Doći će vrijeme blagog naroda. Onog što ima
obilje rana, obilje časti, obilje tuge.
Naroda što ima višu a plemenitu moć,
ravnicu i more, knjige i anđele.

Doći će vrijeme blagog naroda. Onog što ima
najveće groblje, najveću glavu, vjetar i tminu.
Naroda što je rasut, što živi dugo
na sjeveru i jugu, u srpu mjeseca.

Doći će vrijeme blagog naroda. Onog što ima
bijele gore, otoke i sunce, stoljeća i tminu.

Naroda što misli, što velik je i miran
na sjeveru i jugu, u srpu vremena.

Nastavnik je kazao da pročitamo pitanja iz interpretacije djela.
Guza je pročitala naglas:

O kojem je narodu riječ? Pronađi dijelove pjesme u kojima se kriju odgovori. Gdje živi taj narod? Pronađi stih i protumači ga.

Prica je kazala da su to pitanja za sat zemljopisa a ne za sat književnosti.

Nastavnik je pitao Pricu a kakva bi pitanja bila za sat književnosti.

Prica je malo razmislila i kazala da bi bila ista, jer ovo nije pjesma za sat književnosti nego za sat zemljopisa.

Guza je kazala da je ovo domoljubna pjesma i da je u njoj riječ o hrvatskom narodu koji živi u Hrvatskoj.

Šuško je kazao da je njemu ova pjesma onda ultra super.

Nina se javila i kazala da njoj nije baš sasma razvidno u kojoj je riječi točno riječ o hrvatskom narodu.

Brando je pitao je li narod sretniji što mu je veće groblje.

Guza je odvrtila da nije sretniji nego veći, jer što je veće groblje znači da je više ljudi tu živjelo i umrlo, znači da je taj narod duže na tom tlu.

Šuško je kazao da se u pjesmi razvidno govori o hrvatskom narodu, koji ima obilje rana jer se borio protiv Turaka i četnika u predziđu Europe i koji je zato častan, jer da nije bilo njega, Turska bi sad bila do Sueca.

Nini nije bilo razvidno kakve veze ima Hrvatska sa Suecom, pa je Šuško objasnio da bi Turci zauzeli cijelu Europu sve do kanala koji dijeli Europu i Veliku Britaniju.

Brando je pitao je li onda časnije biti kanal umjesto predziđe.

Nastavnik je ispravio Šuška da se ne radi o Suecu nego o La Manšu i pitao nas po čemu se još zna da je u pjesmi opisan hrvatski narod.

Šmizla je kazala da se pjesma nalazi u poglavlju *Svijetle staze* koje je cijelo posvećeno vjeri i Hrvatskoj, što se vidi iz samih naslova: *Polje milosrđa, Ivanov božićnji san, Božić, Kruh svetog Ante*.

Nastavnik je klimnuo da je to dobro opažanje, ali da se ipak držimo pjesme.

Seve je kazala da se iz pjesme vidi da je narod hrvatski po tome što ima knjigu i anđele, što znači da je to kršćanski narod.

Prica je primijetila da bi se pjesma mogla isto tako odnositi i na Srbe, koji su također kršćani, imaju rane i borili su se protiv Turaka i koji su isto rasuti po svijetu.

Guza je smireno prekinula da se pjesma ne može odnositi na Srbe, jer oni nemaju more i bijele otoke.

Šmizla je dodala da osim toga svi znamo da oni nisu blag narod, nego zločinci.

Prica je pitala jesu li svih 200.000 protjeranih iz Krajine bili zločinci.

Šuško je primijetio da protjerani nije isto što i potjerani.

Kerum je dodao da potjerani nije isto što i rasuti.

Prica je pitala u čemu je razlika.

Kerum je objasnio da su hrvatski branitelji njih potjerali u njihovu zemlju, a da su četnici u prošlom ratu rasuli Hrvate iz hrvatske domovine.

Šuško ga je ispravio da to nisu bili četnici nego partizani, ali da je to manje-više isto.

Pitagora je kazao da bi narod u pjesmi mogao biti italijanski.

Guza je pitala po čemu.

Pitagora je razjasnio da oni imaju više mora, veći su kršćani, isto imaju puno rana, a rasuti su po cijeloj Europi i Americi što se vidi iz filmova.

Guza je s visine odvrtila da italijanski narod živi u čizm, a u pjesmi se kaže da narod živi u srpu kom je jedna polovina na sjeveru a druga na jugu i da je to stih po kome se zna da je pjesma o hrvatskom narodu.

Prica se onda sjetila da se pjesma može odnositi i na bošnjački narod, jer on ima srp mjeseca na svojoj zastavi, rasut je u zadnjem ratu po cijelom svijetu više nego Srbi i Hrvati skupa, isto ima more i otočće.

Šuško je kazao da dvije stijene nisu otočići, a niti Neum nije bošnjački, što znači da nema niti more niti otoke.

Prica je kazala da onda narod može biti i turski, jer je *srp mjeseca* simbol islama, a Turska isto ima knjigu, i more, i otoke a kad se zamisli sultan s turbanom na glavi, onda se objasni i stih iz pjesme da taj narod *ima najveću glavu*.

Guza je strpljivo objasnila da se ne misli na najveću glavu po obimu, nego po pameti, a to imaju, zna se, Hrvati, na primjer, Nikolu Teslu.

Pitagora je upozorio da je Tesla bio Srbin.

Pivac je kazao da bi on ionako dao tri Tesline glave za jednu Šukerovu.

Šuško je rekao da se to najveća glava možda odnosi na prvog predsjednika Hrvatske doktora Franju Tuđmana.

Barndo je promrsio da bi tih dao tuce za Pujolovu.

Nina je priznala da je *najveću glavu* ona zamislila kao hidrocefalus.

Nastavnik se začudio i pitao šta povezuje hrvatski narod sa hidrocefalusom.

Brando je rekao sabor.

Prica je pitala zašto bi za glavu kvalitet bio veličina.

Brando je kazao da se njemu sad javlja slika maslačka, koji ima veliku glavu i rasipa se.

Nastavnik je kazao da broj asocijacija koje u nama budi ova pjesma svjedoči o njenoj ljepoti.

Prica je primijetila da se ne radi o asocijacijama nego o nejasnoćama.

Brando je pitao jesu li vjetar i tmina u vezi s Tuđmanovom glavom.

Prica je odgovorila da bi tmina mogla imati veze s crnim uniformama i NDH.

Guza je isplazila jezik i kazala glupost jer da tmina ovdje znači da hrvatski narod ima neprijatelje.

Šuško je kazao da njemu Bosna i Hercegovina izgleda kao tmina na karti Hrvatske.

Nastavnik je pitao kako to misli.

Šuško je objasnio da sjena na mjesecu prilikom pomračenja.

Nina je primijetila da se *tmina* dva puta ponavlja i da bi se jedna ipak možda mogla odnositi na vrijeme kada narod *što misli i velik je i miran* protjeruje susjede, ulazi im u stonove i oduzima imovinu.

Onda je odzvonilo.

Noktopodi

Danas smo na času bosanskog radili pjesmu Enesa Kiševića *Bosna*. Nastavnik je rekao da je jednom pročitamo u sebi. Kad smo mi jednom pjesmu pročitali u sebi, onda je on izrecitovao napamet.

Ti nisi više san
Ti si suza iz sna
Bossanium moja
Bossnium moja
Bolna mi ne bila.

Ti privjesak ničiji nisi.
Ni čest. Ni prćija.
Bosna si bila.
Bosna ćeš biti.
Bosna bosanska sva.

Osvajača tvojih silnih
Tko više i imena zna?
A ti si i dalje
Bossana moja
Bosna bosanska sva.

Bisseno, Bosseno,
Bosno moja,
Tko te svojatao ne bi
Kad su i voda i ptica
I cvijet
Bivak našli u tebi.

Ginut će za tebe
Bošnjak tvoj
Ma bila pod noktima sva
Da nikada više.
Bolna mi ne budeš
Suzo moja iz sna.

Dok je recitovao, držao je oči zatvorene, pred kraj mu je malo drhtao glas, a na kraju je obrisao oči. Kad je završio, javio se Ajnštajn i rekao da u čitanci ne piše *Ginut će za tebe* Bošnjak *tvoj* nego *ginut će za tebe* narod *tvoj*.

Nastavnik se malo zbunio i pogledao je u čitanku i rekao da je to sigurno štamparska greška.

Jaca je primijetila da štamparska greška bude u nekom slovu, ili se ispusti neki red, ali da njoj ovo ne liči na štamparsku grešku.

Nastavnik je pitao na šta joj liči.

Jaca je rekla da joj liči na to da je promijenjeno namjerno. Kruško je rekao da je to njemu strašno i prestrašno – da mi učimo iz čitanki iz kojih izbacuju Bošnjake i pitao je nastavnika zna li se ko je to uradio.

Nastavnik je rekao da se ne zna, da je možda pisac sam to promijenio, a možda sastavljačica čitanke.

Češa je pitala zašto bi pisac to promijenio.

Travolta je rekao iz komercijalnih razloga.

Češa je pitala iz kojih komercijalnih razloga.

Travolta je odgovorio da bi on uradio isto da je pjesnik, imao bi jednu verziju za jednu publiku, a drugu za drugu.

Ko voli Bošnjake, njemu bi pisao *Bošnjaci*, a ko voli narod, njemu bi pisao *narod*.

Ronaldo je na to rekao fuj, miševski.

Češa je rekla da bi pjesnici bili isto piljari kad bi tako prilagođavali svoje pjesme publici.

Jaca je podsjetila da su usmeni pjesnici baš to radili, ali da za njih nismo rekli da su piljari.

Nastavnik je objasnio da su jedno usmeni pjesnici i guslari, a da je drugo Enes Kišević, koji je veliki glumac i pjesnik i patriota i da je pjesmu sigurno promijenila sastavljačica, zato što je čitanka namijenjena i drugoj djeci a ne samo bošnjačkoj i zato što Bosnu treba da vole svi, a ne samo Bošnjaci.

Jaca je rekla da možda Enes Kišević nije guslar, ali da mu je ova pjesma guslarska, a da je svejedno je li on sam promijenio *Bošnjak* u *narod* ili nije, jer ako je pristao, znači da se s tim slaže.

Nastavnik je rekao da mi ne znamo da li je on pristao ili je pjesma promijenjena bez njegovog znanja.

Kloc je pitao da li je dozvoljeno da se u čitankama pjesme mijenjaju bez znanja pjesnika. Nastavnik je odgovorio da nije dozvoljeno, ali nije ni zabranjeno i onda nam je rekao da pročitamo *Ako želiš više*. Mi smo pročitali.

Ako želiš nešto više kazati o svojoj domovini, pročitaj i ovu pjesmu. Nakon čitanja sigurno ćeš poželjeti nešto lijepo napisati, iznijeti svoju viziju zemlje u kojoj živiš. Razmisli, što joj ti možeš pokloniti?

Sejda je rekla da bi ona Bosni poklonila Barbiku.
Češa je pitala šta bi Bosna radila s Barbikom.
Travolta je dobacio da bi je mogla presvlačiti.
Sejda je rekla da bi ona mogla sašiti bosansku narodnu nošnju za Barbiku i Kena.
Travolta je dobacio da bi Kenu mogla staviti naprstak na glavu, umjesto fesa.
Nastavnik je opomenuo Travoltu da ne dobacuje, ali kasno, jer se Sejda rasplakala.
Češa je zagrlila Sejdu i tješila je, a Travolta je rekao da svi možemo na času opštetehtičkog napraviti od stiropora stečke da se barbike sahranjuju pod njima.
Tu je nastavnik poludio i zapisao Travoltu u dnevnik. Zatim je pitao šta smo lijepo poželjeli napisati nakon čitanja.
Onda se javila Češa i rekla da je ona napisala jednu viziju zemlje u kojoj živi.
Nastavnik se sav ozario i zamolio je da pročita svoju viziju.
Češa je ustala i pročitala:
Kad se otope glečeri i potope kontinenti, Bosna će biti otok u moru tuge.
I Neum će bit u Pazariću, dodao je Travolta.
Češa se pravila da nije čula, i nastavila je:
Kad čovjek posiječe Amazon, bosanske šume biće pluća planete. U sahari budućnosti Bosna će biti oaza.
A u Visokom će stanovat faraon, dobacio je Travolta.
Nastavnik je zbiberio Travolti jedinicu.
Onda se javila Emina da bi ona voljela naučiti pisati objema rukama istovremeno, da jednom rukom piše vizije o Bosni a drugom o Hercegovini, jer ni jednoj ne želi dati prednost.
Travolta je rekao da bi još bolje bilo da je oktopod, pa da može pisati i vizije o kantonima.
Jaca je počela da recituje, Tuzla, Tuzlanum, Tuzlanium moja, Tuzla tuzlanska sva, ali je nastavnik presjekao pogledom pa nije dovršila.

Zina se javila da bi ona isto htjela imati neku viziju, ali da ne može jer njoj u pjesmi nije sve jasno.

Nastavnik je pitao šta joj nije jasno.

Zina je objasnila da njoj nije jasno na čije se nokte misli u stihu *Ma bila pod noktima sva*.

Kloc je rekao da on misli da je to pod noktima osvajača koji grebu po njoj.

Nastavnik je objasnio da niko ne grebe, nego da se tu misli na seljake koji obrađuju bosansku zemlju i zato pjesnik kaže da im je Bosna pod noktima. I da osvajači mogu okupirati teritoriju, ali da ne mogu zemlju, jer je zemlja isto što i ljudi.

Ajnštajn je pitao da li su to i dalje prljavi nokti, ako je Bosna pod njima.

Jaca je pitala da li su onda oni koji imaju veće nokte veći patrioti?

Zina je rekla da njoj nije jasno zašto pjesnik zemlju zove Bissenno, Bosseno, Bossanium, Bossana, Bossnium.

Nastavnik je objasnio da su to imena kojom je nazivaju u istorijskim dokumentima i da pjesnik time pokazuje kako je Bosna često bila tuđa, što i potvrdi stihovima: *Osvajača tvojih silnih tko više i imena zna?*

Ajnštajn je rekao da svi znamo, jer nastavnik istorije samo o tome priča i da su imena osvajača Eugen Savojski, Slobodan Milošević i sultan Mehmed II Osvajač ko što mu samo ime kaže.

Kruško je dodao da je sultan gradio mostove, a da su Eugen Savojski i Slobodan Milošević palili gradove i da oni nikako ne mogu biti isti.

Jaca je rekla da nije bitno jesu li isti ili različiti, bitno je da im znamo imena, a to pobija pjesnikovu tvrdnju da se osvajača niko ne sjeća.

Kloc je rekao da pjesnik ne živi u Bosni nego u Zagrebu i da je možda zaboravio ono što mi znamo.

Jaca je pitala u čemu je logika da onaj koji je nešto zaboravio objašnjava šta je bilo onima koji nisu zaboravili.

Nastavnik je rekao da pjesnici kao i slijepci imaju dar da neke stvari vide bolje nego ljudi kojima su oči zdrave.

Sejda je rekla da isto tako njena nana ne čuje, ali uvijek zna kad poštar zvoni na vrata.

Travolta je onda rekao da se on slaže sa Jacom i da njemu nije logično da onaj koji ne živi u Bosni objašnjava onima koji su u Bosni zašto treba da umru za Bosnu.

Kruško je pljucnuo i rekao da on nije miš ko Travolta i da će on ginut za Bosnu kad god zatreba.

Travolta je odgovorio da će on otići u Zagreb i napisati pjesmu o Kruški, svaki put kad pogine.

Onda je odzvonilo.

Crnogorci ne ljube lance

Danas smo na času srpskog radili *Pisma iz Italije* od Ljubomira Nenadovića. U nekoliko odlomaka pisac opisuje kako se upoznao s crnogorskim vladikom Njegošem i kako su bili u Rimu, pa su vladiki ponudili da poljubi časne verige, a on odbio i rekao: *Crnogorci ne ljube lance*.

U interpretaciji je bilo puno pitanja, i sve je bilo OK dok nastavnica nije pročitala:

Razumio si Njegošev odgovor kaluđeru: 'Crnogorci ne ljube lance'. Pjesnik je gord i ponosan na slobodarsku Crnu Goru, na Crnogorce. On to ne skriva. Srbija i Sloboda su mu jedno, jedno bez drugog je nezamislivo. Pronađi u tekstu Njegoševo umovanje o tome.

Tesla je pitao da li su vladiki i druge zemlje i sloboda jedno, ili samo Srbija.

Nastavnik je pitao Teslu kako to misli.

Tesla je odgovorio da ga zanima da li su vladiki naprimer i Hrvatska i Sloboda nezamislivi jedno bez drugog.

Njonja je odgovorila da u vrijeme kad je vladika živeo nije bilo Hrvatske.

Tesla je onda pitao da li to znači da su Republika Srpska i Sloboda zamislivi jedno bez drugog, jer u vreme kad je vladika živeo nije bilo ni Republike Srpske.

Bratko je odgovorio da su Srbija i Republika Srpska nezamislivi jedno bez drugog i da sve što je vladika rekao za Srbiju vredi i za Republiku Srpsku.

Nastavnica je zadovoljno klimnula glavom ali nije prešla na sledeće pitanje jer je Tesla bio uporan.

Rekao je da su Albanija i Kosovo nezamislivi jedno bez drugog i pitao da li onda i za Kosovo vredi da se ne treba bogovati slobode.

Peka je pročitala drugi odlomak u kojem vladika pominje Kosovo i iz kojeg se vidi da su Kosovo i Srbija nezamislivi jedno bez drugog, a ne Kosovo i Albanija:

Što ne pregnete već jednom? Pa vi otud, a ja odovud, pa da se na Kosovu sastanemo. Pa dok diplomati izmenjaju međ sobom svoje note, mi ćemo naš posao svršiti...

Tina je pitala ko određuje ko je bez koga nezamisliv.

Sesa je odgovorila da to određuje bog i da zato treba raditi onako kako vladike govore.

Nastavnica je zadovoljno klimnula glavom i pitala šta smo imali za zadaću.

Javio se Bratko i rekao da smo za zadaću imali da pročitamo putopis *Dolina plodnog polumjeseca* od 3. Džumhura i da ugledajući se na njega napišemo sećanja na neko svoje putovanje.

Nastavnica je zamolila Bratka da pročita svoju zadaću.

Bratko je rekao da je nije napisao jer mu nije bila jasna.

Nastavnica je pitala šta mu nije bilo jasno.

Bratko je odgovorio da mu nije bilo jasno šta je *treći* džumhur. Peka mu je objasnila da 3. nije *treći* nego Z ćirilicom, skraćeno od Zuko, a da je Džumhur prezime pisca čiji se putopis nalazi na sledećoj stranici. U tom putopisu se s puno slikovitih poređenja i izraza opisuje Isfahan.

Javio se Vuvuzela i rekao da je on napisao zadaću o tome kako je bio u Turskoj.

Nastavnica mu je klimnula glavom da pročita.

Vuvuzela je pročitao rad o tome kako je bio s mamom i tatom u jednom hotelu ol-inkluziv u Antaliji i da je tamo bio jedan naš političar koji je imao kupaće gaće sa srpskim grbom naprijed i koji je po čitav dan sedeo u bazenu i pio viski i koji je oborio rekord hotela u broju popijenih viskija i bila mu je slika na oglasnoj tabli s direktorom hotela.

Nastavnica je stavila primedbu da to nije putopis nego anegdota i da se to sve moglo desiti i ovde, da nismo ništa saznali o Turskoj i Turcima.

Gadafi je dodao da su i *Pisma iz Italije* isto anagdote i da se ne sazna puno o Italiji i Italijanima.

Onda se javio Šumaher i pročitao putopis o tome kako je bio u Budvi na moru i kako je tamo video puno Crnogoraca koji ne ljube lance ali ljube džipove.

Krezo je dobacio da Crnogorci ne ljube škode.

Vuvuzela se nadovezao da Crnogorci ne ljube fiate.

Gadafi je rekao da Crnogorci ne ljube lanće.

Klempo je onda dodao da ljube hamere i kako je bio jedan hamer srebrni, 3700 kubika, 240 konjskih snaga, srebrni s aluminijskim felgama.

Odakle im pare, začudila se Peka.

Od prodaje placeve uz more Rusima i Kinezima.

Nastavnica je intervenisala da zbog opisa džipova i hamera nije trebalo ići u Budvu i da bi nju i svakog putopisca više zanimalo kako izgleda grad.

Gadafi je dodao da ni zbog opisa Njogoša i Crnogoraca nije trebalo ići u Italiju.

Nastavnica mu je rekla da se ošiša jer izgleda kao kreten.

Onda se javio Klempo da ispriča kako je on preko raspusta išao u Grčku i kako je u istom selu bio naš direktor Đura sa ženom i kako se žena sunčala bez grudnjaka i kako je pola plaže gledalo u nju dok je hodala u tanguicama i kako su je izabrali za miss plaže.

Javila se Sesa i rekla da Klempo izmišlja, jer direktorova žena ima 130 kila i svake nedelje ide u crkvu i sigurno ne bi hodala bez grudnjaka i u tanguicama po plaži.

Gadafi je dodao da ako ima 130 kila da se tangice ne bi onda videle ni kad bi ih i nosila.

Vuvuzela je pitao je li možda miss plaže ličila na Radu iz kladionice.

Klempo se lupio po čelu i rekao da jest.

Nastavnica se zacrvenela i naružila Vuvuzelu što ide u kladionicu, a Klempu što izmišlja, jer ako nije prepoznao Radu iz kladionice, onda kako može biti siguran da je prepoznao direktora Đuru.

Klempo je odgovorio da je direktora gledao u lice a Radu u sise.

Kad se vriska malo smirila, nastavnica je Klempu dala keca jer nije opisao ni Grčku, ni Grke, ni selo u kojem je bio, ni put kojim je putovao, i da sve skupa što je napisao nije putopis nego portret.

Onda se javila Goca i rekla da ni *Pisma iz Italije* nisu putopis nego portret.

Njonja je rekla da su *Pisma iz Italije* portret putnika, a to je onda i putopis i portret.

Nastavnica je dala Njonji peticu i rekla da pročitamo u putopisu zašto pisac piše o vladiki a ne o Italiji.

Njonja je pročitala:

Neću ti više pisati o lepoti Neapolja i njegovog zaliva. Neću ti dosađivati s opisivanjem ikona, kipova i drugih znamenitosti. Ma koliko su one lepe i važne, sve je to od mermera, bronzne i boje. Ma koliko da su lepo i živo izvedene, sve je to mrtvo, sve je to hladno. Ono što u samom sebi nema osećanja, pobuđuje u gledaocima samo varljiva osećanja. Naišao sam ovde na jednu srpsku, važnu i živu znamenitost. Ovdje je vladika crnogorski. O njemu ću ti od sada pisati više nego o celoj Italiji.

Gadafi je pitao nastavnicu da li bi Klempo onda dobio peticu da je počeo rad ovako:

Neću ti više pisati o lepoti Grčke i njenog mora. Neću ti dosađivati s opisivanjem obale, sela i drugih zanimljivosti. Ma koliko su one lepe i važne, sve je to od kamena, cigle i drveta, sve je to mrtvo, sve je to hladno. Ono što u samom sebi nema osećanja, pobuđuje u gledaocima samo varljiva osećanja. Naišao sam ovde na jednu našu, važnu i živu znamenitost. Ovdje je Rada iz kladionice. O njoj ću ti od sada pisati više nego o celoj Grčkoj.

Sesa je pitala po čemu je Rada iz kladionice znamenitost.

Klempo je odgovorio po sisama.

Sesa je pitala Klempu može li on zamisliti Radu u čitanci.

Gadafi je pitao Sesu može li ona zamisliti vladiku u tangicama.

Sesa se zacrvenela i prekrstila.

Onda je odzvonilo.

Čučopis

Danas smo na satu hrvatskog radili putopis Antuna Gustava Matoša *Iz Samobora*.

Nastavnik je kazao da pročitamo tekst i izdvojimo dio koji nam se sviđa.

Mi smo pročitali, a onda je Šuško izdvojio dio:

Drugi, tuđinski kraj može biti vrlo sličan ovome, ali ga toliko ne razumijem, jer nisam njegov plod, jer mi govori tuđim jezikom. Sunce, planeti, brda i biline iste su kao ovdje i u drugim krajevima, kao stanovnici što su ljudi tu, ali bilje, brda, zvijezde i mjesečina govore u Hrvatskoj istim jezikom kao Hrvati.

Nastavnik je pohvalio Šušku da je izabrao krasan ulomak.

Šuško je slavodobitno pogledao po razredu.

Seve se javila i kazala da se ona naježila koliko je njoj ovaj putopis lijep.

Guza je digla dva prsta i kazala da bi ona izabrala isti ulomak, jer pobuđuje u njoj lijepa osjećanja domoljublja.

Kerum je digao dva prsta i pitao može li on u wc jer mu je hitno.

Nastavnik je kimnuo glavom i dao riječ Šmizli.

Šmizla je kazala da je njoj ulomak krasan zbog toga što je njoj super misao da zvijezde i mjesecina govore u Hrvatskoj hrvatski.

Onda se javio Pitagora i kazao da njemu nije razvidno kako nebeska tijela mogu biti u jednoj zemlji, to jest kako se zna da je mjesec u Samoboru, a da nije u Obrežju.

Šuško je pitao gdje je Obrežje.

Brando je dobacio da svatko danas upisuje sedmi razred i objasnio da je Obrežje u Sloveniji, nekoliko kilometara od Samobora.

Guza je objasnila Pitagori da poezija nije isto što i astronomija i da se u poeziji stvari ne razumiju bukvalno nego u prenesenom značenju.

Brando je onda dobacio da je ovdje preneseno značenje Hrvatske Slovenija.

Nastavnik je dobacio Brandu da ne dobacuje.

Pitagora je kazao da njemu svejedno nije razvidno zašto mi svi idemo u školu i učimo hrvatski, ako brda i bilje govore jednako lijepo i pametno a ne idu ni u kakvu školu.

Guza je objasnila da Matoš ne misli bukvalno da bilje i brda govore hrvatski, nego da između njih postoji sklad, kakav ne postoji kad se ode u tuđinu.

Prica je pitala kojim jezikom u prenesenom značenju mjesecina i zvijezde i brda i bilje govore u Mostaru.

Šuško je kao iz topa odvratio hrvatskim.

Prica je kazala da se Matoš s tim ne bi saglasio, jer on jasno kaže da *bilje, brda, zvijezde i mjesecina govore u Hrvatskoj istim jezikom kao Hrvati*.

Šuško je kazao da Matoš nije pogriješio jer da bilje, brda, zvijezde i mjesecina mogu govoriti istim jezikom kao Hr-

vati i u Australiji, za koju njegov strikan uvijek veli da je ona nama druga domovina.

Guza se složila sa Šuškom i kazala da bilje, brda, zvijezde i mjesečina Hrvatima govore hrvatski gdje god da se oni nalaze i da je to poenta pjesme.

Prica je kazala da onda Matoš nije Hrvat, jer njemu bilje, brda, zvijezde i mjesečina govore tuđim jezikom kad nije u Hrvatskoj.

Brando je dobacio da to možda ima veze s jačinom mjesečine, kad je blijeda možda se ne čuje najbolje, pa se zato ne razumije. Pri tome je bacio značajan pogled na Keruma, koji se vratio iz wc-a izmučen i blijed.

Pitagora je pitao nastavnika da njemu nije razvidno kojim jezikom govore bilje, brda, zvijezde i mjesečina iznad Istre. Nastavnik je pitao zašto iznad Istre.

Pitagora je objasnio da kad smo učili dijalekte, naučili smo da ljudi u Istri govore hrvatski službeno, a istarski inače.

Nastavnik je Pitagori dao jedinicu, zato što istarski nije jezik nego dijalekt.

Brando je priznao da njemu nije razvidno govore li bilje, brda, zvijezde i mjesečina istovremeno na više dijalekata, ili imaju kao HRT specijalne emisije.

Nastavnik je samo odmahnuo rukom i kazao nam da pročitamo definiciju putopisa.

Mi smo pročitali:

Po pravilu, putopisi nas upoznaju s neobičnim, nepoznatim krajevima i ljudima, njihovim osobitostima, poviješću i kulturom.

Prica je pitala gdje je Samobor.

Šuško se lupio po čelu i kazao da svatko danas završava šesti razred i odvratio da je Samobor pored Zagreba.

Prica je pitala a odakle je Matoš.

Guza je odvrtila da je rođen u Tovarniku, ali da je odrastao u Zagrebu.

Šuško je pitao gdje je Tovarnik.

Prica se lupila po čelu i kazala da svatko danas upisuje sedmi razred i odvrtila da je Tovarnik na granici sa Srbijom i da ona sve to zna, ali da ne zna zašto netko tko je odrastao u Zagrebu piše putopis o Samoboru, jer nije valjda Samobor Zagrepčanima neobičan i nepoznat kraj.

Nastavnik je kazao da očima koje se umiju čuditi sve izgleda neobično i nepoznato.

Kerum je onda kazao da je njegovim očima jutros školski wc izgledao neobično nepoznato, zato što je bio okrečen i što čučavac nije bio začepljen i što nisu svuda okolo bili opušci.

Brando je predložio da bismo mogli dobiti zadatak da napišemo putopis o čučavcu.

Šmizla je kazala da to ne bi bio putopis, jer se do wc-a ne mora dugo putovati.

Kerum je na to kazao da se onome ko ima proliv taj put čini duži nego od Zagreba do Samobora.

Prica je kazala da ako Matoš može pisati putopis o Samoboru da bi nas upoznao s neobičnim, nepoznatim krajevima i ljudima, njihovim osobitostima, poviješću i kulturom, zašto ne bi Kerum mogao napisati putopis o školskom wc-u, da bi nas isto upoznao s nepoznatim krajevima škole, s učenicima, s njihovim osobitostima i kulturom.

Nastavnik je kazao da se u wc ne putuje i da zato to ne može biti putopis.

Pips je pitao ima li neko književno djelo koje se zove čučopis.

Mia je pitala kakvo bi to književno djelo bilo.

Takovo u kojem se može srati i pisati istovremeno, odvratio je Brando.

Onda je odzvonilo.

Babadžbina

Danas smo na času srpskog radili pesmu *Otađžbina* Đure Jakšića.

Prvo smo pročitali dva puta cijelu pjesmu.

I ovaj kamen zemlje Srbije,
Što preteć suncu dere kroz oblak,
Sumornog čela mračnim borama
O vekovečnosti priča dalekoj,
Pokazujući nemom mimikom
Obraza svoga brazde duboke.

Vekova tavnih to su tragovi –
Te crne bore, mračne pećine;
A kamen ovaj, ko piramida
Što se iz praha diže u nebo,
Kostiju kršnih to je gomila,

Što su u borbi protiv dušmana
Dedovi tvoji voljno slagali,
Lepeći krvlju srca rođenog
Mišice svojih kosti slomljene,
Da unucima sprema busije,
Oklen će nekad smelo preziruć
Dušmana čekati čete grabljive.

– I samo dotle, do tog kamena,
Do tog bedema...
Nogom ćeš stupiti, možda, poganom?
Drzneš li dalje?... Čućeš gromove,
Kako tišinu zemlje slobodne
Sa grmljavinom strašnom kidaju,
Razumećeš ih srcem strašljivim
Šta ti sa smelim glasom govore,
Pa ćeš o stenja tvrdom kamenju
Brijane glave teme ćelavo
U zanosnome strahu lupati,
Al' jedan izraz, jednu misao
Čućeš u borbe strašnoj lomljavi
"Otadžbina je ovo Srbina!..."

Nastavnica je pročitala pitanje iz čitanke:

Snaga i otpor u osnovi su pjesnikovog raspoloženja.
Koja riječ u pjesmi personifikuje snagu pjesnikove otadžbine?

Njonja je odgovorila da snagu pesnikove otadžbine personifikuje kamen.

Goca je pitala kako nešto neživo može personifikovati nešto živo, kad je personifikacija obrnuto.

Njonja je objasnila da je kamen dobio ljudske osobine jer on priča, ima obraz i bore i navela je primer:

O vekovečnosti priča dalekoj,
Pokazujući nemom mimikom
Obraza svoga brazde duboke.

Goca je pitala šta je cilj toga da se mimikom pokazuju duboke bore, zar se duboke bore ne vide i bez mimike.

Tesla je dodao da on misli da je pesnik pogrešio jer je mimika uvijek nema, pa nema potrebe da se kaže nemom mimikom.

Gadafi se setio da nas nastavnica uvek ispravlja kad napišemo *stara baba, veliki grmalj ili glupi idiot*.

Nastavnica je odgovorila da su to kod nas greške a kod pesnika su to stilske figure pojačavanja.

Gadafi je rekao da je njemu *nema mimika* isto što i *meki proliv*.

Vuvuzela je dodao da je njemu *nema mimika* isto što i *glasni prdež*.

Njonja je rekla da prdež može biti i tih i da *glasni prdež* nije isto što i *nema mimika*.

Gadafi je rekao da tihe prdeže uvek prati *nema mimika*.

Sesa je napravila facu kao da je neko stvarno pustio vetar i rekla da je nju stid o čemu mi raspravljamo pored jedne ovako važne pesme.

Nastavnica je milo pogledala Sese i zamolila je da pročita sledeći odlomak iz interpretacije.

Sesa je pročitala:

Centralna riječ u pjesmi **kamen** dobija šire, **metaforičko** značenje. Izbrazdan dubokim mračnim borama, prijetnja je svakom onome ko pokuša da ugrozi otadžbinu.

Gadafi je pitao zašto u vojsku idu mladi ljudi, ako su stari s borama veća pretnja neprijatelju?

Nastavnica mu je rekla da se ošiša jer izgleda kao kreten, a onda je zamolila Sesu da nastavi.

Sesa je nastavila:

U drugoj strofi kamen prerasta u piramidu:

'A kamen ovaj, ko piramida

Što se iz praha diže u nebo.'

Pjesnikov patriotizam dobija na intenzitetu, a slika piramide otkriva još neke osobine njegove ljubavi prema otadžbini. (Navedi te osobine.)

Peka je primetila da slika piramide otkriva da je naša otadžbina kao pustinja ali da je mi i takvu trebamo voleti.

Vuvuzela je pitao da li pesnik misli na piramidu u Visokom ili na neku drugu piramidu.

Bratko je odgovorio da ne misli sigurno na piramidu u Visokom, jer ona nije u otadžbini nego u Federaciji.

Goca je rekla da ni Republika Srpska nije u Otadžbini nego u Bosni i Hercegovini.

Bratko je rekao da pesma baš govori o tome da je otadžbina tamo gde su grobovi naših dedova i da je prema tome Republika Srpska naša otadžbina.

Goca je rekla da u Republici Srpskoj ima grobova i tuđih dedova i da bi onda ona mogla biti i njihova domovina.

Bratko je odgovorio da ne bi mogla, jer njihove kosti nisu u piramidi.

Goca je rekla da nisu jer su u masovnim grobnicama.

Nastavnica se nakašljala i zamolila nas da politiku bistrimo posle njenog časa.

Goca je pitala zašto se u ovakvim pesmama uvek pominju dedovi a nikad babe.

Gadafi je odrecitovao:

Kostiju kršnih to je gomila,
Što su u borbi protiv dušmana
Babe tvoje voljno slagale...

I dodao da bi se pesma onda zvala *Babadžbina*.

Bratko je izjavio da je dužnost muškaraca da slažu kosti a žena da slažu ormare.

Tesla je rekao da njemu nije baš najjasnije od čijih je kostiju ta piramida, je li od naših ili od njihovih dedova.

Vuvuzela je odgovorio od naših, koji su poginuli braneći otadžbinu.

Tesla je pitao gde je onda piramida od njihovih dedova.

Još je dodao da bi ona morala biti veća, jer ako smo mi pobedili, onda je njih poginulo više.

Bratko je odgovorio da to pitanje ima logike i da je njemu persu da naša piramida bude od njihovih kostiju.

Peka je rekla da nije nego da je od naših kostiju, jer lepo piše da su *naši* dedovi lepili *svojom* krvlju *svoje* kosti i *svoje* mišice.

Klempo je dodao da njemu nije jasno kako se nešto što je gomila može dizati u nebo kao piramida. Rekao je da kako god zamisli kosti na gomili, ne liče mu na piramidu.

Goca je objasnila da ona to može zamisliti, jer iza njene zgrade ljudi istresaju razno smeće i isprva bude gomila a posle se formira piramida.

Nastavnica je priznala da to baš nije primereno poređenje i pročitala nam sledeći zadatak:

Obrati pažnju na red riječi u stihu: 'Otađžbina je ovo Srbina!' Koja je riječ na ovaj način posebno istaknuta?

Bratko je rekao da je na ovaj način istaknuta riječ Srbina i da je njemu to najjače u pesmi.

Goca je pitala postoji li ijedna patriotska pesma u kojoj zemlja ne pripada samo dedovima, očevima, sinovima i unucima nego i majkama, babama, kćerkama i unukama.

Nastavnica je odgovorila da ona ne zna, ali da je svako može napisati ako želi, jer svako ima pravo da iskazuje ljubav prema otadžbini na svoj način. Dodala je i da se pri tome ugledamo na Jakšića. Zatim je postavila pitanje: kojim je stilskim sredstvima Jakšić u pesmi *Otađzbina* pokazao rodoljublje.

Njonja je kao odgovor pročitala odlomak iz čitanke:

Svoje rodoljublje Jakšić je iskazao različitim stilskim sredstvima: opisom i slikom, neubičajenom vezom i rasporedom riječi (inverzija), rasporedom naglašanih i nenaglašanih slogova, ritmom, zvukom i bojom pojedinih suglasnika. (Preovladava glas "r", zatim "k", nazali "m" i "n", te vokali "a", "e".)

Goca je pitala zašto su *r, k, m, n, a* i *e* bolji od naprimjer *f, h, n, s* i *u* za iskazivanje rodoljublja.

Bratko je rekao da je U ustaško slovo i da se njim ne može iskazivati naše rodoljublje.

Sesa je rekla da je U ružan vokal, jer izaziva neugodna osećanja, isto kao i vokal *o*, koji su oba tamni samoglasnici za razliku od svetlih, koji su *e* i *i*.

Nastavnica je dodala da se svetlim iskazuje radost a tamnim tuga i pitala nas šta možemo zaključiti o pesmi *Otađzbina* na osnovu toga da u njoj preovladava vokal *e*.

Njonja je odgovorila da možemo zaključiti da je pesnik radostan jer je njegova zemlja slobodna.

Tesla je rekao da je on prebrojao vokale u pesmi i da vokala *e* ima ukupno 67 a vokala *o* 71, isto koliko i vokala *a*.

Gadafi je rekao da je njemu to logično da ima više *o* nego *e*, jer kako će biti veseo neko ko ne vidi sunca od oblaka, zemlja mu je pustinja a živi u busiji iza kostiju.

Goca je pitala kako neko ko ne ume izbrojati slova može pisati čitanke i tumačiti pesme.

Onda je odzvonilo.

Rimovanje s ovno

Danas smo na satu hrvatskoga radili pjesmu *Moj grad Ljubuški* od pjesnika Petra Jakovljevića Ljubušaka. Nina je naglas pročitala pjesmu:

Mio mi je moj Grad – kao Zemlji Sunce;
Sve mu stijene ljubim, krše i vrhunce,
Beriš i bregove, vrlet i planine,
rasadnjake, bašče, pećine, doline.

Prostire se divan, na strmoj vrleti,
A opasan hridom, grabom i goleti
Podno rušnog zida “Šćepanova grada”,
Gdje je prošlost mnogo bilježila jada.

Bilježila jada, ne da smo ih htjeli;
Nego, što smo rodno kamenje voljeli,

Pa za ljubav svoje Slobode, stijena –
Branijasma Gruđu od tuđih hijena.

Volim i djevojke; a kako i ne bi,
Kada su radišne u kućnoj potrebi –
I ko drijen zdrave, mile, ponosite,
Ružinoga ruja, čiste i stasite.

Volim i seljake, od kog mi je pleme.
Kroz čije žuljave dlane teče sjeme,
Čiji plod sve hrani – a – zdrav život daje
Potomaka čilih, da nam povijest daje.

Nastavnik je pročitao pitanje iz interpretacije:

Kojim riječima pjesnik izražava svoju ljubav prema svo-
jemu gradu?

Prica se javila da pjesnik ne izražava ljubav prema gradu
nego prema kamenju i stijenama, jer piše da ljubi stijene i
grab i golet i sve tako neke stvari koje nemaju veze s gra-
dom.

Nina je dodala da njoj nisu razvidni stihovi *Pa za ljubav svoje
Slobode, stijena Branijasma Gruđu od tuđih hijena*.

Nastavnik je upitao što joj nije razvidno.

Nina je objasnila da joj nije razvidno otkud u Bosni hijene.
Šuško je zaključio da pjesnik ne misli na životinje nego na
Turke.

Prica je kazala da u tom slučaju pjesnik ne izražava ljubav
prema gradu nego mržnju prema Turcima i upitala tko
stavlja u čitanke pjesme koje izražavaju mržnju.

Nastavnik se umiješao da pjesnik ne misli da su Turci hi-
jene nego je tako rekao jer mu je trebala riječ koja se rimuje
sa stijene.

Na to je Nina kazala da je njoj glupo da se zbog rime vrijeđaju milioni ljudi.

Šuško je dobio da to nisu ljudi nego neprijatelji.

Brando je prozborio da se ne rimuje samo *hijena sa stijena* nego da je mogao pjesnik napisati i *Pa za ljubav svoje Slobode, stijena – Branijasma Grudu od tuđijeh žena*.

Pivac je dodao *tuđih antena*.

Šuško je dodao *naših kretena*.

Nina je kazala da je pjesnik umjesto *za ljubav stijena*, jer je glupo da se nešto radi za ljubav stijena, mogao napisati da se *za ljubav grožđa branio od tuđeg gvožđa*.

Brando je nastavio *za ljubav blitve od tuđe britve*.

Onda je Kerum lupio *za ljubav govna od tuđeg ovna*.

Nastavnik je upozorio da se takove riječi ne bi smjele izgovarati na satu hrvatskoga, jer da to nije lijepo i prikladno.

Kerum se ispravio i kazao *za ljubav nimeta od tuđega izmeta*.

Šuško je protestirao da se na satu hrvatskoga ne bi smjeli izgovarati turcizmi.

Prica je upitala zašto nije lijepo i prikladno kazati za izmet govno, a prikladno je kazati za drugi narod da su hijene?

Nastavnik je odvratio da nije isto stijena i govno, jer stijena je krš, a krš je Hercegovina, a Hercegovina je domaja, a govno nije domaja.

Prica je kazala da nije Kerum mislio da je domaja govno, nego je tako rekao jer mu je trebala riječ koja se rimuje sa ovno.

Šuško se izjasnio da on može zamisliti pjesnika kako ljubi stijenu, ali ga ne može zamisliti kako ljubi govno.

Nina je kazala da je svejedno lakše zamisliti pjesnika kako ljubi govno nego kako ljubi pećinu.

Nastavnik se umiješao da je glagol *ljubiti* ovdje u značenju voljenja a ne poljupca.

Seve je ispriповjedila da njen did u značenju voljenja ljubi kravlje govno i da uvijek kad ga u polju nađe donese ga

kući za kompost, a stijenu nikad de donosi, nego psuje kad mu ralo zapne za nju pod zemljom.

Nastavnik je ostao uporan da svejedno nije lijepo u domoljubnoj pjesmi pominjati takove riječi i da obratimo pozornost na pitanje iz interpretacije kako pjesnik opisuje djevojke, a kako seljake?

Prica je kazala da djevojke opisuje kao težakinje, a težake kao Indijance.

Nastavniku nije bilo razvidno zašto kao Indijance.

Prica je kazala zato što žive u plemenu.

Nastavnik je upozorio da imenica pleme ovdje znači rod, pretke i da težaci nisu Indijanci.

Prica je upitala zašto je Ljubuški grad ako u njemu žive seljaci?

Onda je Guza objasnila da pjesnik ne misli na građane nego na svoje pretke, koji su bili težaci i da pjesnik ne misli na današnji grad, nego na stari grad, na kulu, na zidine i da zato on ljubi te stijene, jer tu je nekad bio hrvatski kralj. Nastavnik je dao Guzi peticu.

Prica je upitala da li su onda Hrvati isto seljački narod kao i Srbi.

Šuško je zaključio da je Prica bolesna.

Prica je priznala da će svatko biti bolestan tko o zdravlju uči iz glupih pjesama a ne iz medicine.

Guza je pitala zašto je pjesma glupa.

Prica je odvrtila da je glupa jer opisuje žene kao kućne pomoćnice čije se zdravlje mjeri po tome koliko su rumene i čiste i stasite.

Seve je dodala da se u selu njene bake mjeri i po tome može li djevojka lijevom rukom prebaciti jabuku preko sljemena. Guza je iz čitanke pročitala Prici da je pjesma nastala 1894. i da se od pjesme iz prošlog stoljeća ne može očekivati da opisuje kosmodjevojke.

Prica je iz čitanke pročitala Nini da je pjesnik umro 1967. i dodala da ako do smrti za 70 godina nije napisao nijednu bolju pjesmu od ove, onda je čitanka komotno mogla i bez nje.

Šuško je kazao da je njemu baš ova super, jer otkriva tko voli svoju maju i domaju, a tko je izdajica i glupan.

Onda se Brando javio da je smislio rimu u kojoj se ne spominje govno.

Nastavnik je dozvolio da čujemo.

Brando je izrecitirao:

Da za ljubav istine, Slobode i znanja Treba branit djecu od pjesničkih sranja.

Onda je odzvonilo.

Modropiš

Danas smo na času bosanskog radili pjesmu *Vraćanje Bosni* od Ive Mije Andrića. Prvo smo jednom pročitali pjesmu.

*Bosna iz pepela niče
Hrane je modre kiše.
Putniče namjerniče. –
Koračaj Bosnom tiše.*

*U Bosni ljiljani cvatu.
Rađaju žita i grožđe.
Zemlja na crnom zlatu –
Kuje čelik i gvožđe.*

*Ko jednom iz Bosne ode,
Poželi da se vrati,
Staze ga kući vode.
Tamo ga čeka mati.*

Nastavnik nas je pozvao da analiziramo prvu strofu.
Jaca je odmah rekla da njoj nije jasno zašto pisac kaže da *Bosna iz pepela niče*.

Kruško je odgovorio zato što je bila spaljena u agresiji.
Ajnštajn je rekao da kad se gleda na Google Earthu ne vidi se da je bila spaljena, jer da jeste ne bi bilo onoliko šume.
Češa je objasnila da se ne misli bukvalno spaljena, nego metaforično, u smislu da su ljudi u Bosni ostali bez igdje ičega, kao poslije požara.

Travolta je na to rekao da neki ljudi jesu ostali bez igdje ičega, ali da su neki ljudi došli do svugdje svačega i da njegov djed često govori da je rat nekom rat a nekom brat.
Mina se sjetila ptice Feniks, koja se rađa iz svog pepela i da je pjesnik ovdje možda mislio da se Bosna ponovo rađa.
Nastavnik je klimnuo glavom.

Onda je Jaca rekla da pticu Feniks niko ne zapali, nego da se ona zapali sama od sebe i da ako pisac misli na Feniksa, onda rat u Bosni nema veze sa agresijom.

Kruško je rekao da će on ako mora birati između Feniksa i agresije uvijek izabrat agresiju.

Nastavnik je naučno klimnuo glavom i rekao da predemo na drugu strofu.

Jaca se pobunila, jer njoj nije još sve jasno u prvoj, naprimjer zašto su kiše koje hrane Bosnu *modre*?

Ajnštajn je rekao da bi njemu bilo jasno da piše *kisele* kiše hrane Bosne, ali da ni njemu nije jasno zašto su modre.

Češa je objasnila da su to kiše koje dolaze iz modrog neba, a nebo je modro kad je vedro, a vedro je kad je slobodno i da pjesnik ovdje misli da je Bosna slobodna.

Jaca je rekla da njoj onda nije jasno kako pada kiša iz vedrog neba.

Nastavnik je rekao Jaci da ona malo prebukvalno čita poeziju i da bi za njeno dobro trebalo da se malo prepusti da je obuzmu lirska osjećanja.

Travolta se javio da je njega obuzeo osjećaj punog mjehura i da bi molio da izađe u wc. Nastavnik je odgovorio da lirska osjećanja nemaju veze s mjehurom nego sa srcem i da on od nas očekuje da osjetimo ljubav koju pjesnik ima za našu lijepu Bosnu i Hercegovinu.

Ajnštajn je pitao zašto putnik namjernik treba da korača tiše u Bosni nego u nekoj drugoj zemlji.

Travolta je odgovorio zato da čuje kako Bosna raste iz pepela.

Češa je odgovorila da nije zato nego da bi čuo pjesmu ptica. Travolta je rekao da je njemu to s pticama glupo, jer se ne spominju u pjesmi i da on misli da je Bosna u pjesmi još beba, pa da treba koračati tiše da je se ne probudi.

Nastavnik je rekao da nemamo cijeli čas za jednu strofu i pitao o čemu se govori u drugoj.

Javila se Češa i objasnila da su ljiljani bili nekad na grbu srednjovjekovne Bosne i da to što ponovo cvjetaju iz pepela znači da se srednjovjekovna Bosna digla iz pepela.

Jaca je dobacila da njoj baš nije neka fora da živi u srednjovjekovnoj državi.

Kruško je odgovorio da je bolje živjeti u svojoj državi pa makar i srednjovjekovnoj, nego u nekoj modernoj koja nije tvoja.

Nastavnik se sav ozario od toga i rekao da je Kruško razumno poentu pjesnika, koja je sadržana u trećoj strofi: *Ko jednom iz Bosne ode, poželi da se vrati, staze ga kući vode, tamo ga čeka mati.*

Travolta je rekao da je to 100 % istina i da njima svake godine bude puna kuća dijaspore.

Ronaldo se javio da on ne pojede za godinu dana ćevapa koliko za pola mjeseca kad mu dođe dajdža iz Švedske.

Kloc je rekao da njemu dođe tetka iz Švajcarske, i amidža iz Kanade, i kumovi iz Norveške. Onda je cijeli razred nabrajao odakle nam i ko dolazi preko ljeta i nabrojali smo sve kontinente osim Južne Amerike.

Onda se Sejda rasplakala, jer da je njoj nana zimus prese-
lila i da ona ne zna hoće li njena sestra ove godine u Zao-
strog ili u Antaliju.

Kloc je tješio da će u Zaostrog, ako nije još izvadila biome-
trijski pasoš.

Jaca je rekla da pjesma nema veze sa životom i da joj nije
jasno ko takve gluposti stavlja u čitanke.

Češa je rekla da pjesma nije glupa, nego da je patriotska i da
je ona osjetila lirsko osjećanje ljubavi prema svom zavičaju.

Jaca je pitala prema čemu tačno u zavičaju: prema smeću
koje svi bacaju gdje stignu, ili prema rijeci koja smrdi ko kan-
alizacija ili prema školi koja se raspada.

Češa je rekla da ona osjeća ljubav prema svemu, i prema li-
jepom i prema ružnom, i pitala je ko je Jaca da kaže da je
pjesma našeg nobelovca glupa.

Nastavnik se nakašljao i napomenuo da je autor ove pje-
sme drugi Ivo Andrić i da zato ima drugo ime Mijo.

Češa se zacrvenila i objasnila da je ona mislila da se Mijo
zvao tata od Ive Andrića.

Jaca je pitala zašto bi Ivo Andrić dobio ime po ocu koji za
njega nije uradio ništa, a ne po majci koja se brinula za
njega dok nije otišao na školovanje.

Kruško je odgovorio zato što se ljudi rađaju iz muškog sje-
mena, a žena je samo njiva.

Travolta je onda rekao da je onda prva strofa trebala početi
drugačije.

Nastavnik je pitao kako drugačija.

Travolta je izrecitovao: *Bosna iz sjemena niče, iz pjesničke
modre piše...*

Onda je Sejda rekla *fuj modre*, onda je nastavnik pomodrio
i onda je odzvonilo.

Prkosni auspusi

Danas smo na satu hrvatskog radili pjesmu Vinka Nikolića *Duga*. Prvo smo pročitali pjesmu jednom u sebi, a onda je Guza pročitala naglas:

Kroz noć bez svanuća plove naše lađe.
Kockasti barjaci prkosno ih vode
Kroz oluje bijesne. – Da se barem nađe
Neka luka mala do dana slobode!

Pokraj tuđeg mora, na atlantskoj plaži
Vidim Jadran plavi, mjesto vode sive.
Za me svuda cvatu hrvatski pejsaži.
Ljudi moje zemlje sa mnom svugdje žive.

Zemlja moja draga u duši mi osta,
Kao živo biće. Nad njom se iz duge

Što se naslućuje vrh srušena mosta,

Svete boje pletu, simbol mojeg puka,
da najave konac odisejske tuge:

Već se negdje zida Tomislava luka!

Kad je Guza pročitala pjesmu nastavnik je pitao koji su nas osjećaji obuzeli dok smo čitali pjesmu.

Prica se javila i kazala da je nju obuzeo osjećaj dosade.

Nastavnik je pitao zašto.

Prica je odvrtila zato što nije razumjela pjesmu.

Šuško je kazao da je to zato što Prica nije domoljub, jer svakog domoljuba obuzmu domoljubna osjećanja kada sluša domoljubne pjesme.

Seve je upitala Pricu što njoj u pjesmi nije razvidno, kad je sve razvidno, što je potvrdila nabranjem Jadrana, hrvatskih pejzaža, Tomislava i kockastih barjaka.

Nina je onda odvrtila da njoj za početak nije razvidno kakvi su to kockasti barjaci.

Šuško se lupio po čelu i kazao da to zna svaka budala, da je to naša šahovnica.

Nina je odvrtila da je šahovnica sastavljena od kvadrata a ne od kocki.

Prica je dodala da to nije uredu da nas kad ne razlikujemo kvadrat od kocke obaraju, a pjesnike za istu stvar uzdižu.

Brando je naglas razmišljao da je kockasti barjak možda dimnjak na brodu, na kojem je nacrtana šahovnica, a koji izgleda kao kocka.

Nastavnik se saglasio da je to dobro objašnjenje.

Nina se usprotivila, jer je brodu dimnjak isto što i autu auspuh, a nitko normalan ne bi napisao da aute kroz gradsku špicu vode prkosni auspusi.

Guza je kazala da je Ninin primjer glup, jer nitko od nas nije vidio šahovnicu na auspuhu.

Pivac se prijavio da on jeste na motoru od svog rođaka. Seve je ispriopovjedila da je njen did njihovom kučku napravio krov na kučkari od crvenih i bijelih pločica. Šmizla se sjetila kako je njena baba njoj kad je bila malena sašila posteljinu kao šahovnicu, ali kad se jednom ukakila u nju onda su je sklonili.

Pitagora je kazao da je *Pokraj tuđeg mora, na atlantskoj plaži* glupo rečeno jer Atlantik nije more nego ocean.

Nina je dodala da se riječ zemlja ponavlja u tri stiha zaredom, a to smo isto učili da je nije značajka dobrog stila.

Guza je ustala da je to uredu, jer je pjesma domoljubna i da je normalno da se ponavlja zemlja.

Brando je pitao zašto se ovakve pjesme zovu domoljubne a ne zemljoljubne, kad se u njima ljubi zemlja.

Nastavnik je poludio i kazao da mu miniramo sat svojim glupostima i da on nema vremena na odgovara na glupa pitanja. Ali je ipak odvratio da dom znači i zemlju.

Šuško je dodao da je njemu puno bolji pozdrav *za dom spremni* nego *za zemlju spremni*.

Onda je Nina pitala nastavnika je li njemu stih *iz duge što se naslućuje vrh srušenog mosta* uredu?

Nastavnik je pogledao stih pa Ninu, pa pošto mu stih ništa nije kazao upitao je Ninu šta stihu fali.

Nina je kazala da na literarnoj sekciji ispravljamo takve stihove, jer da nisu poezija nego proza. I navela je primjer da kad je Stela napisala *zvijezde što se sijaju vrh modroga neba*, nastavnik je to ispravio i kazao da sklop *što se odaje početnicu* koja nije sposobna smisliti metaforu i Stelin stih je tada prepravio u *zvijezde, žarulje sa modroga stropa*.

Nastavnik se toga sjetio i zasjao ponosom.

Nina je nastavila da bi onda i u ovoj pjesmi bilo puno bolje reći *duga na vodi, sjena starog mosta*, ili tako nekako, umjesto *iz duge što se naslućuje vrh srušenog mosta*.

Nastavnik je onda planuo da Vinko Nikolić nije početnik da mu učenici popravljaju pjesme i da je Vinko Nikolić napisao nekoliko zbirki poezije i da pročitamo biografiju Vinka Nikolića kako bismo imali više poštovanja prema Vinku Nikoliću.

Guza je pročitala:

Vinko Nikolić, (Šibenik, 1912. – 1997.) najznačajniji predstavnik hrvatske književnosti u emigraciji. Poput brojnih hrvatskih rodoljuba i on je u svibnju 1945. napustio domovinu te je živio i djelovao u inozemstvu, pretežito u Argentini i u Španjolskoj. U inozemstvu je uređivao poznati književni časopis "Hrvatska revija". Godine 1990. vratio se u domovinu i živio u Zagrebu...

Prica je onda prekinula, i pitala zašto je pjesnik 1945. napustio domovinu.

Nastavnik ja odvratio da to pitamo nastavnicu povijesti.

Onda se javila Nina i pitala iz koje je domovine pjesnik otišao 1945. kada je naša domovina nastala 1990.

Šuško je objasnio da je naša hrvatska domovina stara tisuću godina, ali da je tek 1990. postala nezavisna.

Prica je kazala da je bila nezavisna i kad se zvala NDH, kao što joj samo ime govori.

Nastavnik je ponovio da ovo nije čas povijesti, nego poezije.

Pitagora je pitao da ako je čas poezije zašto se onda u svezi s pjesmom spominju 1945. i domovina i rodoljubi.

Prica je pitala da li to znači da oni koji su 1945. ostali u domovini nisu bili rodoljubi.

Šuško je ispravio da se hrvatski ne kaže rodoljub nego domoljub.

Brando je glasno razmišljao da su možda rodoljubi oni koji odu iz domovine a domoljubi oni koji ne odu.

Prica se sjetila da je ona imala referat iz Španjolske i da je tamo poslije 1945. vladao fašista Franko i da njoj nije jasno zašto je pjesnik i hrvatski rodoljub pobjegao iz domovine u fašističku Španjolsku.

Onda je nastavnik prošištao da zbog Price više nećemo raditi poeziju nego da ćemo imati test iz hrvatskog.

Brando je promrsio da ćemo ga sigurno bolje riješiti od Vinka Nikolića.

Onda je odzvonilo.

Bosno moja, slijepa, mila...

Danas smo na času bosanskog radili pjesmu Maka Dizdara
Zapis o zemlji.

Pitao jednom tako jednoga vrli pitac neki:
A kto je ta šta je ta da prostiš
Gdje li je ta
Odakle je
Kuda je
Ta
Bosna
Rekti

A zapitani odgovor njemu hitan tad dade:
Bosna da prostiš jedna zemlja imade
I posna i bosa da prostiš
I hladna i gladna

I k tomu još
Da prostiš
Prkosna
Od
Sna

Kad smo pročitali pjesmu nastavnik je pitao da neko ponovi definiciju lirske pjesme.

Javila se Češa i rekla da je *lirska pjesma književno djelo napisano najčešće u stihu. Iskazuje različita osjećanja i misli. U nekim su pjesmama jače iskazana osjećanja a u nekima misli. Najčešća je pojava da su i osjećanja i misli međusobno čvrsto isprepleteni.*

Nastavnik je izvio obrve i rekao Češi da je to prilično nespretno rekla.

Češa je rekla da to nije ona izmislila nego da tako od riječi do riječi piše na sljedećoj stranici.

Nastavnik se iznenadio, okrenuo stranicu i spustio obrve. Jaca je pitala da li su u *Zapisu o zemlji* jače iskazana osjećanja ili misli ili su čvrsto isprepleteni.

Češa je odgovorila da su čvrsto isprepleteni.

Ajnštajn je pitao šta su u pjesmi osjećaji a šta misli i gdje su isprepleteni.

Češa je odgovorila da su u pjesmi misli da je Bosna nejaka, suhoparna i bosa, a osjećaj je ponos.

Zina je pitala gdje se u pjesmi pominje da je Bosna suhoparna i nejaka.

Češa je odgovorila u objašnjenju nepoznatih riječi, tamo piše da posna znači suhoparna i nejaka.

Sejda je rekla da ona posti svaki ramazan, ali da sad prvi put čuje da posno znači suhoparno.

Kruško je zaključio da autorice čitanke nikad nisu iftarile, inače bi znale da post nije suhoparan i nekaj nego masan i obilan.

Travolta je rekao da smo u vezi s pjesmom *Zapis o zemlji* naučili da je baklava suhoparna.

Nastavnik je zamolio Travoltu da sačuva vrcakavost za slijepu kartu, a onda objasnio da post znači odricanje od tjelesnih potreba i da je posno ono što ispunjava uslov odricanja od nečega i onda nam pročitao zadatak iz čitanke da u pjesmi *pronađemo riječi koje opisuju "zemlju Bosnu"*.

Češa je rekla hladna i gladna.

Zina je pitala zašto riječi hladna i gladna opisuju Bosnu a ne neku drugu zemlju.

Sejda je odgovorila zato što zimi ne radi grijanje i ljudi su gladni.

Jaca je rekla da je to glupost, jer imamo i ugalj, i struju, i šume, i pojedemo više jagnjetine i čevapa godišnje nego cijela Afrika.

Travolta se složio i dodao da bi on Bosnu prepoznao da se pjesma zove *Zapis o somunu*, ili *Zapis o čevapu*, ili *Zapis o bureku* ili *Zapis o Gojku* i onda je odrecitovao:

Bosna da prostiš jednog Gojka imade

I ražanj i jagnje da prostiš

I hladnu

K tomu

Da prostiš

Pivu

Nastavnik je zamolio Travoltu da svoju kreativnost sačuva za slijepu kartu i pročitao nam sljedeće pitanje iz čitanke.

O čemu sanja "prkosni čovjek"? Pročitajte i sljedeći zapis sa stečka i pokušajte odgovoriti na ovo pitanje: "Nikada mnogo ne imah, nikada ništa ne nesta a dijelih".

Travolta je pljesnuo rukama i rekao da na tom stečku piše isto ono što je on maloprije rekao.

Tina je pitala kakve veze ima stih *i hladna i gladna* ako nikada ništa ne nestaje iako se dijeli.

Jaca je rekla da se njoj *Zapis o zemlji* ne sviđa, jer se u njoj lažni osjećaji grle s praznim mislima.

Češa je zaključila da se *Zapis o zemlji* može ne sviđati samo onima koji ne vole Bosnu.

Jaca je pitala da li bi se ona udala za nekoga ko je hladan, gladan, prkosan i zatucan.

Češa je rekla da bi, ako bi bio lijep i ponosan.

Jaca je pitala na šta tačno ponosan.

Češa je rekla na to što je rođen u Bosni.

Travolta je rekao da se na to i svako Gojkovo janje može ponositi.

Nastavnik je rekao Travolti da sačuva duhovitost za slijepu kartu, a Jacu je pitao da li joj se sviđa melodičnost *Zapisa o zemlji*.

Jaca je rekla da više melodičnosti ima u prenosu fudbalske utakmice.

Tina je dodala da je pjesma melodična kao kasica-prasica. Nastavnik je zaključio da ne možemo razumjeti pjesmu dok je ne doživimo, a doživljaj zavisi od melodičnosti i zamolio je Češu da pročita iz čitanke šta je melodičnost pjesničkog izraza.

Češa je pročitala:

Osim ritma, jezički izraz ima i svoju melodičnost. Melodičnost pjesničkog izraza zapravo je njegova intonacija. Šta je intonacija?

To je različita visina govora, govorna melodija. Riječ, rečenica, stih, strofa pa i cijelo književno djelo ima svoju melodičku visinu kojom se iskazuju različite misli i osjećanja.

Monotona intonacija, bez promjene visine govora, dosadna je, neupečatljiva i ne iskazuje istinske osjećaje i

misli. Odgovarajuća intonacija doprinosi osjećajnosti i doživljenosti pjesnikovog izraza. Često od intonacije zavisi i pravilan doživljaj riječi, stiha, pjesme.

Ajnštajn je rekao da nije baš dobro objašnjeno: intonacija je melodičnost a melodičnost je intonacija.

Nastavnik je pitao šta s tim objašnjenjem nije uredu?

Ajnštajn je rekao da a) nije uredu što se jedno objašnjava drugim i b) što melodočnost nije intonacija nego variranje intonacije.

Tina je pitala kakvom intonacijom treba reći da je neko monoton, dosadan, neupečatljiv i da laže.

Nastavnik je pitao misli li na nekoga konkretno.

Tina je odgovorila da misli na autorice čitanke konkretno.

Jaca je rekla da ovo objašnjenje nije monotono dosadno nego upečatljivo glupo.

Nastavnik je pitao šta je u njemu konkretno upečatljivo glupo.

Jaca je pitala šta znači tvrdnja da *intonacija doprinosi osjećajnosti i doživljenosti pjesnikovog izraza* i šta je uopšte *osjećajnost i doživljenost izraza*.

Nastavnik je objasnio da je osjećajnost i doživljenost izraza osobina izraza da ga osjetimo i doživimo.

Travolta je pitao ima li tu osobinu i jagnjetina.

Nastavnik je frknuo i okrenuo list. Naredio nam je da pročitamo *Kreativni rad*.

Mi smo pročitali:

Na slijepoj karti Bosne i Hercegovine pokušajte odrediti mjesto na koje ćete lijepiti pripremljene razglednice, pronađite mjesto za svoj zavičaj i u njemu crtajte ono što najviše volite u njemu (cvijeće, rijeku, školu...). Postavite kartu na zid vaše učionice i povremeno je dopunite nekim novim detaljem.

Nastavnik je rekao da formiramo grupe po pet i da do sljedećeg časa svaka grupa kupi hamer-papir i napravi na njemu slijepu kartu Bosne i Hercegovine i ispuni je crtežima i razglednicama zavičaja.

Sejda je rekla da možemo i suhim cvijećem.

Znojko je dodao da možemo i ulaznicama s utakmica.

Kmeza je rekla da možemo i ulaznicama iz pozorišta.

Ajnštajn je rekao da možemo i plakatima sa bilborda.

Nastavnik je pitao kako može bilbord stati na hamer.

Ajnštajn je pitao kako mogu razglednice, cvijeće, ulaznice i crteži stati na dva kvadratna centimetra.

Nastavnik je pitao zašto na dva kvadratna centimetra.

Ajnštajn je rekao zato što na karti Bosne i Hercegovine koju ćemo nacrtati na hamere formata A1 naš zavičaj ne može biti veći.

Travolta je rekao da može.

Nastavnik je pitao kako.

Travolta je rekao prkosno, da proštiš.

Onda je odzvonilo.

6.
NANOŠENJE SIMBOLA

Toroljupci

Danas smo čas bosanskog imali u dvorištu, zato što smo radili priču *Hrt* Ćamila Sijarića. U priči se govori o hrtu kojeg je jedna bogata djevojka donijela sa sobom u miraz, u planinu. Hrt u planini nije slobodan, ispočetka je svima zanimljiv, onda ga zanemare, i on zapušten i tužan uvene i umre.

Čas smo imali u dvorištu zato što u motivaciji piše:

Zamolite nekog lovca da vam održi kratak čas iz kinologije. Neka dovede u školsko dvorište svog lovačkog psa, a ako to nije hrt – neka donese i fotografije hrta. Pokušajte saznati odgovore na sljedeća pitanja:

1. Koliko su hrtovi kao rasa stari i čemu su služili?
2. Kada hrtovi sazrijevaju za lov?
3. Kako se hrtovi potčinjavaju naredbama lovaca?
4. Koje je hrtu glavno osjetilo za lov?

5. Kakvi su mu pokreti, snažni ili lagani poput pera?
6. Kakve su mu skakačke mogućnosti i mogućnosti za galop?
7. Kako sokoli pomažu hrtovima u lovu?

Mi smo pokušali sve ovo saznati tako što smo pitali lovca, ali on nije znao, zato što on nije nikad vidio hrta u lovu, a i inače. Ali nam je zato pola sata pričao o tornjaku, kojeg je doveo sa sobom. Nije donio ni slike hrta, nego slike vuka kojeg je njegov tornjak prošle godine uhvatio u krađi i presudio mu na licu mjesta. Od slika je nekim curama bilo loše, a počela je i kiša, pa smo se vratili u učionicu.

Zina je prokomentarisala da njoj nije jasno zašto smo uopšte izlazili, jer je bilo puno lakše da je lovac doveo psa u razred.

Nastavnik je odgovorio da životinje ne bi trebalo uvoditi u školu, pošto životinjama tu nije mjesto.

Sejda je rekla da im nije mjesto ni u kući i da je njoj bljak to što ljudi drže pse u kućama i što su im tanjiri i posteljina i veš puni dlaka i bacila.

Zina je rekla da ona ima psa u kući već dvanaest godina i da nisu imali ni više ni manje bacila nego oni koji pse nemaju.

Jaca je rekla da njoj motivacija nije nikako jasna, jer ako je cilj da učenici nauče nešto o hrtu, zašto bi lovac dovodio tornjaka?

Kruško je ponovio da je sto puta bolje da smo naučili da je tornjak zahvalan i privržen toru i stadu i pastiru, jer je to naš bosanski pas, na kojeg moramo svi biti ponosni.

Češa je rekla da moramo biti ponosni i na našu bušu i na našeg brdskog konja i naše autohtono gatačko govedo.

Kloc je pitao je li i naš međed autohton.

Nastavnik nas je kucanjem po stolu vratio na hrta.

Ajnštajn je pitao kako sokolovi pomažu hrtovima u lovu.

Nastavnik nije bio baš sigurna, ali je rekao da vjerovatno dojavljaju hrtovima odozgo gdje se divljač sakrila.

Travolta je pitao kako pokazuju, je li pište, ili kruže.

Ajnštajn je rekao da sokolovi ne pište, nego da klikću.

Nastavnik je rekao da smo to trebali pitati lovca, a ne mogu li se lovačkim snajperom ubijati ljudi.

Zina je onda rekla da njoj ona motivacija nikako nije jasna i pitala je nastavnika zašto kad smo radili pjesmu Nikole Šopa *Bakine naočari* nismo doveli optičara na čas, da nam izmjeri dioptriju.

Travolta je dodao da smo u vezi s pjesmom Maka Dizdara *Zapis o zemlji* mogli pozvati u dvorište nekog seljaka da nam donese malo zemlje, a ako nema zemlje onda slike zemlje. Nastavnik se zacrvnio ko paprika od ljutine i rekao da sa pjesmama Maka Dizdara ne smijemo zbijati šalu.

Kloc je pitao sa kojim pjesmama smijemo.

Nastavnik je rekao da ćemo raditi diktat iz pravopisa ako se ne smirimo.

Mi smo se smirili.

Travolta je promrmljao da bismo mogli kad budemo radili *Jazavca pred sudom* od Petra Svačića zamoliti lovca da nam donese jazavca u dvorište, a ako nema jazavca, može dovesti tornjaka, i sliku kako je tornjak presudio jazavcu na licu mjesta.

Onda je nastavniku puko film i zapisao je Travoltu u dnevnik. Jaca je pitala kad ćemo prestati pričati o životinjama i početi pričati o priči.

Nastavnik je odgovorio da ne možemo pričati o priči *Hrt* a da ne govorimo o hrtu.

Jaca je rekla da možemo, jer je priča o hrtu ustvari priča o nevjesti. To kako propada hrt, tako isto propada i nevjesta, jer je i ona došla iz drugog svijeta u surovu planinu.

Nastavnik je rekao da to nema veze s pričom i da je to Jaca učitala.

Travolta je rekao da to ima veze s pričom sigurno više nego tornjak.

Kruško je rekao da tornjak ima veze s Bosnom, a ovo je čas bosanskog i da mu je ovo najbolji čas bosanskog u životu.

Jaca je pročitala rečenicu iz priče: *Nešto carsko, što mogu da imaju samo dobri konji, lavovi i hrtovi, imao je u svome držanju, ali i nešto što imaju nevjeste kad se tek dovedu.*

Nastavnik je pitao šta s tom rečenicom.

Jaca je rekla da se iz nje vidi da je i djevojka *dovedena* kao hrt i da je ovo priča koja ne govori o psima nego o ženama koje su muškarcima svojina isto kao psi.

Nastavnik je odbrusio da ćemo se mi dok smo u njegovoj učionici držati čitanke a ne feminizma i rekao nam da pročitamo zadnje pitanje iz interpretacije.

Mi smo pročitali:

Smatra se da kultura i karakter jednog naroda ima veliki utjecaj na prirodu i karakter rase pasa koju je taj narod uzgojio. Šta smo o prirodi i karakteru hrta saznali iz ove priče? Kako taj opis možemo dovesti u vezu s prirodom i karakterom bosanskohercegovačkih ljudi?

Kruško je odgovorio da možemo zaključiti da su bosanskohercegovački ljudi zahvalni i privrženi toru, stadu i pastiru.

Nastavnik je pola minuta gledao u Krušku, a pola u čitanku.

Nama je smijeh izlazio na uši, jer smo se držali za usta.

Onda je nastavnik rekao Kruški da je pitanje vezano za hrta, a ne za tornjaka.

Onda je Kruško rekao da nije pročitao priču.

Nisu ni autorice čitanke, dobacila je Jaca.

Onda je odzvonilo.

Himna neslobodi

Danas smo na času srpskog radili pesmu Ivana Gundulića
Himna slobodi (Iz Dubravke).

Pre nego što smo je pročitali nastavnica je pitala ko zna šta
je himna.

Javio se Vuvuzela i opevao:

Dok Partizan bitke bije,

Hej, hej, hej,

Zastava se naša vije,

Hej, hej, hej,

Parni valjak neka melje,

Hej, hej, hej,

Da ispuni naše želje,

Hej, hej, hej

Počeo je sam a završilo je pola razreda. Kad su svi ponovo
seli, nastavnica je napravila facu kao da je Zvezdaš i pitala
Vuvuzelu kakve je veze s himnom imalo to arlaukanje.

Vuvuzela je pročitao iz čitanke da

podsjeti se, himna označava pjesmu posvećenu nekom ili nečemu što čovjek smatra vrijednim najvećeg poštovanja, divljenja ili obožavanja. Ona teži uzvišenom tonu koji se izražava svečanim ritmom,

i odgovorio da deračina ima veze s klubom koji je vredan najvećeg poštovanja, divljenja i obožavanja i da je to himna Partizana.

Njonja je primetila da to što se nešto zove himna nije dovoljno da bi bilo himna i da grobarskoj deračini nedostaje težnja ka uzvišenom tonu koji se izražava svečanim ritmom. Tina je upitala šta je to svečani ritam.

Gadafi je rekao da je to ritam ta tata ta tata.

Tina je je dodala da može biti tata tata taa, tata tata ta.

Onda su svi počeli da kuckaju, tapšu, dobuju, tupkaju, po klupama, leđima, glavama, torbama, butinama, naslonima, sve dok nastavnica nije lupila dnevnikom o sto.

Tina je zaključila da bi *svečani ritam* mogao biti sličan *uzvišenom opkoračenju*.

Nastavnica je sačekala da se umirimo i onda pročitala *Himnu slobodi* iz *Dubravke* od Ivana Gundulića:

O lijepa, o draga,
o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga
višnji nam Bog je d'o.

Uzroče istini
od naše sve slave,
uresu jedini
od ove Dubrave,

Sva srebra, sva zlata,
svi ljudski životi
ne mogu bit plata
tvoj čistoj ljepoti!

U jedinstvu, u ljubavi
neka draži dan izlazi,
ovdi našim skladnim glasi'
sloboda se draga slavi!

O lijepa, o draga,
o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga
višnji nam Bog je d'o!

Tina se javila da njoj nisu jasni stihovi *ovdi našim skladnim glasi' sloboda se draga slavi*, jer u manje poznatim rečima stoji objašnjenje da *glasi'* znače *glasine* i da ona ne razume šta znači *ovdi našim skladnim glasinama sloboda se draga slavi*.

Njonja je odgovorila da ti stihovi znače da mi našim *snažnim, krupnim glasovima* pevamo himnu slobodi.

Tina je pitala a kako znamo da to nisu *glasine, lažni neprovereni glasovi*.

Nastavnica je odgovorila tako što sloboda nije neproverena glasina.

Tina je pitala mogu li objašnjenja nepoznatih reči u čitanci biti neproverena.

Nastavnica je pitala na šta tačno misli.

Tina je rekla da možda apostrof iza *glasi'* znači da treba dodati *ma*, i da stih treba čitati *ovdi našim skladnim glasima*, a ne *glasinama*.

Njonja je rekla da ne može jedna učenica bolje znati nepoznate reči od profesora i doktora nauka i da je pevanje *skladnim glasinama* lepše od *skladnim glasovima*.

Nastavnica je klimnula glavom i nasmešila se Njonji a onda pročitala pitanja iz interpretacije.

Sloboda nema cijene. Kako se do nje dolazi?

Goca je odgovorila novcem i navela primer kaucije. Nastavnica je objasnila da se ovde misli na slobodu naroda a ne pojedinca.

Bratko je rekao da narod do slobode dolazi ratom.

Tesla je pitao s kim je ratovao Dubrovnik da bi došao do slobode.

Goca je odgovorila 1991. godine s Crnogorcima koji su ga držali u opsadi i granatirali.

Peka je rekla da ona misli da to nije bio Dubrovnik nego Sarajevo.

Gadafi je dodao da on misli da to nisu bili Crnogorci nego Srbi.

Nastavnica nam je naglasila da je ovo čas srpskog a ne geografije i da je Gundulić živeo mnogo pre tih događaja te nam je pročitala sledeće pitanje:

Poruka Gundulićeve himne je trajna, svezremina. Kojim stihovima je to pjesnik najbolje izrazio? To je božiji dar i treba ga sačuvati:

**dar u kom sva blaga
višnji nam Bog je d'o.**

Tina je pitala u čemu je štos da autori čitanke postavljaju pitanja, odgovaraju sami na njih i nameću svoje zaključke o delu.

Goca je odgovorila da je štos u tome što oni misle da je naša nastavnica glupa. Nastavnica nije bila sigurna da li da se uvredi i naljuti ili da se pravi da nije čula, pa je Goca uspela

da objasni kako autori čitanki ne žele da nastavnici i daci slobodno tumače književna dela.

Ova je čitanka *Himna neslobodi*, rekao je Gadafi.

Nastavnica je pitala a kako bismo mi to drugačije tumačili Gundulićeve himnu.

Goca je odgovorila kao i svaku drugu himnu.

Nastavnica je pitala kako bismo tumačili svaku drugu himnu.

Goca je odgovorila kao uspavanku za pamet.

Bratko je pitao zašto je *Bože pravde* uspavanka za pamet.

Goca je odgovorila zato što nema veze s mozgom tražiti spas od nekoga za koga nije dokazano da postoji i zato što nije uredu da tu pesmu moraju da pevaju ateisti i da nije pošteno da se traži spas za srpski rod kao da u Srbiji ne živi niko osim Srba i da je sebično da se u državnoj himni moliš bogu da blagoslovi njivu, polje, grad i dom samo Srbima. Njonja je pitala Gocu da li bi bila sretnija da Srbi ni u svojoj državi ne mogu slobodno da pominju sebe u svojoj himni.

Goca je odgovorila da bi svi bili sretniji kad bi se *Bože pravde* pevalo u crkvi a ne u Skupštini.

Nastavnica se nakašljala i opomenula Gocu da tema časa nije *Bože pravde* nego *Himna slobodi* i pročitala nam rečenicu iz interpretacije:

Zna se, slobodu je lakše izvojevati nego li je sačuvati?

Tina je pitala da li je ta potvrdna rečenica s upitnikom na kraju pitanje, ili je upitnik na kraju potvrdne rečenice štamparska greška.

Gadafi je zaključio da je to potvrdno pitanje.

Peka je navela primer da je slobodu lakše izvojevati nego sačuvati kad pređeš na postpejd i ne moraš svaki čas da do-

punjavaš kredit, a onda ti blokiraju broj jer nemaš da platiš račun.

Tesla je naveo primer da je slobodu lakše izvojevati nego sačuvati kad dobiješ brži internet a onda ti virusi sprže matičnu ploču.

Sesa je navela primer kad je Džeki pobjegao za kujom koja je imala teranje pa ga uhvatili šinteri.

Klempe je rekao da ga to sa teranjem podseća na njegovog brata koji je izvojevao slobodu da spava sa devojkom a sada ga teraju da se oženi jer je ostala trudna.

Sesa je rekla da je slobodu lakše izvojevati nego sačuvati jer se ljudi uzohole i traže preko hleba pogaču.

Nastavnica je pohvalila sve te primere ali je rekla da bi volela da čuje i neki koji ima veze sa narodom i slobodom.

Goca je rekla da je slobodu lakše izvojevati nego sačuvati zato što je u ratu narod slobodan od zakona.

Nastavnica je zamolila da malo bolje objasni šta želi da kaže.

Goca je objasnila da je u ratu narod slobodan da otima i krade, jer ga niko ne hapsi i ne kažnjava, a u miru onda izgubi tu slobodu.

Vuvuzela je rekao da je to tačno i da njegov stric stalno govori kako je više zaimao u ratu za pet godina nego u miru za petnaest.

Sesa se napuvala i prošištalala da neće slušati kako neki ismevaju i omalovažavaju rat koji je nama doneo slobodu.

Tina je rekla da rat ne donosi slobodu nego smrt.

Bratko je ispravio da rat donosi *slobodu ili smrt*.

Njonja je dodala da je poenta Gundulićeve himne da život ne vredi bez slobode i navela stihove: *svi ljudski životi ne mogu bit plata tvoj čistoj ljepoti!*

Tina je pitala a od čega nismo bili slobodni pre rata.

Goca je pitala je li od onih koji su ubijeni ili proterani.

Bratko je odgovorio da nije nego od komunista, ustaša i Turaka.

Tina je pitala kome treba da zahvalimo što nismo i od četnika.

Bogu, rekao je Gadafi.

Tesla je pitao a s kim treba da ratujemo da se oslobodimo kredita i zaduženosti i dodao da ovde beba čim se rodi ima dva kredita.

Neko je pitao kakva dva kredita.

Tesla je odgovorio 3000 maraka po osnovu državnog dugovanja i 1600 po osnovu dugovanja stanovništva, s tim što iz godine u godinu to raste, jer se država sve više zadužuje da bi mogla da vraća sve veće kamate.

Bože pravde, što ne spasi od kamata do sad nas, rekao je Gadafi.

Nastavnica je pitala Gadafija da li on to želi da bude izbačen iz škole.

Gadafi je rekao da ne vredi ako neće biti izbačen i iz države.

Tina je pitala može li se u himnu, ako je već molitva, dodati da nas bog spasi od đubreta.

Gadafi je rekao da ne može, jer je đubre ures ove đubrave.

Onda je odzvonilo.

Bedblubojkapica

Danas smo na satu hrvatskog radili ultrakratku priču Paje Kanižaja *Crvenkapica*:

Kad je Crvenkapici dosadila uvijek ista šuma i isti vuk, izašla je iz svoje priče i prošetala maksimirskom šumom. I sve je bilo dobro dok nije, privučena galamom, došla na stadion. Poslije je bilo još bolje. Zaljubila se u jednog momka u plavoj majici, koji se borio kao vuk. Sad Crvenkapica nosi plavu kapu i besplatno ulazi na sjever, a poslije utakmice njezine su i ostale strane svijeta.

Guza je priču jednom pročitala naglas, a onda je nastavnik postavio prvo pitanje iz čitanke:

Kako je u Kanižajevoj Crvenkapici osuvremenjena poznata priča?

Guza je odvrtila da je priča osuvremenjena tako što je Crvenkapica opisana kao nogometna navijačica.

Pivac je upitao zašto onda nije i nacrtana kao navijačica?

Nastavnik je pitao kako?

U minici i s dudama, objasnio je Pivac.

Nastavnik je odvratio zato što čitanka nije navijački magazin.

I zato što se učenicima ne smiju pokazivati sise, dobacio je Brando.

Nastavnik je zamolio Branda da bude pristojan i da umjesto proste riječi *sise* koristi riječ *prsa*.

Brando je odgovorio da to nije isto, jer svi znamo da se sise mogu sisati a da se prsa ne mogu prsati.

Pivac je kazao da njemu ide na živce to što Crvenkapica ima plavu kapu.

Kerum je dodao da bi to bilo isto kao da je Zlatokosu neko nacrtao kao crnku.

Ili Ivicu i Maricu kao dva dječaka kako se drže za ruke, dodao je Brando.

Nastavnik je pocrvenio i kazao Brandu da je njemu mjesto kod psihologinje a ne u razredu.

Šuško se javio da su njemu i slika i priča guba, a da je Pivcu frka što Crvenkapica navija za Dinamo a ne za Hajduk.

Prica je kazala da je njoj frka što je Crvenkapica navijačica, svejedno Dinama ili Hajduka.

Šuško prvo uopće nije skužio šta Prica hoće reć, a onda se iskreno začudio kako nekome može biti svejedno Dinamo ili Hajduk.

Prica je pitala zašto Crvenkapica nije u priči aktivistica nego navijačica i zašto ide na stadion, a ne ide na Cvjetni trg, da sačuva stabla od parkinga.

Nastavnik je odvratio da je tomu tako zato što je našem uzrastu puno bliži sport nego politika.

Brando je kazao da je našem uzrastu puno bliži seks od gramatike, pa opet učimo sklonidbu i pravorijek, a ne učimo seksanje.

Nastavnik je Branda upozorio da će poslije sata zajedno kod psihologinje, jer da on ima ozbiljan problem.

Šuško je kazao da je njemu priča o Crvenkapici najbolja u čitanci jer je najrealnija od svih.

Prica je pitala šta je u priči uopće realno?

Šuško je odvratio da je u priči realno da se cura zaljubi u momka u plavoj majici koji se borio u Domovinskom ratu.

Pivac je pitao kakve veze ima vuk sa Domovinskim ratom.

Šuško je odvratio da svi znaju da su Bad Blue Boysi s Bobanom na čelu započeli Domovinski rat.

Pivac je na to dodao da svi znaju da ga je Torcida završila.

Onda se pola razreda podijelilo za Šuška, a pola za Pivca.

Nastavnik nas je jedva smirio i kazao da uznastojimo i mi ispričati neku sličnu priču.

Javila se Šmizla i ispričala priču o Crvenkapici kojoj su dosadili uvijek ista šuma i isti vuk, pa je izašla iz svoje priče i prošetala maksimirskom šumom. I sve je bilo dobro dok nije, privučena muzikom, došla na stadion. Poslije je bilo još bolje. Zaljubila se u jednog momka u crnoj majici, koji je pjevao kao vuk. Sad Crvenkapica nosi crnu kapicu i nije njen samo Jasenovac i Gradiška Stara nego i cijela Hrvatska.

Onda se javila Seve i ispričala Crvenkapicu kojoj je dosadila uvijek ista šuma i isti vuk, pa je izašla iz svoje priče i prošetala maksimirskom šumom. I sve je bilo dobro dok nije, privučena molitvom, došla na stadion. Poslije je bilo još bolje. Zaljubila se u jednog momka u bijeloj haljici, koji je okupljenom stadu zborio kao vuk. Sad Crvenkapica nosi bijelu kapicu i njen je i onaj a ne samo ovaj svijet.

Onda se javila Prica da ispriča priču o Crvenkapici kojoj je dosadila uvijek ista šuma i isti vuk, pa je izašla iz svoje priče i došla u našu školu. I sve je bilo dobro dok nije, privučena

galamom, došla u naš razred. Poslije je bilo još bolje. Zaljubila se u jednog učenika u Dinamovoj majici, koji je bio harabar kao vuk u čoporu. Sad Crvenkapica nosi lance, pe-tarde, kamenje, boksera, letve, noževu i šora se s kim stigne a najviše sa drotovskom gamadi.

Šuško je glasovao da se njemu najviše svidjela Pricina priča, a posebno ovo *drotovska gamad*, ali da bi on još dodao da Crvenkapica nosi bengalke, cugu, a da letve nisu obične letve nego kobre.

Nastavnik se začudio kakve kobre.

Šuško je objasnio da su to letve koje se izvale iz ograde tako da na vrhu ostane čavao.

Onda je Brando nacrtao Crvenkapicu s plavom maramom i kobrom i ispod napisao Dinamovkapica.

To je nastavnika izbacilo iz cipela, jer on ne voli da se šara po čitankama i spucao je Brandu jedinicu.

Prica je promrmljala da to nije fer.

Nastavnik je čuo i pitao što nije fer.

Prica je odvrtila da nije fer što je u čitanci veći problem šaranje nego šoranje.

Nastavnik je kazao da navijanje ne znači automatski i vandalizam i da mnoge grupe navijača često dragovoljno daju svoju krv.

Prica je odbrusila da krv dragovoljno daju i ljudi koji nisu navijači, ali da za razliku od navijača oni ne prosipaju tuđu.

Onda je odzvonilo.

Aska i muk

Danas smo na času bosanskog radili pozorište, kazalište, teatar. Za zadaću smo imali da pročitamo o pozorišnim izražajnim sredstvima.

Jaca se javila da je ona pročitala, ali da joj neke stvari nisu jasne.

Nastavnik je pitao koje.

Jaca je pročitala odlomak iz čitanke:

Govor je jedno od osnovnih izražajnih sredstava izvođača (glumica i glumaca). Kada se glumci/glumice scenski izražavaju putem govora, oni svoju pažnju posebno usredsređuju na govor likova.

Nastavnik je pitao šta joj tu nije jasno.

Jaca je odgovorila da joj nije jasna druga rečenica: *Kada se glumci/glumice scenski izražavaju putem govora, oni svoju pažnju posebno usredsređuju na govor likova.*

Travolta je rekao da je njemu ova rečenica nebulozna. Onda je izmislio sličnu: *Kada taksisti upravljaju putem volana, oni svoju pažnju posebno usredsređuju na okretanje volana.*

Zina je rekla da bi Travoltin primjer bio sličniji ovome u čitanci da je rekao *Kada taksisti/taksistice voze putem volana, oni/one svoju pažnju posebno usredsređuju na okretanje volana.* Na to je Travolta odgovorio da ni u čitanci ne piše one, nego samo oni.

Javio se Krepo da i on ima jednu sličnu rečenicu: *Kada nastavnici/nastavnice ocjenjuju putem naliopera, oni/one posebnu pažnju usredsređuju na tintu u nalioperu.*

Travolta je onda rekao da on ima još bolji primjer: *Kad se Deba na času fizičkog odražava putem daske, on posebnu pažnju usredsređuje na odskočnu dasku.* (To je rekao zato što je pod Debom juče pukla odskočna daska.)

Kad smo se prestali smijati, nastavnik je rekao da priznaje da rečenica u čitanci nije baš najkorektnija.

Jaca je dodala da cijelo poglavlje o medijima i medijskoj kulturi nije ništa bolje, ali da u svemu tome ima jedna dobra stvar. Nastavnik je pitao koja, a Jaca je rekla da o pozorištu u cijeloj čitanci sve skupa imaju samo dvije stranice gluposti.

Zina je na to rekla da su ove dvije isto kao nijedna jer se ponavlja ono što smo radili u šestom razredu.

Nastavnik je rekao da on nije primijetio ponavljanja.

Zina je onda pročitala kako na 147. stranici piše objašnjenje šta je kostimografija, a na 136. piše: *U šestom razredu naučili ste šta je scenografija (pripremanje pozornice za pozorišnu predstavu), a šta je kostimografija (pripremanje kostima za predstavu).*

Kloc se rekao da ova rečenica nije dobra, zato što ne piše *naučili/naučile.*

Nastavnik je odgovorio da treba vremena da se autori čitanci naviknu da ravnopravno pominju muškarce i žene.

Jaca je dodala autorice.

Nastavnik je pitao šta autorice.
Jaca je rekla da su ovu čitanku napisale autorice, a ne autori.
Nastavnik je rekao da prestanemo upadati s nebitnim upadicama i pitao nas je koja je prva bošnjačka opera.
Mi smo svi uglas rekli da je to *Hasanaginica*, koja je premijerno izvedena 2000. godine.
Kloc je pitao je li prije ili poslije nove ere.
Kruško je odgovorio da je normalno da ako je prva da je prije nove ere.
Onda je Jaca zakuhala s pitanjem imaju li Srbi i Hrvati opere.
Nastavnik je odgovorio da imaju.
Jaca je pitala zašto i o njima ništa ne piše u čitanci.
Kruško je odgovorio zato što je ovo naša čitanka, a ne njihova.
Jaca je pitala čija naša.
Nastavnik je odgovorio bosanskohercegovačka.
Jaca je pitala zašto onda ne piše koja je prva *bosanskohercegovačka* opera.
Zina je rekla da piše i pročitala:

Sarajevska opera je započela svoju umjetničku djelatnost 1946. godine svečanom premijerom predstave *Prodana nevjesta* Bedžiha Smetane.

Travolta je rekao da naslov nije dobar.
Nastavnik je pitao zašto nije dobar.
Travolta je rekao da bi trebalo da piše *Prodana nevjesta/mladoženja*.
Nastavnik je kroz stisnute zube zamolio Travoltu da se više ne javlja, a onda je pitao da li je iko od nas gledao operu *Hasanaginica*.
Javila se Češa i rekla da nije *Hasanaginicu*, ali da jeste operu *Aska i vuk*.

Ajnštajn je na to rekao da *Aska i vuk* ne može biti opera zato što Aska nije operaska pjevačica nego balerina.

Češa je rekla da valjda ona zna šta je gledala i slušala u pozorištu.

Ajnštajn je rekao da je ona sigurno pobrkala balet i operu, jer *Aska i vuk* nikako ne može biti opera.

Nastavnik je pitao zašto.

Ajnštajn je odgovorio da bi to bilo isto ko kad bi vezirovom slonu obukli baletsku suknjicu.

Nastavnik je odgovorio da je u pozorištu sve moguće i da zato ono i postoji.

Ajnštajn je rekao da u pozorištu nije moguće sve što je moguće na filmu.

Kloc je dodao da bi njemu bilo lakše odgledat sto filmova nego jednu operu.

Češa je odbrusila da se opera ne samo gleda nego i sluša i da samo primitivci poklanjaju više pažnje filmu nego pozorištu.

Ajnštajn je rekao da se i u našoj čitanci poklanja više pažnje filmu nego pozorištu, jer o pozorištu imamo dvije stranice, a o filmu sedam, plus jednu *Strip i film*.

Jaca se javila da njoj nešto u vezi sa stripom i filmom nije jasno i pročitala je rečenicu iz te lekcije:

Kada govorimo o povezanosti stripa i likovne umjetnosti, neophodno je ponešto reći i o odnosu stripa i filma. Ova dva vida umjetnosti povezuju slični pripovjedni i slikovni oblici. Treba imati na umu da je strip spoj slike i riječi, a film spoj slike i zvuka, dakle strip i film razlikuju se, prije svega, u načinu izražavanja.

Nastavnik je objasnio da se time želi reći *strip i film razlikuju se, prije svega, u načinu izražavanja* jer je strip spoj slike i riječi, a film spoj slike i zvuka. Drugim riječima, u

filmu mi čujemo glumce kako govore, a u stripu čitamo šta govore.

Jaca je rekla da je njoj jasno šta se želi reći, ali da joj nije jasno čega je onda spoj nijemi film.

Nastavnik je odgovorio da je nijemi film često bio praćen muzikom koju je neko svirao na klaviru u kino-sali.

Kloc je rekao da onda i strip može biti spoj slike i zvuka, ako pustimo muziku dok čitamo.

Travolta je pitao postoji li nijema opera.

Nastavnik nije vjerovao da neko može postaviti tako glupo pitanje i samo je zinuo.

Onda je zatvorio oči i duboko udahnuo i pitao Travoltu kako zamišlja da bi ta nijema opera izgledala.

Kao spoj pozorišta i čitanke, odgovorio je Travolta.

Onda je odzvonilo.

Kamena spavačica

Danas je na času bosanskog bila komisija pred kojom je studentica polagala ispit. Tema časa su bili stećci. Cijela učionica je bila ukrašena našim radovima na temu stećaka, koje smo radili na drugim predmetima, a to se zove korelacija. Na zidovima i ormarima su bili:

- slika, iz novina, pčelinjih košnica u obliku stećka, koje je napravio Sejdin dedo koji je pčelar;
- crteži nakita, naušnica i prstenja i broševa sa jelenima i vitezom na konju i čovjekom u suknji s podignutom rukom
- kućica za cuku u obliku stećka;
- maketa tabuta i sanduka koji je uradio Hoki, koji je skonto da se i sanduci i tabuti mogu praviti u obliku stećka i da bude platno dezerirano crtežima s pravih stećaka, a sanduk je zamislio da bude od stiropora, da ljudima koji ga nose bude lakše, a stiropor kad se ofarba izgleda isto ko kamen;

- frizura u obliku stećka, koju je Džejna smislila za našu predstavnicu na Evroviziji;
- mozart-stećak, marcipan u obliku stećka, sa lješnikom u sredini, koji je Klocu nacrtala sestra.

Kad je zazvonilo, ušla je prvo komisija pa naš nastavnik pa onda studentica. Komisija su bili dva muškarca i jedna žena. Jedan muškarac je bio malo deblji i stariji, a drugi visok i mršav.

Na početku časa studentica nas je pozdravila i pitala nas jesmo li naučili šta je stećak. Mi smo odgovorili ono što piše u čitanci:

Naučili smo: Stećak je vrsta bosanskog kamenog nadgrobnog spomenika iz srednjeg vijeka.

Studentica nas je pitala čime su stećci obično ukrašeni. Mi smo odgovorili ono što smo naučili napamet:

Stećci su obično ukrašeni uklesanim prizorima iz života, iz lova, sa viteških turnira ili natpisima na glagoljici ili bosančici.

Studentica nam je iz čitanke pročitala jedan zapis sa stećka – *Se leži Helja, i domo i pošteno postah i na svojih baštin legoh.* – i pitala nas o čemu on govori.

Sejda je odgovorila da ovaj zapis govori o nekoj ženi Helji koja je ujutru ustala, i čitav dan spremala po kući, kuhala, prala, čistila, brisala prašinu, i onda popodne radila po bašti, i kad se pošteno naradila onda je uveče opet legla da se odmori.

Studentica je pitala zašto bi takav zapis stajao na nečijem nadgrobnom spomeniku.

Češa je odgovorila da ona misli da natpisi na nadgrobnim spomenicima govore o rahmetlijinom životu. Ako je bio

vojnika, kažu gdje se borio, ako je bio majstor, kažu šta je pravio, ako je bila žena, kažu šta je radila.

Onda se javila Jaca i rekla da ona onda ne razumije pitanje iz čitanke *Koju želju svakog čovjeka iskazuje ovaj zapis?*

Studentica se nasmiješila Jaci i pitala cijeli razred šta bi napisao značilo ako Helja ne bi bilo žensko nego muško ime.

Kloc je odgovorio da bi to značilo da Helja nije imao ženu i da je sve sam morao da radi po kući.

Studentica je odmahнула glavom i pročitala nam još jedno pitanje iz čitanke: šta znači izraz *na svojih baštini*? Pošto mi nismo imali pojma, objasnila je da baština znači tradicija, ili nasljeđe, a na svojoj baštini, znači na svojoj zemlji, u svojoj domovini, u svom zavičaju.

Onda se javila Češa i pogledala s visoka Jacu i rekla da ona razumije pitanje *Koju želju svakog čovjeka iskazuje ovaj zapis* i da zapis govori o tome kako svaki čovjek želi da bude sahranjen u svojoj zemlji a ne negdje u dijaspori.

Studentica je Češu obasjala osmijehom.

Jaca je rekla da ovaj zapis govori i o tome da se treba živjeti pošteno.

Studentica je klimnula glavom.

Jaca je pitala je li važnije da se živi pošteno ili da se umre na svojoj zemlji.

Studentica je pogledala u komisiju i odgovorila da je oboje podjednako važno.

Jaca je pitala zašto onda u čitanci ističu samo jedno i pročitala je zaključak iz čitanke: *Riječi "na svojih baštini" govore nam o snažnom vezivanju bosanskog čovjeka za zemlju Bosnu.*

Studentica je odgovorila Jaci da bi to trebalo pitati recenzenta čitanke.

Onda je onaj visoki iz komisije rekao da pitamo.

Mi smo se svi okrenuli.

Onda je on pokazao na onog drugog iz komisije i rekao nam da je on recenzent te čitanke, i da njega pitamo zašto je vezivanje za zemlju Bosnu važnije od poštenja.

Drugi se zacrvenio i rekao da o tome možemo poslije časa, a da studentica nastavi čas prema planu i programu.

Prvi je rekao da se časovi ne drže prema planu i programu nego prema djeci i ako djeca pitaju nešto ovako važno da im treba odgovoriti.

Drugi je rekao da on neće na takav način razgovarati i da on kao predsjednik komisije moli studenticu da nastavi.

Studentica je nastavila i pitala nas gdje se nalaze najljepši stećci.

Javila se Češa i odgovorila ono što piše u čitanci: *Među naše najljepše stećke spadaju oni u Radimlji kod Stoca.*

Studentica je onda rekla da su natpisi na sećcima ili mramorovima najznačajniji spomenici narodnog jezika u Bosni i Hercegovini i upitala kojim je pismom napisana većina stećaka.

Češa je opet odgovorila ono što piše u čitanci: *Većina stećaka ispisana je bosančicom.*

Onaj visoki iz komisije je onda ustao i rekao da je to glupost. Onda je izašao na tablu i napisao 66.867, i objasnio nam da toliko ukupno ima stećaka, od toga 58.737, u Bosni i Hercegovini, a ostatak u Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori. Onda je napisao na tabli 8,6 %, i objasnio da je to procenat ukrašenih stećaka. Onda je napisao broj 323, i pored njega 0,54% i objasnio nam da je to broj i postotak stećaka s natpisima.

Mi smo sve brojeve prepisali u sveske, a studentica je gledala čas u predsjednika a čas u visokog, i nije znala šta da radi. A visoki je govorio kao da nje nema. Uzeo je čitanku od Češe i rekao nam da je sve što smo na času iz nje pročitali glupo i netačno. Rekao je da stećci nisu samo bosanski nadgrobni spomenici, nego hrvatski, crnogorski, srpski... Onda je rekao da je netačno da ih je većina ispisana bosančicom, jer ih je većina ispisana ustavnom ćirilicom. Na kraju je rekao da ni sam zapis nije tačan, pa je na tabli napisao ovo:

[d. se zεzε?] χρεζ[d...]

млогоу семзе обѣдехъ ? домомъ дохоухъ поуѣло постѣхъ ? љд
своѣ Бѣшлѣ ? зегоухъ.

Onda nam je rekao da je to zapis sa stečka iz Otiješeva u Donjoj Presjenici kod Sarajeva, da je spomenik iz 14. st. i da govori o Hrelji Radogostiću koji se spominje još u nekim u dubrovačkim dokumentima iz 1352. Onda nam je pročitao ono što je napisao na tabli:

A se, ovdje, leži Hrelja. Mnoge zemlje obideh, obidoh, i domom dođoh počteno postah, postajah, i na svoji baštini legoh.

Nama je sada cijeli natpis bio jasniji.

Onda je onaj drugi iz komisije ustao i rekao da je takvo ponašanje člana komisije nedopustivo.

Visoki je rekao da je nedopustivo da ovakvi falsifikati prođu stručne recenzije i da se uče u pola škola u Federaciji.

Onda je žena iz komisije pitala visokog na osnovu čega on tvrdi da stećci nisu pisani bosančicom.

Visoki je odgovorio na osnovu toga što je bosančica četvolinijsko pismo, a ne dvolinijsko, kakvo je uglavnom na stećcima.

Onda je žena rekla da o tome na Wikipediji ne piše ništa.

Onda je visoki odgovorio da na Wikipediji piše svašta a ne ništa, ali da Wikipedija ne mora proći stručnu recenziju, a čitanka mora i da bi zato ono što je u njoj trebalo da bude utemeljeno u nauci a ne u internetu.

Onda je zazvonilo i mi smo svi izašli da im ne smetamo, a oni su nastavili da se svađaju.

Tragičan i potresan protest

Prvi dan poslije praznika Šuško je donio jaje sa sličicom Generala i predložio da napravimo turnir u tucanju. Prica je kazala da ona neće jer nema jaje, ali je Seve imala dva, pa je njoj dala crveno-bijelo-plavo.

Šuško je lako došao do finala, jer je u prvom kolu bio slobodan, u druga dva je udario oštrom stranom u tupu i malo sa strane, a u četvrtfinalu i polufinalu protivnička jaja već su bila napuknuta. U finalu se tucao s Pricom. Prica nije htjela okrenuti tupu stranu i Šuškinu jaje je puklo.

Svi smo prvo nekoliko trenutaka stajali u nevjerici, a onda su cure briznule u plač.

Netko je rekao da Pricino jaje ima boje nizozemske zastave, a Šuško je na to opsovao Hag i Pricino jaje zafrljačio kroz prozor.

Kad je ušao nastavnik i vidio suze i nevjericu na našim licima, klimnuo je glavom u znak sućuti i razumijevanja i

kazao nam da otvorimo čitanke na stranici gdje je priča *Probuđeni djedovi* od Ivana Gorana Kovačića.

Mi smo otvorili.

U priči se govori o tome kako su srpski policajci ubili iz puške hrvatskog dječaka koji se popeo na oguljenu jelu da stavi na njen vrh hrvatsku zastavicu. Nastavnik nam je ispriповjedio da ova priča iz Goranove zbirke *Dani gnjeva* jedina nije bila štampana u bivšoj Jugoslaviji.

Mi smo pitali zašto.

Nastavnik je objasnio zato što ona pokazuje da Ivan Goran Kovačić nije bio partizan nego prije svega Hrvat i HSS-ovac. Još nam je objasnio da je u našoj čitanci samo ulomak, a da se u priči još sa velikim simpatijama pominje Maček. Mi baš nismo bili sigurni tko je Maček, ali nam je bilo drago zbog nastavnika, koji je sav blistao iznutra.

Prica je pitala da li je ovo onaj isti Ivan Goran Kovačić koji je napisao poemu o tome kako su ustaše vadile oči Srbima, vezale ih žicom, ubile, bacile u jamu i zatrpale krečom.

Nastavnik je odvrtila da jeste, ali da poema *Jama* nije o tome što je kazala Prica, nego da pročitamo što piše u biografiji pisca.

Mi smo pročitali:

Najpotresnije Goranovo djelo, poema *Jama*, tragičan je i potresan Goranov pjesnički protest protiv nasilja i nečovječnosti rata.

Onda nam je nastavnica kazala da se vratimo na 42. stranicu i obratimo pozornost na pitanja iz interpretacije.

Mi smo obratili:

Koji osjećaji potiču narod i pojedince na isticanje hrvatske zastave?

Javila se Guza da narod i pojedince na isticanje hrvatske zastave potiču osjećaji domoljublja.

Pitagora je pitao mogu li pojedinci osjećati jedno a narod drugo?

Šuško je odvratio da ne mogu, jer narod čine svi pojedinci koji osjećaju isto prema hrvatskoj zastavi.

Prica je pitala koji su pojedinci činili hrvatski narod kad je hrvatska zastava imala petokraku umjesto šahovnice?

Nastavnik je kazao da na njegovom satu nećemo raspravljati o politici i postavio sljedeće pitanje iz čitanke:

Što zaključuješ o položaju Hrvata pod vlašću koju predstavljaju žandari?

Kerum je odvratio da mi zaključujemo da je položaj Hrvata bio težak i ponižavajući jer im je vlast branila da na oguljenu jelu stave svoju zastavicu.

Nastavniku je bilo milo pa je pročitao i sljedeće pitanje:

Čija je to vlast?

Javila se Guza i odvrtila da je ta vlast bila srpska, zato što smo iz povijesti učili da su žandari srpska policija.

Nastavnik je zadovoljno kimnuo glavom i pročitao sljedeće pitanje:

Po čemu se u tekstu vidi da su žandari stranci?

Pivac je odvratio po tome što govore srpski, *seci jelu*, a ne *si-jeci jelu*.

Prica je dobacila fala bogu da imamo različite riječi pa je lakše znati tko je u priči Hrvat a tko Srbin.

Nastavnik je kimnuo glavom i nastavio s čitanjem pitanja:

Objasni što znače pojmovi: nacionalni osjećaj, rodoljublje, domoljublje.

Javila se Šmizla da njoj nacionalni osjećaj znači da joj je Hrvatska najvažnija na svijetu.

Prica je pitala zašto bi nekome tko živi u Bosni i Hercegovini Hrvatska bila najvažnija na svijetu?

Šmizla je odvrtila zato što je Hrvatska domovina Hrvatima i zato što u Bosni i Hercegovini Hrvati nemaju ista prava kao drugi narodi.

Brando je pitao da li bi Hrvatima u Bosni i Hercegovini onda bilo najpametnije da idu u svoju domovinu.

Nastavnik je na to malo zapjenio i kazao da je i ovdje naša domovina, jer su tu živjeli naši djedovi, i da ćemo imati ista prava kao i drugi kad budemo imali treći entitet. Zatim je pročitao sljedeće pitanje iz čitanke:

Zašto je Hrvatima u prošlosti bilo zabranjeno javno iskazivanje nacionalnih osjećaja?

Mi smo odgovorili uglas: tako što narod ne smije pjevati svoje pjesme, isticati svoje zastave, prakticirati svoje običaje.

Nastavnik je izgledao blažen i pročitao posljednje pitanje:

Kako se na nacionalne osjećaje bilo kojeg naroda gleda u sadašnjoj hrvatskoj državi?

Brando je odvratio da on ne zna baš kako je u sadašnjoj hrvatskoj državi, ali zna kako je u Zapadnom Mostaru.

Nastavnik je upozorio da Zapadni Mostar nije dobar primjer, jer tu nema drugih naroda.

Prica je kazala da se na osjećaje drugih naroda u sadašnjoj hrvatskoj državi ne gleda nikako.

Nastavnik je pitao kako to misli.

Prica je objasnila da je u *Oluji* ubijeno 600 a protjerano 200.000 Srba, ali da sadašnju hrvatsku državu ne interesiraju njihovi osjećaji nego osjećaji onih koji su za to osuđeni. Šuško je planuo i kazao da u *Oluji* nitko nije protjeran, da su Srbi sami otišli u svoju domovinu.

Pitagora je kazao da on misli da je njima Hrvatska bila domovina isto kao što je nama Bosna i Hercegovina, jer su se njihovi djedovi rodili tamo kao i naši ovdje.

Šuško se pobunio da to nema veze, jer su oni sa svoje djevodine otišli, a mi sa svoje nismo.

Prica je pitala a zašto su otišli.

Brando je dobacio zato što nisu mogli dobiti treći entitet.

Onda su se vrata otvorila bez kucanja i u razred su stupili ravnatelj i policajac-biciklista. Policajac je jednom rukom vukao skršen policijski bicikl, a drugom je držao kesu s ledom na glavi.

Ravnatelj je pitao da li je netko iz našeg razreda bacio uskršnje jaje kroz prozor.

Svi smo gledali u pod i šutjeli.

Ravnatelj je onda podigao slomljeno crveno-bijelo-plavo jaje i pitao čije je.

Brando je rekao haško.

Policajac je pitao što nam je tema časa.

Nastavnica je odvrtila Ivan Goran Kovačić.

Ravnatelj je pitao što smo naučili o Ivanu Goranu Kovačiću.

Javio se Šuško i kazao da smo naučili da bi *najpotresnije Goranovo djelo, da je danas živ, bilo tragičan i potresan Goranov pjesnički protest protiv nasilja i nečovječnosti haškog suda.*

Onda je odzvonilo.

Glavoidi

Danas smo na času srpskog radili odlomke iz pesme *Početak bune protiv dahija*. Čim je nastavnica rekla šta ćemo da radimo javio se Bratko da on čita odlomke. Kad je dobio dozvolu, ustao je, zažmurio, i počeo da čita:

Bože mili, čuda velikoga!
Kad se ćaše po zemlji Srbiji,
po Srbiji zemlji da prevrne,
i da druga postane sudija...

Nastavnica ga je pitala zašto čita zatvorenih očiju. Bratko je odgovorio zato što nam za junačke pesme ne trebaju oči. Nastavnica se sva rastopila od tog odgovora ali je htela da i drugima bude jasno pa je upitala Bratka zašto nam za junačke pesme ne trebaju oči.

Bratko je odgovorio zato što tako najbolje vidimo ono što je video njihov tvorac koji je bio slep.

Gadafi je rekao da smo mi učili da je tvorac junačkih pesama narod i pitao da li to znači da je narod slep.

Bratko je pogledao u nastavnicu i nije znao šta da odgovori. Nastavnica je objasnila da se nekim pesmama ne zna autor i da su se prenosile s kolena na koleno, a nekima se zna i da se konkretno ovoj zna i da je nju ispevao Filip Višnjić, koji je bio slepac.

Sesa je pitala da li to znači da smo mi Srbi imali Andreu Bočelija 200 godina pre Italijana.

Nastavnica je odgovorila da pevati i ispevati nije isto i da nas ovde zanima više tekst a manje muzika i zamolila Bratka da pročita *prvu priliku viš Srbije po nebu vedrome*.

Bratko je zažmirio i nastavio:

Tu knezovi nisu radi kavzi
nit su radi Turci izjelice,
al' je rada sirotinja raja
koja globa davati ne može
ni trpiti turskoga zuluma...

Nastavnica ga je prekinula i rekla da skрати malo i pređe odmah na *prvu priliku viš' Srbije po nebu vedrome*.

Bratko je odgovorio da kad se čita zatvorenih očiju nema preskakanja.

Nastavnica je rekla da ona nema celo polugodište za *Početak bune protiv dahija* iako bi volela da ima i da ne mora više da čita zatvorenih očiju.

Bratko je odgovorio da su tako jednom i od Filipa Višnjića tražili da peva na preskok i da im je on odgovorio da narodni pevači nisu džuboksi na navijanje.

Tesla je primetio da u vreme Filipa Višnjića nije bilo džuboksa.

Bratko je rekao da to mi sada znamo da nije bilo, ali Filip Višnjić onda nije znao.

Tesla je zinuo i zaboravio da zatvori usta.

Onda je nastavnica rekla Bratku da nastavi.

Bratko je rekao da ne zna gde je stao i da mora ispočetka:

Bože mili, čuda velikoga!
Kad se ćaše po zemlji Srbiji,
po Srbiji zemlji da prevrne,
i da druga postane sudija,
tu knezovi nisu radi kavzi
nitž su radi Turci izjelice,
al' je rada sirotinja raja
koja globa davati ne može
ni trpiti turskoga zuluma,
i radi su božji ugodnici,
jer je krvca iz zemlje provrela,
zeman došo, valja vojevati
za krst časni krvcu proljevati
svaki svoje da pokaje stare.

Gadafi je priznao da bi bilo zanimljivo čuti Andreu Bočelija kako peva *Početak bune protiv dahija*.

Goca je rekla da bi isto tako bilo zanimljivo gledati i Novaka kako klofa tepih.

Tina se javila da njoj nije jasno zašto buna počinje, da li zato što sirotinja više ne može trpiti ugnjetavanje ili zato što valja prolevati krv za veru.

Nastavnica je odgovorila da je to jedno te isto.

Tina je pitala šta da radi narod koji trpi zulum pod časnim krstom.

Gadafi je rekao da treba za krst časni znojcu proljevati.

Nastavnica je pitala na koji zulum pod časnim krstom misli.

Tina je odgovorila da misli na zulume zbog kojih je njen tata morao da zatvori firmu.

Sesa je pitala kakve veze ti zulumi imaju sa časnim krstom.

Tina je odgovorila da su to zulumi države koja slavi krsnu slavu.

Nastavnica je rekla da je jedno vera a drugo ekonomija.

Goca je pitala kakve veze ima časni krst sa turskim zulumima, ako je jedno vera a drugo ekonomija.

Nastavnica je rekla da to nije isto, zato što se od ovog zulumu grade crkve u našoj zemlji a od onoga su se gradile džamije u Turskoj.

Klempo je pitao od čijeg se obnavlja Ferhadija.

Gadafi je dodao od čijeg je srušena.

Nastavnica se iznervirala i zapretila nam da će prvi koji spomene još jednom Ferhadiju morati da nauči *Početak bune protiv dahija* napamet. Onda se okrenula Bratku i zamolila ga da nastavi.

Bratko je na našu veliku žalost nastavio od početka.

Bože mili, čuda velikoga!
Kad se ćaše po zemlji Srbiji,
po Srbiji zemlji da prevrne,
i da druga postane sudija,
tu knezovi nisu radi kavzi
nitž su radi Turci izjelice,
al' je rada sirotinja raja
koja globa davati ne može
ni trpiti turskoga zuluma,
i radi su božiji ugodnici,
jer je krvca iz zemlje provrela,
zeman došo, valja vojevati
za krst časni krvcu proljevati
svaki svoje da pokaje stare.
Nebom sveci staše vojevati
i prilike različne metati

viš' Srbije po nebu vedrome.
Vaku prvu priliku vrgoše:
Od Tripuna do Svetoga Đurđa
svaku noćcu mjesec se vataše
da se Srbli na oružje dižu
al' se Srbli dignut ne smjedoše.
Drugu sveci vrgoše priliku:
od Đurđeva do Dmitrova dana
sve barjaci krvavi idoše
viš' Srbije po nebu vedrome
da se Srbli na oružje dižu.
al' se Srbli dignut ne smjedoše.
Treću sveci vrgoše priliku:
grom zagrmi na Svetoga Savu
usred zime kad mu vrijeme nije,
sinu munja na Časne verige,
potrese se zemlja od istoka
da se Srbli na oružje dižu,
al' se Srbli dugnut ne smjedoše.
A četvrtu vrgoše priliku:
viš' Srbije na nebu vedrome
uvati se sunce u proljeće,
u proljeće, na Svetog Tripuna
jedan danak tri puta se vata
i tri puta igra na istoku.

Tu ga je nastavnica prekinula i pročitala nam *interpretaciju* iz čitanke:

Zabilježeno je u ljetopisima i astronomskim dnevnicima više pomračenja Mjeseca i pojava kometa od 1800. do 1806. godine. Zašto je pesnik ovim prirodnim pojavama dao natprirodna značenja? (Imaj u vidu njihovu simboliku i poetski smisao.)

Nina je odgovorila da njoj nije jasno kakva su to natprirodna značenja i šta je prirodno značenje nebeskih pojava. Njonja je odgovorila da to zavisi od vrste prirode pojave. Tesla je rekao da su u proljeće veoma intenzivni meteorski rojevi arietidi, perseidi i orionidi.

Nina je pitala kakva su prirodna značenja arietida, perseida i orionida.

Njonja je rekla da to baš ne zna, ali da je naprimer prirodno značenje duge sreća.

Nastavnica se umešala i dodala da su natprirodna ona značenja koja imaju simboliku i poetski smisao i postavila pitanje koju simboliku imaju *krvavi barjaci viš' Srbije po nebu vedrome*.

Bratko je rekao da su krvavi barjaci crveni, da je nebo plavo, a da su oblaci beli i da to ima simboliku srpske zastave.

Nastavnica je zaključila Bratku peticu za kraj polugodišta i pitala nas zna li možda neko šta simbolišu te boje.

Sesa je rekla da plava simboliše nebo, crvena krv a bela oblake.

Nastavnica je rekla da neće baš biti oblake.

Gadafi je rekao belu tehniku.

Nastavnici se stanjilo čelo.

Gadafi je objasnio da gde ima zastava i krvi ima i ratnog plena.

Goca je pitala od čije su krvi crveni barjaci.

Viš' Srbije po nebu vedrome, dodala je Sesa.

Vuvuzela je odgovorio od turske a Njonja u isto vreme od srpske.

Svi smo pogledali u nastavnicu da presudi.

Nastavnica se zagonetno nasmešila i pročitala nam zadatak iz interpretacije:

Pokušaj u mislima uspostaviti vezu između ove pjesme i nekih pjesama o boju na Kosovu.

Njonja je rekla da je ona uspostavila vezu u mislima i da pesnik vidi na nebu cara Lazara i srpske vitezove čija je krvca iz zemlje provrela i koji su izabrali carstvo nebesko umesto carstvo zemaljsko i koji s neba pozivaju Srbe da se osvete za Kosovo i da su zastave krvave od njihove krvce koju su za krst časni prolevali.

Nastavnica je izgledala kao da će se upiškiti od sreće i zaključila je Njonji peticu za kraj godine.

Tina je rekla da njoj nije jasno zašto bi se Kosovo trebalo osvetiti ako su Srbi na Kosovu sami izabrali carstvo nebesko umesto carstvo zemaljsko.

Goca je pitala da li su Srbi pobednici u ratu kad pobede ili kad izgube.

Bratko je rekao da su Srbi uvek pobednici jer ne mogu izgubiti pošto je bog uz njih, što se vidi iz pesme *Početak bune protiv dahija*.

Tina je pitala iz kojeg se to tačno stiha vidi.

Gadafi je dobio iz stiha *al se Srbliji dignut ne smjedoše*.

Bratko je rekao da nije iz tog nego iz drugog, ali da ne zna tačno kojeg dok ne naiđe na njega i počeo je od početka *Bože mili, čuda velikoga...*, ali je pola razreda uglas reklo nemoj opet, ako boga znaš, pa je učutao.

Tesla je pitao protiv koga je bio Drugi srpski ustanak ako su Srbi pobedili u Prvom.

Gadafi je rekao protiv Karađorđa.

Nastavnica mu je rekla da se ošiša jer govori kao kreten.

Gadafi je rekao da ne govori kao kreten nego kao nastavnik istorije, koji nam je pričao kako je Miloš Obrenović organizovao likvidaciju Karađorđa i kako je Karađorđe sahranjen bez glave isto kao i knez Lazar.

Tesla je pitao kako se bez glave diže u nebo.

Gadafi je odgovorio kao Ferhadija.

Onda je odzvonilo.

7.
TJERONAUK

Do izvora tri prstića

Danas smo na času srpskog radili pesmu *Priča o svetom Savi* Matije Bečkovića. Prvo je nastavnica jednom kroz nos pročitala pesmu:

Kad je Sveti Sava išao po zemlji,
Još pre svog rođenja,
Dok se zvao Rastko,
Kao što ide i sada,
Samo ga ne vidimo,
A možda je to bilo i docnije.

Krenuo je Savinim stopama,
Ka Savinom izvoru,
Ka Savinom vrhu,
Kuda i mi idemo,
Jer drugoga puta i nema.

Kad je negde oko Savina dana,
Naišao Savinom stranom,
Napali su ga psi,
Kao što i sad napadaju,
Svakoga ko se uputi Savinim tragovima.

Putnik je najpre sastavio tri prsta,
Kakve je odredio da se i mi krstimo,
Plašeći ih znakom
Od koga su još više pobesneli,
A ni do danas nisu uzmakli.

Onda se sagnuo da dohvati kamen,
Ali kamenje beše zamrznuto,
Svezano za zemlju studenim sindžirima,
Jer beše jaka zima,
Kao i ove godine,
Kao uvek oko Savina dana.

Već su raznosili Savina stopala,
Savin kuk i Savin lakat,
Po prodolima i jarugama zemlje,
Zbog koje je podeljen svet,

Kad je Sveti otpasao mač – usta,
Jedino oružje koje je nosio,
A koje je i nama ostavio,
Govoreći ove reči:

– Neka je prokleta zemlja u kojoj su
Paščad puštena, a kamenje svezano.

Kad smo pročitali pesmu, nastavnica nas je pitala na šta pesnički subjekt misli kad kaže da je sveti Sava išao po zemlji još pre svog rođenja.

Vuvuzela je rekao da pesnički subjekt misli na Savu kad je bio embrion i kad ga je majka nosila u stomaku dok je hodala.

Njonja je odgovorila da se sveti Sava rodio kad je umro, i da pesnički subjekt misli na arhiepiskopa Savu.

Tesla je onda pitao Njonju da ako se Sava rodio kad je umro, da li to znači da je umro kad se rodio.

Njonja je objasnila da se Sava nije rodio kao Sava nego kao Rastko koji se posle zamonašio i uzeo ime Sava.

Tesla je onda pitao da li to znači da je Rastko umro da bi se Sava rodio.

Njonja je odgovorila da jeste tako nekako.

Onda je Tesla zaključio da se Rastko rodio kad je njegov embrion umro, ali da mu još uvek nije jasno da li je embrion hodao pre nego što se rodio ili pre nego što je umro. Nastavnica je prekinula ovu raspravu sledećim pitanjem iz čitanke:

Razmotri zašto nema drugog puta do onog koji čine Savine stope.

Tesla je odgovorio da onima koji stalno idu ukrug nema drugog puta osim kruga.

Nastavnica je pitala kakve veze ima krug sa Savinim stopama.

Tesla je odgovorio da ima veze s tim što Sava ide po svojim stopama. A onaj ko ide tragom svojih stopala ide ukrug.

Njonja je dobacila da to nisu Savine stope nego Rastkove.

Vuvuzela je kazao da u pesmi piše Savine a ne Rastkove.

Njonja je objasnila da su Sava i Rastko jedno te isto, da su to dva stadija istog bića, kao gusenica i leptir.

Tesla je rekao da mu se to poređenje jako sviđa, i da mu je sada jasno zašto se manastir na Hilandaru zove Velika larva.

Sesa je rekla da nije larva nego lavra i da je to manastir na Svetoj gori a ne na Hilandaru, jer je Hilandar drugi manastir.

Nastavnica je pitala na koga pesnik misli kad kaže *mi*?

Sesa je odgovorila da pesnik misli na Srbe koji idu stopama svetog Save ka Savinom vrhu i Savinom izvoru.

Nastavnica je pitala kakav je to izvor na vrhu.

Gadafi je rekao da je njemu prvo pao na pamet vulkan.

Nastavnica je rekla Gadafiju da se ošiša, jer izgleda kao budala.

Gadafi je rekao da ako se ošiša ljudi neće razumeti odakle mu nadimak.

Goca je pitala da li drugog puta nema samo za Srbe ili su svi koji nisu Srbi na pogrešnom putu.

Bratko je odgovorio da su svi drugi na pogrešnom, i da se zato vera zove pravoslavlje jer je jedina ispravna.

Nastavnica je milo trepnula Bratku i pročitala nam sledeće pitanje iz čitanke:

Ko napada onog ko se uputi Savinim tragovima?

Bratko je odgovorio da ga napada NATO i da je o tome najbolja *Prkosna pesma* od Dobrice Ćosića *Kriv sam tvrdoglavac što sam Pravoslavac i Svetosavac*.

Nastavnica je ispravila Bratka da je zamenio Dobrice, i da je autor navedene pesme Erić a ne Ćosić ali mu je svejedno dala peticu iz ponavljanja gradiva.

Goca je pitala da li je NATO bombardovao samo pravoslavce i svetosavce ili i druge ljude. Nastavnica je odgovorila da to nije tema časa književnosti i postavila je novo pitanje iz čitanke:

Kako razumeš značenje stihova u kojima se po zemlji raznose Savina stopala, kuk i lakat?

Vuvuzela je rekao da on te stihove razume da su psi raskomadali Savu i da je njemu ova pesma zato tragična.

Njonja je zakolutila očima i objasnila da je to metafora i da psi ovde znače osvajače koji su terali Srbe da pređu u druge vere, ali da je onda sveti Sava svojim propovedima odbranio i zadržao Srbe u njihovoj pravoj veri i da o tome govori stih *Kad je Sveti otpasao mač usta*.

Klemo je rekao da njemu nije jasno šta je *mač usta*.

Njonja je opet zakolutila očima i objasnila da je to metafora za jezik.

Gadafi je rekao da se njemu sviđa kad pesnički subjekt izmišlja takve metafore i da je super kad neko umesto stopalo kaže peraje noge, ili za lakat šilo – ruke ili za uvo – krilo glave, ako se misli na Klemu...

Onda smo svi počeli da dodajemo: nos – česma slina, dupe – svirala vetra, pljuvačka – nektar nepca... sve dok nastavnica nije udarila dnevnikom po katedri, tako da su čitan-kama u prvim redovima listovi leteli kao perje.

U tišini smo saslušali sledeće pitanje:

Objasni smisao kletve: "Neka je prokleta zemlja u kojoj su paščad puštena, a kamenje svezano."

Mi smo hteli da kažemo nastavnici da je preskočila jedno pitanje, ali nismo smeli da opet skrećemo sa teme.

Goca je pitala da li je uobičajeno za svece da izgovaraju kletve?

Nastavnica joj je odgovorila da to pita na času veronauke. Sesa se javila i objasnila da pesnički subjekt misli na planetu Zemlju i da su Amerikanci paščad koja napada Srbe a Srbi ne mogu da se brane.

Nastavnica se od tog odgovora malo odobrovoljila i rekla nam da pročitamo zadnji zadatak. Mi smo pročitali:

Upoznaj Savino književno delo, na primer biografiju njegovog oca Stefana Nemanje, čiji je naslov *Žitije svetog Simeona*. Tako ćeš "Savinim tragovima" ići "ka Savinom vrhu", kao toliki pre tebe.

Vuvuzela je pitao da li moraju i učenici koji nisu Srbi da upoznaju Savino književno delo da bi krenuli Savinim tragovima ka Savinom vrhu?

Bratko je odgovorio da moraju, jer da zašto bi samo srpski đaci to morali.

Peka je rekla da ne moraju upoznati Savino delo da bi išli Savinim stopama, ali da ga trebaju upoznati ako hoće da polože prijemni za gimnaziju.

Njonja je rekla da to nije tema časa i da smo preskočili jedno pitanje.

Nastavnica je pitala koje.

Njonja je pročitala:

Koje je jedino oružje kojim se Sava koristi?

Gadafi je odgovorio *mač usta i hvataljka šake*.

Nastavnica je podigla obrve, pa je Gadafi objasnio da su *hvataljka šake* tri prsta.

Goca je rekla da njoj nije jasno zašto je sastavio tri prsta ako je hteo da uzme kamen.

Vuvuzela je sastavio tri prsta i probao njima da digne gumicu sa poda, ali bez uspeha.

Nastavnica je Vuvuzeli upisala neprimerno vladanje, a Gocino pitanje se pravila da nije čula.

Bratko je rekao da je jedino oružje koje sveti Sava koristi jezik.

Gadafi je dodao da su zato časovi srpskog i veronauke super zamena za predvojničku obuku.

Onda je odzvonilo.

Kokošije ljepilo

Danas smo na času bosanskog radili *Knjigu dana* Tahe Huseina. Kad smo pročitali odlomak, nastavnik je rekao da pređemo na interpretaciju.

Mi smo prešli, i pročitali pitanje:

Osljepio u trećoj godini, Taha Husein se, u romanu iz kojeg ste pročitali odlomak, prisjeća trenutka koji dominira njegovim uspomenama. Prema čemu ste, već poslije prve rečenice, mogli pretpostaviti sredinu u kojoj se dešava radnja? Napišite sastav o jednom od bosanskohercegovačkih gradova ne imenujući ih, ali ističući one karakteristike prema kojima će se zaključiti da se radi, naprimjer, o Bihaću ili Mostaru.

Mi smo onda pročitali prvu rečenicu:

Ne sjeća se tačno koji bješe dan: nemoćan da pokaže mjesto koje mu je Allah zauvijek odredio.

Kruško je odgovorio da se već po prvoj rečenici može pretpostaviti da se radnja dešava u domaćoj sredini.

Nastavnik je klimnuo glavom i rekao da za zadaću napišemo sastav o jednom od naših gradova ne imenujući ih...

Zina ga je prekinula i rekla da njoj nije jasan Kruškov odgovor, jer zašto bi se iz prve rečenice mogla pretpostaviti sredina u kojoj se radnja dešava?

Nastavnik je rekao Zini da pažljivo pročita rečenicu.

Zina je odgovorila da je pročitala rečenicu nekoliko puta pažljivo, i da joj i dalje nije jasno kako se na osnovu toga što lik spomene Allaha može pretpostaviti gdje se radnja odvija.

Nastavnik je objasnio da *pretpostaviti* znači ne biti sasvim siguran, ali na osnovu nečega ipak moći nešto zaključiti.

Onda se javila Jaca i pitala da li mi možemo na osnovu naslova priče *U krađi* pretpostaviti da je autor lopov?

Kruško je odgovorio da šta ćemo drugo zaključit, normalno da je lopov, nije valjda hodža.

Jaca se nasmijala i rekla da sasvim slučajno jeste, jer je to priča Branka Ćopića u kojoj Nasrudin hodža hoće sam sebe da pokrade.

Sejda je rekla da nije hodža lopov, ali jeste Branko, pošto on garant nije izmislio lik Nasrudina, a stavio ga je u svoju priču.

Zina je vratila priču na prvo pitanje i rekla da ona na osnovu prve rečenice može pretpostaviti da se radnja Tahinog romana odvija u francuskoj sredini, jer da junak koji je nemoćan da pokaže mjesto koje mu je Allah zauvijek odredio može živjeti i u Parizu ili Marseju.

Nastavnik je odgovorio Zini da tako govori jer nije pročitala cijeli roman.

Zina je rekla da za pretpostavljanje ne treba čitati cijelu knjigu i da na primjer možeš pročitati naslov *Da Vinčijev kod* i pretpostaviti da je Leonardo imao kreditnu karticu s pin-kodom.

Zike je dodao da možeš pročitati naslov *Grozdantin kokot* i pretpostaviti da je Grozdana kokoška.

Travolta je dodao da bismo onda mogli pretpostaviti i da autor ima kokošije sljepilo.

Sejda je rekla da njeni drže kokoške otkad ona zna za sebe i da nikada nijedna nije bila slijepa i pitala je kakvo je to sljepilo.

Ajnaštajn je objasnio da je kokošije sljepilo nesposobnost da se vidi u tami.

Zike je nastavio glasno razmišljati da naslov romana može biti i *Grozdantin okot* i da onda Grozdana ne bi bila kokoška nego keruša.

Onda smo svi ređali imena: *Grozdantin čokot*, *Grozdantin lokot*, *Grozdantin klokot*...

Zike je zaključio da ne možemo sa sigurnošću zaključiti kako se roman tačno zove.

Jaca je primijetila da njoj nije uopšte jasno šta autori čitanke s onim glupim pitanjem uopšte hoće. Kakva je korist od pretpostavljanja sredine na osnovu vjere?

Nastavnik je odgovorio da je vjera važna za svaku sredinu i da u mnogim gradovima vjerski objekti čine njihovu kulturnu baštinu i da je autorima čitanke bilo važno da to shvatimo.

Onda se javio Anštajn s primjedbom da to treba biti važno autorima vjeronauke a ne čitanke, a da bi autorima čitanke trebalo biti važnije da je glavni lik slijep i da bi puno bolje pitanje bilo jesmo li mogli na osnovu prve rečenice pretpostaviti zašto je on nemoćan da pokaže neko mjesto.

Kruško je izjavio da je njemu sve jasno i da bi on Mostar opisao po Starom mostu i po Karadžobegovoj džamiji.

Zina ga je pitala kako bi opisao Banjaluku.
Kruško je odgovorio da bi je opisao po tome što nema Ferhadiju.
Jaca je pitala zašto onda isto tako ne bi opisao Mostar po tome što nema Sabornu crkvu.
Ronaldo je dobacio da bi on Mostar opisao po jeftinoj travi. Nastavnik se zagrcnuo a onda se izderao na Ronalda da je u njegovoj učinioci zabranjeno spominjati travu.
Travolta je pitao je li dozvoljeno spominjati ljepilo.
Nastavnik se smirio i pitao Travoltu hoće li da ode kod direktora da postavi isto pitanje.
Onda je Zina zaključila da je pitanje u čitanci fakat glupo i da bi ona, da piše čitanke, učenicima dala zadatak da opišu kako bi izgledao njihov dan kad bi se probudili slijepi. Sejda je izdahnula *gluho bilo!*
Kruško je rekao da on ne može zamislit kako bi ujutru pišao kad bi bio slijep.
Kmezi nije bilo jasno kakve veze sljepilo ima s mokrenjem. Kruško je objasnio da ne zna kako bi nišanio mlaz da ne za-piša veš-mašinu.
Kmeza mu je rekla da nema šta nišanit ako sjedne na šolju. Kruško je rekao da on može zamislit život bez vida ali ne može bez ćune.
Šmizla je rekla da bi njoj ujutru bilo najgore sjesti slijepa pred ogledalo.
Behka je dobacila da ne sjedaju svi čim ustanu pred ogledalo.
Šmizla je odgovorila da u Behkinom slučaju sigurno ima i ljepših načina da se započne dan.
Kloc je uzdahnuo da je to grozno kad si slijep a otvoriš frižider.
Onda su svi počeli govorit uglas: kad si slijep ne treba ti mobitel, ne možeš gledat big brother, ne treba ti facebook...

Ispao bi najbolji čas da Jaca nije rekla da ima jedna dobra stvar kad si slijep.

Mi smo svi pitali koja.

Onda je ona rekla: ne moraš čitati kokošija pitanja u čitan-kama.

Onda je odzvonilo.

Svaki razred odspavaj

Danas smo na satu hrvatskog radili priču Roberta Fulghuma *Sve što trebam znati naučio sam još u vrtiću*. Taj Robert je bivši svećenik a sada ima jahtu jer se obogatio od knjige *Sve što trebam znati naučio sam još u vrtiću*. U čitanci piše da je ideju za knjigu dobio kad mu je jednom stao motor jer je sipao bolje gorivo i kako je tada zaključio da je sve što treba znati naučio još u vrtiću.

Nastavnik je pitao što je to sve.

Nina se javila i pročitala:

Sve što trebam znati o tome kako valja živjeti, što činiti i kakav biti, naučio sam još u vrtiću. Mudrost me nije čekala na vrhu planine, na kraju dugog uspona školovanja, nego se krila u pješčaniku dječjeg igrališta. A evo šta sam naučio:

Sve podijeli s drugima.

Igraj pošteno.
Ne tuci ljude.
Svaku stvar vrati gdje si je našao.
Počisti za sobom.
Ne uzimaj što nije tvoje.
Kad nekog povrijediš, ispričaj se.
Peri ruke prije jela.
Pusti vodu u zahod.
Topli keksi i hladno mlijeko su zdravi.
Živi uravnoteženo: malo uči, malo razmišljaj, crtaj, slikaj, pjevaj i pleši, igray se i radi – svaki dan od svega pomalo.
Svakog poslijepodneva odspavaj.
Kad izađeš u svijet, budi oprezan u prometu, drži se za ruke i ne udaljavaj se od svog druga.
Ne zaboravi da čuda postoje.

Seve je uzdahnula i kazala da nju ova priča podsjeća na velečasnog, koji isto ovako lijepo govori nedjeljom.
Kerum je kazao da je normalno da je podsjeća na velečasnog, jer je pisac i sam bio svećenik, kako stoji u čitanki:

Znaš li, da su Fulghamova djela nastajala tako što ih je najprije kao svećenik govorio ljudima, a tek nakon objavljivanja na radiju i u tisku doživjela su književni uspjehe.

Brando je pitao Seve šta velečasni govori nedjeljom.
Seve je odvrtila da on isto govori kako čuda postoje.
Prica je pitala kakva čuda.
Seve je ispričala kako je neki čovjek u Žepču bio slijep i kako je izmolio očenaš i progledao.
I kad je vidio gdje živi šlogirao se i ostao nepokretan, dodala je Prica.

Kerum je ispričao kako se on jednom molio da Dinamo pobijedi Hajduka i tako je i bilo. Šuško je dobio da je to veće čudo da Dinamo dobije Hajduka nego da slijep čovjek progleda.

Nastavnik je upitao što nam se u priči najviše sviđjelo i zašto.

Šmizla je kazala da se njoj najviše sviđjelo ono da se držimo za ruke i ne udaljavamo. Šuško je protestirao da je to njemu glupo.

Nastavnik je digao vjeđe i zamolio Šuška da objasni.

Šuško je objasnio da kad bi se on držao s drugom za ruke svi bi mislili da je peder.

Seve je kazala da pisac nije mislio na takvo držanje za ruke. Pitagora je upitao kako mi to znamo.

Seve je kazala zato što je on propovjednik, a zna se kako crkva gleda na te stvari.

Prica je pitala kako.

Seve je kazala da se ona protivi svakoj ljubavi koja nije od boga, a to znači i ljubavi dva muškarca.

Prica je kazala da nije od boga ni ljubav svećenika s dječacima, pa su ovih dana pune novine takvih slučajeva.

Onda je nastavnik kazao da to nije tema ovog časa i da se vratimo priči.

Mi smo se vratili i Kerum je kazao da on kad god pije hladno mlijeko mora u zahod.

Seve je kazala da ne zaboravi pravilo za to, koje veli *Pusti vodu u zahodu*.

Pitagora je kazao da njemu nije razvidno kako će se puštat voda u zahodu u kojem nema vode.

Nastavnik je kazao da takvih zahoda ima samo na selu, a mi fala bogu ne živimo na selu. Pitagora je potvrdio da ne živimo na selu, ali da u zahodu u školi nema vode jer je zatvorena da ne bi došlo do poplave zato što je odvod začepljen.

Seve je kazala da je začepljen zato što su neki učenici bacali u zahod masne papire od bureka, umjesto da su ih bacali u kante za smetlje.

Šuško je primijetio da kante za smeće ne služe za bacanje smeća nego za igranje košarke na odmoru.

Brando je pitao treba li spavati popodne i kad smo popodnevna smjena.

Nastavnik je odvratio da ne smijemo čitati priču tako bukvalno i da su sve piščeve misli alegorije.

Nina je pitala kakva je alegorija zapovijed *peri ruke prije jela*.

Nastavnik je priznao da to nije alegorija.

Onda je Pitagora zaključio da nisu *sve* piščeve misli alegorije.

Nina je priznala da glede ove priče njoj nije razvidno u čemu se razlikuju alegorije od budalaština.

Nastavnik je kazao da su te budalaštine prodane u 16 miliona primjeraka i da su prevedene na 27 jezika.

Prica je kazala da na hrvatski nisu baš morali.

Guza je kazala da baš jesu.

Seve je dodala da je njoj ovo najpametnija priča u čitanci.

Pitagora je primijetio da to ne mora značiti da je priča izuzetno dobra, nego i da je ostatak čitanke još gluplji.

Nina je pitala zašto uopće idemo u školu poslije vrtića.

Prica je rekla da bismo kupovali budalaštine.

Onda je odzvonilo.

Bogotuljenje

Danas smo na času srpskog radili pripovetku Sime Matavulja *Pilipenda*. Tu se govori o jednom siromašnom seljaku Pilipendi i njegovoj ženi Jeli koji jedini od svih pravoslavnih meštana nisu prešli na katoličku veru da bi dobili hranu i preživeli zimu. Priča počinje tako što Pilipendi njegova žena kaže da ne može u nedelju u crkvu jer nema maramu. Pilipenda odluči da pored drva koja je natovario na magarca Kurijela proda njihovu najbolju kokoš Pirgu, jedinu koja nosi jaja. Na putu prema gradu sretno Kljaku, jednog od seljaka koji su promenili veru. Kljako nagovara Pilipendu da i on učini isto, Pilipenda odbija i naruži Kljaku, Kljako mu odgovori da će do zime ipak i on promeniti mišljenje, Pilipenda se naljuti, zamahne štapićem da ga udari, ali promaši, a onda udari magarca kojeg nikada prije nije udario i onda sedne na pervaz ceste i zaplače.

Kad je Njonja prepričala priču, nastavnica je pročitala zadatak iz interpretacije:

Pilipenda ne pristaje na **unijaćenje**. On izjednačuje **naciju** i **vjeru** i ne pristaje da je mijenja ni po cijenu života. On se razlikuje od ostalih? Po čemu? Šire obrazloži Pilipovo reagovanje i uvjeri se u njegovo poštenje i moralnu čvrstinu. Susret i dijalog sa poznanikom Kljakom pomoći će ti da uočiš dva morala – moralnu Pilipendinu čvrstinu i Kljakinu prevrtljivost.

Njonja je odgovorila da se Pilipenda razlikuje od ostalih po tome što ne pristaje da menja naciju i veru ni po cenu života.

Sesa je dodala da su ostali prevrtljivci i moralno kljakavi.

Goca je pitala zašto bi neko bio moralno kljakav ako iz jedne crkve pređe u drugu da bi prehranio decu.

Sesa je odgovorila zato što tako izdaje naciju i veru.

Goca je pitala je li bolje izdati decu.

Sesa je odgovorila da takva pitanja može postaviti samo neko ko ne ide u crkvu i na veronauku i ko ne razume priču o Avramu.

Goca je rekla da zato ne razume ni priču o Breviku.

Sesa je pitala ko je Brevik.

Goca je odgovorila ludak koji je ubio 69 mladih ljudi verujući da mu je bog to naredio.

Nastavnica se zagrcnula i kad je došla do vazduha pitala je Gocu da li ona zaista misli da između Avrama i Brevika postoji neka veza.

Goca je odgovorila da postoji veća nego između Avrama i Pilipende.

Gadafi se naglas pitao da li je ovo čas srpskog ili veronauke. Tesla je odgovorio zašto bismo to razdvajali u školi u kojoj je moralna čvrstina ne razdvajati ih.

Goca se začudila kakve veze imaju vera i nacija s moralnom čvrstinom.

Bratko je ustao i potapšao se po srcu i majici na kojoj je pisalo *S verom u boga, za kralja i otadžbinu* i rekao sloboda ili smrt.

Sesa je odgovorila da veru menjaju samo prevrtljivci, kalkulantni, ljudi kojima je materijalni svet važniji od duhovnog.

Tesla je na to rekao da je veliki župan Stefan Nemanja alias sv. Simeon kršten kao katolik pa je posle prešao na pravoslavlje.

Nastavnica je napomenula da su tada bila druga vremena i da je razlog Nemanjinog prelaska na pravoslavlje bio jačanje srpske države.

Goca je zaključila da kad promeniš veru da bi ojačao srpsku državu onda postaneš svetac a kad promeniš veru da bi preživeo glad onda si Kljako.

Sesa je izjavila da je njoj Jela svetica.

Tina je pitala zašto.

Sesa je objasnila zato što se odriče najbolje kokoške da bi kupila maramu bez koje ne može ući u crkvu.

Goca je pitala kakve veze ima marama s ulaskom u crkvu. Sesa je objasnila da žene ne mogu nepokrivene ući u hram božji.

Goca je pitala da li to znači da onaj ko ne poštuje dres-kod nije moralno čvrst.

Sesa je odbrusila da naravno da nije.

Tina je pitala da li svetac može postati prodavac koji potkrada mušterije?

I nastavnica i Sesa su uglas odgovorile da ne može.

Tina je pitala zašto je onda Jela svetica.

Nastavnica je pitala gde Jela potkrada mušterije.

Tina je pročitala odlomak iz pripovetke:

U dvorištu, domaćica, Jela Pilipova, sitna žena, ružna, posmatraše na pozitku dva bremenca smrekovih pa-

njeva, pomiješanih sa nekoliko sitnih grabovih cjepanica, što su njih dvoje sa velikom mukom za dva dana nasjekli i prikupili po zabrežju, nad selom. Vjetar je lاندarao njenim zubunom i kosom bez povezače, a ona je namještala panjeve, kako će tovar izgledati veći.

Gadafi je promrmljao mašala svetice.

Nastavnica ga je čula i rekla mu da se ošiša jer izgleda kao kreten.

Gadafi je odgovorio bolje kreten nego veštica.

Tina je citirala još jednu Jelinu rečenicu: *Jadni ti smo, šta ćemo? Za ovo nećeš uzeti ni pet šestica, koliko treba za brašno, a ja gologlava ne mogu na pričešće, te će se reći da smo se i mi upisali!* iz čega se može zaključiti da Jela ne ide u crkvu radi molitve nego da bi pokazala selu da nije promenila veru.

Tesla je pitao zašto je pravoslavnoj crkvi važnije da Jela ne bude gologlava nego da bude sita.

Sesa je počela da tuli i zamolila nastavnicu da je zaštiti od bogohuljenja.

Gadafi je dodao da nas zaštiti i od bogotuljenja.

Nastavnica je onda presekla dalju raspravu i pročitala nam pitanje iz interpretacije:

Pilipenda na kraju pripovijetke sjeda pored puta i plače. Šta te je uzбудilo u ovoj rečenici? Zašto saučestvuješ sa Pilipendom? Obrazloži – zašto on plače.

Klempe je odgovorio da Pilipenda plače zato što je shvatio da će ostati bez jaja.

Nastavnica se zajapurila i upozorila Klempu da vodi računa o svom rječniku na njenim časovima.

Bratko je rekao da Klempe priča gluposti i da bi Pilipenda prije umro nego ostao bez jaja.

Klempe se malo zbunio a onda je objasnio da on nije mislio na Pilipendina jaja nego na Pirgina, jer je ona jedina njihova kokoš koja nosi jaja.

Bratko je zaključio da je to onda druga stvar, ali da on misli da Pilipenda plače zato što je promašio Kljaku.

Sesa se složila i pohvalila Matavulja kako se dobro sjetio da ubaci u priču magarca da bismo mi shvatili kako su ljudi koji se zbog hrane odreknu svoje vjere magarci.

Goca je podsetila da se Kljako odrekao vere ne zbog sebe nego da bi njegova deca preživela glad i da je magarac svako kome je vera važnija od života.

Njonja je pitala da li se to odnosi i na Simu Matavulja, koji je završio bogosloviju.

Tesla ju je ispravio da nije završio nego je napustio i upisao učiteljsku školu.

Tina je rekla da se ona setila biblijske priče o Valamu, koji je isto tako tukao magarca.

Nastavnica je rekla da se ona te priče ne seća i zamolila Tinu da je ispriča.

Tina je ispričala kako je Valam krenuo da prokune Jevreje, ali je Bog postavio anđela na njegov put da ga spreči. Valamu je anđeo bio nevidljiv, ali Valamovoj magarici nije i magarica je stala i nije htela ni da mrdne i Valam se naljutio i počeo da je tuče a magarica je progovorila i pitala ga zašto to radi, je li mu učinila nešto nažao, a Valam se postideo i rekao da nije a onda se anđeo ukazao i njemu i rekao da ga je magarica spasila, jer da je učinio još jedan korak anđeo bi ga mačem posekao.

Nastavnica je gledala čas u Tinu čas u čitanku i videlo se da ima smetnje u mislima.

Goca je pitala zašto u čitanci ne piše ništa o Valamu i magarici.

Gadafi je odgovorio zato što su je sastavili magarci.

Onda je odzvonilo.

Nogopis

Danas smo na času bosanskog radili priču Isaka Samokov-
lije *Mirjamina kosa*. To je priča o djevojčici Mirjam, koja ima
plavu kosu, a sva druga djeca crnu. Zbog toga se djeca njoj
rugaju i čupaju je. Od toga se ona razboli i otpadne joj kosa.
Kad joj ponovo počne rasti plava kosa, ona uzme lutku i
počupa lutki plavu kosu. Kad smo pročitali priču, čitali smo
Interpretaciju, 1... 2... 3...

4. Dakle, Mirjama se razlikuje, ona je plavokosa, i u tome
je sav njen grijeh. Ali, zlo ne miruje (pogledajte malo
oko sebe!), jer neko ne priznaje, poštuje, uvažava, ima
obzira, pa i radosti prema toj različitosti, nego ono što
je drugačije doživljava ovo što je doživjela, i što se do-
godilo glavnom liku priče! Pa, moramo li svi biti isti; i fi-
zički i psihički! Moramo li svi o nečemu misliti isto ili će
naše mišljenje, ponašanje, izgled biti različito. Naravno,

ovdje ne govorimo o nepristojnostima. Pogledajte po razredu. Pa, svi ste na svoj način lijepi, a svi različiti. I baš u tome jeste ljepota! Tu različitost dao vam je Onaj koji vas je stvorio. Ne možemo, niti smijemo, biti maltretirani ako imamo drugačiji nos, uši, boju kose itd., ali red je da ta kosa, uši, nos, budu čisti.

Jedva je nastavnik dovršio čitanje, a Ajnštajn se javio da njemu nije jasno ko šta doživljava u rečenici:

nego ono što je drugačije doživljava ovo što je doživjela, i što se dogodilo glavnom liku priče.

Nastavnik je zamolio Ajnaštajna da pročita još jednom pažljivije.

On je pročitao još jednom, i rekao da i dalje ne razumije. Jaca se javila i objasnila da je subjekt u rečenici *ono što je drugačije*, predikat: *doživljava* objekat *ovo što je doživjela glavni lik*. Zina je dodala da bi bolje bilo da su autori čitanke napisali *doživjela junakinja* umjesto *doživjela glavni lik*.

Nastavnik je odbrusio da ne poznajemo valjda mi bolje jezik od književnika koji pišu čitanku, i da nas to što se neke riječi ne slažu u rodu ne ometa da shvatimo poruku i i smisao odlomka.

Onda se javio Ajnštajn i pitao da li su rečenice *Pa, moramo li svi biti isti; i fizički i psihički! Moramo li svi o nečemu misliti isto ili će naše mišljenje, ponašanje, izgled biti različit*. upitne rečenice.

Nastavnik je odgovorio da jesu, ali da ne vidi kakve veze to ima s njegovim pitanjem.

Ajnštajn je rekao da nemaju veze ni s pitanjem, a ni s pravopisom, jer nemaju upitnike na kraju.

Nastavnik se naljutio i zagalamio da ne razlikujemo bitno od nebitnog. Nije važan upitnik nego smisao!!

Travolta je onda zamolio da se toga sjeti kad bude ocjenjivao i naše pismene.

Nastavnik se napravio da nije čuo i pitao nas šta nam autori čitanke poručuju?

Kruško se javio i odgovorio da nam autori čitanke poručuju da nas je sve stvorio Bog. Jaca je primijetila da se bog ne spominje u odlomku.

Kruško je rekao da se spominje *Onaj* koji nas je sve stvorio, a to svaka budala zna na koga se misli.

Jaca je rekla da nju nije stvorio nikakav bog nego da je nju rodila mama. Ljudi se ne stvaraju nego rađaju. Spermatozoid oplodi jajašce, ono se zakači za zid maternice, hrani se kroz pupčanu vrpцу, tu se devet mjeseci razvija, a onda prilikom porođaja kroz vaginu izađe iz majke. Rađanje nema veze s bogom nego s biologijom.

Sejda je rekla da tako govore samo nevjernice koje ne idu na vjeronauku.

Jaca je pitala kakva je to nauka na kojoj ne smiješ pisati lijevom rukom i da njoj nije jasno kako lijeva ruka može biti od vruga ako nas je cijele stvorio Bog. I da je ljepota u različitosti. Lijeva i desna su različite, ali svaka na svoj način lijepa. Isto kao i svi drugi dijelovi tijela.

Sejda je stavila dlanove na uši i rekla da će ona izaći s časa ako Jaca opet počne govoriti bezobrazne riječi.

Jaca je rekla da vagina nije bezobrazna riječ nego organ. Isto kao i penis.

Tu su neki učenici zviždali i aplaudirali, pa je nastavnik morao lupati šakom o sto. Rekao nam je svima da prekinemo, a Jaci da je ovo čas bosanskog i da svoje opservacije o spolnim organima sačuva za čas biologije.

Jaca je pitala zašto onda i autori čitanke nisu svoje opservacije o Onome koji nas je stvorio sačuvali za čas vjeronauke i zašto su kosa, nos i uši za čas književnosti važniji od genitalija. Zar nije važno da i genitalije budu čiste?

Sejda je pakosno dobacila da je sve džaba kad jezik nije čist. Jaca se okrenula njoj i pitala je da li nas je Onaj sve stvorio različite, muškarce i žene.

Sejda je odgovorila da jeste.

Jaca je onda pitala je li Onaj stvorio žene da imaju menstruaciju.

Sejda se zacrvenila i nije ništa odgovorila.

Jaca je onda pitala zašto se na vjeronauci uči da su žene nečiste kad imaju menstruaciju.

Kruško je odgovorio zato što je to bljuffff...

Jaca je rekla da TO nije bljuffff, nego da je to normalna i prirodna pojava izbacivanja neoplođenog jajašca iz maternice, zajedno sa prokrvljenim tkivom koje je sadržavalo hranu za embrion i da djevojke ne treba toga da se stide i ne treba da se stide da o tome govore.

Sejda je rekla da je stidno o tome govoriti pred dječacima i da je nju sram tu sjediti i slušati Jacu kako govori prostote. Nastavnik je onda rekao Jaci da je sada dosta i da se vratimo na tekst.

Mi smo se vratili.

Kruško je onda rekao da je njemu zadnja rečenica super i da je skontao priču.

Nastavnik mu je rekao odlično! i zamolio ga da pročita tu rečenicu koju je skontao. Kruško je pročitao: *Ne možemo, niti smijemo, biti maltretirani ako imamo drugačiji nos, uši, boju kose itd., ali red je da ta kosa, uši, nos, budu čisti.*

Nastavnik ga je pitao šta je skontao.

Kruško je objasnio da je skontao da ne treba tući Jevreje zato što im je plava kosa, ali da treba tući Cigane zato što se ne peru.

Onda je odzvonilo.

Magareća katedra

Danas smo na času bosanskog radili *Priču o budali i magarcu*, iz zbirke *1001 noć*. Priča je kratka i jako nam se svidjela. U njoj se opisuje kako dva prepredenjaka prevare jednog budalastog čovjeka. Čovjek je vodio magarca, a jedan prepredenjak se privukao, i skinuo uzdu sa magarca pa je vezao sebi oko vrata, a drugi je odvukao magarca. Čovjek se malo kasnije okrene i iznenadi se kad vidi da vodi umjesto magarca ljudsko biće. Prepredenjak mu kaže kako je njega Alah bio pretvorio u magarca jer je pio i tukao majku, ali da mu je sada vratio pravi lik, jer mu je majka uputila dovu da mu oprostí grijehé. Čovjek onda od prepredenjaka zatraži da mu oprostí što ga je tukao i jahao, pusti ga i vrati se kući sam. Kad ga žena pita gdje mu je magarac, on sve ispriča kako je bilo, a žena počne dijeliti sadaku da i njoj Alah oprostí što je koristila ljudsko biće. Poslije nekog vremena ode čovjek na pijacu da kupi drugog magarca, a tamo

drugi prepredenjak prodaje onog istog njegovog. Čovjek priđe magarcu i šapne mu: teško ti, nesretniče, opet piješ i tučeš majku, neću te nikada kupiti.

Kad smo pročitali priču, nastavnik nas je pitao ko je glavni junak.

Neki su odgovorili magarac, a neki budala.

Jaca je rekla da je to u ovoj priči isto, jer je čovjek koga su namagarčili ustvari pravi magarac.

Na to je Sejda skočila i rekla da to nije tačno, jer da budala nije budala nego je dobričina.

Zina je pitala zašto je u naslovu onda budala a ne dobričina.

Sejda je objasnila da je to zato što se u narodu kaže da je dobar i budala jedno te isto i da je čovjek u ovoj priči pozitivna ličnost i da nas bude sram što smo se smijali dok smo čitali priču.

Jaca je pitala je li magarac isto pozitivan.

Sejda je rekla da je magarac hajvan i da nije ličnost.

Zina je pitala da li je ličnost insan koji povjeruje da je hajvan insan.

Sejda je rekla da čovjek koji vjeruje u Alaha ne može biti budala.

Jaca je pitala zašto onda imamo dvanaest predmeta u školi, dosta bi nam bila jedna vjeronauka.

Travolta je pitao Sejdu šta bi njeni roditelji radili da neki bezobraznik uzme njen rajf, stavi ga ovci na glavu i odvede ovcu na njihova vrata i kaže im da je Alah pretvorio Sejdu u ovcu zato što je rekla da je Kaspijsko more slano a Sredozemno slatko i da se zato vode dva mora ne miješaju.

Tu se umiješao Kruško da primijeti kako se ne radi o Kaspijskom nego o Atlantskom okeanu.

Sejda je odgovorila da bi njeni roditelji pitali ovcu nešto što samo Sejda zna i ako ovca ne bi tačno odgovorila, oni bi znali da je to neka ujdurma.

Jaca je pitala a šta ako bi ovca odgovorila tačno. Tu se Sejda malo zamislila, a Jaca je iskoristila priliku i rekla da ova priča govori o tome kako pobožni ljudi lako postanu žrtve zločinaca i prevaranata i da je zato dobra i poučna.

Sejda je onda okrenula list u čitanci i pročitala:

Pozitivne ličnosti ove priče, dvoje dobrih i pobožnih ljudi, vrhunsko uvažavanje iskazuju prema Bogu, a potom i prema ličnosti majke. Kako se negativna ličnost (mangup) odnosi prema ovim svetinjama? Šta upravlja njegovim postupcima i mislima: a) želja da nekome nanese zlo, b) želja da nekome nanese štetu c) želja da nekoga prevvari, ponizi i ismije?

Šta je ideja priče? Objasnite riječi glavnog junaka upućene magarcu na kraju priče: Teško ti nesretniče!

Jaca je rekla da Sejda izmišlja i da to sigurno tako ne piše u čitanci.

Nastavnik je pitao Jacu zašto je tako sigurna da to sigurno tako ne piše u čitanci.

Jaca je objasnila zato što su pitanja a, b, c glupa. Ko fol se učenicima nudi izbor, a sva tri ponuđena odgovora su ista, i nema pravog izbora. Nameće nam se tuđe mišljenje, a to znači da ne treba da mislimo svojom glavom, nego treba da slušamo i radimo ono što nam se kaže, ali da mislimo da je to naš izbor. To je podmuklo i to ne može pisati u školskom udžbeniku.

Sejda je lupila prstom po čitanci i rekla: ali ipak piše! i opet je pročitala ista pitanja, od riječi do riječi.

Jaca je rekla da iz toga može izvući samo jedan zaključak. Nastavnik je pitao koji.

Jaca je rekla da je Alah magarce pretvorio u pisce čitanki. Nastavnik je upozorio Jacu da pazi šta govori, jer da među piscima čitanki ima i njegovih kolega i da će joj smanjiti vladanje zato što je drska i bezobrazna.

Onda se javio Travolta i rekao nastavniku da pobožan i dobar čovjek nikada ne bi ukorio Jacu, nego bi postupio drugačije.

Nastavnik je pitao kako.

Ukorio bi magarce, odgovorio je Travolta.

Onda je odzvonilo.

8.
GORA SPOLOVINA

U ime konja, i sina, i sapetog duha

Danas smo na satu hrvatskoga radili priču *Otac* Božidara Prosenjaka. To ustvari nije priča, nego ulomak iz romana. Nastavnik nam je kazao da pročitamo dio gdje ždrijebe upozna svog oca. Mi smo pročitali:

U cijelom svom životu nisam razgovarao s nekim ždrijepcem. Od tih silovitih živina mi mladunci mogli smo ubrati samo batine. Zato smo se držali uz kobile.

– Ja sam tvoj otac – prozborio je.

– Otac? – ozario sam se kao ledina na mjesčini. – Onda ćeš mi ti dati sisati?

Tu smo svi prasnuli u smijeh.

Nastavnik je upitao zašto se smijemo.

Kerum je odvratio zato što je mladunac glup.

Nina je kazala da nije glup, jer odlično razumije situaciju u krdu i pročitala je drugi dio:

- Iako sam malen, ipak nešto znam.
 - Gle, gle, a što znaš?
 - Čuo sam... Šuška se okolo da predvodnik strahuje od tebe i da ti radi o glavi. Želi te ubiti. Zar bi ga zaista mogao svladati?
 - Da, samo ja to ne želim.
 - Zašto? Ali zašto?
- Jer tako kaže zakon. Morao bih onda ja biti predvodnik. Porastao sam kao ozračen. To mi se sviđjelo.
- Samo, ja to neću! – dodao je smireno. – To nije moj cilj.
 - Ti moraš biti predvodnik! ustreptao sam do srži svoje duše. – Zašto trpiš tog predvodnika, zašto ga slušaš? On je zao. Svi kažu da je podmukao. Želi te ukloniti. On osjeća da je slabiji i želi te se riješiti bez borbe. Zato uvijek baš tebe šalje u najveće pogibelji. Svi to vide, samo ti ne!

Nina je kazala da ako nije glupo ždrijebe, onda je glup pisac.

Nastavnik je upozorio da se za pisca u čitanci ne smije kazati da je glup, ali da ipak objasni zašto je to kazala.

Nina je objasnila da je malo čudno da jedno ždrijebe ne zna da se očevi ne mogu sisati, a zna šta predvodnik krda smjera. Šmizla je kazala da je to zato što se u našem društvu više priča o politici nego o genitalijama.

Nastavnik je zamijetio da sise nisu genitalije.

Kerum je dobacio da se muškarcima ne sisaju sise nego nešto drugo.

Šmizla se zacrvenila a nastavnik je Keruma istjerao van iz učionice i svima zaprijetio da ako se još jednom netko namije raditi ćemo domaće uratke. Onda smo se svi prestali

smijati izuzev Šuška, kome je Brando dao domaći u zamjenu za sendvič.

Nastavnik je zapovjedio da pročitamo pitanja u interpretaciji.

Mi smo pročitali:

Šta vas tijekom toga razgovora podsjeća na odnose u ljudskoj obitelji, u društvu?

Rudi se javio da je isto ovako njegovog oca žrtvovao predvodnik.

Nastavnik je dao Rudiju peticu i kazao da ne smijemo nikada zaboraviti žrtve agresije.

Onda je Prica primijetila da Rudijev tata nije žrtva agresije nego finansijske policije.

Nastavnik se nakašljao i kazao da se vratimo na pitanja u interpretaciji.

Šmizla je kazala da nju krdo ne podsjeća na ljudsku obitelj. Prica se usprotivila da nju podsjeća, jer većina ne misli kuda ide, nego slijedi predvodnika.

Guza se sva napuhala i prasnula da nju ne podsjeća, jer da hrvatski predsjednik nije konj.

Prica je odvrtila da još nije, ali da će možda biti, jer je jedan od kandidata za hrvatskog predsjednika kazao na početku kampanje da će ako ga izaberu raditi vrijedno kao konj.

Brando je zafrktao kao konj, a nastavnik je lupio šakom o stol i zatražio domaće uratke.

Šuško se javio da on pročita svoj. Nastavnik je klimnuo glavom i Šuško je pročitao:

*Crkva, centar, lijevi, desni
sve će imat isti vonj,
u trci za predsjednika
pobijedi li vrijedni konj.*

Onda je Šuško skužio da ga je Brando navukao i prestao je čitat.

Nastavnik je mahnuo rukom da nastavi.

Onda je Šuško počeo mucati i zacrvenio se.

Nastavnik je pitao je li pjesma na ćirilici.

Šuška je odvratio da nije.

Nastavnik ga je ljubazno prijeteći zamolio da nastavi.

Šuško je nastavio šapatom:

Dosta smo u mjestu bili

Kucnuo je pravi čas

U krdu, za predvodnikom,

Potrčimo svi u kas.

Nastavnik je procijedio glasnije!

Šuško se iskašljao i nastavio glasnije.

Piti će se pelin

I iva i biska

kad iz banskih dvora

Razlegne se njiska.

Kad je završio, nastala je tišina.

Šuško je kazao da nema više i upitao smije li sjesti.

Nastavnik je procijedio kroz zube je li to on napisao.

Šuško je šutio.

Nastavnik je uzeo uradak i kazao da ga neće dati ravnatelju nego Šuškovom ocu, jer bi od ravnatelja mogao dobiti samo ukor, a od oca će dobiti težu kaznu.

Šmizla je pitala koju.

Brando je promrsio da mu otac neće dati sisati.

Onda je odzvonilo.

Svakidašnja tragedija

Danas smo na času srpskog radili narodnu baladu *Hasanaginica*. U toj baladi Hasanaginica ne ode da poseti ranjenog muža i on je otera, njen brat je onda preuda za drugog protiv njene volje, a ona padne mrtva kad je u svatovima provedu pored njene dece.

Kad smo pročitali baladu nastavnica je pitala šta je balada. Sesa je odgovorila da je balada posebna vrsta epsko-lirskih pesama sa tužnim, baladičnim tonom.

Tesla se požalio kako nam ništa ne znači objašnjenje da je balada pesma sa baladičnim tonom, kao što nam ništa ne bi značilo objašnjenje da je banana voće s ukusom banane.

Gadafi je dodao da je krokodil životinja s krokodilskom kožom. Onda su krenuli primeri: ručni sat je vrsta sata koji se nosi na ruci, laptop je vrsta prenosnog kompjutera koji se se lako prenosi, maskara je vrsta šminke za oči kojom se šminčaju oči, hulahopke su vrsta čarapa u koje se ulazi kroz gaće.

Sesa se rasplakala i pokazala nam da onako kako je ona rekla od reči do reči isto piše u čitanci.

Njonja je rekla da smo glupi jer fino piše sa *tužnim, baladičnim tonom* i da prema tome banana jeste voće sa slatkim ukusom banane.

Za razliku od jabuke koja je voće sa slatkim ukusom jabuke, dodao je Gadafi.

Tina je pitala šta znači tvrdnja iz interpretacije da je u Hasanaginici *riječ o nesvakidašnjoj tragediji*.

Nastavnica se začudila šta joj tu nije jasno.

Tina je odgovorila da joj tu nije jasno šta je svakidašnja tragedija.

Gadafi je rekao škola.

Nastavnica se napravila da to nije čula i objasnila Tini da su autori čitanke hteli da kažu da se ne dešava svaki dan da majka petoro dece umre u svojim svatovima. Onda je napravila pauzu da pokuša zajedno s nama da shvati šta je rekla.

Goca je zaključila da autori čitanke pišu kao da su oni pali s konja a ne Hasanaginica i navela primer iz čitanke:

Podsjeti se:

Balada je pjesma koja pjeva o osjećanjima, o njihovom udjelu u čovjekovoj sudbini. To je tužna priča o stradanju s tragičnim završetkom.

Gadafi je preveo: Banana je hrana koja je jestiva, zbog čega ima udela u čovjekovoj ishrani. To je mekano voće s tvrdim završetkom.

Nastavnica je rekla Gadafiju da se ošiša jer izgleda kao bolestan.

Tesla je pitao da li je balada na kraju priča ili pjesma.

Njonja je odgovorila da je pjesma u kojoj se priča neka priča.

Tesla je pitao a zašto nije priča u kojoj se peva neka pesma. Tina je pitala zašto Hasanaginica nije drama ako se već od nas traži da pažljivom analizom uočimo elemente njene kompozicione strukture (ekspoziciju, zaplet, kulminaciju, peripetiju i rasplet).

Gadafi je zaključio da bi balada mogla biti pesma u kojoj se drami priča.

Nastavnica je zakolotala očima da ne gubimo vreme na nevažne stvari i pročitala nam sledeći zadatak iz čitanke:

Već prvom strofom narodni pjevač je stvorio atmosferu u kojoj će se, slutimo, dogoditi nešto neprijatno i tragično. Pročitaj još jednom prvu strofu i odgovori kakvu funkciju ima slovenska antiteza sa početka pesme.

Tesla je primetio da Hasanaginica nema strofe.

Goca se ispravila da autori čitanke nisu pali s konja nego s Marsa.

Tina je rekla da ona ne vidi kako slovenska antiteza sluti na nešto neprijatno i tragično i pročitala antitezu naglas:

Što se b'jeli u gori zelenoj?
Al' su snijezi, al su labudovi?
Da su snjezi, već bi okopnuli,
Labudovi već bi poletjeli.
Niť su snjezi, niť su labudovi,
Nego šator age Hasan-age.

Njonja je rekla da ona sluti da će se dogoditi nešto neprijatno i tragično zato što su labudovi odleteli, a labudovi su simbol života.

Tesla je rekao da ne znamo jesu li odleteli, pošto ne znamo jesu li se belili oni ili sneg.

Goca je rekla da bi njoj antiteza slutila na nešto tragično da počinje sa *šta se crni u gori zelenoj, al' su humke, ali mramorovi*. Sesa je rekla da je kod muslimana belo ono što je kod nas crno i da bi zato početak mogli čitati šta se crni u gori zelenoj, al' su snjezi, al su labudovi.

Tesla je primetio da sneg može biti crn u gradu, i da bi onda Hasanaginica treba da počne *šta se crni u gradu zelenom, al je snijeg, al su labudovi*.

Nastavnica je frknula i rekla da se narodni pevač sada prevrće u grobu kako skrnavimo jednu od po lepoti i umetničkoj vrednosti najčuvenijih naših narodnih balada.

Goca je pitala kako znamo da je Hasanagicu spevao pevač a ne pevačica.

Bratko je odgovorio zato što pevačica peva na stolu s mikrofonom a pevač pored ognjišta s guslama.

Tina je pitala na kom je stolu pevala slepa Živana.

Goca je odbrusila na onom pod kojim se pišu ovakve čitanke.

Nastavnica je zamolila Gocu da prvo završi fakultet i doktorira pa kad se potkuje znanjem kao autori čitanki onda neka ih kritikuje.

Goca je rekla da će upisati fakultet da bi učila a ne da bi je neko potkivao.

Nastavnica je odmahнула rukom i pročitala sledeća pitanja:

Hasanagin odgovor je neumoljiv. Čime objašnjavaš takvo njegovo ponašanje? Čime je izazvan? Na osnovu njegovog takvog odgovora kako bi ga ti okarakterisao? Hasanaginica ne ispoljava svoja intimna osjećanja prema mužu. Ono što je za Hasanagicu sramota, za Hasanagu nije. Hasanaginica krije svoje raspoloženje, ona je "zatvorena" za svijet oko sebe, sputana važećim patrijarhalnom običajima.

Peka se javila da njoj nije jasno šta je za Hasanaginicu sramota.

Tesla je objasnio da se Hasanaga oporavlja od rana i da je poželio imati seks sa ženom, ali da ona ne može ili zato što još doji malog u bešici sinka ili zato što ima menstruaciju. Goca je prihvatila da je to dobro objašnjenje ali da ne vidi zašto bi menstruacija bila sramota.

Sesa je rekla da je nju sramota da sluša o tome pred dečacima.

Nastavnica se zahvalila Sesi na iskrenosti i pitala čega je nas ostale sramota.

Klempe je priznao da je njega sramota da mu doktorica gleda pišu.

Vuvuzela je priznao da je njega sramota kad primi go kroz noge ili kad mu neko zalijepi bananu.

Peka je priznala da je nju sramota kad neke žene izađu nedepilirane, ili kad imaju fleke od znoja ispod pazuha, ili kad ne znaju da slože boje, ili kad hodaju na štiklama savijenih kolena...

Goca je zaključila da Hasanaginica nije mogla od stida izaći iz kuće zato što se ugojila posle porođaja ili zato što nije imala šta da obuče ili zato što nije počupala dlake.

Sesa je rekla da je to glupo da majku petoro dece muž otera zbog dlaka.

Goca je pitala a zbog čega nije glupo da muž otera majku petoro dece.

Klempe je odgovorio da nije glupo da muž otera majku petoro dece ako je najmlađe dete komšijino.

Goca je prasnula da je i svih petoro dece od pet različitih komšija, teranje nije način.

Bratko je pitao zašto bi žena imala pravo na teranje a muškarac ne bi.

Sesa je rekla da žena koja ne zna svoje mesto u životu zaslužuje da bude kažnjena.

Goca je pitala gde je ženino mesto.

Sesa je odgovorila uz čoveka.

Goca je pitala da li je žena čovek.

Bratko je rekao da će biti kad srna bude imala rogove kao jelen.

Tina je rekla da njoj sad više nije jasno je li muž s rogovima čovek ili jelen.

Nastavnica je rekla da ona nema vremena da sluša feministička naklapanja i dala nam zadatak za samostalan rad:

Odgovori u pismenom obliku u čemu se sastoji nesreća ženskog, a u čemu muškog lika u ovoj baladi.

Klempo je odgovorio da je nesreća ženskog lika u ovoj baladi pad s konja.

A muškog što je konj, dodala je Goca.

Gadafi je promrmljao potkovan na fakultetu.

Onda je odzvonilo.

Bolje brat nego pakt

Danas smo na času bosanskog radili pjesmu *Brat* iz zbirke *Praviš se važan* od pjesnika Zejčira Hasića. Pjesmu smo jednom pročitali u sebi, a jednom je Dika pročitala naglas:

*Praviš se važan što si veći
i što si jači.*

*Ko da je tvoja ulica!
Misliš da te se bojim?*

*Vratiću ja to tebi.
Vidjećeš svoga boga!*

*Proći ćeš kraj moje kuće
pa će ti moj brat pokazati.*

Nastavnik nam je rekao da pročitamo pitanja u vezi s pjesmom i da odgovorimo na njih i mi smo pročitali:

Pjesma je u duhovitom (šaljivom) tonu... Razmislite o stihovima:

Vratiću ja to tebi. / Vidjećeš svoga boga! Kako će mu "vratiti"? Iz čega proizilazi dječakova hrabrost? Šta se može kriti u pozadini ove prijetnje? Šta se može naslutiti?

Prvi se javio Travolta i rekao da pjesma njemu nije u šaljivom tonu, jer ne vidi ko se s kim u njoj šali.

Češa je odgovorila da je ton šaljiv zbog toga što se u njoj govori dječijim jezikom, koji je smiješan, ali da sama pjesma nije smiješna, jer govori o ozbiljnim stvarima.

Zina je na to rekla da ne mora sve što je glupo biti šaljivo i da njoj pitanja nisu jasna, jer se ne zna na čiju se hrabrost misli? Ko je u pjesmi hrabar i čime tu hrabrost pokazuje? Je li hrabar dječak koji je veći i jači, ili onaj koji ima starijeg brata?

Jaca je dodala da njoj nije jasno zašto se takve pjesme stavljaju u čitanke.

Nastavnik je zamolio da odgovara na pitanja, a ne da daje sudove o nečemu za šta nije kompetentna, jer još uvijek nije završila fakultet za književnost.

Jaca je onda rekla da nije završila ni fakultet za psihologiju i da zato ne može znati šta se može kriti iza dječakove prijetnje.

Češa je izjavila da su njoj pitanja jasna i da se iza dječakove prijetnje krije želja za pravdom i zaštitom.

Nastavnik je sav zasinuo od sreće i dao Češi peticu.

Jaca je primijetila da ako je pravda u sili, onda je pravedan i dječak koji je veći i jači, i da nije nikome zabranjeno da se pravi važan zbog čega god mu je volja. Pitala je nastavnika

šta pjesnik hoće da kaže – da svako ko se pravi važan zato što je veći i jači ne može slobodno hodati okolo?

Prije nego što je nastavnik odgovorio uletio je Kruško da je njemu pjesma super i da je najbolja u čitanci.

Nastavnik je živnuo i pitao zašto.

Kruško je objasnio zato što je realna, jer on ima mlađeg brata i noge bi polomio svakome ko ga dirne. Ne bi ni čeko da prođe pored njihove kuće, nego bi ga našo da se sakrije na kraj svijeta.

Jaca je dobacila da razumije da se pjesma sviđa debilima koji sve rješavaju šakama, ali da joj i dalje nije jasno zašto je takva u čitanci.

Onda se javila Zina i rekla da ni njoj nije jasno zašto bi neko trebao vidjeti svog boga zato što se pravi važan.

Sejda je objasnila da bog ne voli one koji se uznose i da njih treba opomenuti i dozvati pameti i da je njoj pjesma isto super, jer propovijeda skromnost.

Zina je pitala kako propovijeda skromnost, ako se u njoj prijeti i veliča snaga. Šta ako i drugi dječak ima još starijeg i još jačeg brata? Na kraju će svi sjediti ispred svojih kuća i niko neće smjeti da hoda ulicom! Zašto manji dječak ne kaže da ima stariju sestru?

Sejda je tu zinula, jer nije odmah skontala pitanje.

Ali se javio Kloc i rekao da on nikad ne bi pozvao stariju sestru da rješava njegove probleme.

Jaca je pitala zašto.

Kruško je objasnio zato što žene ne trebaju da se miješaju u muške stvari.

Zina je pitala šta su u pjesmi muške stvari i šta da rade oni koji nemaju starijeg brata nego imaju samo stariju sestru?

Kloc je odgovorio da ako nemaju starijeg brata imaju tatu i da je poenta pjesme u tome da uvijek postoji neko kome se možeš obratiti za pomoć i ko će te zaštititi od većeg i jačeg.

Onda je Zina pitala a šta da rade oni koji nemaju ni tatu.

Kloc je odgovorio da oni imaju udruženja boraca i da će djecu čiji su očevi poginuli braniti cijela država.

Zina je pitala a šta sa djecom koja nemaju očeve jer su im roditelji razvedeni i otac živi u drugom gradu.

Sejda je odgovorila da se ta djeca nikako ne mogu porediti, jer nije isto ako ti otac preseli u drugi grad ko zagondžija i ako preseli na drugi svijet kao branilac.

Zina se zacrvenila i rekla da nisu djeca kriva za postupke svojih očeva, i da pred zakonom treba da budu sva ista, a ne da jedna budu jača i veća, a druga manja i slabija. Nastavnik se začudio da u našoj zemlji nisu sva djeca ista i da mu nije jasno o čemu Zina govori.

Zina je objasnila da ona govori o prijemnim ispitima i o tome da djeca poginulih boraca po zakonu imaju prednost kod upisa na fakultet i da se njena sestra zbog toga nije upisala. I da ona nema ni brata, ni oca ni državu da im se obrati za pomoć da je zaštite od većeg i jačeg i da se njoj pjesma ne dopada jer se u njoj brkaju sila i pravda.

Nastavnik je odgovorio da je njemu žao što se Zinina sestra nije upisala na fakultet, ali da pjesma *Brat* nema veze s problematikom upisa.

Onda je Jaca rekla da ima, jer ko ne upiše fakultet nije kompetentan da govori o glupim pjesmama u čitankama.

A ko ga završi jeste da ih stavlja u čitanke, dodao je Travolta.

Onda je odzvonilo.

Narod iz Ezopotamije

Danas smo na satu hrvatskog radili pjesmu *Mjesto ljubavi, mjesto smrti* hrvatskoga pjesnika Zlatka Tomičića. Pjesma glasi ovako:

Ovdje je umro moj did,
na ovoj njivi, ovom kamenu.

Daj, Bože, da i moj otac
svojim mrtvim tijelom
sastavi ovu zemlju;
da nigdje ne padne
gdje mu nije dato.

Ljubim to mjesto čiste ljubavi,
mjesto spokojne smrti,
kao što se ljube krv i zlato.

Ovdje su svi moji stajali
u snu i u gladi,
u zavjetu kruha i vina.

Daj, Bože, da ova zemlja
ostane uvijek samo moja
i mog sina.

Kad smo pročitali pjesmu nastavnik je kazao da ćemo je analizirati kiticu po kiticu i zapitao nas je što kazuje prva kitica. Nina je odvrtila da prva kitica, *Ovdje je umro moj did, na ovoj njivi, ovom kamenu*, govori o djedovoj smrti.

Pitagora se javio da njemu nije razvidno kako je djed umro istovremeno i na njivi i na kamenu.

Brando je razmišljao naglas da je kamen bio u njivi i da je djed pao i udario glavom u kamen.

Guza je na to kazala joooj kako ne razumijete i objasnila da njiva znači obradiva zemlja, a kamen krš i da je se tu misli na Hrvatsku, koja ima Slavoniju i Dalmaciju, krš i plodnu zemlju.

Nastavnik je Guzi dao peticu a onda pitao što kazuje u drugoj kitici: *Daj, Bože, da i moj otac svojim mrtvim tijelom sastavi ovu zemlju*.

Pips je odvratio da se u drugoj kitici govori kako sin želi da mu umre otac, pa da njemu ostane njiva.

Seve je kazala da to sigurno nije točno, jer pjesnik voli svoga djeda i svoga oca, inače ne bi takva pjesma bila u čitanci.

Nastavnik je kazao da je to logično i pozvao nas da objasnimo izraz *sastavi zemlju*.

Šuško je pretpostavio da se radi o štamparskoj greški i da je trebalo pisati sastavi *sa* zemljom.

Guza se javila i kazala joooj, kako ne razumijete i objasnila da se taj izraz nadovezuje na prethodni i da se trebaju po-

vezati Slavonija i Dalmacija, to jest da pjesnik moli boga da njegov otac nastavi voljeti Hrvatsku kao što ju je volio did. Šuško se javio i kazao da se Slavonija i Dalmacija najbolje mogu sastaviti preko Bosne i da njegov ćaća kaže da će to tako prije ili kasnije bit.

Prica se pobunila da neće, jer je Bosna i Hercegovina međunarodno priznata država i članica UN-a.

Šuško je kazao da je to bila i Jugoslavija, pa više nije i da njegov ćaća dosad nikad nije pogriješio i svaki rezultat pogodi i da bi se mogao obogatit u kladionicama, da nije njihov suvlasnik.

Nastavnik je prekinuo raspravu i zatražio da objasnimo treću kiticu – *da nigdje ne padne gdje mu nije dato*.

Javio se Brando i kazao da on ipak misli da je djed pao na njivi i udario glavom u kamen, jer se evo sada spominje padanje.

Nastavnik je odmahnuo glavom i uputio Branda da obrati pažnju na smisao cijele kitice i pitao što znači *pasti gdje je dato*. Javila se Seve i ispriповjedila da je njen did u kolovozu pao s kruške na prasca i da su ga onda morali ispeć i pojest. Na to su neke cure u razredu ciknule.

Nastavnik je smješkajući se upitao koga su morali ispeć i pojest, dida.

Seve se zacrvenila i odvrtila ne dida nego prasca, jer mu je did slomio vrat, ali da didu nije bilo ništa, jer mu je bilo dato da padne na prasca, tako je baba kazala.

Brando je rekao nije odojak nego odidak.

Onda smo se svi smijali kad smo zamislili pečenog dida.

Nastavnik nas je prekinuo i objasnio da glagol *pasti* ovdje ne znači *pasti* s nečega, nego umrijeti, poginuti.

Seve se sjetila onda kako je brat od njenog dida pao u lovu, jer je njegov kum od njega mislio da je vepar.

Nastavnik je kazao da se takve stvari događaju kad ljudi nisu oprezni s oružjem, ali da je važno biti oprezan i s rije-

čima, jer smo vidjeli kakvu je zabunu izazvala Seve i da se moramo točno i precizno izražavati.

Prica je pitala moraju li se precizno i točno izražavati i pjesnici u čitanci.

Nastavnik je odvratio da naravno da moraju, jer od njih se takvom izražavanju i učimo. Prica je onda pitala zašto se ovaj Tomičić izražava ovako nejasno, pa nas stalno dovodi u zabunu.

Guza je na to ispustila neki zvuk i kazala da se pjesnik izražava sasvim točno, ali ga ne razumiju oni koji ne čitaju pažljivo i koji ne razumiju najbolje svoj materinjski hrvatski jezik.

Nastavnik je kazao da mu nije običaj davati dvije ocjene na jednom času, ali da je Guza zaslužila još jednu peticu.

Dok je on upisivao ocjenu, javila se Prica i pitala Guzu da li se na njenom materinjskom jeziku za ljude koje netko baci u jamu može reći da su pali.

Šuško je dobacio da bi bolje bilo reći *upali* i malo se nacerekao, ali je nastavnik lupio šakom o stol i kazao da danas radimo Tomičića a ne Kovačića i da jame nemaju veze s ovom pjesmom i da pređemo na sljedeću kiticu.

Šmizla je pročitala: *Ljubim to mjesto čiste ljubavi, mjesto spojne smrti, kao što se ljube krv i zlato.*

Prica je priznala da njoj nije razvidno ko može ljubiti krv.

Roko je kazao vampiri.

Seve je ispriповjerala kako njen did voli krv Isusovu i da se on i župnik često prepiru je li bolja žilavka ili blatina.

Prica je zaključila da je cijelo poređenje u pjesmi kretensko, jer ljubav svodi na ljubljenje krvi i zlata.

Guza je odvrtila da baš nije kretensko nego odlično, jer nam govori kako se domovina mora ljubiti kao najveća vrijednost.

Prica je na to odbrusila da njoj krv i zlato nisu najveće vrijednosti.

Guza je objasnila da krv ne znači bukvalno krv, nego rod, a da zlato znači sjaj i plemenitost i da se u sljedećoj kitici tome pridodaju i kršćanske vrijednosti, jer se veli: *Ovdje su svi moji stajali u snu i u gladi, u zavjetu kruha i vina*, a jasno je šta simboliziraju kruh i vino.

Prica je pitala Guzu da objasni kako se može u snu stajati. Brando je kazao da može, ako je čovjek mjesečar.

Seve je ispriповjedila kako je jedna njena tetka bila mjesečarka i kako je pala s krova. Brando je pitao je li i ona pala na prasca, a Seve je odvrtila da nije, nego na dida, koji je doli pazio na nju.

Guza se zacrvenila, ali je svejedno objasnila da san ne znači spavanje, nego viziju i da je ta vizija slobodna Hrvatska, a da se to vidi iz posljednje kitice: *Daj, Bože, da ova zemlja ostane uvijek samo moja i mog sina*.

Prica je na to rekla fuj!

Nastavnik i Nina su uglas pitali šta fuj?

Prica je kazala da je fuj željeti zemlju samo za sebe, da je to čisti egoizam i da je fuj što se u pjesmi nigdje ne spominju žene, nego samo did, otac i sin i da je fuj i to što se ovakva pjesma uopće nalazi u čitanci.

Šmizla je kazala da se žene ne spominju jer je ovo domoljubna pjesma, a u domoljubnim pjesmama su važniji muškarci, jer oni brane zemlju, gospodare zemljom i crkvom, daju ženama prezimena.

A žene njima potomstvo, dodala je Seve.

Kao sva ostala priplodna stoka i koke nosilje, odbrusila je Prica.

Nastavnik se umiješao i kazao da se na njegovom času žene neće porediti s kravama i ovcama i da se Prica treba stidjeti što je Hrvatice koje rađaju djecu usporedila sa stokom.

Prica je odvrtila da ona to nije učinila, ali i da jeste, glupanima se ne mogu drugačije objasniti stvari nego basnama. Nastavnik se zacrvenio i pitao na koga točno Prica misli.

Prica je odvrtila da misli na svakoga tko muškarce pretpostavlja ženama.

Nastavnik je pitao na primjer.

Prica je odvrtila na primjer na autore čitanke, jer se u interpretaciji obraćaju samo učenicima: u koju bi vrstu lirskih pjesama ti osobno *uvrstio* ovu pjesmu. Da nisu likovi iz basne, pitali bi jednostavno: kojoj lirskoj vrsti pripada Tomičićeva pjesma?

Brando je promrsio kretenskoj.

Nastavnik ja kazao MOLIM?!

Prica je ponovila glasno kretenskoj. I objasnila da pjesma koja se završava poentom *Daj, Bože, da ova zemlja ostane uvijek samo moja i mog sina* ne može biti nikakva druga nego kretenska.

Guza je kazala da je to njoj smiješno, da jedna obična učenica kao što je Prica komentira jedan uradak pjesnika i domoljuba kakav je Tomičić. I da je šteta što u čitanci nema i njegovih naučnih tekstova, iz kojih se vidi da su Hrvati porijeklom iz Irana.

Šuško se onda lupio po čelu i kazao da nije imao pojma da je to isti čovjek, jer da jeste, pročitao bi pjesmu više puta.

Prica je kazala da ona o tome Iranu ne zna ništa, ali da joj već zvuči glupo.

Šuško je kazao da nije glupo, nego da je genijalno, i da je sve dokazano.

Prica je pitala što je dokazano.

Šuško je objasnio da je dokazano da smo mi Hrvati porijeklom iz Irana i da smo nastali od Hurita koji su se pomiješali s Arijcima.

Prica je pitala gdje smo se pomiješali, u Teheranu?

Brando je dobio u Ezopotamiji.

Onda je odzvonilo.

Kadar na Dojani

Danas smo na času srpskog radili epsku pesmu *Zidanje Skadra*. Prvo nam je nastavnica pustila sa kompjutera snimak nekog guslara, ali nismo sve najbolje razumeli pa smo onda svi još jednom pročitali pesmu u sebi.

U pesmi se radi o tri brata koja ne mogu da saqidaju grad sve dok im vila ne zatraži da u temelj uzidaju jednu od njihove tri žene. Dve starije prevare najmlađu, koja ima bebu, ali joj to ništa ne pomogne, pa je uzidaju, ali ostave rupe u zidu za dojke, da može dojiti, i za oči, da može gledati kako dete sisa.

Kad smo pročitali pesmu u sebi javio se Tesla i rekao da njemu nije jasno kakvi su bili prozori za oči s obzirom na to da je temelj celog grada morao biti debeo najmanje dva metra.

Gadafi je dodao da kolike su joj morale biti dojke da ih provuku kroz tako debeo zid.

Njonja je upozorila da u pesmi ne piše provuku nego isture i pročitala je odlomak:

A kad viđe tanana nevjesta,
Da joj više molba ne pomaže,
Tad' se moli Radu neimaru:
"Bogom brate, Rade neimare!
Ostavi mi prozor na dojkama,
Isturi mi moje b'jele dojke,
Kada dođe moj nejadi Jovo,
Kada dođe, da podoji dojke."
Bratko je na to rekao *kurva*.

Nastavnica ga je čula i pitala da objasni na koga misli. Bratko je objasnio da misli na Gojkovicu, jer pored živog muža ona moli nekakvog majstora da je dira po sisama. Gadafi se umešao da je nebitno da li se dojke isturaju ili provlače, nego kolike su da bi prošle kroz zid debeo dva metra. Njonja je došla u faci kao da je nešto jako boli, a onda je objasnila da su prozori za oči i dojke mogli biti konusni, s vrhom okrenutim unutra.

Tesla je nacrtao bokocrt i zaključio da to onda ne bi nikako mogla biti dva konusa nego samo jedan, i da nikako nisu mogla biti dva prozora, nego samo jedan, osim ako pregrada između dojki i očiju ne bi bila tanja od dužine dojki, ali da je to onda najverovatnije bila obična letva.

Vuvuzela je pitao kako se uopšte meri dužina dojki. Gadafi je glasno razmišljao da bi najpoštenije bilo meriti ih kad su u slobodnom padu, a to je kad bi žena i djevojka legle potrbuške preko stola tako da im dojke slobodno padaju. Onda je legao da to pokaže.

Nastavnica je sačekala da se prestanemo smeјati, a onda je stala iznad njega i naredila mu kroz zube da pročita pitanja iz čitanke.

Gadafi je pročitao:

Kako si ti doživio žrtvovanje mlade Gojkovice?

Goca ga je prekinula i rekla da nju nervira što žena nema ime, nego se zove po mužu. Nastavnica je objasnila da epski pevač time istovremeno i imenuje junakinju i objašnjava u kakvom je odnosu s drugim akterima i da bi pesma samo izgubila da junakinju zove Damjanica ili Jorgovanka.

Gadafi je dobio da bi se mogla zvati Dojkovica, ali ga je nastavnica prekinula i pokazala mu da nastavi s čitanjem. Gadafi je nastavio:

Iza Gojkovice uzidane u grad ostali su vječni tragovi života. Znači li njeno žrtvovanje smrt ili pobjedu nad smrću? Objasni svoj odgovor. Znaš li još primjera kada su se ljudi žrtvovali za ostvarenje velikih djela? Takvi ljudi i poslije smrti ostaju s nama. U ovoj pjesmi imamo primjere svirepog nasilja nad čovjekom, ali i primjere čovječnosti. Navedi i jedne i druge. Podvuci stihove koji govore o tome.

Da li su po tvom mišljenju Gojko i njegova ljuba stvarno poraženi? Ili je, možda, neiskrenost ostalih snažno osuđena u pjesmi?

Goca je zaključila da su ta pitanja sve gluplje od glupljeg. Nastavnica se okrenula njoj i zamolila je da objasni.

Goca je objasnila da se Gojkovica uopšte nije žrtvovala, nego da su je uzidali protiv njene volje i da u pjesmi ona nigde ne kaže da pristaje da se žrtvuje, nego da naprotiv moli da kupe roba ili robinju i da je umesto nje uzidaju u grad.

Peka se zabezeknula i rekla da je to laž.

Goca je pročitala odlomak iz pesme:

Ne daj mene dobri gospodaru,
da me mladu u grad uzidaju!
No ti prati mojoj staroj majci –
moja majka ima dosta blaga –
nek ti kupi roba il robinju
te zidajte kuli u temelja.

Peka je rekla da Gojkovica ne kaže da ih zidaju umesto nje i da ona ne traži robinju zato da je uzidaju nego da robinja pazi na njeno dete.

Gadafi je primetio da ni to ne piše u pesmi i da je ona mogla tražiti robinju i za muža, da čovek ni kriv ni dužan ne ostane bez seksa.

Nastavnica se zacrvenila i rekla Gadafiju da ako još jednom spomene seks da će ostati bez šanse da završi ovaj razred.

Goca je rekla da u pesmi piše roba ili robinju, a to znači da nije važno muško ili žensko, nego je samo važno da ubiju nekoga umesto nje i da to nije nikakav primer herojskog dela nego kukavičkog.

Njonja je pitala zašto onda teče mleko i dan-danas ako je Gojkovica kukavica a ne heroj.

Tesla je pitao Njonju kako ona zamišlja da iz nekog zida teče mleko.

Vuvuzela je odgovorio da on zamišlja da ima slavina.

Gadafi je rekao da bi njemu bilo logičnije da umesto česme stoji neka cucla, ali da mu nije jasno da li iz zida teče ljudsko mleko ili alpsko.

Tesla je rekao da je njegov tata bio u Skadru kad su snimali neku emisiju u Albaniji i da tamo nema ni česme ni cucle i da iz zida ne teče nikakvo mleko i da je sve to izmišljotina. Bratko je pitao kakve veze ima Skadar sa Albanijom.

Tesla je odgovorio da je Skadar grad u Albaniji, na ušću Bojane u Skadarsko jezero.

Gadafi je rekao da bi se onda Gojkovica mogla zvati Dojana. Kad smo se prestali smejati nastavnica je rekla Gadafiju da se ošiša jer izgleda kao kreten.

Sesa je rekla da ne može biti istina da je Skadar u Albaniji jer bi to značilo da je Gojkovica uzidana u neprijateljski grad i da se žrtvovala uzalud.

Bratko se onda lupio po čelu i rekao da je njemu tek sad sve logično.

Nastavnica je pitala šta je logično.

Bratko je objasnio da mleko ne teče zato što grad više nije srpski i kad ga Srbi opet osvoje da će onda opet poteći.

Klempo je dodao da zato ne smijemo dozvoliti da nam uzmu Republiku Srpsku, jer će onda biti uzaludne i žrtve svih onih koji su se uzidali u njene temelje.

Nastavnica je rekla da bi što se nje tiče tu mogli završiti čas, ali je ipak pročitala sledeće pitanje iz čitanke:

Osnovna ideja pjesme vezana je za stradanje mlade Gojkovice. Njeno stradanje dato je potresno. Ali bez tog stradanja grad ne bi bio sagrađen. Šta je, dakle, osnovna poruka ove pjesme?

Goca je odgovorila da je osnovna poruka ove pesme da u ratu poginu naivci koje svi ostali prevare.

Nastavnica je pitala da li je ona bila u ratu pa da zna o čemu govori.

Goca je odgovorila da ni Klempo nije bio u ratu a dobio je ocenu kao da jeste.

Njonja je rekla da naše pale borce nije niko prevario jer su se oni svojom voljom žrtvovali za naš narod.

Gadafi je rekao da se ne žrtvuješ svojom voljom ako te mobilišu.

Tina je pitala šta znači mobilišu.

Gadafi je objasnio da to znači da svaki muškarac koji je vojno sposoban mora da ostavi porodicu i posao i da se javi u vojsku.

Goca je dodala da ne mora svaki, nego samo onaj ko dobije poziv, a pozivi se prave po spisku.

A spisak prave Mrnjavčevići, zaključio je Gadafi.

Onda je odzvonilo.

9.
UZMAK NA KONAC

Mašta mi reče

Danas smo na času bosanskog radili pjesmu koja se zove *U očima ptice žute* pjesnika Ibrahima Kajana.

*U očima ptice
žute
vidi se tvoje lice
radosno
i uho lijevo ogrebano*

*U njima je i sunce,
krilo leptirovo,
most, maslačak, brdo.*

*U očima žute ptice
spava more,
a usred tog mora*

*strašno dalekoga,
zemlja jedna rascvrkutana.*

*Ta zemlja što se ljulja
u sitnim očima
blizu plava kljuna,
sretni je otok,
bajka:
lijepa, lijepa domovina.*

Nastavnik je pitao da odredimo temu pjesme. Jaca je odgovorila da je tema ono što se vidi u očima žute ptice. Ajnštajn je rekao da onda pjesma nema teme jer ptica nema oči pa ništa ne vidi. Onda smo svi pogledali sliku i vidjeli da ptica fakat nema oči, nego da ima neku zvijezdu na glavi. Nastavnik je rekao da slika nije važna, nego da je važan tekst i da pročitamo šta se vidi u očima žute ptice i o čemu pjesma govori.

Mi smo čitali i nabrojali: lice, izgrebano uho, maslačak, brdo, most, leptirovo krilo, zemlja, more i otok.

Ajnštajn je rekao da pjesma govori o Mostaru.

Nastavniku nije bilo to jasno, pa je Ajnštajn objasnio da se u Mostaru most razletio kao maslačak kad su ga ustaše pogodili tenkom.

Češa se pobunila da pjesma nema veze s Mostarom, nego s cijelom Beiha, jer se završava stihom *lijepa, lijepa domovina*, a ptica je žuta sa plavim kljunom, a to je boja naše zastave. Ajnštajn je odgovorio da to nije tačno, jer u pjesmi piše da se zemlja ljulja, a Beiha se ne ljulja nego je čvrsta.

Travolta je dobacio *aha, čvrsta samo što se ne raspadne*, a nastavnik ga je upisao u dnevnik.

Kruško se javio i rekao da pjesma jeste o Beiha, jer piše da je domovina sretni otok, a Beiha je sretni otok, jer je sa svih strana okružena neprijateljima.

Jaca ga je pitala kako neko ko je okružen neprijateljima može biti sretan.

Kmeza je izjavila da otok nije sretan zato što je okružen neprijateljima nego zato što je bajka.

Travolta je promrmljao *bila jednom jedna...* ali ga je nastavnik čuo i razumio i opet ga zapisao.

Zina je primijetila da ne možemo govoriti o pjesmi kako kome šta padne na pamet, nego da mora imat veze s pjesmom.

Nastavnik je upozorio Zinu da pročita šta piše u čitanki pod *Razgovaramo o pjesmi*.

Zina je pročitala naglas:

Jezik poezije je često apstraktan. To znači da, čak i kad opisuje slike koje možemo zamisliti, poezija ima nejasna i neobična značenja koja se teško mogu objasniti sa nekoliko riječi ili vezati za konkretan svijet koji vidimo i osjećamo. Ako naiđeš na pjesmu čije ti značenje poslije prvog čitanja nije jasno, to ne znači da ne razumiješ dovoljno, niti da ne znaš razmišljati na pravi način. Pusti svojoj mašti da ti pokaže koja su to značenja koja bi se mogla naći u pjesmi.

Onda smo svi pustili mašti da nam pokaže koja bi se značenja mogla naći u pjesmi. Prvo se javio Kloc i rekao da otok koji se ljulja u moru može biti vulkan i da se pjesnik boji da će naša domovina eksplodirati kao maslačak i da ova pjesma izražava bojazan od toga kako će se bajka završiti.

Nastavnik se nasmiješio i klimnuo glavom.

Kmeza je rekla da žuta boja znači ljubomoru i da je ptica ljubomorna na leptira jer leptir ima šarena krila na kojima se vidi naša domovina Bosna i Hercegovina.

Nastavnik je opet bio zadovoljan.

Kruško je rekao da je njemu stih *zemlja jedna rascvrkutana* pljunuta Bosna i Hercegovina, jer je naša domovina puna pjesme i sevdaha.

Jaca je primijetila da sevdah baš nema veze sa cvrkutanjem. Češa je odgovorila da ima veze s maštom i da Jaci niko nije kriv što ne zna pustit maštu da joj pokaže značenja.

Javila se Zina i rekla da ova pjesma nije apstraktna, nego da ima dvije slike. U jednoj je ptica zatvorena u kavez, odakle gleda okolo i vidi lice, i brdo i maslačak, i sve to, a druga je slika otoka odakle potiče, gdje su je zarobili i odakle su je doveli. Ona je tužna, jer nije slobodna.

Nastavnik je samo zinuo i čas gledao u čitanku, a čas u Zinu.

Onda je Zike pitao zašto u čitanci piše da je pjesma apstraktna, kad je skroz konkretna.

Jaca je zaključila da onaj ko je napisao čitanku nije skontao pjesmu.

Zina je pitala kako neko ko ne konta pjesme može sastavljati čitanke.

Onda je odzvonilo.

Salijevanje znanja

Danas smo na času bosanskog radili pjesmu Miroslava Krležu *U nama vrije vrutak vruće lave*.

U nama vrije vrutak vruće lave,
čovjek je topla zvijer pod pojasima neba.
Na našem dlanu cvate topla kora hljeba,
a krv nam je zvjezdana za mlačne noći plave.

U mesu našem ima meteorskog vrutka,
i čovjek je lava, a nije voštana lutka.

Čovjek je sazdan od trideset i tri luka,
ko tetiva je laka svaka naša ruka,
a glava nam je puna snova, ko lađama bogata luka.

Kad smo je pročitali naglas, nikome ništa nije bilo jasno.

Možete li zamisliti užarenu lavu u utrobi Zemlje prije nego što izbije na površinu? pročitao je nastavnik pitanje iz Interpretacije. Kloc je odgovorio da on tu lavu zamišlja ko puru u loncu. Nastavnik je bio zadovoljna tim poređenjem, pa nam je pročitao sljedeće pitanje iz interpretacije: *Kako tumačite pjesnikovu misao: 'U mesu našem ima meteorskog vrutka, i čovjek je lava, a nije voštana lutka.'*?

Zina se javila da njoj nije jasno šta znači meteorski vrutak. Ako vrutak znači izvor, šta je to meteorski izvor?

Nastavnik je odgovorio da to nije važno, nego da obratimo pažnju na drugi dio, gdje piše da je čovjek lava a ne voštana lutka. Objasnio nam je da tu misao trebamo protumačiti tako da se čovjek ne može ukrotiti i da se ne može mijesiti kao da je od voska.

Zina je onda digla ruku da njoj nije jasno od kakvih je 33 luka čovjek sazdan.

Sejda je rekla da je Isa preselio kad je imao 33 godine, i da je učinio sve skupa 33 čuda i da tespih ima 33 bobes, i da pjesma znači da je čovjek sazdan od vjere.

Nastavnik je bio jako zadovoljan objašnjenjem.

Zina je rekla da njoj svejedno nije jasno zašto onda piše 33 luka a ne 33 bobes.

Travolta se onda sjetio da je 33 pozivni broj za Francusku, i da je čovjek postao vrutak vruće lave u francuskoj revoluciji.

Nastavnik je neodređeno klimnuo glavom.

Ajnštajn se tu iznervirao i rekao da ne može biti i Isa i revolucija, da je to glupo, kao da u matematici $2+2$ može biti i tri i četiri.

Nastavnik je rekao da bosanski nije matematika, i da pjesma nije jednačina, i da svako ima pravo da razumije pjesmu onako kako on vidi i želi.

Ajnštajn je pitao zašto onda nismo pjesmu Maka Dizdara vidjeli kako želimo, nego smo učili napamet ono što piše u čitanci:

Završnim stihovima, odgovorom 'zapitanog', dobili smo jaku poentu / ideju pjesme: Bosna je prkosna i ponosna zemlja. Bosni je, kako kaže pjesnik u komentaru ove pjesme, 'bilo suđeno da sanja o pravdi, da radi za pravdu i da na nju čeka, ali da je ne dočeka'.

Jaca je rekla da to zavisi najviše od toga razumiju li oni koji prave čitanku neku pjesmu ili ne razumiju. Ako razumiju, onda se prave pametni, i kažu šta znači, a ako je ne razumiju, onda puste učenike da izmišljaju šta hoće. Nastavnik se tu osjetio prozvanim, i rekao da je i ova pjesma objašnjena i da pročitamo kraj interpretacije. Mi smo pročitali:

Kada pjesnik kaže 'čovjek je lava', on poredi čovjeka i lavu na temelju njihove zajedničke osobine – unutrašnje energije koja pokreće čovjeka kao što lava pokreće vulkan.

Jaca je pitala kako lava pokreće vulkan. Travolta je odgovorio da ga pokreće kao što vrela pura pokreće šerpu. Jaca je rekla da se vulkan ne pokreće nigdje, nego da stoji gdje stoji, a lava iz njega izlazi. Nastavnik je rekao da ima posebna riječ kojom se označava izlaženje lave, i pitao nas je koja je to riječ. Kruško je rekao ejakulacija. Nastavnik se malo zacrvenio, a Kloc je rekao da mu je tek sad jasno da je ovo erotska pjesma. Kruško se ispravio, da nije ejakulacija nego erekcija vulkana. Nastavnik je ispravio Kloca da pjesma nije erotska nego refleksivna, jer govori o apstraktnim stvarima. Ajnštajn je rekao da ne govori o apstraktnim nego o konkretnim, jer je 33 konkretan broj.

Onda se Zina sjetila da smo iz biologije radili da čovjekova kičma ima 33 pršljena, i da su oni u obliku luka. To bi značilo da čovjeka čini čovjekom to što je uspravan i da je zato snažan poput vulkana.

Ajnštajn je rekao da mu to ima logike i da u poeziji 2+2 mogu biti četiri.

Jaca je rekla da bi Zina trebala pisati čitanke. Ili bi oni koji ih sad pišu trebali znati i druge predmete, a ne samo bosanski. Nastavnik je rekao da na njegovom času neće pilići poučavati kokoši i rekao nam je da smo završili s *interpretacijom* i da pređemo na *kreativan rad*. Mi smo prešli:

Ovo je jedan od Krležinih zapisa u kojem on iskreno i s mnogo poštovanja piše o bosanskohercegovačkim stećcima: BOSNA I STEĆCI... 'Šta radi Bosanac na stećku? Stoji uspravno! Digao glavu, digao ruku! Ali nigdje, nigdje, nikad, niko nije pronašao stećak na kome Bosanac kleči i moli. Na kom je prikazan kao sužanj.' Kako Krleža doživljava bosanskog čovjeka sa stećka? Šta o snazi bosanskog čovjeka možete saznati sa stećka?

Travolta je pitao je li sa bilo kojeg stećka, ili samo sa onog na kome je bosanski čovjek? Možemo li o snazi bosanskog čovjeka nešto saznati sa stećka na kome je bosanski konj? Nastavnik se tu malo zbunio, pošto nije bio siguran da li je Travolta ozbiljan ili se zeza.

Jaca je pitala je li bosanski čovjek i na stećcima u Hrvatskoj i Srbiji, pošto ih i tamo ima.

Kruško je odgovorio da normalno da nije.

Kloc je dodao da bi bilo dobro nekako napucat jedan stećak na drugi, da se vidi koji je jači, neki turnir stećaka, ili tako nešto.

Nastavnik je došao sebi i udario je šakom o stol i rekao da se na njegovom času niko neće sprdati sa stećcima.

Jaca je rekla da smo mi lava a ne voštane lutke i da ne moramo odgovarati na glupa pitanja iz glupe čitanke.
Nastavnik je rekao da moramo i otvorio je dnevnik.
Onda smo se svi uozbiljili i zavladao je grobna tišina.
Travolta je šapnuo: *U nama vrije vrutak vruće strave...*
Onda je odzvonilo.

Ugođaj *eksperimentnosti*

Danas smo na satu hrvatskoga radili pjesmu *Veče na školju* od Alekse Šantića.

Pučina plava
Spava,
Prohladni pada mrak.
Vrh hridi crne
Trne
Zadnji rumeni zrak.
I jeca zvono
Bono,
Po kršu dršće zvuk;
S uzdahom tuge
Duge
Ubogi moli puk.
Kleče kosturi

Suri
Pred likom boga svog –
Ištu. No tamo,
Samo
Ćuti raspeti bog.
I san sve bliže
Stiže,
Prohladni pada mrak,
Vrh hridi crne
Trne
Zadnji rumeni zrak.

Kad smo pročitali pjesmu nastavnik nam je postavio prvo pitanje iz Interpretacije:

Koji osjećaj izražava ova pjesma? Uoči temeljne motive.

Seve je kazala da su temeljni motivi zalazak sunca i molitva u crkvi i da ova pjesma izražava osjećaj blagosti i mira. Pigi je zijevnuo i dodao da ova pjesma izražava osjećaj po-spanosti.

Nina se usprotivila i rekla da ova pjesma izaziva osjećaj bi-jesa, jer govori o tome kako za siromahe nema nade. Nastavnik je zaključio da su i Seve i Nina u pravu, jer sva-tko ima pravo razumjeti pjesmu na vlastiti način. Potom nam je pročitao sljedeće pitanje iz čitanke:

U koji je prostor pjesma situirana?

Pitagora je kazao da je pjesma situirana na marginu stra-nice.

Prica je upitala zašto slika primorskog mjesta Pučišća zau-zima dva puta više prostora od pjesme Alekse Šantića. Kerum je rekao zato što je Pučišće naše a Alekša njihov.

Nastavnik se učinio da nije čuo Keruma i objasnio nam da slika služi kao dopuna pjesmi.

Prica je kazala da na slici nema ništa što u pjesmi nije spomenuto, ali da onoga što je u pjesmi najvažnije, na slici nema.

Nastavnik je upitao što je to.

Prica je kazala siromasi i crkva u kojoj se uzalud mole.

Sesa je kazala da crkva ne služi tome da se njome ukrašavaju pjesmice.

Prica je pitala a čemu služe dvije crkve na susjednoj stranici, kod pjesme Dragutina Tadijanovića *Dugo u noć, u zimsku bijelu noć*, koja nema veze s crkvom.

Nastavnik je kazao da ima, jer se u njoj na jednom mjestu spominju anđeli, ali da ovo nije sat likovnoga i da prestanemo pričati o slikama, nego da odgovorimo na sljedeće pitanje iz čitanke:

Kojim pjesničkim sredstvima pjesnik dočarava ugođaj?

Guza je kazala da pjesnik dočarava ugođaj epitetima.

Tina je pitala na kakav ugođaj autori čitanke misle?

Guza je odvratila da autori čitanke misle na ugođaj mira i svršetka dana.

Tina je rekla da dočaravanju ugođaja možda služe dekoracije kojih je čitanka puna, ali da ova pjesma ne dočarava nego uznemiruje.

Guza je pitala čime uznemiruje, kad glagoli pada, trne, čuti ukazuju na smirenje.

Tina je rekla da uznemiruje zato što su ljudi prikazani kao kosturi, jer su mršavi, a mršavi su jer su siromašni i gladni, a Isusa baš briga.

Seve se rasplakala i kazala da nije istina da je Isusa baš briga, jer je on umro radi nas ljudi.

Prica je pitala u čemu je kunst da se žrtvuješ kad znaš da ćeš oživjeti.

Seve je od šoka prestala da plače i uhvatila se za krunicu. Guza je kazala da drskost nekih učenica prevazilazi svaku mjeru.

Osim gluposti nekih drugih učenica, uzvratila je Prica. Nastavnik je upozorio Pricu da bira riječi i pročitao sljedeće pitanje iz interpretacije:

Uoči elemente rime i ritma. Kako se očituju kroz odnos vokala i konsonanata, akcentuaciju i dužine *vrh hridi, crne trne, plava spava, bliže stiže* ili *plava spava, vrh hridi crne trne*.

Pitagora je pitao zašto se u pitanju *vrh hridi crne trne* ponavlja.

Nastavnik je objasnio da se prvo odnosi na odnos vokala i konsonanata, a drugo na akcentuaciju i dužine.

Guza je kazala da se elementi rime i ritma očituju kroz odnos vokala i konsonanata tako što se rimuju konsonanti sa konsonantima a vokali s vokalima.

Nastavnik je bio jako zadovoljan odgovorom i ponovio je da svi zapamtimo kako se elementi rime i ritma očituju kroz odnos vokala i konsonanata.

Tina je pitala može li itko zamisliti pjesmu u kojoj se rimuju konsonanti sa vokalima.

Brando je kazao da može i odrecitirao:

Pučina crna

spava

Prohladni pada zrak

Vrh mraka trne

zadnja

plava rumena hrid.

Nastavnik je opomenuo Branda da se ne glupira i pročitao nam posljednje pitanje iz interpretacije:

Kojim slikama i kojim metaforama pjesnik dočarava ugođaj? Kako razumiješ slike: jeca zvono, dršće zvuk ili kleče kosturi, čuti raspeti bog?

Tina je upitala kakva je razlika između pitanja *Kojim pjesničkim sredstvima pjesnik dočarava ugođaj?* i pitanja *Kojim slikama i kojim metaforama pjesnik dočarava ugođaj?*

Prica je zaključila da su autori čitanke sigurno spavali kod prethodnog pitanja, jer bi nas inače pitali *kako elemantima rime i ritma pjesnik dočarava ugođaj.*

Tina je zaključila da bi interpretacija bila ista i da je pjesma glasila naprimjer *iuiia aa aa oai aa mr vr hr cr tr ai uei zr.*

Brando je dodao da bi nas onda sigurno pitali *kako odnosom vokala i konsonanata pjesnik dočarava ugođaj.*

Tina je pitala nastavnika na koje metafore u pjesmi misle autori čitanke kad u njoj nema niti jedne metafore.

Guza se usprotivila da ima i kazala *jeca zvono.*

Tina je kazala personifikacija.

Guza je kazala *dršće zvuk.*

Tina je kazala personifikacija.

Guza je kazala *pučina spava.*

Tina je kazala personifikacija.

Nastavnik je gledao u čitanku kao u kvote kladionice.

Tina je kazala da personifikacijama autor postiže da poistovjetimo prirodu i čovjeka i da kad kaže da *trne zadnji rumeni zrak* to znači da čovjek umire a da boga baš briga.

Seve je kazala da bi neki bili najsretniji kad bi svaki dan bio Veliki petak.

Kerum je dodao da je svaki petak velik osim kad je radna subota.

Nastavnik je zamolio Pricu da boga ostavi na miru, jer ovo nije sat vjeronauka nego hrvatskoga.

Prica je kazala da ga ne može ostaviti na miru jer je cijela pjesma o njemu.

Guza je kazala da to nije točno, jer u *Izražavanju i stvaranju* lijepo piše slijedeće:

Nauči pjesmu izražajno recitirati uvažavajući ritam, odnos akcenata, dužina i stanki koje su, uz iznimnu eksperivnost vokala i konsonanata, temeljne vrijednosti pjesme.

Prica je odgovorila da je eksperivnost možda temeljna vrijednost ove čitanke ali da je temeljna vrijednost pjesme otkriće da boga nema a ako ga ima onda je slijep i gluhonijem.

Seve je zažmirila i pokrila uši dlanovima.

Nastavnik je prošištao da na satu hrvatskog nitko neće vrijeđati ničije vjerske osjećaje i da Prica i Tina sutra dođu s roditeljima na razgovor kod ravnatelja.

Tina je pitala da li to znači da na času hrvatskog nema svatko pravo razumjeti pjesmu na vlastiti način.

Prica je pitala da li to znači da je na času hrvatskog zabranjeno vrijeđati osjećaje ali nije zabranjeno vrijeđati razum. Onda je odzvonilo.

Ana isfatana

Za zadaću iz bosanskog smo imali da pročitamo odlomak iz dnevnika Ane Frank. U odlomku, Ana opisuje kako se pofatala s jednim starijim dječakom, i pita se treba li o tome razgovarati s roditeljima. Nakon što smo pročitali odlomak, nastavnik nas je podijelio u grupe i dao zadatke iz čitanke:

I grupa – Opišite detaljno Anin lik, na osnovu pročitanog djela.

II grupa – Ana u zapisima prikazuje i želje tinejdžerke tog vremena, ali i nemogućnosti privatnosti u tim uslovima. Ovaj Dnevnik je jedan od rijetkih zapisa koji pokazuju zavisnost i strah od režima tog vremena. Potkrijepite dokazima ovu tvrdnju.

III grupa – Ratne strahote u našoj domovini potaknule su mnoge da napišu slična djela. Ovo djelo uporedite sa dnevnikom Zlate Filipović Dječiji život u Sarajevu.

IV grupa – Ana Frank je Jevrejka, žrtva njemačkih naci-
sta. Ako ste gledali film, čitali knjige s tematikom o ži-
votu Jevreja u Drugom svjetskom ratu, napišite ili ispri-
čajte šta ste vi saznali.

V grupa – I danas, nažalost, imamo primjere sličnih po-
stupaka i odnosa prema pojedini narodima i rasama.
Izrecite svoje mišljenje i opredjeljenja.

Mi smo se nekoliko minuta dogovarali, a onda je Sejda iz
prve grupa pročitala Anin opis. U opisu je rekla da je Ana
nemoralna, jer je maloljetna a vodi ljubav sa starijim dječā-
kom na divanu.

Na to je Šejla rekla da moral nema veze s tim je li neko ma-
loljetan ili punoljetan i da je normalno da ako se dvoje mla-
dih vole da onda i vode ljubav.

Sejda je odgovorila da djevojčica s 15 godina nije dovoljno
zrela da stupi u intimne odnose i da je nemoralno to činiti
prije braka.

Umiješao se Ajnštajn i upozorio cure da Ana u dnevniku ne
vodi ljubav, nego samo leži na kauču i ljubi se sa dječākom.
Sejda je rekla da je njegova brada bila pored njenog srca, a
to znači da se nisu *samo* ljubili, nego i *dirali*.

Travolta je rekao da je za tinejdžere normalno da se malo
diraju i da bi neko ko ide u sedmi razred trebalo da zna raz-
liku između ljubljenja, felacija i koitusa.

Sejda se zacrvenila i rekla da ona zna razliku, ali da zna isto
tako šta je dužnost svake dobro odgojene djevojke.

Jaca se upalila i pitala zašto bi dužnosti u vezi s ljubljenjem
bile podijeljene na muške i ženske.

Sejda je objasnila da je to prirodno, jer ako se nešto dogodi
– ne ostane trudan muškarac nego djevojka.

Kmeza je rekla da je zato dobro da muškarac bude stariji,
jer ima više iskustva.

Sejda je odgovorila da se ona nikad ne bi fatala s rođākom.

Jaca je pitala otkud Sejda zna da su Ana i Peter rođaci. Sejda je odgovorila da to svi znaju da se Jevreji vjenčavaju između sebe.

Jaca je rekla da se i u Bosni svi vjenčavaju između sebe, pa opet se ne fataju s rođacima i da je Sejda fakat glupača.

Nastavnik se umiješao i rekao da smo odlutali od teme i da se vratimo *Dnevniku Ane Frank* i prozvao je drugu grupu.

Druga grupa je imala zadatak da potkrijepi dokazima tvrdnju kako je *ovaj Dnevnik jedan od rijetkih zapisa koji pokazuju zavisnost i strah od režima tog vremena*.

Jaca je rekla da mi ovu tvrdnju ne možemo potkrijepiti.

Nastavnik je izvio obrve i pitao zašto.

Jaca je odgovorila da mi ne znamo nijedan zapis iz onog vremena, pa ne možemo znati koliko je rijedak, a nije jasno ni na koji se režim misli. I još je promrmljala da njoj nikad neće biti jasno ko u čitanke stavlja ovako glupa pitanja.

Nastavnik je rekao da to nije pitanje nego zadatak i prozvao treću grupu.

Treća grupa je imala zadatak da uporedi Dnevnik Ane Frank sa dnevnikom Zlate Filipović, koju su *ratne strahote u našoj domovini potaknule da napiše slično djelo*. Onda se ispostavilo da mi to djelo nismo čitali.

Jaca je pitala s kim se Zlata fata u toj knjizi.

Nastavnik je priznao da ne zna, jer knjige nema u školskoj biblioteci, a ni u knjižarama, ali da nije ni bitno da se knjiga pročita, nego da je bitno da uporedimo opsadu Sarajeva sa okupacijom Holandije.

Jaca je pitala zašto bismo to radili na času bosanskog.

Nastavnik je objasnio da tako možemo bolje razumjeti *Dnevnik Ane Frank*, ako se prisjetimo opsade Sarajeva.

Zina je pitala kako se možemo prisjetiti nečega što je bilo 1992. ako smo mi rođeni poslije toga.

Nastavnik je onda prešao na četvrtu grupu.

Četvrta grupa je imala zadatak da prepriča film ili knjigu s tematikom o životu Jevreja u *Drugom svjetskom ratu*. Mi smo

malo mislili a onda je Travolta rekao da su svi ratni filmovi koje on zna o ratu bili s tematikom rata a ne života.

Nastavnik je malo pojasnio zadatak i pitao nas sjećamo li se nekih filmova u kojima ubijaju Jevreje.

Javio se Kruško i rekao da je on o ratu više naučio iz igrice nego iz filmova i knjiga. Nastavnik je rekao da onda prepriča neku igricu.

Kruško je znao jednu u kojoj se ubijaju teroristi i drugu u kojoj se ubijaju Japanci, i treću u kojoj se ubijaju vanzemaljci, ali nije znao ni jednu u kojoj se ubijaju Jevreji.

Onda se javila Češa iz pete grupe, i rekla kako *i danas, na žalost, imamo primjere sličnih postupaka i odnosa prema pojedinim narodima i rasama*, i kako na dnevniku često Jevreji ubijaju Palestince.

Nastavnik je pohvalio Češu da je dala odličan primjer.

Jaca je pitala nastavnika postoji li neki dnevnik palestinske djevojčice u kojoj se ona pofatala sa starijim rođakom.

Sejda je rekla fuj!

Jaca je pitala šta je fuj.

Sejda je rekla da je fuj htjeti postavljati takva pitanja dok izraelski avioni bombarduju Gazu.

Jaca je rekla da je onda isto tako fuj postavljati pitanja o *nemogućnosti privatnosti* dok Jevreje guše u plinskim komorama i spaljuju u krematorijama.

Umiješao se nastavnik i rekao da o krematorijama u Aninom dnevniku ništa ne piše.

Jaca je rekla da bi onda trebalo pisati u čitanci, pa ne bismo cijeli čas pričali o fatanju. Nastavnik je rekao da je njemu sada svega dosta i da po planu i programu ne radimo logore i krematorije, nego da radimo *dnevnik* kao graničnu književnu vrstu.

Zina je pitala zašto je Dnevnik Ane Frank kao granična književna vrsta bolji od Dnevnika Adrijana Mola.

Onda je odzvonilo.

Sve će to navod povazniti

Danas smo na času srpskog radili odlomke iz priče *Sve će to narod pozlatiti* od Vaze Lazarevića. U priči se govori o ocu koji čeka u luci da stigne lađa kojom se njegov ranjeni sin vraća iz rata. Otac misli da je sin lakše ranjen, a kad vidi da sin nema ruku i nogu, padne u nesvest. Drugi putnici mu pomognu da se osvesti, a onda sinu počnu davati novac i nakit. Ali posle nekog vremena otac umre a sin postane pijanac i prosjak.

Nama se priča dopala, jer ima veze s današnjim vremenom. Klempo je ispričao da u njegovoj zgradi ima invalid kome kupuje bingo, jer on ne može s kolicima da se popne u prodavnicu lutrije.

Sesa je rekla da je to njoj uredu da ne može da se popne, jer invalidi ne bi trebali da se kockaju, nego bi trebali da imaju sve što im treba.

Tina je rekla da bi u normalnoj državi svi trebali da imaju sve što im treba i da bi kocka trebala biti zabranjena.

Nastavnica se nakašljala i zamolila nas da se vratimo na zadatke u čitanki i da objasnimo navod:

Šta saznajemo iz radnje pripovijetke a šta iz dijaloga junaka. Izdvoj izrazito potresne scene koje u nama ostavljaju težak utisak i bude različite asocijacije o veličini tragedije u životu.

Javila se Peka i rekla da je njoj potresna scena kad ranjeni vojnik hoće da pozdravi kapetana pa izgubi ravnotežu i padne na gospođu s kućetom i zembiljom, a ona vrisne i izmakne se.

Njonja je dodala da bi ona za sve koji imaju kućne ljubimce uvela porez od koga bi se punio fond za ratne invalide.

Goca je rekla da bi ona uvela porez za proizvođače oružja i da bi njihova obaveza trebala biti da izdržavaju ljude koji su zbog njihovih proizvoda ostali bogalji.

Bratko je rekao da je to glupo, jer kako bi se utvrdilo od čijeg je oružja neko stradao.

Goca je rekla da je još gluplje da invalidima plaćaju odštetu oni koji ništa nisu krivi za njihovu nesreću.

Sesa je rekla da ne treba da plaća onaj ko je kriv nego onaj ko je zahvalan i da svaka država treba da bude zahvalna invalidima koji su se žrtvovali za njenu slobodu.

Goca je pitala treba li država da bude zahvalna i onima koji su postali invalidi a nisu ništa oslobodili, kao na primer Krajinu i Kosovo.

Nastavnica je rekla da država treba da bude zahvalna svakome ko je stradao ispunjavajući svoju dužnost.

Goca je pitala da li država treba da bude zahvalnija invalidu koji je stradao pljačkajući tuđu imovinu ili vatrogascu koji je ostao invalid spašavajući je.

Bratko je rekao da je to glupo pitanje, jer V u RVI znači Vojni a ne Vatrogasni.

Nastavnica se nakašljala i rekla da se vratimo na priču i pročitala nam novi navod iz čitanke.

Pisac veli za Blagojeva sina da 'ličaše na razlupanu skupocenu porculansku vazu'. Objasni ovo vrlo slikovito poređenje. Šta je jednako mladiću i takvoj vazii?

Sesa je odgovorila da je mladiću i razlupanoj vazii jednako to što više nemaju vrednost. Njonja je dodala da im je jednako to što više ne mogu da budu od koristi.

Gadafi je promrmljao da je mladiću i takvoj vazii jednako to što su oboje prije nego što su razbijeni bili šuplji.

Nastavnica je to čula i stala pred Gadafija i zamolila ga kroz zube da ponovi šta je rekao. Gadafi je ponovio.

Nastavnica ga je zamolila da objasni.

Gadafi je objasnio da je svako ko je spreman da se žrtvuje za državu šupljoglavac, jer kad se rat završi narodu sve bude isto ili još gore, a samo ratnim profiterima bude bolje i naveo je primer svog komšije koji pola invalidnine potroši na alkohol a pola na lekove.

Nastavnica je rekla Gadafiju da se ošiša jer nije na gej-prajdu nego na času srpskog, što znači da treba da se držimo književnog dela a ne komšiluka.

Goca je rekla da se Gadafi drži književnog dela jer delo govori baš o tome, što se vidi iz naslova koji je sarkastičan.

Njonja se usprotivila da ne govori jer se u interpretaciji nigde ne navodi sarkazam a onda je nabrojala šta se sve navodi: opis **atmosfera**, razvoj **radnje**, **psihičko** stanje, kako razumijemo izraz **periodičan činovnik**, u čemu je razlika između glagola **gledajući** i **zvjerajući**, znači li oblik **osmej**ak isto što i **osmijeh**.

Goca je odbrusila da je cela čitanka takva, jer kad god treba razgovarati o životu zamajavamo se stilskim figurama i gramatikom.

Njonja je planula da to nije tačno jer je čitanka puna tekstova o životu. Onda ih je nabrojala: *Otadžbina Đure Jakšića, Pisma iz Italije Ljube Nenadovića, Gorski vijenac Petra Petrovića Njegoša, Jama Ivana Gorana Kovačića, Pilipenda Sime Matavulja, Smrt Smail-age Čengića Ivana Brlića Mažunarića, Memoari prote Mateje Nenadovića Matije Nenadovića, Početak bune protiv Dahija Filipa Višnjića, Seobe Miloša Crnjanskog, Deobe Dobrice Ćosića, Stojanka, majka Knežopoljka Skendera Kulenovića.*

Sesa je, dok je Njonja nabrajala, počela da plače, jeca i grca. Nastavnica je pitala Sese zašto plače.

Sesa je grcajući objasnila da se setila svih patnji koje je naš narod proživio: i kako su mu Turci sekli glave i kako su ga Nemci zatvorili u crkvu i zapalili i kako su ga Austrijanci terali da gine po Evropi i kako su ga muslimani vešali i nabijali na kolac i kako su majke ostajale bez svojih sinova i kako su ga Hrvati terali da se pokrsti...

Dok je nabrajala, još pola razreda se rasplakalo, a Milijana je počela da nariče.

Onda je odzvonilo, ali nastavnica je pokazala da ostanemo na mestima i rekla:

Grcajte, ja i dalje držim čas.

Izvori

Hrvatska čitanka 5

Autori: Ivo Zalar, Marija Putica

Izdavač: *Školska naklada*, Mostar, 2005.

Glavni urednik: dr. sci. Šimun Musa

Izvršna urednica: Dunja Merkler

Uporaba odobrena rješenjima:

02-94/00 od 31. siječnja 2000, Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Središnja Bosna Federacije Bosne i Hercegovine

06-01-4-9.1/2000, od 26. siječnja 2000, Ministarstva društvenih djelatnosti Hercegbosanske županije Federacije Bosne i Hercegovine

09-38-20-8/00 od 27. siječnja 2000, Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Posavske Federacije Bosne i Hercegovine

07-01-21/00 od 26. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke Federacije Bosne i Hercegovine

05-01-82/00 od 27. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Hercegovačko-neretvanske županije Federacije Bosne i Hercegovine

ISBN 953-0-11704-3

Čitanka 6

Autorice: Azra Verlašević, Vesna Alić

Izdavač: *NAM*, Tuzla, 2009.

Glavni urednik: Muamer Spahić

Recenzenti: Nataša Mandić, Senita Đapo, dr. sci. Vedad Spahić

Odobreno: Rješenjem br. 03-38-3210/09 od 10.06.2009. godine Vijeća za usklađivanje udžbeničke politike Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke

ISBN 978-9958-661-15-6

Čitanka 6

Autorica: Almira Hadžihrustić

Izdavač: *Klet*, Sarajevo, 2009.

Urednik: Ismet Krnić

Recenzentice: Nataša Mandić, Senita Đapo, dr. sci. Vedad Spahić

Odobreno: Rješenjem br. 03-38-4276/09 od 02.07.2009. godine Vijeća za usklađivanje udžbeničke politike Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke

ISBN 978-9958-685-12-5

Čitanka 6

Autorice: Šejla Šehabović, Jasminka Šehabović

Izdavač: NAM, Tuzla, 2009.

Glavni urednik: Muamer Spahić

Recenzentice: Nataša Mandić, Senita Đapo, dr. sci. Vedad Spahić

Odobreno: Rješenjem br. 03-38-3209/09 od 10.06.2009. godine Vijeća za usklađivanje udžbeničke politike Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke

ISBN 978-9958-661-14-3

Čitanka za 6. razred osnovne škole

Autorice: Azra Mujkanović, Milosav Mikić, Nefisa Mujezinović

Izdavač: *Bosanska riječ*, Tuzla, 2008.

Glavni i odgovorni urednik: Šimo Ešić

Recenzenti: Enver Kazaz, Almira Hadžihrustić, Hazema Ništović

Odobreno: Rješenjem br. 03-38-2035/03—171 od 01.07.2003. godine Vijeća za usklađivanje udžbeničke politike Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Vlade Federacije Bosne i Hercegovine

Sjetva riječi, Hrvatska čitanka za 6. razred osnovne škole

Autori: Zvonimir Diklić, Joža Skok, Marija Musa

Izdavač: *Školska naklada*, Mostar, 2008.

Glavni urednik: dr. sci. Šimun Musa

Izvršna urednica: Dunja Merkle

Uporaba odobrena rješenjima:

05-02-40-1535/08 od 16. lipnja 2008. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanske županije Federacije Bosne i Hercegovine

07-01-786/08 od 27. svibnja 2008. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i sporta Županije Zapadnohercegovačke Federacije Bosne i Hercegovine

06-38-698/08 od 20. lipnja 2008, Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i sporta Županije Posavske Federacije Bosne i Hercegovine

03-38-484/08 od 30. travnja 2008, Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i sporta Županije Središnja Bosna Federacije Bosne i Hercegovine

06-01-38-1246/08, od 5. lipnja 2008, Ministarstva društvenih djelatnosti Hercegbosanske županije Federacije Bosne i Hercegovine
ISBN 978-953-0-12882-8

Moja čitanka 7

Autorice: Marica Bukvić, Marija Zelenika

Izdavač: *Znam*, Mostar, 2008.

Urednica: Marica Bukvić

Recenzenti: prof. dr. Miroslav Palameta, Pavle Milić

Odobrilo za uporabu Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa Hercegovačko-neretvanske županije: Odlukom br. 05-02-40-1535/08 od 16.06. 2008.

Županije zapadnohercegovačke: Rješenjem br.17-01-1037/08 od 11.08.2008.

Hercegbosanske županije: Odlukom br. 06-01-38-1246/08 od 05.06.2008.

Županije Posavske: Odlukom br. 06-38-900/08 od 14.08.2008.

Županije/kantona Središnja Bosna: Rješenjem br. 03-38-849/08-1od 12.08.2008.

Hrvatska čitanka 6

Autori: Zvonimir Diklić, Joža Skok, Marija Putica

Izdavač: *Školska naklada*, Mostar, 2002.

Urednik: dr. sci. Šimun Musa

Izvršna urednica: Dunja Merkle, prof.

Uporaba odobrena rješenjima:

02-94/00 od 31. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Središnja Bosna Federacije Bosne i Hercegovine

06-01-4-9.19./2000, od 26. siječnja 2000. Ministarstva društvenih djelatnosti Hercegbosanske županije Federacije Bosne i Hercegovine

09-38-20-8/00 od 27. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Posavske Federacije Bosne i Hercegovine

0-01-21/00 od 26. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke Federacije Bosne i Hercegovine

0-0-21/00 od 27. siječnja 2008. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Hercegovačko-neretvanske županije Federacije Bosne i Hercegovine

ISBN 953-011705-1

Čitanka za 6. razred devetogodišnje osnovne škole

Autorice: Suada Čamo, Suzana Timarac, Edina Konak

Izdavač: *Svjetlost*, Sarajevo, 2009.

Urednica: Azra Gaco

Recenzentice: Nataša Mandić, Senita Đapo, Vedad Spahić

Odobreno: Rješenjem br. 03-38-4277/09 od 23.06.2009. godine Vijeća za usklađivanje udžbeničke politike Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke

Čitanka 7

Autorice: Azra Verlašević, Vesna Alić

Izdavač: *NAM/Vrijeme*, Tuzla/Zenica, 2010.

Urednik: Muamer Spahić

Recenzenti: Staka Vujičić, Muris Bajramović, Senita Đapo, Rizo Džafić, Sanjin Kodrić

Odobreno: Rješenjem Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke.
br. 06-38-8-4664/10 od 04.06.2010. godine

ISBN 978-9958-778-94-0

Čitanka 7

Autori: Joža Skok, Zvonimir Diklić, Željko Ivanković

Izdavač: *Školska naklada*, Mostar, 2001.

Glavni urednik: dr. sci. Šimun Musa

Izvršna urednica: Dunja Merkler, prof.

Recenzenti: Mara Pavić, Biljana Nikolić, Snježana Čubrilo, Jasmina Sverić

Uporaba odobrena rješenjima:

02-94/00 od 31. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Središnja Bosna Federacije Bosne i Hercegovine

06-1-4-9.19/2000, od 26. siječnja 2000. Ministarstva društvenih djelatnosti Hercegbosanske županije Federacije Bosne i Hercegovine

09-38-20-8/00 od 27. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Posavske Federacije Bosne i Hercegovine

07-01-21/00 od 26. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke Federacije Bosne i Hercegovine

05-01-82/00 od 27. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Hercegovačko-neretvanske županije Federacije Bosne i Hercegovine

ISBN 953-0-11706-x

Čitanka za 7. razred osnovne škole

Autori: Željko Ivanković, Muhidin Džanko

Izdavač: *Bosanska riječ*, Sarajevo, 2004.

Urednik: Ivica Vanja Rorić

Recenzenti: Nihad Agić, Emina Ajanović, Sanjin Kodrić

Odobreno: Rješenjem Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke
br. 05-38-2975/04-12 od 12.07.2004. godine

ISBN 9958-666-34-0

Čitanka 7, sa integriranim programskim jezgrima

Autori: Alija H. Dubočanin, Mirsad Bećirbašić

Izdavač: *Bosanska riječ*, Sarajevo, 2005.

Urednik: Ivica Vanja Rorić

Recenzenti: Elbisa Ustamujić, Jasminka Nalo

Odobreno: Rješenjem Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke.
br. 03-38-2035/03-139 od 01.07.2003. godine

ISBN 9958-666-83-9

Čitanka za sedmi razred devetogodišnje osnovne škole

Autorica: Amira Hadžihrustić

Izdavač: *Sarajevo Publishing*, Sarajevo, 2010.

Urednica: Anesa Shaffer

Recenzenti: Staka Vujičić, Muris Bajramović, Senita Đapo, Rizo Džafić, Sanjin Kodrić

Odobreno: Rješenjem Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke.
br. 06-38-8-4705/10 od 04.06.2010. godine

ISBN 978-9958-21-526-1

Žetva riječi, hrvatska čitanka za sedmi razred osnovne škole

Izdavač: *Školska naklada*, Mostar, 2010.

Autori: Joža Skok, Zvonimir Diklić, Marija Musa

Urednik: dr. sci. Šimun Musa

Izvršna urednica: Dunja Merkler

Odobreno: Rješenjima nadležnih županijskih ministarstava prosvjete, znanosti, kulture i športa

ISBN: 978-953-0-12895-8

Čitanka za 8. razred osnovne škole

Autorice: Ljiljana Bajić, Zona Mrkalj

Izdavač: *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Beograd, 2006.

Odgovorni urednik: Dragan Hamović

Urednica: mr. Branislava Marković

Direktor i glavni urednik: Radoš Ljušić

Recenzenti: prof. dr. Milorad Dešić, prof. dr. Milija Nikolić, Slavka Jovanović

Odobreno: Rešenjem 6-0000161/2006-6 od 12.06.2006. Ministra prosvete i sporta Republike Srbije

ISBN 86-17-13459-3

Hrvatska čitanka 8

Autori: Joža Skok, Ante Bežen, Željko Ivanković

Izdavač: *Školska naklada*, Mostar, 2001.

Glavni urednik: dr. sci. Šimun Musa

Izvršna urednica: Dunja Merkler, prof.

Recenzentice: Snježana Čubrilo, Mila Vicić, Gordana Glavaš

Uporaba odobrena rješenjima:

02-94/00 od 31. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Središnja Bosna Federacije Bosne i Hercegovine

06-1-4-9.1/2000, od 26. siječnja 2000. Ministarstva društvenih djelatnosti Hercegbosanske županije Federacije Bosne i Hercegovine

09-38-20-8/00 od 27. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Posavske Federacije Bosne i Hercegovine

07-01-21/00 od 26. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke Federacije Bosne i Hercegovine

05-01-82/00 od 27. siječnja 2000. Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Hercegovačko-neretvanske županije Federacije Bosne i Hercegovine

ISBN 953-0-11706-x

Čitanka za 9 razred osnovne škole

Autori: Svetozar Ličina, Lika Šekara, Vojislav Gaković Stevan Stefanović

Izdavač: *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005.

Direktor i glavni i odgovorni urednik: Ranko Batinić

Recenzenti: prof. dr Mirko Šindić, mr Drago Radovanović, Bogoljub Marić

Odobreno: Rješenjem 6-01-2324-4/03 od 23.06.2003. Ministarstva prosvjete Republike Srpske

ISBN 99938-0-640-4

Pozorište/teatar

Pozorište ili kazalište je prostor namijenjen za izvođenje **drame, opere, baleta**. Prostor na kome se izvodi predstava zove se **pozornica, scena**, ili bina. Ostali pozorišni prostori su: **gledalište sa parterom, galerijom, ložama i balkonima**.

Pozornicu čine i glumci koji se kreću i drugi predmeti neophodni za predstavu. **Kulise** predstavljaju jednu od dekoracija smještenih na stranama pozornice. U pozorišnoj predstavi najbitnija su tri elementa: **glumci** ili drugi **sudionici scenskog djela** koje se izvodi na **pozornici** (opera, balet...), **prostor** i **publika**.

Važnu ulogu u svakoj pozorišnoj (kazališnoj) predstavi ima **scenografija** koja podrazumijeva pripremanje pozornice za predstavu. O scenografiji brine pozorišni slikar, **scenograf/scenografkinja**.

Pozornica (bina/scena)

Književni pojmovi

Postoji više podjela romana. Jedna od njih je po tematici. Po ovoj podjeli romani su:

- **historijski** (daju sliku određenog historijskog razdoblja)
- **avanturistički** (pustolovni) roman je ispunjen neobičnim putovanjima, često opasnim doživljajima glavnih junaka, a mjesto radnje su neistraženi i opasni predjeli
- **naučnofantastični** romani su vezani za svemirska putovanja sa primjesama fantastičnog

Osim glavnog događaja (glavne radnje) u romanima susrećemo i sporedne događaje koji su izvan glavnog toka radnje. To su sporedni (umetnuti) ili epizodni događaji koji se ostvaruju u zasebnim cjelinama koje se zovu **epizode**. Najmanji, jasan i razumljiv samostalni dio teksta zove se **odjeljak**. **Poglavlje** je veća sadržajna cjelina i može imati više odjeljaka.

I ovo možemo

Napravi avion od papira. U njegovom trupu pošalji poruku drugu/ici u razredu. Poruka sadrži preporuku – naslov avanturističkog romana koji si pročitao i nekoliko dijelova koji bi pokrenuli i onoga ko dobije aviončić da taj roman pročita. Vodi računa da sadržaj preporuke pobudi želju za čitanjem. Pisma – avioni ne trebaju biti ciljani – upućena određenoj osobi. Pustite avione neka slobodno kruže. Možda će avion – pismo uspostaviti komunikaciju u razredu gdje je već dugo nema. A komunikacija je bitna. Zar ne?

ALJO JE IZDA
(O romanu, B)

KREATIVNI RAD

→ Rad u grupama:

1. grupa

Ova balada ima i svoju **dramsku kompoziciju**: uvod (ekspozicija), zaplet, kulminacija, peripetija (preokret) i rasplet. Pronađite stihove u baladi *Hasanaginica* u kojima prepoznajete ove dijelove kompozicije. Objasnite svaki dio jednom rečenicom.

2. grupa

Za jezik i ritam usmene / narodne pjesme karakteristično je ponavljanje određenih riječi, stihova ili većih cjelina, stalnih epiteta i arhaizama. Pronađite u baladi *Hasanaginica* epitete, stalne epitete, ponavljanja i arhaizme.

→ Odredite temu i ideju pjesme.

→ Grafički prikažite Hasanaginicina osjećanja bola od početka pa do kraja balade. Objasnite i riječima uzlaznu i/ili silaznu putanju njezinih osjećanja.

⇒ Okarakterizirajte lik Hasanaginice. Posebnu pažnju obratite na njezin odnos prema djeci, mužu i bratu.

→ Predstavite svoje radove ostalim učenicima. Prodiskutirajte rezultate svojih istraživanja.

O PUTOPISCU...

Alberto Fortis italijanski je putopisac iz 18. stoljeća. U Rimu je kao mladić učio jezike i prirodne znanosti, proputovao je veliki dio Evrope, a osobito Italiju i Dalmaciju. Istraživao je prirodu, narodne običaje i poeziju. Narodnu baladu *Hasanaginica* Fortis je zapisao, a potom i objavio 1774. godine u Veneciji u svojoj knjizi *Put po Dalmaciji*. Od tada su se počeli nizati brojni prijevodi ove balade na razne jezike svijeta.

ROMAN

MOTIVACIJA

Paukova mreža: alkohol i nasilje

1. U centar paukove mreže napišite riječ ALKOHOL.

Koje su vaše asocijacije na riječ alkohol? (tuča, psovke, siromaštvo, besparica, prazne flaše, maltretiranje, bolest, liječenje...)

2. U centar paukove mreže napišite riječ NASILJE.

Koje su vaše asocijacije na riječ nasilje? (tuča, psovke, krv, maltretiranje, djeca, jači, slabiji, siromaštvo, besparica...)

Koliko je istovjetnih asocijacija u ovim dvjema paukovim mrežama?

Šta nam to govori o odnosu alkohola i nasilja?

IZ VELEGRADSKOG PODZEMLJA

(Odlomak)

(Junak ove priče, Mika, nakon završenog posla kod jednog bogataša odluči s prijateljima svratiti u gostionicu...)

(...) Kad je doteturio do kuće, pojavio se u njem strah pred ženom: kako će ona sad vikati, plakati i kleti... A doduše – dosjećao se i pijan u tom strahu – bogzna je li imala s djecom i kruha za večeru? Jer trgovac gdjekada uduži, a gdjekada je zle volje pa se otrese na djecu:

– Ne dam... Nijesam ja tu da fukaru hranim...

I Mika se naslonio na kućna vrata i razmišljao kao kroz maglu o svemu, što se danas događalo. A svijest se sve više gubila, a težak san htio da mu sklopi oči. Tad je otvorio kućna vrata i pomislio, da se treba ušuljati u sobu na prstima, da ga nitko ne čuje. U podzemlje spustio se četveronoške po strmim stubama, a kad je koraknuo posrnuvši od najniže stepenice, našao se poklopljen crnom tminom kao u grobu. Badava je napipavao rukama vrata sobe u kojoj su stanovali. Kud se god okrenuo, svuda zid... Onda najednom nije bilo dugo zida... neka golema šupljina, u koju je ulazio sve dublje i dublje, kao da joj nema kraja... Činilo mu se kao da pada nekamo u duboku tminu, počutao je strah, a od straha povratio mu se tračak svijesti. Tad je pomislio:

– Jesam li ja pogodio pravu kuću...

INTERPRETACIJA

- ◆ Koji temeljni osjećaj prožimlje pjesmu? Izrazi ga nekom od ovih odrednica: *ljubav, zanos, ushićenost, ponos, gordost* (lijepotom vlastitog jezika). Potvrdi svoju tvrdnju pojedinim stihovima ili pjesničkim izrazima.
- U prvoj strofi pjesnik je vizualnom pjesničkom slikom (poredbom) predočio ritmičnost svoga (hrvatskog) jezika. Pročitaj tu poredbu. Navedi pjesničke izraze koji predočavaju nijanse i raspon ritma našeg jezika.
- ◆ U drugoj strofi pjesnik izriče svoju misao – stav prema tuđim jezicima. Koji je to stav? Zašto pjesnik smatra da je njegov jezik najljepši i najživotniji? Na čemu temelji takav stav: a) na objektivnoj istini, tj. znanstvenoj spoznaji ili b) na osobnom uvjerenju i osjećaju? Kojim stihovima to otkriva?
- ◆ Kojim pjesničkim slikama pjesnik u trećoj strofi predočava silinu (jakost) vlastitog jezika? Što iskazuje preuveličavanjem (hiperbolom), a što poredbama?
- ◆ Strofe od osam stihova kojima se koristi Preradović zovu se oktave. Rimom su u njima povezani prvi i četvrti, drugi i treći, peti i osmi te šesti i sedmi stih. Takve se rime zovu obgrljene. Provjeri je li Preradović dosljedan u tvorbi strofe i načinu rimovanja.

VAŽNI STIH JE...

- ◆ Ova Preradovičeva pjesma prožeta osjećajima ljubavi prema svom jeziku je rodoljubna pjesma. Takve pjesme ne govore samo o povijesnoj veličini i značenju domovine i borbi za njezinu slobodu, nego i o ljudima, jeziku, prirodnim ljepotama i osobitostima neke zemlje i naroda. Bitno je da svojom temom, osjećajima i idejama potiču ljubav prema domovini. Zato ih još nazivamo i **domoljubnim** pjesmama.

IZUZETANJE I STROFNIJE

- ◆ U prvoj strofi pjesnik je akustičkom slikom (onomatopejom) izrazio zvukovnu ljepotu i snagu jezika. Nauči napamet te onomatopejske stihove.
- ◆ U Preradovičevu stavu ima otpora nametanju tuđih jezika, njemačkoga i mađarskoga, u prvoj polovici XIX. stoljeća. Određeno preuveličavanje ljepote, vrijednosti i značenja vlastitog jezika pjesnikovo je suprotstavljavanje i shvaćanju da taj jezik nije ravnopravan s drugim jezicima. Razmisli: može li bilo koji jezik biti ljepši i vredniji od drugoga jezika? Međutim, ima li svaki narod pravo smatrati svoj jezik lijepim i biti ponosan na nj? Usmeno obrazloži svoj odgovor na oba pitanja.
- ◆ Preradović se u svojoj pjesmi koristi i nekim zastarjelim (arhaičnim) riječima, poput *kret, sladost, krlina, tečaj*. Koje riječi u suvremenome hrvatskom književnom jeziku upotrebljavamo umjesto njih? Ispiši ih u bilježnicu.

Vjetar roda do moga
(Petar Preradović, *Jezik roda moga*, H)

Биљешка о писцу

Вук Стефановић Караџић (1787–1864) централна је личност српске културе и писмености, реформатор нашег језика и писма. То што данас наш језик има најједноставније писмо на свијету и правопис заснован на принципу: *Пиши као што говориш, а читај као што је написано* – Вукова је заслуга. Сакупљач је народних умотворина, најбољи познавалац народног живота и обичаја, први српски историчар – научник и врстан књижевник-стилист.

Његова су дјела: *Мала простонародна славеносербска пјеснарица* и *Писменица сербскога језика* (граматика) – обје штампане 1814. у Бечу. Вуков *Српски рјечник* (штампан 1818. и 1852. године) представља велико благо нашега језика.

Могућности српскога језика Вук је потврдио преводом *Новог завјета* – 1847. године, а наш пјесник – Матија Бећковић – записао је: „Језик постаје језиком тек кад се провери Библијом“. Вук је то успјешно провјерио.

148

Govori kao što pišeš, a piši kao što čitaš
(Vuk Stefanović Karadžić, S)

ZNAČENJE NEPOZNATIH RIJEČI

pot – put; čez – kroz; lad – hlad; žot – žut; zajc(ov) – zec; zarez – usjek; gilbok – dubok; proš' – prošao (od gl. *projt*); drv – drva; tica – ptica; črv – crv; vre – već; vavek – uvijek, neprestano; šumske – šumskih; jam – jama; gre – penje (se), ide; najempot – odjednom; ni – nije; goščava – gustiš, gusta šuma; krog – okolo; so – su; tic – ptica; preveč – previše; kmic – tamo; pozabi(t)i – zaboraviti; se – sve

RAZGOVOR O DJELU

- ▶ Za doživljaj i razumijevanje pjesme potrebno je reći da je njezin autor podrijetlom iz Gorskog kotara i da je pjesma napisana na goranskoj kajkavštini, tj. posebnom obliku kajkavskoga narječja. Pažljivo pročitaj pjesmu i odgovori što je njezina tema.
- ▶ Koje značajke goranskoga krajolika možemo prepoznati u njoj? Kojim stihovima pjesnik otkriva da je u prirodi pronašao sreću i mir?

▶ Čitajući naglas pjesme, slušno si prepoznavao/prepoznavala ritam i rimu u njima. Ova Goranova pjesma ritmički je živa i razigrana. To pjesnik postiže nizanjem jednosložnih i dvosložnih riječi, jednosložnim i zvučnim rimama na kraju stihova i kratkim kiticama od dva stiha. Nađi potvrdu za te tvrdnje u pjesmi i upiši ih u svoju bilježnicu.

ČITAM, GOVORIM, PIŠEM

- ▶ Goranov kajkavski govor usporedite sa zavičajnim govorom svoga mjesta.
- ▶ Od imenice *put* navedite karakteristične umanjice.
- ▶ Navedi nekoliko rečenica u kojima ćeš iznijeti svoje misli o prirodi koja te okružuje.

M. Hobbema, *Aleja u Middelhamisu*

UPOZNAJ AUTORA

IVAN GORAN KOVAČIĆ rodio se 1913. u Lukovdolu, u Gorskome kotaru, a tragično je stradao od četničke ruke u blizini Foče 1943. godine, u vrijeme Drugoga svjetskog rata. U svojoj kajkavskoj zbirci *Ognji i rože* pjeva o ljepotama svoga zavičaja, ali i o socijalnom stanju i buntovnosti njegovih stanovnika. U knjizi novela *Dani gnjeva* na književnom jeziku govori o istoj temi, a nekoliko je pripovijesti i novela posvetio djeci i djetinjstvu. U poemi *Jama* pjeva o teškim ratnim zločinima nad nedužnim ljudima. Goran se inače vrlo mlad, još kao učenik, javio u književnosti, i to pjesmom u prozi *Ševina tužaljka*, koju je objavio u listu „Anđeo čuvar“.

Сунце га је ујутру гријало својим зрацима кроз прозор! Кад се пробудио, здрав и ојачан, ниједан од његових слугу није се још вратио, јер су мислили да је он мртав, али је славуј још био ту и пјевао.

– Заувјек мораш остати код мене! – рече цар. – Пјеваћеш само онда кад сам зажелиш, а вјештачку птицу, разбићу у хиљаду комада!

– Немој! – рече славуј – она је чинила добра колико је могла! Задржи је и даље! Ја не могу да живим на двору; али ми допусти да дођем кад сам зажелим, ја ћу увече стати на грану крај прозора и пјеваћу ти да се увесељаваш и разонидиш! Пјеваћу о срећнима и о онима који пате! Пјеваћу о злу и добру, што се од тебе крије! Мала птица лети далеко, чак до сиромашног рибара, до кровова сељака, до свих који су далеко од тебе и твога двора. Ја волим твоје срце више него твоју круну, па ипак круна може имати у себи нешто добро! ... Ја ћу долазити и пјеваћу ти! – али ми једно мораш обећати!

– Све! – рече цар, стојећи у своме царском руху, које сам бјеше обукао, и држећи украј свога срца сабљу од тешкога злата.

– Једно те молим! Немој причати никоме да имаш малу птицу која ти све говори, па ће све бити још и боље!

И славуј потом одлети.

Слуге дођоше да виде свога мртвог цара. А кад тамо, престрашени застадоше. Цар рече: – Добро јутро!

Ханс Кристијан Андерсен

Читамо причу!

Ово је једна од прича на којима можеш провјерити колико течно и како дуго можеш читати текстове написане ћирилицом. Покушај причу прочитати једном полако и пажљиво, у себи, а затим провјери да ли ти за њу треба више времена него за читање текстова који су написани латиницом. Тако ћеш знати да ли ти је за оба писма потребан једнак напор и вјжба за лијепо и изражајно читање.

Разговарамо о причи!

Сјећаш ли се шта су бајке?
По чему разликујемо народне од умјетничких бајки?
Ко су главни а ко споредни ликови ове бајке?
По чему је ова бајка шаљива? Шта ти се у њој свидјело?

INTERPRETACIJE

- ◆ O kome pjesma govori – radi li se o vili iz bajke?

Što pjesnik tvrdi na početku pjesme? Po čemu je sve jedinstvena i neusporediva vila opisana u ovoj pjesmi?

Je li pjesnikova procjena objektivna ili subjektivna? Što je uzrok takva pjesnikova stava?

Koje karakteristike svoje vile pjesnik zapaža, a koje karakteristike u potpunosti zanemaruje?

Što ljudima, pa i pjesniku, pruža ova jedinstvena ljepota? Citirajte stihove koji o tome govore!

Kome je upućena molba u zadnjoj strofi pjesme? Kakve želje sadrži?

- ◆ Uoči usporedbe u pjesmi, preortaj u bilježnicu sljedeću tablicu i uvrsti svoja zapažanja:

	kosa
	obrve
	usta
	zubi
	obrazi
	prsti

- ◆ Što je zajedničko svim izdvojenim usporedbama – što za ljude predstavljaju detalji s kojima se uspoređuje ljepota vile?

- ◆ Uoči sustavnost provedenu u svakoj pojedinoj strofi. Što se ponavlja i zašto? Što se time naglašava?

- ◆ Protumači sljedeće usporedbe:

slatku riječ kad izusti

bi rek mana s neba pada ...

... žarko sunce neće hrliti

da mu pojde na zapadak.

IZVANIČNE STROFAE

- ◆ Prisjeti se bajki koje si pročitao i opiši kako zamišlja vilu iz bajke! Koje čarobne moći imaju vile iz bajki? Ima li i Lucićeva vila neke natprosječne moći? Pronadi stihove koji o tome govore! Što joj daje te moći?

Ka, ke, ku
(Hanibal Lucić, *Jur ni jedna na svit vila*, H)

Интерпретација

- Таоци су смјештени у цркву. То има неко **значење**? Шта ти видиш у томе, дај свој коментар. (Амбијент је у питању и **атмосфера** колективне психологије.) То је значајно због онога што ће се касније догодити (драма у људима и околу њих). Свуда наоколо *подозрење* и *невјерица*. *Сумњичавост*, нико ником не вјерује. Писац је то симболично означио овим одломком, али и насловом свога романа:
– „Старица у тишини, у стиду, у слутњи, под самом гредом светлости, скида мараму,... слутња расте, старица завезује први чвор шапћући...“
У питању је **визуелни** утисак, слика старице с марамом и чвором се намеће читаоцу, памти се. Није без разлога унесен **мотив свјетлости**. (Пронађи га у тексту и покажи да си разумио зашто га је писац увео баш овдје и у овој ситуацији.)
- У **Открићу** постоје и други **мотиви**: мотив **слутње**, мотив **надања**, мотив **спасавања**... Анализирај их!
„Хоћу да живим. Око ћу да издам, крв ћу да издам, мајку ћу да издам“.
Судбина их је задесила и довела овдје, свела на биолошку егзистенцију. Нервозна и напета **атмосфера ишчекивања**, покушавају свако за себе *тражити „олакшавајуће“* околности. Не иде, њихов положај је све тежи и тежи, говоре несувисле ријечи, понашају се неразумно, руковођени *нагоном* за самоодржањем.
- Обрати пажњу на реченицу, изговорену у грчу: „*Милион нас је овде*“. Њемачки официр то не може да разумије. Да ли због језика, или је у питању нешто друго? Дај своје тумачење њеног смисла, значења. Или, дјевојке говоре **најљепше српске ријечи**. Наведи те ријечи и објасни сам себи шта то треба да значи.
- **Безимени**. Зашто безимени? И даље бунцају неразумљиве ријечи, вапе за ваздухом, слободом, стијешњени између зидина цркве. То што су између зидина цркве има симболичко значење. Које? (Писац је, користећи тај и такав амбијент, јаче осудио *фашизам* као највећу наказу савременог живота.)
Тосићев текст, попут драме, исказује се у облику дијалога и монолога, сведен је на најнужније, без описа и нарације. Говор људи нас се доима као *пјевање црквеног хора*. Можда си ти то нешто другачије доживио? Ако јеси, реци како?
- Какав тип реченица превладава у овом одломку: а) сложене, са развијеним реченичним члановима, б) кратке, са основним реченичним члановима, често непотпуне? Образложи свој одговор.
Која врста ријечи преовладава? Како тумачиш врло мали број придева? У којим облицима казивања они преовладавају? А који је ово облик казивања: нарација, дескрипција, дијалог?
- Од „Почнимо“ до „Видело“ највећи број реченица је без тачке на крају! Како ово разумијеш? Шта је писац на овај начин нагласио? У одломку је и пуно именица у облику **вокатива** (*Комунисто, Браћо, Људи*). Која је његова функција у овоме тексту?

Tiho, da ne može tiše

Ovu zemlju.

Ovu zemlju
ljubim i ničice padam
pred grobove drevne kad raoju žitom
i kad klasjem šume.

To je kratka pjesma, bez pjene, bez vike. To je
moja staza
koju suncem snujem, koju smrću
gradim.

I dalje ne mogu.

Tu je meni stati.
Gdje se zemlja zlata, gdje se vode glase,
gdje se gora njiše.

Ovu zemlju. Ova usta. Ovu zemlju
ova usta
ljube.

Takav život. Takav pečat.
Točka.

Ničeg više nema pod dalekim nebom
Samo, zemlja.

Ova zemlja.

Nikola Mašić, Ljetna idila

- ▶ Čemu se najviše diviš i što najviše voliš u svome kraju, u svojoj zemlji? Razmisli koje te njihove osobitosti najdublje vežu uz zemlju kao pojam domovine. Odgovori i na pitanje što ti je sve podarila domovina i što ti znači.

- ▶ Kakvo preneseno značenje ima riječ zemlja u ovoj pjesmi? O kojoj i čijoj zemlji govori autor?

INTERPRETACIJA

- ▶ Kojim je temeljnim osjećajem prožeta ova pjesma?
- ▶ **PJESNIČKA SLIKA** Koji stihovi, pjesničke slike ili strofe taj osjećaj najsnažnije izražavaju?
- ▶ Kojom pjesničkom slikom je iskazana pjesnikova bezgranična ljubav prema svojoj zemlji?
- ▶ Kojim riječima iskazuje pjesnik svoj životni stav. Pronađi ih u trećoj strofi i objasni njihovo značenje i doživljaj.
- ▶ **ULOGA PONAVLJANJA** Što pjesnik iskazuje ponavljanjem riječi *ova zemlja*:
 - a veću osjećajnost,
 - b veću povezanost sa zemljom,
 - c zanos ljepotom i poviješću svoje zemlje?

IZRAŽAVANJE I STVARANJE

- ▶ Kojim jezikom je napisana ova pjesma važnog bosanskohercegovačkog pjesnika? Zašto autore koji pišu takvim jezikom smatramo i hrvatskim književnicima?
- ▶ Jezici povezuju ljude, posebice govornike i korisnike istog jezika? Smiju li ih i mogu razdvajati državne granice?
- ▶ Pronađi u čitanci i druge književnike podrijetlom iz Bosne i Hercegovine koji su svojim jezikom pripadnici i hrvatske književnosti?
- ▶ Usporedi njihov slučaj sa slučajem A. Skármete, čileanskog književnika hrvatskoga podrijetla. U čemu je razlika?

UPOZNAJ AUTORA

ANDELKO VULETIĆ (1933.), istaknuti je suvremeni bosanskohercegovački pjesnik i romansijer. Objavio je više zbirki pjesama, od kojih je najvažnija *Kad budem velik kao mrav*. U poeziji se Vuletić bavio pitanjima ljudskog postojanja i razapetosti čovjeka između dobra i zla, života i smrti, dok u prozi prikazuje moralne i unutrašnje razdore ličnosti. Prozna su ostvarenja romani *Gorko sunce*, *Drvo s Paklenih vrata* i *Deveto čudo na istoku*. Napisao je i zanimljiv i originalan roman za djecu *Klesar Tadija Tegoba*, spojivši legendu, povijest i suvremeni život u priču koja tvori poemu o životu, njegovim tegobama i tragedijama, ali i o njegovoj kamenoj postojanosti.

Ko je bila Katarina Kosača? Šta znaš o njoj iz povijesti? Koje je to vrijeme u historiji Bosne u kojemu ona živi? Šta znaš o tom historijskom vremenu? A šta ovdje doznajemo o Katarini Kosači? Hajdemo postupno!

Drama *Katarina Kosača* je drama u jednom dijelu i dvadeset dvije slike. Ovdje donosimo ulomak iz desete slike. Šta u njemu saznajemo? Šta se to u njemu događa? Koliko se likova pojavljuje? Koji su? Šta je koji od njih? Nabroj! Šta koji od njih radi? Reci svojim riječima kako ih doživljavaš po onome što govore? Kako ih je pisac u dijalogu, razgovoru okarakterizirao, oslikao?

Ko dominira ovom slikom? Šta on to čini? Šta govori? Zašto? Koja to opasnost prijeti Bosni? Kako kralj misli prevladati tu opasnost? U koga se on uzda? Koliko su mu važni saveznici? Koji su to njegovi potencijalni (mogući) saveznici?

Okarina Kosača
(Radovan Marušić, *Katarina Kosača*, B)

Dubravko Horvatić

STJEPAN KRALJ I VILA

Stara predaja kazuje da je grad Kotor u Boki kotorskoj sagrađen za Stjepana kralja. Sagrađen je, kako kazuje priča, kod tora za ovce, pa odatle ime gradu Kotor. Ali tko je taj Stjepan kralj, kada je živio, koliko je i kako vladao, o svemu tome ne kazuje nam priča ni slova. Međutim, ako iole znamo nešto povijesti, domislit ćemo se da se pod tim imenom krije hrvatski kralj Stjepan Miroslav iz sredine desetog stoljeća. On je u nedalekom Dubrovniku sagrađio i kraljevsku crkvu, u kojoj je pokopana njegova žena, kraljica Margarita. I kao što je to sigurno, tako je jednako sigurno da on nije sagrađio Kotor, jer već u njegovo vrijeme bio je to stari grad. Kotor je, doduše, bio u vlasti kralja Stjepana Miroslava, pa tako i u ovoj predaji, kao u svakoj, ipak ima zrnce istine.

Kada je Stjepan kralj jednom prigodom obilazio svoju kraljevinu, odlučio je da na njezinu krajnjem jugu, u vrljeti, podigne čvrsti, stameni grad. Visoko iznad duboka zaljeva taj će grad, mislio je, biti i promatračnica i tvrđava. Odatle će vojnici pratiti kre-

Fotografija grada
Kotora (sa starim
gradom u pozadini)

PRIPRAVILA JEDNA PRIOZA 25

Od Irana do Pirana
(Dubravko Horvatić, *Stjepan kralj i vila*, H)

Интерпретација

- Колико си обавијештен о проти Матеји Ненадовићу (војвода у Првом српском устанку, дипломата, значајно име у ближој историји српског народа, Вуков савременик.)
- У својим чувеним **Мемоарима** прота М. Ненадовић сталожено и стилски живо прича о прошлости, износи сјећања на устаничке дане у којима је и сам учествовао. Приповиједа о минулим догађајима у **презенту**. Значи ли то нешто за тебе? Шта?
- Који су ти писци мемоара још познати. Знаш ли нека имена из свјетске књижевности? (Обавезно прочитај о томе шта су то мемоари и каква врста списа!)
- Шта је **тема** овог одломка? (Наум Фочић Мемед-аге да погуби српске кнезове у историји познато као сјеча кнезова.) Фочић Мемед-ага лично је одлучио да погуби најчувеније кнезове : Илију Бирчанина, протиног оца Алексу Ненадовића и Милована Грбовића. Зашто је одлучио да то сам уради? Чега се он прибојавао? И то му је пошло за руком. Чиме се послужило? (Добио их је на превару и „бацио“ у ланце) Шта мислиш о таквим подлацима у животу и шта можеш рећи из свог искуства?

Наведи једну пословицу која се и данас чује у нашем народу, а односи се на овакве поступке.

- Обрати пажњу на **мушко** држање талача. Они имају свој понос и због тога углед у свом народу. Документуј ову тврдњу погодним текстом из **Мемоара**. (И старо и младо дигло се на ноге да прикупе новац и златнике за њихово избављење.)

Фочић Мехмед-ага смјера нешто друго (непоштено и нечасно). Шта? Писац **Мемоара** апострофира ту његову прљаву намјеру, али и то да су га неки брзо „прочитали“.

„Не дај, Јакове, не дај паре, не остављај ми деце под дугом да робују. Он ће и новце узети и нас исећи. Из овог синцира и из ових ланаца не мисли он нас живе пустити“.

И обистинило се, погубио их је кукавички. Два су морала у питању – морал српских талача и морал Фочић Мехмед-аге. Дајте свој коментар.

На чијој су страни твоје симпатије? Зашто?

Фочић Мехмед-ага је, поред осталог, и садиста, човјек који ужива у туђим патњама.

Има сличности са озлоглашеним Смаил-агом Ченгићем. Обавијести се о томе. У чему је та сличност?

- Догађај који се збио у прошлости, прије скоро 200 година, доживљаваош као да се **сада**, ту непосредно пред тобом одиграва. Којим је глаголским обликом писац то остварио? Подвуци најизражајније примјере. С којим су значењем тако употријебљени глаголски облици?
- Упоредујући употребу **турцизама** у **Мемоарима** са стањем у савременом језику, шта можеш закључити: а) да су и сада исто толико чести, б) да их је много мање? Поткријепи свој одговор објашњењем!

Издвој оне **турцизме** који су у твом крају данас посве необични и непознати.

Издвој и облике ријечи који су са данашњег језичког становишта застарјели, архаични (*погубленије...*).

- Објасни сликовито мјерење даљине у реченици: „Тек што сам топовски метак у шумар био измакнуо“. Колика је то даљина?

Протин отац нема страха. Он се само боји да га не уморе **бешчасном смрћу**. Какве се то смрти боји?

Запамти

Мемоари (сјећања, успомене) су врста научно-умјетничког дјела у којем аутор излаже своја сјећања на људе и догађаје у којима је и сам био учесник. Значајни су, али не и крајње поуздани, као историјски докуменат за изучавање историјских збивања. Мемоари, како видимо, имају и књижевно-умјетничку вриједност, јер у њима има доста ауторовог субјективног приступа.

Ко хоће више

Постоје неке сличности између **Мемоара** и **Писама из Италије** (обрати пажњу на језик и једног и другог писца). Шта уочаваш?

Биљешка о писцу

Прота Матеја Ненадовић (1777–1854) савременик је Вука Караџића и први дипломата нове Србије. Учествовао је у припремању Првог српског устанка.

У рату се истакао храброшћу, па је био и устанички војвода. Редовну школу није похађао, али је био писмен и врстан казивач. Његов језик и стил и данас су примјер чистог народног говора. Смирено и животно забиљежио је своја сјећања на чувене устаничке дане. Сјећање на ослободилачку борбу српског народа описао је у својим чувеним **Мемоарима**, које је после његове смрти објавио његов син Љубомир Ненадовић.

Djevojačka česma

Husrev-beg se uputi sa Čekrcijom naći vrelo odakle će dovesti vodu u grad za džamije. U Strošićima vide jednu djevojku i upitaju je za vrelo, a ona reče da će im kazati ako i u Strošiće dovedu vodu. Na to pristadoše i djevojka ih uputi u Crnil. Zbog toga se česma u Strošićima i danas zove "Djevojačko vrelo".

Po drugoj opet predaji, napravile su tu "česmu" dvije sirote djevojke koje su se bavile tkanjem beza i time prehranjivale i prištedile toliko novca da su mogle napraviti "česmu". "Česma" je bila u zidu dvorišta jedne kuće, sa drvenim koritom. Tekla je sve do 1895. kad je Crnil uzet u gradski vodovod.

sv: Derzeleзовe stope

Uraj: Narod pripovijeda da se vide stope Derzelezova dorata na Debelom Brdu kraj Sarajeva i još na nekim mjestima u okolici, koje su ostale kad je Alija na njemu skakao s jednog brda na drugo. Narod vjeruje da je u ono doba kamen bio mekan. To-liko zna da priča naš muslimanski svijet o tim udubinama u kamenu, koje označuju kao stopala konja svoga najboljeg junaka.

liko zna da

nja sv

potkriepite
na historiju

Esma Smalbegović

INTERPRETACIJA

- Da li su vas ova predanja podsjetila na nešto slično što je vama poznato? Ispričajte.
 - U predanjima, kao usmenoknjiževnom obliku pripovjednog tipa, može se puno toga saznati, iako mašta prevladava. Šta ste iz predanja saznali o Sarajevu?
 - O kojem vremenu se kazuje u odlomcima iz predanja?
 - Koji je to historijski period? Prema kome i čemu ljudi odmjeravaju svoje postupke?
 - U predanjima je najkonkretniji dio sadržaja (grade) onaj koji se može nazvati historijom, ili bar historijskim tragovima. Uočite elemente historijskog karaktera.
- Predanja (legende) stvarnim ili konkretnim dijelovima sadržaja tumače uzroke kulturnim i historijskim pojavama.

• Predanja (legende) sadržajno teže ka istini poruke, ali i mašta ih čini zanimljivim. Ovo zapažanje potkriepite najmaštovitijim dijelovima predanja. ???

• O kojim događajima se kazuje? Da li vas krajnji rezultat takvih događanja nečemu poučiči? Čemu? Šta to treba njegovati u životu? (Događaji u odlomcima iz Predanja o Sarajevu imaju više lokalni značaj, ali u knjizi su i neki događaji važni za historiju bošnjačkog naroda, kao npr.: veze Sarajeva sa svijetom, Gazi Husrev-beg...).

- Ko su ličnosti u ovim predanjima?
- Koje ličnosti smatrate stvarnim? Koje ličnosti nestvarnim?
- Koja vam se ličnost najviše dopala? Zašto?
- O kojim građevinama se kazuje?
- Šta ste saznali o gradnji sarajevskih džamija?
- Šta je neobično?
- Kako su džamije dobivale imena?

(Tekst predanja o džamiji Pribjegiji oblikovan je stvaralačkim iskorištavanjem podudarnosti dviju riječi, a to je česta pojava u predanjima). Koje su to riječi?

NE

15-04-2011

117

Stop by step
(Narodna predanja o Sarajevu, B)

• Zašto je Kozar Meho sagradio ćupriju (most)? Kako je ćuprija dobila ime? Šta ćuprije (mostovi) jesu u osnovnom, a šta u prenesenom značenju?

• Malo je neuobičajeno za ono vrijeme da djevojke sagrade česmu, ali i da se česma zove *Djevojačko vrelo*. Kakva je djevojka iz prve verzije predanja? Čime je motivisan njen postupak? U drugoj verziji predanja *dvije sirote djevojke* grade česmu. Zašto je grade? Čak ni njihova imena nisu poznata! Čime su zasjenile imena? Šta je djevojkama iz obje verzije predanja zajedničko: to što su neobično postupile ili što vjeruju da su dobra djela ona koja i drugima služe?

• Najinteresantnije ličnosti u predanjima o Sarajevu su evlije. Dijelovi predanja o njima najbliži su bajci. Kako to evlija Žuti Hafiz pomaže protjeranom Sarajlijci? Zašto mu pomaže? Ni ime ovog evlije nije poznato. Zašto? Da li je djelo važnije od imena, učinjeno dobro od praznih riječi?

• Dosta bajkovitosti sadrži i predanje o Aliji Đerzelezu, glasovitom bošnjačkom epskom junaku. Gdje su se utisnule njegove stope? Kada? U čemu je viši smisao tog otiska?

• Kojom stilskom figurom je dočarano junaštvo i snaga Alije Đerzeleza?

• Kakav je jezik kazivača u ovom izboru iz predanja?

Potkrijepite odgovor navodima iz teksta. Taj tzv. narodni govor često nije u skladu s književnim, ali je važna osobina usmenoknjiževne tradicije i potvrda njene originalnosti. Kada biste kazivačev jezik stilski dotjerali, šta bi predanja izgubila?

U čarobnim dražima ovih bošnjačkih predanja (legendi), jezik je mnogo više od kulturnog i historijskog traga. Kao i sama predanja (legende).

Šta ???

Zadatak

Razgovarajte sa roditeljima o starim građevinama u vašem mjestu. Saznanja zabilježite živim govorom kazivača.

Naučite

Predanje (legenda) je vrsta narodnih pripovjedaka. Elementi nestvarnoga (mašte) prevladavaju, ali je prisutna i konkretna (stvarna) građa s historijskim i geografskim podacima, istaknutim pojedincima, svecima, imenima mjesta i itd.

Historijska usmena predanja su kratka prozna kazivanja o znamenitim historijskim događajima i ličnostima iz prošlosti. Ona su historijsko pamćenje naroda. ???

Stop by step
(Narodna predanja o Sarajevu, B)

ПРИШОВИЈЕТКА

МОТИВАЦИЈА

Гост у разреду: бег

(Глумац одјевен у беговско одијело)

Сазнајте од вашег госта понешто о времену ага и бегова, о њиховом положају у друштву, начину живота, богатству, угледу...

ИБРАХИМ-БЕГОВ ЋОШАК

(Одломак)

(Пришовијетка Ибрахим-бегов ћошак прича је о појmomу некада моћне беговске породице који пркосно брани посљедње османске своје поријекла и господства – на улици испуруени ћошак родитељске куће. Само је још њај ћошак чувао Ибрахим-бегов понос, он је био њанка ниј која чува сјећање његовог јадног животоа на беговско поријекло.)

...А онај мали човјечић, Ибрахим-бег, ишао је чаршијом и не савајући да је дао повода да се о њему говори. Ишао је својим ситним кораком, носећи на рамену велику, шипкову метлу, којом чисти чаршију, и дугачке мердевине, по којима се пење да утрне варошке фењере. Одијело на њему подерано, па дроњци висе и куцкају га по колењима... Чак му ни фес није читав! На једној га страни миш нагризао, те туда провириваше бич косе...

Дошавши до зграде градске општине, он остави метлу и мердевине у авлији. Затим, стењући, сједе на један снизак камен и поче пунити кратку лулу.

– А зар си ти ту? – запита га носави Грга, надзорник свих радника општинских, син некадашњег сенза Ибрахим-бегова. – А ја тебе тражим, има два сата...

Ибрахим-бег се нагло подиже и некако престрављено стрпа лулу у џеп... Трешући капцима гледаше у Гргу, као да није добро чуо.

сенз – коњушар

103

Viza za prošlost
(Svetozar Ćorović, Ibrahim-begov ćošak, B)

Omiški gusari

Kratak povijesni roman Omiški gusari vremenski se veže za kraj 12. i početak 13. stoljeća. U njemu autor prikazuje uzbuđljivo isječak iz povijesti omiške krajine, i to kao sastavnog dijela hrvatske povijesti u vremenu kada je hrvatski narod bio izložen stalnim nasrtajima tudinaca, među kojima i Mlečana. Omiški gusari stoga nisu morski razbojnici, već hrabri borci za svoju samostalnost i slobodu. Roman se uzbuđljivom radnjom veže za središnji lik djela, a to je omiški knez Malduh Kačić, u čije su vrijeme i pod čijim su vodstvom smjelost, prkos i hrabrost gusara bili najizrazitiji.

TEMA
I SADRŽAJ
DJELA

Flota je oživjela. Četiri broda krenuše na zapadnu stranu otočića, a ostala četiri na istočnu. Presjeći će put mletačkom brodovlju i udariti s oba boka.

IZBOR IZ
DJELA

Mlečani su najprije ugledali četiri sagite koje su im sprečavale prolaz sa zapadne strane Jidule. Vremena da se okrene i udari u bijeg više nije bilo. A znali su da će se uskoro pojaviti omiške sagite i s druge strane otočića. Bilo je naime malo vjerojatno da bi samo četiri manja broda napala njihova dva velika ratna, jer bi to i za samu borbu bilo jedva dovoljno, a kamoli da se još organizira i hvatanje trgovačkih brodova. Zato nisu gubili vrijeme na uzaludno manevriranje, već su se stali pripremati za borbu, očekujući napad s oba boka. Aguzzini, goniči galijota-kažnjenika, požurili su odrješiti okove veslačima kako bi im i oni poslužili za borbu. Nisu se bojali da će galijoti prebjeći Omišanima, jer su znali da Omišani prihvaćaju samo bjegunce Hrvate. I zato kažnjenike – ratne sužnje koji su bili

Bitka s usokcima kod Senja

Omiški guslari
(Alojz Majetić, *Omiški gusari*, H)

Umjesto odgovora Mlečić, u kojem je Malduh prepoznao Dominika, zamahne mačem. Malduh je iskoristio posljednju tisućinku sekunde da izmakne smrtonosnom udarcu. A tada poput bijesnog risa navali takvom snagom te je samo čudo da teški mačevi nisu popucali. No usprkos bijesu Morski knez je pazio da ne rani ili ne ubije Dominika. Htio ga je imati živa. I kad su poslije divlje borbe ostali sami Dominik i Malduh, umrljani krvlju oklopnika i teško dišući, Malduh obrisa sporim pokretom ruke znoj sa čela i mirnim glasom naredi Dominiku:

– Baci taj mač kojim sramotiš svoj narod! Baci sa sebe sve što je mletačko!
Dominik baci mač.

(Ulomak)

ZNAČENJE NEPOZNATIH RIJEČI
sagita/sagena – hrvatski trgovački ili ratni brod iz 9. i 10. stoljeća; galijot – veslač na galiji, ladi (prikovan na dnu potpalublja); čekrk – vitlo, kolotur; balister(ia) – naprava (ratno oružje) za bacanje kamena; hiniti – pretvarati se, praviti se

KNJIŽEVNI POJAM

Književno djelo u kojemu pisac temom, fabulom i likovima prikazuje određenu društvenu sredinu iz bliže ili daljnje prošlosti, s težištem na povijesnom prikazu, zove se povijesni ili historijski roman. U takvom romanu obično se pojavljuju neke konkretne povijesne ličnosti i događaji, legende i povijesna mjesta (gradovi, građevine i sl.). Takav roman daje povijesnu sliku određenog vremena.

RAZGOVOR O DJELU

- ▶ Koji je događaj predmetom ovoga ulomka? Kada se zbiva?
- ▶ Autor u djelu obrađuje povijesnu temu. Takva djela nazivamo **povijesnim pripovijetkama ili povijesnim romanima**.
- ▶ Opiši osobine:
 - a Malduha, kneza od Jadrana,
 - b Dominika. Citiraj rečenice u kojima su njihove osobine najjasnije iskazane.
- ▶ Temu iz života senjskih uskoka obradio je već ranije i August Šenoa u romanu *Čuvaj se senjske ruke* koji ćeš lektirno upoznati u 7. razredu.

ČITAM, GOVORIM, PIŠEM

- ▶ U dnevniku čitanja:
 - 1 samostalno sastavi plan za analizu romana *Omiški gusari*,
 - 2 napiši zapažanja o romanu prema tom planu i
 - 3 napiši osnovne podatke o likovima koji su povijesne ličnosti.

UPOZNAJ AUTORA

ALOJZ MAJETIĆ (Rijeka, 1938.) pjesnik i pripovjedač. Bavi se novinarstvom, uređuje humoristične časopise, piše radiodrame, televizijske drame i filmske scenarije. Popularnost je stekao romanom *Čangi* (nova verzija *Čangi off Gottof*) u kojem humoristički, kritički i satirički prikazuje život poratnog naraštaja. Povijesni roman *Omiški gusari* postao je lektinom mladih.

Omiški guslari
(Alojz Majetić, *Omiški gusari*, H)

Тијесна су врата уљанику;
за међеда скована сјекира.
Јошт имате земље и овацах
па харајте и коже гулите.
У вас стење на свакоју страну,
зло под горим, као добро под злом.
Спуштавах се ја на ваше уже,
умало се уже не претрже;
отада смо виши пријатељи,
у главу ми памет ућерасте.

Петар Петровић Његош

Мање познате ријечи и изрази:

буниште-буњиште – мјесто гдје се баца смеће и отпаци, сметлиште; **сердар** (тур.) – једно од звања племенских првака у некадашњој Црној Гори; **топуз** (тур.) врста хладног оружја, штап или тољага са тешком куглом на једном крају, буздован; **сужањ** – заробљеник, роб; **фукара** (тур.) – сиромашан свијет, сиротиња; **сплачине** – помије, спирине; **веља** – велика; **колан** (тур.) – појас који држи седло и самар чврсто уз коња.

Интерпретација

Прочитао си епизоду **Везиrowо писмо и отпоздрав на њега**. Два су свијета пред нама, опречна и непомирљива. – свијет силе и надмености и свијет храбрости и памети. Прочитај и коментариши ријечи Селима-везира:

*„Цар од царах мене је спремио
да облазим земљу свеколику,
да уредбу видим како стоји,
да се вуци не преједу меса,
да овчица која не занесе
своје руно у грм покрај пута,
да подстрижем што је предугачко
да одлијем ђе је препунано,
да прегледам у младежи зубе,
да се ружа у трн не изгуби,
да не гине бисер у буниште
и да раји узду попритегнем,
е је раја ка остала марва“.*

Чиме су те **изненадили** ови Његошеви стихови? (Многи стихови су, у ствари, мудре изреке, пословични изрази.)

И још нешто: стихови у строфи, скупа и појединачно, имају пренесено, **метафоричко значење**, које је прешло у ширу **алегоријску сли-**

odmetnuli u planinu samo zato da spašavaju gole živote. Mijat Tomić ovako je to izrekao:

– Braćo moja, kada smo već prisiljeni živjeti u planini kao gorski vuci, i borit ćemo se kao gorski vuci! Borit ćemo se za pravdu, protiv nasilnika i gulikoža, borit ćemo se protiv svih tudinaca što se po našoj zemlji razmeću kao na svome.

Bit ćemo, braćo nesmiljeni, nemilosrdni, jer ne može biti milosti za one koji nam otimaju kruh iz usta, koji otimaju naše kuće i njive, naš trud i muku!... Tko ne misli tako, neka radije napusti družinu i neka se zavuče u jazavčev brlog, dok ga Turci odande dimom ne istjeraju... A tko se slaže sa mnom, tko se misli boriti za naše pravice, neka digne ruku u zrak i neka...

Dvadesetak podignutih ruku, koliko je i bilo Mijatovih drugova, te klicanje iz dvadesetak grla, koje je prekinulo Mijatove riječi, bili su jasan znak da su svi uza nj. Štoviše, Vid Žeravica je nadglasao buku, vičući što ga grlo nosi:

– Živio Mijat harambaša!

– Živio! – prihvatiše gromoglasno ostali hajduci.

Zaista, nakon Mijatovih riječi o borbi za pravdu, skupina bjegunaca iz Duvanjskoga polja najednom se preobrazila u družinu ljutih hajduka. I izabrala je za svoga vođu, za harambašu, neustrašivoga Mijata Tomića. Na njemu je bilo sada da odlučuje o djelovanju svoje družine. A on je, kako već vidjesmo, bio vrlo odlučan čovjek, pa ni sada nije htio oklijevati. Odmah je poslao Tomu Tomića preko Vrana, u podnožje druge strane planine, da ondje u Prozoru, sazna štogod o kretanju turskih karavana.

(Ulomak)

ZNAČENJE NEPOZNATIH RIJEČI

kurjak – vuk; *jatak* – osoba koja skriva hajduke i pomaže im;
harambaša – vođa, starješina hajduka

RAZGOVOR O DJELU

- ▶ U ulomku se spominje Duvanjsko polje, Vran-planina, tursko-mletačka granica. Pokušaj na temelju tih podataka i spoznaja iz hrvatske povijesti odrediti kada se i gdje događa radnja ulomka. (Pročitaj uvodnu bilješku.)
- ▶ Zašto Mijat i njegovi drugovi napuštaju domove i odlaze u planinu? U što se preobražavaju bjegunci iz Duvanjskoga polja?
- ▶ Što saznaješ iz ulomka:
 - o životu hajduka (Mijata i njegovih drugova),
 - o životu hajdučkih obitelji,
 - o odnosu Turaka prema hajducima?

- ▶ Jesu li hajduci o kojima je riječ u Horvatićevu djelu:
 - razbojnici (pljačkaši) ili
 - odmetnici od turske vlasti i borci protiv nje, tj. borci za društvenu pravdu i slobodu?Obrazloži odgovor koji smatraš točnim.
- ▶ Kojoj društvenoj sredini, odnosno društvenom staležu oni pripadaju? Potvrde odgovora na to pitanje pronađi u ulomku.

Maglica se koljem povijala
(Dubravko Horvatić, *Junačina Mijat Tomić*, H)

BUDALINA TALE DOLAZI U LIKU

Budalina Tale na prevaru je zarobio djevojku Anu – te mu se Smiljanić Tadija želi osvetiti, vratiti sestru i „osvetiti sramotu“. No, uprkos svome imenu Budalina Tale nije onakav kakvim se čini...

Tada skoči Smiljanić Tadija,
pa povika svoje službenike:
„Brže meni velikog kulaša!“
Službenici konja izvedoše.
Kad Smiljanić pojaha kulaša,
trgoše se kotarski serdari,
svak se dobro konju pojagmio.
Stoji vika Smiljanić Tadije:
„Vi serdari u mojoj avliji,
svak na miru hladno pijte vino,
sramota je naske Kotarana,
svi za jednom turskom golotinjom;
sam ću njega lahko dosegnuti,
bijuć pleskom kuli dočerati.“
Serdari se natrag povratiše,
a Smiljanić odjaha kulaša,
on otišće ispod kule bile.
Kad zagradi uz kotar kameni,
ko da s' dobar na krila podiže;
a sve Toma gleda sa bedema.
Kada prođe kule uz Kotare,
pa iskoči na Brezulje ravne,
on opazi jadnu golotinju,
sporo goni dorušu kobilu,
već kobila maknuti ne more.
Stoji vika Smiljanić Tadije:
„Kuda nosiš kičenu divojku?
Vračaj Anu kuli Smiljanića,
sad ću tvoju odrizati glavu.“
Momak goni, ni mukaet nije.

ZNAČENJE NEPOZNATIH RIJEČI

ljudi nahvao – zli ljudi; *miri* – zidine; *dubrava* – pitomo mjesto; *Sveti Vlaho* – svetac, zaštitnik grada Dubrovnika

RAZGOVOR O DJELU

- ▶ S obzirom na godinu naznačenu u naslovu pjesme, što je njezin neposredni povod? Što se te godine zbivalo s Dubrovnikom? Tko ga je ugrozio?
- ▶ Tko su ljudi nahvao (zli ljudi) koji nasrću na Dubrovnik?
- ▶ Čime se grad i njegovi stanovnici brane? Što sve žrtvuju za svoju slobodu? Pronađi i pročitaj te stihove.
- ▶ U pjesmu je pjesnik unio i poznate stihove iz *Himne slobodi* kojima je autor Ivan Gundulić, pjesnik 17. stoljeća. O čemu govore ti stihovi? Kojim su duhom prožeti?
- ▶ Uklapaju li se ti stihovi skladno u Kolumbićevu pjesmu? Što povezuje Gundulićev i Kolumbićev odnos prema Dubrovniku?
- ▶ Na temelju čega pjesnik zaključuje da će Dubrovnik, unatoč mogućim razaranjima, ponovno ustati iz praha?
- ▶ Kojom slikom završava pjesma? Zaključi to iz slike prema kojoj sveti Vlaho, zaštitnik grada, drži u svojim rukama Dubrovnik.

Sveti Vlaho, svetac, zaštitnik Dubrovnika

ČITAM, GOVORIM, PIŠEM

- ▶ Nabroji poznatije hrvatske rodoljubne pjesme nastale tijekom Domovinskog rata. Ispričaj koji su sve hrvatski gradovi doživjeli sličnu ili još tragičniju sudbinu od Dubrovnika.
- ▶ Ako si već bio/bila u Dubrovniku, opiši svoj doživljaj toga grada, a ako nisi, napiši sastavak s temom *Rado bih posjetio/posjetila Dubrovnik*.

UPOZNAJ AUTORA

TIN KOLUMBIĆ pjesnik je i pripovjedač za odrasle, a ponajviše za djecu. Rodio se 1936. u Svetoj Nedilji na otoku Hvaru, a radio je kao učitelj hrvatskoga jezika i uspješan voditelj literarnih sekcija u osnovnoj školi. Poznatija su njegova djela *San o bijeloj ptici*, *U gradu svjetlosti*, *Sunčano zvono* (pjesme), *Otmica Helene*, *Priča o Sunčici* (priče) i *Igramo se grada* (pokaži). Osim književnih radova, objavljuje i novinske članke i eseje, a plodan je i stalni suradnik dječjih listova („Smib“, „Modra lasta“, „Radost“). Zastupljen je u antologijama hrvatske dječje poezije, igrokaza i proze.

Ljudi navlahao
(Tin Kolumbić, *Dubrovnik* 1991. H)

Интерпретација

- „Славонско-подунавски пук беше отишао на војну, после смотре у Печују, као пребијено псето, понизан и тих“.
Сигурно наслућујеш сву тежину положаја српског народа под туђином. Претходна слика, која говори о положају славонско-подунавског пука, не оставља те равнодушним. Можеш ли објаснити – зашто? Можда би ти овом одломку дао другачији наслов (бродоломници, несрећници, уклети, отписани...)?
Пук је изгубио животни компас. Гурнут је у пропаст, без повратка. Наведи барем једно из великог броја **поређења** и дај потпунију слику његовог **пораза**.
„Збијен, све више, кретао се даље као стадо, све ниже спуштених глава...“ /Продужи да коментаришеш још нека мјеста која ће ти помоћи да сазнаш више о страдањима и патњама пука у туђини.)
- У питању су **физичке** и **психичке** патње пука:
„Зато, не гледајући око себе, погледао је каткад увис, као да је одлазио са земље“. Поглед немоћи пука упрт је у небо. Као да се моли, да од некога нешто ишчекује (тражи спаса, моли се свевишњем да прекрати њихове муке.)
- Црњански слика колективну, а не појединачну патњу. Појединац је у оваквој ситуацији неважан, **обезличен**. Читаоца, док чита ове стране, поражава реалност положаја уморног и изнемоглог пука, дата у широко заснованој **персонификованој** слици. Лична срећа – као да никад није постојала, само за тренутак навру сјећања, налик на блиједу слику завичаја, на жену и дјецу, на ранији живот...
„Натраг, нису веровали да ће се икад вратити...“
У страху да ће их туђина за свагда прогутати, заборављали би, не знајући ни како, ни зашто, на све што су оставили код куће.
„Као и магле што су лебделе ниско, над пољанама и нестајале иза њих, раскидаше се у њиховим мислима, и слике њихових жена и деце“.
- Па, макар то било и закратко, та повремена сјећања – „одлазак“ у прошлост, помажу да се заборави на грубу стварност. Покушај то шире образложити и документовати детаљима из свакодневног проживљавања пука.
- Писац се у нарацији користи различитим глаголским облицима. Уочи које све глаголске облике употребљава. Обрати посебну пажњу на **аорист**, **имперфекат** и **плусквамперфекат**. Посматрај одломак од: „Велике промене на небесима дешаваху се...“ до: „на која почеше да се, изнемогли успињу“ и одговори шта је писац постигао употребом имперфекта, данас рјеђим глаголским обликом. Пронађи и остале сличне примјере!
- Причање Милоша Црњанског је иначе врло сликовито. Тако он вели да се пук кретао „као пребијено псето“. Какво је то кретање? Објасни својим ријечима и остале сликовите изразе, као што су: „кретао се даље као стадо“, „ношен као бујицом“, „беше сасвим затупео мозгом“, „куће и кућишта заборавише“, „муку и зној осећаху све јаче“.

Razgovor o tekstu:

- Što pjesnikinja postiže kontrastom u prvoj kitici?
- Kako razvija motiv grobova?
- Kojim slikama grobova otkriva vjekovnu borbu hrvatskoga naroda kao i to kako su nastajale grobne humke kao svjetionici slobode?
- Pronadi najuspješnije metafore! Obrazloži posljednji stih.
- Sigurno si zapazio/la da je pjesma napisana slobodnim stihom. Što misliš zašto?
- Kakav dojam ostavlja upotreba različitih vrsta kitica (trostih, dvostih, jednostih)?
- Utječe li kompozicijska struktura na iskazivanje osnovne misli u pjesmi? Obrazloži svoj odgovor!

Podsjetimo se: **METAFORA** je skraćena usporedba, slika u prenesenom značenju razvijena na osnovi sličnosti. To je najčešća stilaska figura.

GRAFIČKI OBLIK PJESME, tj. raspored kitica, stihova, utječe na njezinu osnovnu misao, iskazuje različitost osjećanja i njihovu jačinu.

Spomenik hrvatskim braniteljima u Jajcu

Feral Šimun
(Andriana Škunca, *Hrvatski grobovi*, H)

[17]

Manje poznate riječi i izrazi:

zipka – kolijevka, krevetić za odojčce (bebu); **šturak** – popac, zrikavac;
rubiti – praviti, povlačiti rub, ivicu; **tažiti** – ublažavati, umirivati; **škrinja**
(lat.) – kovčeg; **vidarica** – ona koja vida, liječi rane.

Interpretacija

- **Poemu** svrstavam u **epsko-lirska djela**. Šta to tebi govori? U njoj ima i epskih i lirskih momenata. (Epska je tema, a način njenog izražavanja je lirski, subjektivan.) Prati to, uporedo sa analizom pjesme. Na početku ovog pjevanja žrtva se prisjeća svog ranijeg, prijašnjeg života:

*„Gdje je mala sreća, bljesak stakla,
lastavičje gnijezdo, iz vrtića dah...“*

- Produži dalje. Navedi još neke slike iz zavičaja kojih se žrtva prisjeća. Pjesnik je stvorio impresivne slike o ranijem nasilno prekinutom životu.

*„Zar ima mjesta bolesti i muka
Gdje trpi, pati, strada čovjek živ?“*

Primjećujemo u tri strofe uzastopno upitne intonacije. One znače nešto. Šta?

Potresne su slike o patnji žrtve, u bezizlazu priziva se smrt:

*„Zar ima većeg bogatstva i sreće
Nego što su škrinja i klupa i stol?“*

- Vapi žrtva kojoj zlikovci vade oči, šilom probadaju uši, bacaju u jamu i posipaju živim krečom. Ali, istovremeno, Kovačićeva **Jama** je poema ljudskoj sreći i slobodi:

*„Bitka se bije. Osvetnik se javlja!
osvijetli me radost snažna poput zdravlja...“*

Vraća se nada u život, žrtva doživljava trenutke sreće, zaboravlja patnje i pruža ruke oslobodiocu:

„Ruke se moje prema glasu pruže“.

Žrtva je slijepa, ona ne zna ko su osvetnici:

*„Tko ste? Odakle? Ne znam, al se grijem
Na vašem svijetlu. Pjevajte. Jer ćutim
Da sada tek živim, makar možda mrijem.
Svetu Slobodu i Osvetu slutim...“*

- **Motiv svjetlosti** ima šire, **simboličko značenje**. Koje? (Izlazak iz tunela života na svjetlo dana.)

*„Široka svjetlost, ko božiji znaci
Okupala me. Rekoh: zar su snovi?“*

Vile Tavankinje ometaju pljačku

Počelo je teško vremensko razdoblje koje će potrajati duže nego što su vile mislile i daleko duže nego što su mislili prognani ljudi. Imajući na umu riječi vile Mudre, u dogovoru s ostalim stanovnicima šume – sada je sva priroda surađivala protiv zla – vile Tavankinje nastojale su spriječiti pljačku, što im je tek djelomice uspijevalo. Najviše im je bilo žao umjetnina iz baroknoga dvorca, vrijednih slika, starinskih satova, vaza i namještaja. Sve su to blago već u prvom naletu odnijeli otimači koji mu i ne znaju pravu cijenu: budzašto će ga prodati nekome tko je čuo za barok i ovaj predivni dvorac.

Neverka Macolić, ilustracija priče

Crvava bajka
(Nada Iveljić, *Vile Tavankinje ometaju pljačku*, H)

ZNAČENJE NEPOZNATIH RIJEČI

barok – umjetnički stil 17. stoljeća, poznat po raskoši

RAZGOVOR O DJELU

- ▶ U kojem se svijetu, stvarnome ili onome iz mašte, pojavljuju vile u priči?
- ▶ Po čemu si zaključio/zaključila da je riječ o Domovinskom ratu i o sudbini nevinih ljudi?
- ▶ Kakva je imena autorica nadjenula vilama i patuljku? Na kakav nas njihov lik ta imena upućuju?
- ▶ Kakva je uloga vila u priči? Što sve one čine kako bi zavele i zavadile neprijatelja?
- ▶ Kojim je riječima obilježen neprijatelj i koja njegova (zlo)djela potvrđuju te riječi?
- ▶ Što se skriva iza maske „hrabrih“ neprijatelja? Pred kim i čime sve strepe? Čega se boje?

- ▶ U kojem je dijelu priče istaknuta posebna bržnost i plemenitost dobrih vila? (Zaključiti to iz odnosa prema lanetu.)
- ▶ Autorica je u priči izrekla misao da se onaj tko ima nečistu savjest svega boji. Na koji je način tu misao potvrdila u svojoj priči?

ČITAM, GOVORIM, PIŠEM

- ▶ Osim u knjizi *Čuvarice novih krovova*, Nada Iveljić je o sudbini djece prognanika pisala i u romanu *Marijina tajna*. Pročitaj jedno od tih djela u cijelosti. I drugi su hrvatski pisci progovorili o toj temi, kao i o ratu uopće, i to Stjepan Tomaš (*Moj tata spava s anđelima*), Mladen Kušec (*Ubili su mi kuću*), Nikola Pulić (*Strah me, mama, Čuvari amfora*), Ivan Kušan (*Koko u Kninu*). Pročitaj i neko od tih djela.

UPOZNAJ AUTORICU

NADA IVELJIĆ (Zagreb, 1931.) suvremena je hrvatska književnica za djecu i odrasle. Niz godina radila je kao profesorica hrvatskoga jezika u osnovnoj školi. Objavila je zbirku dječjih pjesama *U zemlji Dječurliji* i veći broj knjiga u kojima su priče, pripovijesti, romani i igrokazi. Svojim je djelima najviše vezana za Zagreb, no u njima se pojavljuju i drugi hrvatski krajevi, a osim u svijet bajke, autorica nas odvodi i u svijet stvarnosti, u kojoj je i Domovinski rat. Među djelima te plodne književnice izdvajaju se *Konjić sa zlatnim sedlom*, *Šestinski kišobran*, *Zagrebački vrapčići*, *Vodenica sokolica*, *Dimnjačar i bijela golubica*, *Dođi da ti pričam*, *Čuvarice novih krovova* i dr. Višegodišnja je suurednica dječjeg lista „Radost“ i stalna suradnica u njemu. Uspješno je djelovala i u suvremenim medijima, pišući tekstove radiodrama i scenarija za televizijske drame i igrokaze.

Crvava bajka
(Nada Iveljić, *Vile Tavankinje ometaju pljačku*, H)

izbor iz lirike

DOĆI ĆE VRIJEME

VESELKO KOROMAN

Doći će vrijeme blagog naroda. Onog što ima obilje rana, obilje časti, obilje tuge. Naroda što ima višu a plemenitu moć, ravnicu i more, knjige i anđele.

Doći će vrijeme blagog naroda. Onog što ima najveće groblje, najveću glavu, vjetar i tminu. Naroda što je rasut, što živi dugo na sjeveru i jugu, u srpju mjeseca.

Doći će vrijeme blagog naroda. Onog što ima bijele gore, otoke i sunce, stoljeća i tminu. Naroda što misli, što velik je i miran na sjeveru i jugu, u srpju vremena.

Jurica Puhalović, instalacija sa skeniranim predmetima i s crtežom Vojke Radošević

razgovor s pjesnik

- Protumači značenje naslova pjesme.
- O kojem narodu je riječ? Pronađi dijelove pjesme u kojima se kriju odgovori.
- Gdje živi taj narod? Pronađi stih i protumači ga.
- Kako je pjesnik opisao taj narod?

čitam, govorim, pišem

- Govorno okarakteriziraj ljude koji žive u tvome zavičaju ...

BILJEŠKA O DISCU

VESELKO KOROMAN je rođen u Radišićima kod Ljubuškog 7. travnja 1934. godine značajan je hrvatski pjesnik, novelist, romanopisac te pisac antologija hrvatske književnosti. Najznačajnije zbirke pjesama su mu: *Grad prema sjeveru*, *Crne naranče*, *Knjiga svanuća*, *Svijetlika od trnja*; *Sjaj i rana*, *Na tom svijetu*, *Jezik na pašnjaku*, *Zeleni se što je bilo*. Među značajna djela njegove književnosti se ubraja i zbirka noveleta *Zemljom, snovi*. Veliki doprinos proučavanju hrvatske književnosti Koroman je dao antologijama: *Hrvatsko pjesništvo Bosne i Hercegovine od Lovre Sitovića do danas* i *Hrvatska proza Bosne i Hercegovine od Matije Divkovića do danas*. Dobitnik je brojnih književnih nagrada.

Turska do Sueca

(Veselko Koroman, *Doći će vrijeme*, H)

125 HRVATSKA ČITANJA ZA 6. RAZRED

AKO ŽELIŠ VIŠE

Ako želiš nešto više kazati o svojoj domovini, pročitaj i ovu pjesmu. Nakon čitanja sigurno ćeš poželjeti nešto lijepo napisati, iznijeti svoju viziju zemlje u kojoj živiš. Razmisli, šta je to što joj ti možeš pokloniti?

Bosna

Ti nisi više san
Ti si suza iz sna
Bossanium moja
Bossnium moja
Bolna mi ne bila.

Ti privjesak ničiji nisi.
Ni čest. Ni prćija.
Bosna si bila.
Bosna ćeš biti.
Bosna bosanska sva.

Osvajača tvojih silnih
Tko više i imena zna?
A ti si i dalje
Bossana moja
Bosna bosanska sva.

Bisseno, Bosseno,
Bosno moja,
Tko te svojatao ne bi
Kad su i voda i ptica
I cvijet
Bivak našli u tebi.

Ginut će za tebe
Narod tvoj
Ma bila pod noktima sva
Da nikada više
Bolna mi ne budeš
Suza moja iz sna.

Enes Kišević

*Ilustracija iz knjige "Snijeg u očima",
Enesa Kiševića*

Enes Kišević rođen je 1947. godine u Bosanskoj Krupi. Školovao se u Ključu. Diplomirao je kazališne i filmske umjetnosti u Zagrebu. Živi i radi u Zagrebu. Autor je više knjiga pjesama, koje su prevedene na nekoliko jezika. Poznate su njegove zbirke pjesama *Lampa u prozoru* i *Snijeg u očima*.

Мање познате ријечи и изрази:

чибук (тур.) – цијев са лулицом на једном крају која служи за пушење; **кароца (наруца)** (тал.) – врста кола на четири точка, с кровом и високим сједиштем за кочијаша; **пасати** (тал.) – проћи; **сердар** (тур.) – једно од звања племенских првака у некадашњој Црној Гори; **скриња** (лат.) – сандук са поклопцем и бравом у коме се чувају разне ствари и драгоцености; **цјеливати** – љубити; **вериге** – ланац.

Интерпретација

- Поред литерарне, умјетничке вриједности, путопис Љ. Ненадовића **Писма из Италије** значајан је и по томе што из њега сазнајемо многе појединости из живота и рада великог црногорског пјесника и владике Петра Петровића Његоша:

„Нећу ти више писати о лепоти Неапоља и његовог залива. Овде је владика црногорски. О њему ћу ти одсада писати више него о целој Италији“.

Из ових редака сазнајемо о односу Љ. Ненадовића према великом пјеснику. Какав је тај однос? Како га схваташ? (Нека ти у томе помогне твој наставник.) Пронађи у тексту још нека мјеста из којих се види с колико љубави и поштивања Љ. Ненадовић говори о Његошу.

- Читајући Ненадовићев **Путопис**, како си доживио Његоша? Шта му је било најсветије и највредније у животу?

- О Његошевој честитости и чојству свједочи и његов срдачан сусрет и разговор са земљаком-путописцем. Потврди текстом љепоту њиховог разговора. О чему разговарају? (Разговор је усмјерен на мисао о положају и судбини њиховог народа.) *Љубав према својој земљи и своје народу у срцу је сваког патриоте.*

Његош је, сазнајемо, често и духовит (опис сердара Андрије на балкону и Његошев коментар):

„Ти мислиш да они гледе у тебе, а они гледе у те хаљине“.

- Разумио си Његошев одговор калуђеру: *„Црногорци не љубе ланце“*. Пјесник је *горд и поносан* на слободарску Црну Гору и на Црногорце. Он то не скрива. Србија и Слобода су му једно, једно без другог је незамисливо. Пронађи у тексту Његошево умовање о томе.

Из Путописа сазнајемо још понешто: о обичајима и светињама српског народа, о његовом достојанству.

- Ненадовићеве саговорници, владика црногорски и сердар Андрија, и **језички** су окарактерисани. Пронађи све примјере језичке карактеризације ових двају црногорских великодостојника.

Издвој све облике у овом одломку који су са становишта савременог језика архаични, застарјели.

Сердар Андрија вели: „ја **мним** да у мене гледају“. Како би се то да нас обичније рекло?

- Објасни сљедеће сликовите изразе: *„Па ви отуд, а ја одовуд, па да се на Косову састанемо“*, *„уверити се првим погледом“*, *„у овој самоћи разговорити“*, *„Србију је слобода родила“*, *„седи на балкону као орлушина“*, *„Црногорци не љубе ланце“*.

ZNAČENJE NEPOZNATIH RIJEČI

ladanje – posjed za odmor blizu grada, seosko imanje; *Tivoli* – povijesni grad u blizini Rima; *Versailles* [Versaj] – grad s kraljevskim dvorcem, danas muzejom blizu Pariza; *Saint-Cloud* [Sen Kl] – grad na lijevoj obali Seine, sada u sastavu Pariza; *Schönbrunn* [Šenbrun] – kraljevski dvorac i park u predgrađu Beča; *Windsor* – engleski kraljevski dvorac blizu Londona; *Kranjska, Štajer* – pokrajine u Sloveniji; *Još Hrvatska...* – popularna hrvatska budnica iz doba hrvatskoga narodnog preporoda (1830. – 1850.) koju je njezin autor Ljudevit Gaj napisao pri povratku iz Samobora; *pension* – vrsta hotela u kojem se nudi smještaj i spavanje; *Bogumil Toni* – samoborski učitelj i dječji pjesnik (1874. – 1951.); *invokacija* – zazivanje, prizivanje; *nebeske dveri* – nebeska ulazna vrata

PODSJETI SE

Putopis je prozno književno djelo koje je po značenju samoga naziva opis nekog ili nečijeg puta. Po pravilu, putopisi nas upoznaju s neobičnim, nepoznatim krajevima i ljudima, njihovim osobitostima, poviješću i kulturom. U putopisima njihovi autori – putopisci iznose svoje doživljaje, a putopisi mogu biti književni, novinarski, znanstveni. U književnim putopisima autori se koriste izrazitim književnim sredstvima (epitetima, usporedbama, metaforama, simbolima i sl.)

INTERPRETACIJA

- Koje osjećaje pobuđuje ovaj Matošev putopis?
- Kakav je osobni autorov odnos prema Samoboru?
- Koja njegova prirodna, a koje kulturnopovijesna obilježja ističe?
- S kojim mjestima Matoš uspoređuje Samobor i što iz te usporedbe možemo zaključiti?
- Kakav je za Matoša odnos između hrvatskih krajeva i hrvatskog čovjeka? Pronađi i citiraj Matoševu misao iz putopisa i objasni kako je ti doživljavaš i shvaćaš.
- Pronađi Matoševu misao o značenju hrvatskog pejzaža i objasni je svojim riječima.
- Koji ti je opis Samobora u putopisu najljepši? Obrazloži svoj izbor.
- Što je putopis?

IZRAŽAVANJE I STVARANJE

- Napiši kraći putopis vezan uz neko tvoje zanimljivo putovanje u neki hrvatski ili strani kraj.
- Prisjeti se s čijim si se putopisima sreo u prethodnim razredima i zapiši, zajedno s Matoševim, i imena tih putopisaca u svoju bilježnicu.

Mihael Stroj, Stanko Vraz, autor –ulabija posvećenih Samoborki, Ljubici Cantilji

ПОРТАЛ
манастир Дечани

Интерпретација

- Покушај објаснити које су друштвене и историјске прилике условиле да Јакшић напише пјесму **Отаџбина**? (Родољубље је чест мотив српских пјесника. Чиме се то објашњава?)
- **Снага** и **отпор** у основи су пјесниковог расположења. Која ријеч у пјесми персонификује снагу пјесникове отаџбине? (У случајевима кад се неживим бићима дају особине живих бића имамо **персонификацију**.)

*„И овај камен земље Србије
Што претећ сунцу, дере кроз облак...”*

- Централна ријеч у пјесми **камен** добија шире, **метафоричко** значење. Наброј све карактеристичне ријечи у првој строфи које се одnose на појам „камен”. (Обнови своја претходно стечена знања о томе шта је то **метафора**!) Избраздан дубоким мрачним борама, пријетња је сваком ономе ко покуша да угрози отаџбину. То је основна *пјесничка слика*, ријеч која израста до симбола. (Провјери себе да ли знаш поуздано шта је то **симбол**?)
- У другој строфи, камен прераста у пирамиду:

*„А камен овај, ко пирамида
Што се из праха диже у небо.”*

- Пјесников патриотизам добија на интензитету, а слика пирамиде открива још неке особине његове љубави према отаџбини. (Наведи те особине.)
- У трећој строфи, у слици бедема, снага предака прераста у снагу њихових садашњих потомака:

*„И само дотле, до тог камена,
до тог бедема...”*

- Обрати пажњу на оригиналност и непосредност пјесникових поређења и њихову изражајну снагу. (Слике су дате у облику градиације.)
- Своје родољубље Јакшић је исказао различитим стилским средствима: *описом* и *сликом*, неубичајеном везом и *распоредом ријечи* (ин-

MOJ GRAD LJUBUŠKI

Mio mi je moj Grad – kao Zemlji Sunce;
Sve mu stijene ljubim, krše i vrhunce,
Beriš i bregove, vrlet i planine,
Rasadnjake, bašče, pećine, doline.

Prostire se divan, na strmoj vrleti,
A opasan hridom, grabom i goleti
Podno rušnog zida Ščepanova grada,
Gdje je prošlost mnogo bilježila jada.

Bilježila jada, ne da smo ih htjeli:
Nego, što smo rodno kamenje voljeli,
Pa za ljubav svoje Slobode, stijena –
Branijasmo Gruđu od tuđih hijena.

Volim i djevojke; a kako i ne bi,
Kada su radišne u kućnoj potrebi –
I ko drijen zdrave, mile, ponosite,
Ružinoga ruja, čiste i stasite.

Volim i seljake, od kog mi je pleme,
Kroz čije žuljave dlane teče sjeme,
Čiji plod sve hrani – a – zdrav život daje
Potomaka čilih, da nam povijest traje...

Petar Jakovljević Ljubušak

Nepoznate riječi

▼ Beriš – ime Ljubuškog polja

Moje ime!!!

hijena -

Ščepan!!!

INTERPRETACIJA

- ▶ Kojim riječima pjesnik izražava svoju ljubav prema svojem gradu?
- ▶ Objasni usporedbu: mio – kao Zemlji Sunce.
- ▶ Kojim riječima pjesnik opisuje grad?
- ▶ Kakva je njegova prošlost? Zašto je takva? Pronađi objašnjenje u pjesmi.
- ▶ Iznad Ljubuškoga i sada su vidljivi ostaci staroga grada koji je pripadao vladaru Hercegu Stjepanu po kojemu je Hercegovina i dobila ime. Taj grad pjesnik naziva *Ščepanovim gradom*.
- ▶ Koje pojedinosti iz svakodnevnoga života pjesnik unosi u pjesmu?
- ▶ Kako opisuje djevojke? A kako seljake?
- ▶ Protumači pjesnikovo zalaganje za zdrav život.

Beleži

Moje ime!!!

Moje ime!!!

Rimovanje s ovno
(Petar Jakovljević Ljubušak, *Moj grad Ljubuški*, H)

Zadatak

Pažljivo pročitaj sljedeću pjesmu:

*Bosna iz pepela niče.
Hrane je modre kiše.
Putniče namjerniče, -
Koračaj Bosnom tiše.*

*U Bosni ljiljani cvatu.
Radaju žita i grožđe.
Zemlja na crnom zlatu -
Kuže čelik i gvožđe.*

*Ko jednom iz Bosne ode,
Poželi da se vrati,
Staze ga kući vode.
Tamo ga čeka mati*

*Ivo Mijo Andrić
„Vraćanje Bosni“*

Budi istraživač

- Uporedi ovu pjesmu i pjesmu „Ah, evo opet“.
- Naslov ove druge pjesme te upućuje na temu i jedne i druge pjesme. Imenuj ih.
- Uporedi poentu jedne i druge pjesme. Sada izdvoji svoju poentu. Nešto zbog čega nikada ne bi napustio / la svoj zavičaj. Navedi i ostale pojedinosti iz svog zavičaja koje te usrećuju. Šta je to što osjетиš kada se s putovanja primakneš „svom dijelu svijeta“. Opiši to osjećanje. Nacrtaj u svesci kartu domovine i u njoj posebno obilježi svoj zavičaj. Unesi u njega jednu pojedinost koja je znamenita. Sada razmisli – postoji li posebna ličnost koja potječe iz tvog zavičaja (umjetnik, naučnik – kaži nešto o njemu).

RAZGOVOR O DJELU

▶ Koji osjećaji obuzimaju pjesnika? Koje mu se slike javljaju? Čime su potaknuti pjesnikovi osjećaji i slike koje mu se prividaju? Kako se zove takva vrsta lirске pjesme?

▶ Koje značenje (pravo ili preneseno) otkrivaš u stihovima:

a prve strofe:

Kroz noć bez svanuća plove naše lađe.

...

Kroz oluje bijesne. – (...)

b treće i četvrte strofe:

Nad njom se iz duge

Što se naslućuje vrh srušena mosta,

Svete boje pletu, simbol mojeg puka,

Da najave konac odisejske tuge:

već se negdje zida Tomislava luka!

Objasni!

▶ Odredi vrstu stiha u pjesmi. Imanuj je.

Vojo Radočić, ilustracija

UPOZNAJ AUTORA

VINKO NIKOLIĆ (Šibenik, 1912. – 1997.) najznačajniji je predstavnik hrvatske književnosti u emigraciji. Poput brojnih hrvatskih rodoljuba i on je u svibnju 1945. napustio je domovinu te je živio i djelovao u inozemstvu, pretežito u Argentini i u Španjolskoj. U inozemstvu je uređivao poznati književni časopis „Hrvatska revija“. Godine 1990. vratio se u domovinu i živio u Zagrebu. Pisao je pjesme na književnom jeziku i na rodnoj čakavštini, a u njima je govorio o ljepotama zavičaja i domovine, ali i o nostalgiji za njima. Autor je više zbirki pjesama, među kojima su *Svijetli putovi*, *Izgubljena domovina*, *Oskvrnuto proljeće*, *Molitva za moju Hrvatsku*, *Gorak je zemlje kriv*. Nikolić je pisao i eseje, uređivao antologije, a posebno su zanimljive njegove autobiografske knjige (*Pred vratima domovine* i dr.).

INTERPRETACIJA

- Mak Dizdar jednom je prilikom zapisao: "Stećak je za mene ono što nije za druge. (...) To je spavač koji je nespina. Stećak sam vidio u Radimlji i Zgošći, ali sam njegovu tajnu mogao odgonetnuti samo u sebi."
- Razmislite: Šta misli pjesnik kada kaže da je stećak "spavač koji je nespina" (*nespina* – onaj koji je budan)?
- Po čemu nas ova pjesma podsjeća na zapise na stećcima?
Koja je tema pjesme?
U koju biste vrstu lirске poezije svrstali pjesmu *Zapis o zemlji*?
- Po čemu je Dizdareva obrada domoljubne teme posebna?
Pronađite riječi u pjesmi koje opisuju "zemlju Bosnu"!
- Po čemu se u drugoj strofi stihovima: "I posna i bosa da proštiš / I hladna i gladna" suprotstavljaju stihovi "I k tomu još / Da proštiš / Prkosna / Od sna"?
- O čemu sanja "prkosni" bosanski čovjek? Pročitajte i sljedeći zapis sa stećka i pokušajte odgovoriti na ovo pitanje: "Nikada mnogo ne imah, nikada ništa ne nesta a dijelih."
- Pjesma *Zapis o zemlji* sastavljena je od samo dvije strofe: pitanja i odgovora. Kakvim tonom se "vrlji pitac neki" raspituje o Bosni?
Šta se postiže uzrečicom "da proštiš"?
- Šta pjesnik postiže zastarjelim riječima (arhaizmima) u govoru "vrlji pitac" (kto, rekti)?
- A kakvim tonom mu "zapitani" odgovara? Šta "zapitani" priznaje?
S kojim ciljem "zapitani" preuzima uzrečicu "da proštiš"?
Ima li ta uzrečica isti ton, intonaciju u njegovu odgovoru?
- Osim ritma, jezički izraz ima i svoju melodičnost. Melodičnost pjesničkog izraza zapravo je njegova intonacija.
Šta je intonacija?
To je različita visina govora, govorna melodija. Riječ, rečenica, stih, strofa pa i cijelo književno djelo ima svoju melodičku visinu kojom se iskazuju različite misli i osjećanja.
- Monotona intonacija, bez promjene visine govora, dosadna je, neuočljiva i ne iskazuje istinske osjećaje i misli. Odgovarajuća intonacija doprinosi osjećajnosti i doživljenosti pjesnikovog izraza. Često od intonacije zavisi pravilan doživljaj riječi, stiha, pjesme.
- Razmislite kako biste izgovorili sljedeće riječi koje izgovaraju "pitac" i "zapitani":
Pitac: "A kto je ta šta je ta da proštiš"
Zapitani: "I k tomu još / Da proštiš / Prkosna / Od sna"

Bosno moja, slijepa, mila...
(Mak Dizdar, *Zapis o zemlji*, B)

→ Uzrečica “da prostiš” u odgovoru “zapitanoga” jača je, naglašenija, iz nje se osjeti ponos i inat bosanskog čovjeka.

→ Završnim stihovima, odgovorom “zapitanog”, dobili smo jaku poentu / ideju pjesme: Bosna je prkosna i ponosna zemlja. Bosni je, kako kaže pjesnik u komentaru ove pjesme “bilo suđeno da sanja o pravdi, da radi za pravdu i da na nju čeka, ali da je ne dočeka”.

NOVI KNJIŽEVNI POJMOVI

Lirska pjesma kraće je književno djelo napisano najčešće u stihu. Iskazuje različita osjećanja i misli. U nekim su pjesmama jače iskazana osjećanja, a u nekima misli. Najčešća je pojava da su i osjećanja i misli međusobno čvrsto isprepleteni.

Lirska pjesma koja je prožeta osjećanjima ljubavi prema zavičaju, domovini, njezinim ljepotama, ljudima itd. zove se **rodoljubiva**, **domoljubna** ili **patriotska** (lat. *patria* – domovina) pjesma.

58

Bosno moja, slijepa, mila...
(Mak Dizdar, *Zapis o zemlji*, B)

KREATIVNI RAD

Bosna je prkosna od sna

- Priprema: slijepa karta Bosne i Hercegovine (iscrtane samo vanjske granice), razglednice gradova, sela, rijeka, planina, znamenitih objekata... boje, flomasteri...
- Na slijepoj karti Bosne i Hercegovine pokušajte odrediti mjesto na koje ćete lijepiti pripremljene razglednice, pronađite mjesto za svoj zavičaj i u njemu crtajte ono što najviše volite u njemu (cvijeće, rijeku, školu...). Postavite kartu na zid vaše učionice i povremeno je dopunite nekim novim detaljem.

O PJESNIKU...

Mehmedalija Mak Dizdar (1917–1971) jedan je od najvećih bosanskohercegovačkih i bošnjačkih pjesnika. Objavio je više pjesničkih knjiga (*Vidovopoljska noć*, *Plivačica*, *Okrutnosti kruga*, *Koljena za Madonu*, *Minijature...*), a njegova zbirka poezije *Kameni spavač* svrstava se među najznačajnije bosanskohercegovačke pjesničke tvorevine 20. stoljeća. Sastavio je i poznatu antologiju *Stari bosanski tekstovi*. Tragom baš ovih "starih bosanskih tekstova", pjesnik je u svojoj pjesničkoj zbirci *Kameni spavač* velika a jednostavna pitanja o svojoj domovini zaodjenuo ljepotom starog (arhaičnog) jezika, i tako probudio njegovu izvornu, tajanstvenu snagu.

Bosno moja, slijepa, mila...
(Mak Dizdar, *Zapis o zemlji*, B)

PRIPOVIJETKA

MOTIVACIJA

Gosti u školskom dvorištu: lovac i lovački pas

Zamolite nekog lovca da vam održi kratak čas iz kinologije. Neka dovede u školsko dvorište svog lovačkog psa, a ako to nije hrt – neka donese i fotografije hrta. Pokušajte saznati odgovore na sljedeća pitanja:

1. Koliko su hrtovi kao rasa stari i čemu su sve služili?
2. Kada hrtovi sazrijevaju za lov?
3. Kako se hrtovi potčinjavaju naredbama lovaca?
4. Koje je hrtu glavno osjetilo za lov?
5. Kakvi su mu pokreti, snažni ili lagani poput pera?
6. Kakve su mu skakačke mogućnosti i mogućnosti za galop?
7. Kako sokoli pomažu hrtovima u lovu?

HRT

(Odlomak)

hrt – vrsta lovačkog psa

nevjesta – ona koja se udaje, mlada

U Pešteri ima selo Dolići. Oko njega sa istočne i južne strane povijaju se brežuljci, a tamo na sjever i zapad pukla, kao dlan, ravna polja, kojima, reklo bi se, kraja nema. Nekada je u Dolićima, zbog tih ravnih i širokih polja, bio čuven lov sokolovima i hrtovima; jer sokolovi brzo i pravo lete, a tu su imali kuda da polete, a hrtovi brzo i pravo trče, i tu su imali kuda da potrče – i ništa im, što nebom leti i zemljom gazi, a lovi se, nije moglo umaći.

Lov sokolovima počeo je da iščezava još davno, i tih ptica lovetica bivalo je sve manje – dok ih najzad nije sasvim nestalo, i o njima ostale samo priče. Hrtovi su još dugo ostali, ali je i njih bivalo sve manje, i najzad im se broj sveo na dva, tri. Jednog od ta dva ili tri poklonio je Elmas Dolićanin svome zetu u Bihor Šaranu Lipovcu; neka mu od njega, uz kćerku, ode i hrt.

Doveli su ga deset dana poslije nevjeste, i svijet, koji je prije dolazio da vidi nevjestu, sada je dolazio da vidi i hrta.

U Bihoru nije bilo hrtova, a ako je koji i bio, nije lovio, jer Bihor je kraj gorovit i lomovit i nije za hrtove. Stoga svijet u selu iz koga je bio Šaran Lipovac gotovo nije ni znao šta je hrt, sem toliko da je pas – ali drukčiji od običnih pasa, jer drugi mu je soj i rod i drugo mu je ime.

- Koje je slike hrt čuvao u svojim očima? Šta o tome saznajemo iz ovog odlomka: "Da je govorio, rekao bi: – Nijesam više onaj koji lovi, nego ulovljeni. I činio je ono što je dato i hrtovima: pustio bi suzu; kao što i hoće to biti sa strancem kad se nađe u tuđini"?
- S vremenom se hrt pretvarao u "nešto sasvim drugo od onog što je nekad bio". Pronađite odlomak u priči koji to opisuje!
- O čemu je hrt sanjao noću dok je gledao u nebo i mjesec? Pročitajte još jednom završni dio pripovijetke: "Niko nije mogao vidjeti taj lov – a da je mogao, vidio bi u očima hrtovim ulovljen mjesec, i njega, bijelog od mjesečine kao kad je nekad bio mladi hrt – mrtvog."

- Ko je kriv za tako okrutnu sudbinu hrta iz naše priče? Mislite li:
 - da su ljudi trebali razumjeti prirodu i karakter hrta, ili
 - da je hrt trebao razumjeti postupke ljudi?
- Smatra se da kultura i karakter jednog naroda ima veliki utjecaj na prirodu i karakter rase psa koju je taj narod uzgojio. Šta smo o prirodi i karakteru hrta saznali iz ove priče? Kako taj opis možemo dovesti u vezu s prirodom i karakterom bosanskohercegovačkih ljudi?

ČOVJEK BEZ SLOBODE K'O RIBA BEZ VODE

HIMNA SLOBODI (IZ DUBRAVKE)

O lijepa, o draga,
o slatka slobodo
dar u kom sva blaga
višnji nam Bog je d'ô.

Sva srebra, sva zlata,
svi ljudski životi
ne mogu bit plata
tvoj čistoj ljepoti.

Uzroče istini
od naše sve slave,
uresu jedini
od ove dubrave!

U jedinstvu, u ljubavi
neka draži dan izlazi,
ovdi našim skladnim glasi
sloboda se draga slavi!

O lijepa, o draga,
o slatka slobodo,
dar u kom sva blaga
višnji nam Bog je d'o!

Ivan Gundulić

Manje poznate riječi i izrazi:

d'ô – dao; glasi – glasine; ovdí – ovdje.

Interpretacija

- Šta je tema ove Gundulićeve himne? Koju lirsku pjesmu nazivamo himnom? (Upoznao si se s takvom vrstom pjesme u prethodnom razredu). Znaš li još nekog pjesnika koji je s takvim **uzvišenim** osjećanjem pjevao o slobodi?
- Izdvoj osnovni pjesnikov doživljaj rodnog grada Dubrovnika. Koliko naslov pjesme odgovara prirodi pjesnikovih osjećanja, misli i ideja? Osjećajni ton, posebno. Svoju tvrdnju ilustruj odgovarajućim stihovima. Sloboda nema cijene. Kako se do nje dolazi? Potraži odgovor. Poruka Gundulićeve himne je trajna, svezremana. Kojim stihovima je to pjesnik najbolje izrazio? To je božiji dar i treba ga sačuvati:

**dar u kom sva blaga
višnji nam Bog je d'ô.**

Zna se, slobodu je lakše izvojevati nego li je sačuvati?

- Obrati pažnju na Gundulićev stih i jezik (lirski osmerac), osjeti uzvišeni ton njegove pjesme.
I na kraju, pokušaj odrediti pjesnikov stav prema temi o kojoj pjeva. Šta možeš reći o tome?

Podsjeti se

Himna označava pjesmu posvećenu nekom ili nečem što čovjek smatra vrijednim najvećeg poštovanja, divljenja ili obožavanja. Ona teži uzvišenom tonu koji se izražava svečanim ritmom...

Zadatak za samostalan rad

- a) Kako si razumio poruku: Slobodu je lakše izvojevati nego li je održati?
- b) Nauči napamet neke dijelove ove pjesme po vlastitom izboru.

Bilješka o piscu

Ivan (Dživo) Gundulić (1589–1638) prvi je dubrovački pjesnik čija je slava vrlo rano prešla granice Dubrovnika. Veliki kao umjetnik i mislilac ostavio je pokoljenjima u naslijeđe vrijedna djela: **Dubravka**, **Suze sina razmetnoga**, **Osman**. Epik sa talentom za lirski ton i dramski akcenat. Dobio je naziv „kralj slovinske pesme“.

Crvenkapica

Kad je Crvenkapici dosadila uvijek ista šuma i uvijek isti vuk, izašla je iz svoje priče i prošetala maksimirskom šumom.

I sve je bilo dobro dok nije, privučena galamom, došla na stadion. Poslije je bilo još bolje.

Zaljubila se u jednog momka u plavoj majici, koji se borio kao vuk. Sad Crvenkapica nosi plavu kapu i besplatno ulazi na sjever, a poslije utakmice njezine su i ostale strane svijeta.

Plakat za kazališnu izvedbu Crvenkapice

RAZGOVOR O DJELU

- ▶ Koja ti je od navedenih kratkih priča (bajki) najšaljivija, a koja najduhovitija? Što je tim pričama zajedničko u njihovu književnom obliku? Na čemu se temelji humor u Paljetkovo *Bajci o žapcu*?
- ▶ Kojim se vrelom (književnim izvorom) poslužio pripovjedač i kako ga je upotrijebio? (Sjeti se usmenih priča sa sličnim pretvorbama ljudi u životinje i obrnuto.)
- ▶ Osim šaljivom radnjom i postupcima likova, kojim se izrazom posebice pojačava humorističnost priče na njezinu svršetku?
- ▶ Što je duhovito i maštovito u Paljetkovo *Priči o maloj sobi*?
- ▶ Na kakav neobičan i duhovit način pripovjedač rješava odnos velikog svijeta i malog prostora?
- ▶ U čemu se očituje pripovjedačeva duhovita igra riječima? Zaključi to iz uporabe pojma *deminutiv*.
- ▶ Kako je u Kanižajevoj *Crvenkapici* osuvremenjena poznata priča? Kakvu je preobrazbu doživjela? U koje je vrijeme i prostor smještena?
- ▶ Što u priči označuje riječ (pojam) *sjever*? Na što se odnosi?
- ▶ Koji je preneseni smisao rečenice da su Crvenkapici *poslije utakmice njezine i ostale strane svijeta*?

(UPOZNAJ AUTORA na stranici 120.)

О ПОЗОРИШНИМ ИЗРАЖАЈНИМ СРЕДСТВИМА...

- Елементи без којих не може постојати позоришна представа су: **глумци, сценска радња и публика.**
- **Глумци** и **глумице** умјетници су који се исказују кроз сценску радњу и умјетничко представљање лика. Они свој умјетнички талент, знање и вјештину користе у позоришним представама како би што вјеродостојније дочарали неки лик.
- **Глума** је облик умјетничког сценског изражавања. Помоћу глуме глумци изражајним средствима (говор, покрет, мимика...) тумаче различите ликове, најчешће из драмске књижевности.
- **Говор** је једно од основних изражајних средстава сценских извођача (глумица и глумаца). Када се глумци / глумице сценски изражавају путем говора, они своју пажњу посебно усредсређују на говор ликова.

- **Костимографија** је умјетничка дисциплина која се бави сценским костимом за потребе филма, позоришне представе и осталих сценских умјетности. Костимографијом се баве **костимографи / костимографкиње**. Они истражују основне податке о земљи, људима, стилу одијевања и опћенито начину живота у времену којим се баве поједина сценска дјела, и на основу тих сазнања покушавају дочарати садржаје дјела.

Сцене из опере *Хасанагиница*

- **Сценографија** је ликовно осмишљавање простора појединих чинова (у позоришту), или кадрова (на филму). Сценографи / сценографкиње воде бригу да тај простор буде у складу са захтјевима дјела које треба пренијети на сцену. Данас се појам сценографије проширио на свако осмишљавање простора намијењеног некој јавној изведби (изложбе, приредбе и друга културна догађања).

LIRSKA PJESMA

MOTIVACIJA

Stećci / mramorovi

Naučili smo: Stećak je vrsta bosanskog kamenog nadgrobnog spomenika iz srednjeg vijeka. Stećci su obično ukrašeni uklesanim prizorima iz života, iz lova, s viteških turnira ili natpisima na glagoljici ili bosančici. Među naše najljepše stećke spadaju oni u Radmilji kod Stoca. Natpisi na stećcima ili mramorovima najznačajniji su spomenici narodnog jezika u Bosni i Hercegovini. Većina stećaka ispisana je bosančicom.

Ovo je jedan od zapisa sa stećka: "Se leži Helja, mnoge zemlje obideh i domo i pošteno postah i na svojih baštin legoh."

Koju želju svakog čovjeka iskazuje ovaj zapis?

Riječi "na svojih baštin" govore nam o snažnom vezivanju bosanskog čovjeka za zemlju Bosnu?

ZAPIS O ZEMLJI

pitac – onaj koji pita

kto – ko

rekti – reći

posna – nejaka,
suhoparna

Pitao jednom tako jednoga vrlo pitac neki:

A kto je ta šta je ta da proštiš

Gdje li je ta

Odakle je

Kuda je ta

Bosna

Rekti

A zapitani odgovor njemu hitan tad dade:

Bosna da proštiš jedna zemlja imade

I posna i bosa da proštiš

I hladna i gladna

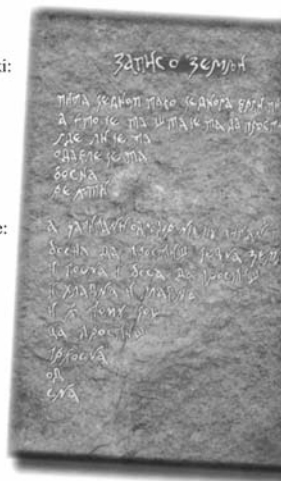
I k tomu još

Da proštiš

Prkosna

Od sna

Mak Dizdar

Vlado je stajao mirno na vršku, priljubivši se grčevito uza stablo.
 Iz krupnih oblaka, koji su se valjuškali nisko nad ljudima, zaromoni prasak. Čulo se kako sitne kapljice odskaču u bari.
 – Silazi! – rikne narednik i poleti k jeli.
 – Nemoj, janje. Ostani gore! – viknu baka, a žandar se okrene i udari je po glavi.
 Starica se stroza.
 Mališ stajaše na mjestu, prirašten uz deblo kao guba.
 Karabinka grune ljutito i zastavica na vršku zadržće.
 – Seci jelu! Ruš! – izmahne narednik kundakom na momke, kraj kojih je ležala sjekira. – Seci!
 – Sijeci ti, ako smiješ! – oprse se momci odvažno i blisnu očima.
 Narednik pograbi sjekiru i zasiječe, dok je žandar stajao sa zapestom puškom, okrenut k mnoštvu. Zastavica na vršku zatrepéri.
 U narednikova pleća udari kamen.
 Prasne puška na gomilu.
 – Dole! – razviče se žandar i opali na vršak.
 Jezovit vrisak probode srca.
 Mališu vrh jele klonu ruka na rani i poteče krv. Žene zajauknu, pokriju oči. Djeca zaciče.
 Odjeknu mukli pad ...
 Duboko zasječena jela, uzremečena sunovratom dječakovim, nagne se na bok, i uz krsak, lomljivu i šumor složi se duž ravnice, preko puta, zaronivši krošnjom u mlaku, iz koje pljusne visoko voda.
 Osviješćena baka skoči u ludačkom zapomaganju, urliknu i dotrči do unuka koji ležao krvav, izlomljen, bez duše ... Potkoljenica se prebila. Kroz kožu provirila prepukla kost, niz koju je kapala gusta, crna krv ...
 Na nebu isprsiše se oblaci i istakoše na grudi dugu kao trobojku:
 – Skinite je, skinite je, đavoli! Skinite je, ubojice! – jecala je bakica mahnitno, van sebe, upirući prstom u nebo.
 Mrka seljačka svjetina okružavala je žandare, slična stoglavoj zmijurini. Ogradila ih poput šume, poput zida, nalik na visok, taman talas. Opoljavala ih kao crna, mu-njevna oblčina ...
 Kresnu dugački plameni.
 Dvocijevke zagrne.

Interpretacija

➤ Kada se i gdje zbiva opasni događaj? Tko se sukobljava i zbog čega?

➤ Koji osjećaji potiču narod i pojedince na isticanje hrvatske zastave? Što zaključuješ o položaju Hrvata pod vlašću koju predstavljaju žandari? Čija je to vlast? Po čemu se u tekstu vidi da su žandari stranci?

➤ Pronadi opise prirode i ljudi, pojedinaca i mnoštva i izdvoji najuspješnije vizualne i zvučne slike.

➤ Što simbolizira svitanje na početku, a što oblaci na kraju teksta? Objasni značenje naslova.

➤ Tekst je bogat metaforama, onomatopojama i poredbama. Pronadi ih i napiši u bilježnicu.

➤ Objasni što znače pojmovi: nacionalni osjećaj, rodoljublje, domoljublje. Zašto je Hrvatima u prošlosti bilo zabranjeno javno iskazivanje nacionalnih osjećaja? Kako se na nacionalne osjećaje bilo kojeg naroda gleda u sadašnjoj hrvatskoj državi?

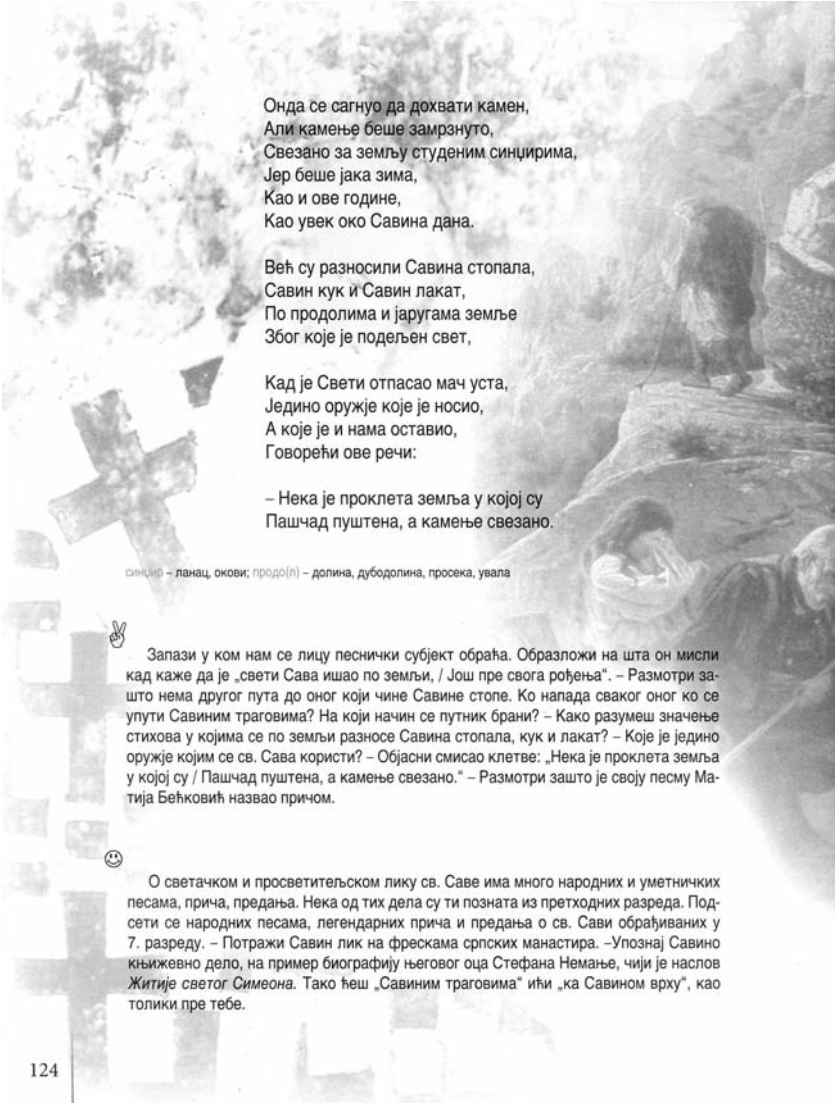
Tragičan i potresan protest (Ivan Goran Kovačić, *Probuđeni djedovi*, H)

Мање познате ријечи и изрази:

глоба – намет, дажбина уопште, порез; **зулум** (тур.) – насиље, безакоње; **земан** (тур.) – вријеме; **врћи** – бацити, дићи; **дахија** (тур.) – један од јаничарских поглавица који су пред Први српски устанак држали власт у београдском пашалуку; **таинџија** (тур.) – војни интендант за храну; **скерлетан** (тур.) – који је од скерлета, врсте тканине љубичастоцрвене боје; **бињиш** (тур.) – огртач, плашт; **кардаш** (тур.) – друг, пријатељ; **јолдаш** (тур.) – друг, другар; **када-кадуна** (тур.) – угледна жена, госпођа; **инџијел** (тур.) – света књига у муслимана, Коран-Куран; **мунара-минаре-минарет** (тур.) – торањ џамије са кога мујезин позива вјернике на молитву; **језан-езан** (тур.) – молитва коју мујезин (хоџа или његов помоћник) са минарета оглашује; **калдрма** (тур.) – пут направљен од камена, поплочан каменом; **оборкнез-оберкнез** – виши кнез, старјешина кнежине, нахије за вријеме турске владавине у Србији; **ункаш** (тур.) – предњи дио седла; **буздован** (тур.) – средњовековно оружје, гвоздена кугла са дршком; **калпак** (тур.) – ратна војничка капа од лаког метала, кацига, шљем; **топуз** (тур.) – буздован; **диван** (тур.) – разговор; **јатаган** (тур.) – дуг савијен и оштар нож са великом дршком на два уха, који се носи за појасом; **паша** (тур.) – титула високих војних и цивилних достојанственика у Османском царству; **субаша** (тур.) – помоћник или замјеник баше, поглавара.

Интерпретације

- Који је то нов, **колективни лик** који уводи Филип Вишњић у народну пјесму? Због чега је он покретач устанка? Наведи стихове.
- Забиљежено је у љетописима и астрономским дневницима више помрачења Мјесеца и појава комета од 1800. до 1806. године. Зашто је пјесник овим природним појавама дао натприродна значења? (Имај у виду њихову симболику и поетски смисао.)
- Прати како Турци дахије тумаче небеске знаке „*виш* Србије по небу ведроме“.. Које су те зле слутње због којих разбијају од „*стакла тепсију*“?
- Фочић Мехмед-ага највише говори о Илији Бирчанину. Сам проције... ни зашто. Чији нам доживљај омогућује да га потпуније доживимо? Коментариши овакав стваралачки поступак Филипа Вишњића. Наведи више особина које испољава Илија Бирчанин. Припреми се да одговарајуће стихове гласно прочиташ тако да те особине дођу до изражаја још снажније.
Тумачи тон и значење ријечи **поздравити** и **стријељати** у стиховима:
„Сиротиња те је поздрвила...“
и
„А он на ме очима стријеља...“
- Покушај у мислима успоставити везу између ове пјесме и неких пјесама о боју на Косову.

Онда се сагнуо да дохвати камен,
Али камење беше замрзнуто,
Свезано за земљу студеним синџирима,
Јер беше јака зима,
Као и ове године,
Као увек око Савина дана.

Већ су разносили Савина стопала,
Савин кук и Савин лакат,
По процолинама и јаругама земље
Због које је подељен свет,

Кад је Свети отпасао мач уста,
Једино оружје које је носио,
А које је и нама оставио,
Говорећи ове речи:

– Нека је проклета земља у којој су
Пашчад пуштена, а камење свезано.

синџир – ланац; окови; процо(л)ина – долина, дубодолина, просека, увала

✌

Запази у ком нам се лицу песнички субјект обраћа. Образложи на шта он мисли кад каже да је „свети Сава ишао по земљи, / Још пре свога рођења“. – Размотри зашто нема другог пута до оног који чине Савине стопе. Ко напада сваког оног ко се упути Савиним траговима? На који начин се путник брани? – Како разумеш значење стихова у којима се по земљи разносе Савина стопала, кук и лакат? – Које је једино оружје којим се св. Сава користи? – Објасни смисао клетве: „Нека је проклета земља у којој су / Пашчад пуштена, а камење свезано.“ – Размотри зашто је своју песму Матија Бећковић назвао причом.

😊

О светачком и просветитељском лику св. Саве има много народних и уметничких песама, прича, предања. Нека од тих дела су ти позната из претходних разреда. Подсети се народних песама, легендарних прича и предања о св. Сави обрађиваних у 7. разреду. – Потражи Савин лик на фрескама српских манастира. – Упознај Савино књижевно дело, на пример биографију његовог оца Стефана Немање, чији је наслов *Житије светог Симеона*. Тако ћеш „Савиним траговима“ ићи „ка Савином врху“, као толики пре тебе.

mistike koji u svetom krugu prizivaju Allaha. Jedini način da se odbrani od tih aveti, u to je bio ubijeden, bio je da se dobro umota od glave do pete u svoj pokrivač tako da nije postojao ni najmanji otvor kroz koji bi se mogli provući. Provodio bi tako noć u strahu, izuzev kada bi ga san obuzeo, što se rijetko dešavalo. Budio se pred zoru, provodeći ostatak noći čas u strahu čas u najneobičnijim maštanjima, sve do trenutka dok se ne bi začuli ženski glasovi koji su pjevušili slaveći Allaha, točeći vodu. Znao je da je osvanulo jutro i da su zli duhovi otišli u podzemna boravišta. Tada bi se on sam pretvarao u „duha“, ponavljajući dijelove pjesama lutajućeg pjesnika, one koje je zapamtio, pipajući oko sebe i zadirkujući braću i sestre sve dok ih jedno po jedno ne bi probudio. Kada bi završio to dobro djelo, sa svih strana bi odjeknuli uzvici i graja, sve dok šejh ne bi zatražio posudu sa vodom da bi se umio pred molitvu.

Tada bi glasovi utihnuli, kretanje se primirilo, kako bi šejhu dopustili da se umije, prouči, popije kafu i ode svojim poslom.

Taha HUSEIN

INTERPRETACIJA

1. Osljepio u trećoj godini, Taha Husein se, u romanu iz kojeg ste pročitali odlomak, prisjeća trenutka koji dominira njegovim uspomjenama. Prema čemu ste, već poslije prve rečenice, mogli pretpostaviti sredinu u kojoj se dešava radnja? Napišite sastav o jednom od bosanskohercegovačkih gradova ne imenujući ih, ali ističući one karakteristike prema kojima će se zaključiti da se radi, naprimjer o Bihaću ili Mostaru.
2. Pisac se dakle sjeća najranijeg djetinjstva. Redoslijed događaja koji se opisuje prema sjećanju naziva se *retrospekcijom*.
3. Pisac je prekinuo sanjarenje da bi uživao u recitovanju lutajućeg pjesnika. Je li sanjarenje zaista prekinuto ili je počelo novo?
4. Sa jutrom je strah od „duhova“ prestajao. Tad bi on sam postajao „duh“ koji se šali sa braćom i sestrama. Iz kakvih sve osjećanja može da proistekne potreba za igrom.

Taha Husein (1889–1973) jedan je od najvećih arapskih pisaca. Rođen je u Srednjem Egiptu, najveći dio svoga stvaralaštva vezao je za milje Kaira. Prevoden na gotovo sve svjetske jezike i sam je na arapski prevodio djela klasične i savremene literature.

41

Kokošije ljepilo
(Taha Husein, *Knjiga dana*, B)

RAZGOVOR O DJELU

- ▶ Koji dio navedenoga teksta pripada:
 - a uvodu u temu, tj. predmetu o kojemu se govori ili piše,
 - b obradi glavne teme i
 - c zaključku vezanome za temu?
- ▶ U kojemu od tih dijelova pretežu humoristične crte? Pročitaj duhovitu usporedbu rezervoara pišćeve starog automobila i pišćeve glave. Što tebi osobno otkriva ta usporedba?
- ▶ Središnji dio teksta, a to je obradba glavne teme, obrazlaže osnovnu pišćevu misao, koja je istaknuta već u naslovu teksta. Koja je to misao ili tvrdnja? Po čemu je neobična i smiona?
- ▶ Koje je pišćevo zlatno pravilo za mudar i zdrav život, dostojan čovjeka?
- ▶ Što pisac misli o djetinjstvu? Što su sve njegovi sadržaji osim igre i zabave?
- ▶ Objasni glavne pišćeve misli o tome kako valja živjeti, što činiti i kakav biti. Kakva su tvoja osobna iskustva? Slažeš li se s piscem? Zašto?
- ▶ Pronadi u tekstu potvrde za:
 - a ljubav i prijateljstvo kao temeljne životne vrijednosti,
 - b sklad i smisao života.

- ▶ Objasni svojim riječima zaključnu misao teksta: *Kad izađemo u svijet, najbolje se držati za ruke i ne udaljavati se od svog druga.*
 - ▶ Autor navedenog teksta i istoimene knjige napisao je da u svom pripovijedanju polazi od ovih uvjerenja:
 - Vjerujem da je mašta jača od znanja.*
 - Da je mit moćniji od povijesti.*
 - Da su snovi snažniji od činjenica.*
 - Da nada uvijek pobjeđuje iskustvo.*
 - Da je smijeh jedini lijek za tugu.*
 - I vjerujem da je ljubav jača od smrti.*
- Odaberi i usmeno obrazloži jednu od tih misli.

ČITAM, GOVORIM, PIŠEM

- ▶ Pismeno, u obliku kraćeg sastavka, obradi temu *Moje sjećanje na dječji vrtić* ili *Moja ugodna (ili neugodna) iskustva iz dječjeg vrtića*.

ZNAŠ LI...

... da su Fulghumova djela nastajala tako što ih je najprije kao svećenik govorio ljudima, a tek nakon objavljivanja na radiju i u tisku doživjela su književni uspjeh?

... da taj autor živi pomalo neobično, robinzonski, na brdu koji je uredio za stanovanje?

UPOZNAJ AUTORA

ROBERT FULGHUM [Falham] suvremeni je američki pisac. U životu se bavio različitim poslovima: bio je trgovački putnik, pjevač, kauboj, barmen, učitelj crtanja, svećenik, pisac. Fulghum najviše piše o običnim, svakidašnjim stvarima i pojavama, i to nadahnuto, duhovito i vedro. U svojim pričama oživljuje čari i ljepote svakidašnjega života, oblikuje likove tzv. malih ljudi koje resi životna mudrost. Poznata su njegova djela *Sve što trebam znati naučio sam još u vrtiću*, *Gorio je kad sam legao na njega*, *UH-OH – neka zapažanja s obje strane vrata hladnjaka*.

Svaki razred odspavaj
(Robert Fulghum, *Sve što trebam znati naučio sam još u vrtiću*, H)

Из њиховог заједничог обједи сазнао си нешто више о Пилипенди и Јели. Прокоментариши!

- Пилипенда не пристаје на **унијаћање**. Он изједначује **нацију** и **вјеру** и не пристаје да је мијења ни по цијену живота. Он се разликује од осталих. По чему? Шире образложи Пилипово реаговање и увјери се у његово *поштење* и *моралну чврстину*. Сусрет и дијалог са познаником Кљаком помоћи ће ти да уочиш два морала – моралну Пилипендину чврстину и Кљакину превртљивост. (Матавуљ нас поступком **ретроспекције** упознаје са неприликама и искушењима људи, осуђених на вјековну патњу. (Насликао их је не само са **социјалног**, него и са **моралног** и **психолошког** становишта.)
- Којим се **изражајним средствима** Матавуљ при томе користи? (Опис амбијента, дијалог међу јунацима, приче, животне ситуације у које доспијевају, надалеко чувен Матавуљев хумор.) Свако од набројаних изражајних средстава пронађи у тексту и увјери се у изнесену тврдњу.
- Пилипенда на крају приповијетке сједа поред пута и плаче. Шта те је узбуђило у овој реченици? Зашто саучествујеш са Пилипендом? Образложи – зашто он плаче?
- Причање Симе Матавуља је: а) богато глаголским облицима, б) сиромашно глаголским облицима? Образложи свој одговор!
Посматрај дио приповијетке од: „*Јела уђе у кућу, треснувши вратима. У исти мах и вјетар хукну...*“ Какво причање постаје гомилањем **аориста**: а) мирно, статично, б) убрзано, динамично, живо? Нађи и остале одломке испричане махом аористом и протумачи их.
Обрати посебну пажњу на употребљене облике **имперфекта**. Шта је карактеристика приповијетања њиме? Који би му глаголски облик био најближи синоним?
- Објасни својим ријечима сљедеће сликовите изразе: „*сама кост и кожа*“, „*јести очима*“, „*волијемо душу него трбух*“, „*образ не опра нико ни довијека*“.
- Како данас у књижевном језику гласе ријечи: **хаљак**, **њеколико**, **зижнути**, **покућанство**, **јутрењи** (оброк), **сјем**, **њеко**?
- Какав је то **живолазан** старчић?
Од којих се ријечи састоје облици **сухомразица** и **нововјерац**? Шта значе?
- Пилипенда је **кракат** човјек, тј. човјек дугих крак(ов)а. Како се зове онај ко је *дугих ногу*, *велике главе*, *великог репа* или *великих крила*? А како онај ко има *јак глас*, *снажно грло*?
- Шта значи глагол **изимити**? Од које је именице настао? Начини на сличан начин још неколико глагола са именицом у основи (нпр. *зајесенити*!).
У каквом су односу **таван** и **таванац**, као и **штап** и **штапина**? Направи сличне облике од именица: *кревет*, *камен*, *рукав* и *човјек*.

2. Vi ste već sedmi razred osnovne škole, već ste mnogo pročitali, a znate i slušati ljude oko sebe, pa ste primijetili da danas odrasli, mladi rjeđe, upotrebljavaju riječ tolerancija (lat. *tolerare* – podnositi, trpjeti) trpeljivost, podnošljivost, podnošljivost prema tuđim mišljenjima i uvjerenjima, obazrivost, itd. Zašto baš ovdje, uz ovu priču, upućujemo vas mlade, u značenje i značaj ove riječi? Objasnite! Ipak, da li je mala, lijepa, plavokosa, pažena od svoga oca i majke, djevojčica Mirjama (jevrejsko ime Mirjam) išta učinila da bi je neko morao podnositi, trpjeti? Obratite pažnju, trpjeti znači činiti neki napor, zato se ova riječ čini skoro neprirodnom u međuljudskim odnosima. Šire raspravljajte o ovoj temi! Mora li iko, i zbog čega trpjeti malu Mirjamu? Naravno, ne! Onda, u pitanju je nešto drugo. Šta?
3. Poštovana djeco, i mladi učenici, život i jeste satkan od različitosti. Te različitosti vi ćete uočiti u svim oblicima života. Mora li se, primjera radi, u šumi jedna krhka breza izvinjavati hrastu što nije kao on, što se od njega razlikuje, i da li hrast, zbog brezine različitosti, mora nju da podnosi? Raspravljajte. Zar upravo ta različitost sam život ne čini raznolikim, bogatijim, ljepšim? O ovome porazgovarajte.
4. Dakle, Mirjama se razlikuje, ona je plavokosa, i u tome je sav njen grijeh. Ali, zlo ne miruje (pogledajte malo oko sebe!), jer neko ne priznaje, poštuje, uvažava, ima obzira, pa i radosti prema toj različitosti, nego ono što je drugačije doživljava ovo što je doživjela, i što se dogodilo glavnom liku pričel! Pa, moramo li svi biti isti: i fizički i psihički! Moramo li svi o nečemu misliti isto ili će naše mišljenje, ponašanje, izgled, biti različito. Naravno, ovdje ne govorimo o nepristojnostima. Pogledajte po razredu. Pa, svi ste na svoj način lijepi, a svi različiti. I baš u tome i jeste ljepota! Tu različitost dao vam je Onaj koji vas je stvorio. Ne možemo, niti smijemo, biti maltretirani ako imamo drugačiji nos, uši, boju kose itd., ali: red je da ta kosa, uši, nos, budu čisti.
5. Odredili ste glavne trenutke radnje! Sada izvršite karakterizaciju likova. Samo pažljivo: pisac svoje likove portretira govoreći o njima direktno, opisuje ih, potom ti likovi sami o sebi govore svojim postupcima, svojim govorom, svojim mišljenjem. Jedan lik se nalazi u svim tim pojavnostima.
6. Mirjama čezne za igrom, čezne za druženjem, čezne da joj izraste crna kosa, pa otuda ne čudi rečenica: "... plače i prstima čupa nemilosrdno jednoj bebici sitne plave uvojke". Jasno vam je zašto ona ne voli ni igračku ako ima plavu kosu! A ko je za sve to „zaslužan“?!
7. Ovdje, jezički, naići ćete na nešto vrlo zanimljivo. Rečenicu koju ne razumijete. I ne morate! Jer, riječ je o iskrivljenom španskom jeziku. Otkuda španski u jevrejskim porodicama u BiH i u Sarajevu. Pa, jedan dio naših sugrađana, Jevreja, u Bosnu i Hercegovinu, prije više stoljeća, doselio je baš iz Španije. Sada je i to jasno. U ovoj čitanci imate jednu sefardsku romansu (Sefardi). Ta romansa je kulturno nasljeđe naših sugrađana Jevreja. Sve ove činjenice lijepo je povezati.

- Teško nama od uzvišenog Allaha! Kako smo mogli za sve ovo vrijeme koristiti ljudsko biće!

Potom žena počne dijeliti sadaku i moliti Allaha da joj oprost. Čovjek je jedno vrijeme sjedio besposlen u kući, te ga žena upita:

- Dokle ćeš sjediti tako besposlen u kući? Pođi na pijacu, pa nam kupi magarca i radi s njim!

Čovjek ode na pijacu i zaustavi se pored jednog magarca, kad vidje da je to onaj njegov magarac na prodaju, pošto ga prepozna, budala priđe magarcu i šapnu mu:

- Teško tebi nesretniče! Izgleda da si se opet počeo opijati i svoju majku tući! Neću te nikada više kupiti!

Budala ostavi magarca i ode.

INTERPRETACIJA

Prije čitanja priče

Nastavnik podstiče učenike da govore o motivima i iskustvima iz situacija kada su u sebi znali pomisliti: "Baš sam ispaio budala", odnosno kada su svoje postupke nazvali "budalastim". Imenovati takve situacije u smislu razotkrivanja njihovog osnovnog značenja (npr.: naivnost, povodljivost, podvala i sl.). Ima li u nazivu ove priče neka riječ koju biste zamijenili drugom riječi? Obrazložite odgovor.

Nakon čitanja priče

(Mudra Šeherzada je sigurno promišljala u duhu narodne izreke: *Dobar i budala su isto.*)
Zašto se pripovjedač (Šeherzada) odlučila da *budala*, *budalast* čovjek bude glavni junak priče:

- da se car Šahrijar nasmije i zabavi,
 - da pozitivno utiče na njegova osjećanja i misli,
 - da pokaže kako zlo u lošem čovjeku nikad ne miruje?
- Odabrani odgovor obrazložite.

Šta je tema priče? Kojim motivima je ostvarena? Motiv grijeha je najdominantniji pokretački motiv. Zašto?

Radnja priče se događa u prošlosti, u orijentalnoj muslimanskoj sredini. Čije ime izgovaraju "budala" i njegova žena sa najviše poštovanja? A u što mangup upliće Boga?

Možemo li dakle, s obzirom na vrijeme i prostor, odnos prema Bogu (samim tim i grijehu), uzeti kao kriterij za spoznaju pozitivnih i negativnih ličnosti? Izjasnite se ili predložite drugi kriterij. Ličnosti možemo analizirati u parovima. Kojim? (U narodu se čuje izreka: *Čovjek se oslanja na čovjeka, a hrsuz /topov/ na hrsuza.*)

Šta u priči podsjeća na bajku? Koji bajkovitost "nosi" glavni junak? (U bajkama su ponekad imena ličnosti ili nadimci u suprotnosti sa stvarnim osobinama ličnosti.) Kako se *budala* odnosi prema "nametnutom" grijehu i Bogu? Odgovor potkrijepite navodima iz teksta. Npr.: *Budala pusti čovjeka....* Prepoznajte suprotnost između imena i stvarnih osobina glavnog lika? Zašto se ovakvi postupci karakterizacije likova primjenjuju u pripovijedanju?

Kakva je žena *budalastog* čovjeka? Da li ga žena smatra *budalastim*? Zašto je i ona povjerovala u priču o magarcu - čovjeku? Kako je reagovala? Odgovor potkrijepite navodima iz teksta. Zašto se ovaj bračni par boji Božije kazne? Pokušavaju li skinuti odgovornost sa sebe u novonastaloj situaciji? Kako se odnose prema samima sebi? (Npr.: *Kako smo mogli svo ovo vrijeme koristiti ljudsko biće?*) Koje osobine su zajedničke *budali* i njegovoj ženi? Koja

99

Magareća katedra
(1001 noć, B)

se posebno ističe? Da li bi ova dva lika, i da ne vjeruju u Božiju kaznu i Boga, povjerovali tobožnjem čovjeku u magarcu?

Da li je budala bilo čime izazvao mangupa? Šta u postupku mangupa smatrate većim zlom: krađu magarca ili način na koji su to učinili?

Pozitivne ličnosti ove priče, dvoje dobrih i pobožnih ljudi, vrhunsko uvažavanje iskazuju prema Bogu, a potom prema ličnosti majke.

(Prepoznajte to zapažanje u zapletu priče i u predzadnjoj rečenici teksta).

Kako se negativna ličnost (mangup) odnosi prema ovim svetinjama? Šta upravlja njegovim postupcima i mislima:

- želja da nekome nanese zlo
- želja da nekome nanese štetu ili
- želja da nekoga prevari, ponizi i ismije?

Odaberite odgovor i obrazložite ga.

- Šta je na kraju priče budala šapnuo magarcu? Zašto ga više nikada neće kupiti?
- Šta je ideja priče? Objasnite riječi glavnog junaka upućene magarcu na kraju priče: *Teško tebi nesretniče!*

Dinamika i izražajnost živog govora ličnosti koje narator (Šeherzada) mudro predstavlja, veoma su dojmivi u ovoj priči. Sporazumijevanje ličnosti u priči vrlo je maštovito i neobično.

• Priču iz prošlosti doživljavamo kao sadašnjost, jer se pripovijeda glagolskim vremenima aorista i prezenta u funkciji pripovijedanja o prošlosti. U tekstu priče označite ove glagolske oblike. Na što se odnose dijelovi sadržaja iskazani imperativom, a na što dijelovi sadržaja iskazani infinitivom? Kakvi su dijalozi u priči? Čija je replika najduža? Zašto? Koji su interpunkcijski znaci najčešći na kraju rečenica u priči? Zašto?

Koja vrsta riječi dominira u priči? Kakvim čini pripovijedanje?

Zadatak

Vjerovatno niste očekivali ovakav rasplet priče. Zato razgovarajte sa drugovima u razredu, a i sa roditeljima i o drugačijem završetku priče. Napišite novu verziju.

Podatak više

Hiljadu i jedna noć je najčuvenija i najljepša zbirka arapskih priča koje su nastajale u dugom vremenskom periodu. Već u 9. vijeku prevedena je na arapski jezik sa srednjepersijskog jezika. Evropa je ovu zbirku priča dočekala na pragu 18. vijeka. Priče su porijeklom iz indijske, arapske, turske i perzijske književnosti. Razlikuju se još po starini i tematici. Među njima je najviše ljubavnih priča, bajki, basni, šaljivih priča, anegdota, pustolovnih priča... Mnoge priče su propraćene pjesmama koje mogu biti i samostalne, jer ne umanjuju vrijednost priča.

Da nije *Hiljadu i jedne noći*:

Svijet bi bio uskraćen za veliko saznanje o književnosti, za istinski podsticaj mašti.

Koliko bi bili osiromašeni književnici Zapada koji su se tematski obogatili i nadogradili preko ove zbirke?

Kako bi djeca Zapada mogla graditi svoj dječiji svijet bez maštovitih iskustava o Aladinu, Ali Babi, Sindbade moreplovcu...?

INTERPRETACIJA

- ▶ U romanu "Divlji konj", odakle je uzet ovaj ulomak, prikazuje se djetinjstvo, odrastanje, doživljava i širenje životnih spoznaja jednog konja najprije u krdu, a zatim pod vlašću različitih gospodara. U ovom odlomku autor opisuje njegov susret i razgovor s ocem. Što vas tijekom toga razgovora podsjeća na odnose u ljudskoj obitelji, u društvu?
- ▶ Pokušaj ocrtati karakteristike mladoga i starog konja koje proizlaze iz ovog dijaloga.
- ▼ Književnu vrstu koja govori o životinjama zovemo **animalistikom**, prema latinskoj riječi *animal* – životinja.

IZRAŽAVANJE I STVARANJE

- ▶ Pokušaj pronaći rečenice koje zrače životnom mudrošću.
- ▶ Ispričaj sadržaj cijelog odlomka, s vlastitim komentarom.
- ▶ Pročitaj roman "Divlji konj" i svoja zapažanja napiši u bilježnicu (dnevnik čitanja).

Ivan Mestrovic: KRALJEVIĆ MARKO

97

U ime konja, i sina, i sapetog duha
(Božidar Prosenjak, *Otac*, H)

A malomu u bešici sinku
Njemu šalje u bošči haljine.
A to gleda junak Hasan-aga,
Ter doživlje do dva sina svoja:
„Hod'te amo, sirotice moje,
Kad se neće smilovati na vas
Majka vaša srca hrđavskoga!“
Kad to čula Hasanaginica,
B'jelim licem u zemlju ud'rila.
Usput se je s dušom rastavila
Od žalosti gledajuć sirotâ.

Manje poznate riječi i izrazi:

ljubovca – supruga; **kaduna** – gospođa; **knjiga oprošćenja** – potvrda o razvodu; **uzatrage** – nazad; **kadija** – muslimanski vjerski sudija; **pul'đuvak** – gušći, neprozirni veo; **nazve** – nazuvci (izvezeni zlatnim nitima); **bošča** – platno u koje se omota poklon; **hrđavski** – zao, nevaljao.

Interpretacija

- Po ljepoti i svojoj umjetničkoj vrijednosti **Hasanaginica** je bila i ostala čuvena narodna **balada**. (Balada je posebna vrsta epsko-lirske pjesme sa tužnim, baladičnim tonom). Pročitaj pjesmu u cjelini i reci osnovno raspoloženje koje je na tebe ostavila. Riječ je o nesvakidašnjoj porodičnoj tragediji. Izdvoj glavne ličnosti i ukaži na razloge njihovog nesporazuma. Već prvom strofom narodni pjevač je stvorio atmosferu u kojoj će se, slutimo, dogoditi nešto neprijatno i tragično. Pročitaj još jednom prvu strofu i odgovori kakvu funkciju ima **slovenska antiteza** sa početka pjesme. **Zaplet** je naznačen u narednim stihovima: „*ljubovca od stida*“ nije mogla da ga posjeti (u pjesmi se iskazuju **lirski osjećaji**, ali i **epski pripovijeda** o događaju).
- Hasanaginčin odgovor je neumoljiv. Čime objašnjavaš takvo njegovo ponašanje? Čime je izazvan? Na osnovu takvog njegovog postupka kako bi ga ti okarakterisao?
- Hasanaginica ne ispoljava svoja intimna osjećanja prema mužu. Ono što je za Hasanagicu sramota, za Hasanagu nije. Hasanaginica krije svoja raspoloženja, ona je „zatvorena“ za svijet oko sebe, sputana važećim patrijarhalnim običajima. Kako je ona doživjela muževljevu poruku? U kakav je položaj dovedena? Obrati pažnju na scenu rastanka s djecom.
- Hasanaginčinu nesreću produbljuje postupak njenog brata bega Pintorovića – on je udaje za imotskog kadiju. Obrazloži takav postupak i utvrdi njegov stav prema sestri. (Više je odraz običajnih normi onog vremena

Pjesma je u duhovitom (šaljivom) tonu ...
Razmislite o stihovima:

«Vratiću ja to tebi.
Vidjećeš svoga boga!»

Kako će mu «vratiti»?
Iz čega proizilazi dječakova hrabrost?
Šta se može kriti u pozadini ove prijetnje?
Šta se može naslutiti?

«KAKO TE PRIHVATIM ONAKVIM
KAKAV JESI UČINIŤ CU TI LOŠE.
MEDUTIM, AKO SE PREMA TEBI
ODNOSIM KAO DA SI ONO ŠTO SI
TI DA TO POSTANEŠ»
(Johan Volfgang Goethe)

ZADATAK

Napišite svoje mišljenje o narodnoj poslovice «Šta snaga ne može, pamet učini».

KREATIVNA RADIONICA

Jedna divna pjesmica za djecu poručuje: «Svi treba da znaju šta drugarstvo znači; zajedno smo ljepši, zajedno smo jači...»

Na manjem parčetu papira napišite šta vam smeta u odnosima drugova/drugarica prema vama.

Budite otvoreni i iskreni.

Nemojte imenovati nikoga i ne morate se potpisivati.

Papiriće savijte i ubacite u jednu kartonsku kutiju (na kutiji mogu biti napisani gore navedeni stihovi iz pjesme o drugarstvu).

Neka jedan učenik/učenica vadi papiriće iz kutije i čita cijelom odjeljenju. Papiriće možete zalijepiti na jedan plakat koji će neko vrijeme stajati u vašoj učionici.

Na časovima odjeljenske zajednice razgovarajte o tome.

Kad shvatite da vam više nije potreban, plakat sklonite iz učionice.

«PJESME PIŠEM KAO ŠTO DIŠEM, KAO ŠTO
GLEDAM, HODAM...»

(Zejić Hasić)

Čitajući zbirku pjesama «Praviš se važan» potvrdite ovu pjesnikovu misao...

MJESTO LJUBAVI, MJESTO SMRTI

Zlatko Tomičić

Ovdje je umro moj did,
na ovoj njivi, ovom kamenu.

Daj, Bože, da i moj otac
svojim mrtvim tijelom
sastavi ovu zemlju;

da nigdje ne padne
gdje mu nije dato.

Ljubim to mjesto čiste ljubavi,
mjesto spokojne smrti,
kao što se ljube krv i zlato.

Ovdje su svi moji stajali
u snu i u gladi,
u zavjetu kruha i vina.

Daj, Bože, da ova zemlja
ostane uvijek samo moja
i mog sina.

INTERPRETACIJA

- ◆ Zašto je pjesnik mjesto smrti proglasio mjestom ljubavi? S čime ga to povezuje djed svojim životom i svojom smrću?
- ◆ Zbog čega je pjesnik izrekao želju da i njegov otac umre i bude pokopan na istome mjestu? Kakva je to dublja veza između ljudi i zemlje, tj. njihova zavičaja, o kojoj govori ova pjesma?
- ◆ Kojom pjesničkom slikom i riječima pjesnik izriče svoj odnos (osjećaj) prema precima i zemlji? Na kojoj usporedbi gradi tu sliku?
- ◆ Kako doživljavaš završnu strofu pjesme? Što je njome iskazano: a) samo dubok zavičajni osjećaj ili b) širi rodoljubni osjećaj?
- ◆ Na koji te kraj podsjeća pjesma? Zaključi to iz njezina ikavskoga govora i bilješke o pjesniku.

IZUZAVANJE I STRANANJE

- ◆ U koju bi vrstu lirskih pjesama ti osobno uvrstio ovu pjesmu:
 - a) u intimne pjesme,
 - b) u socijalne pjesme, ili
 - c) u rodoljubne pjesme?

Narod iz Ezopotamije
(Zlatko Tomičić, *Mjesto ljubavi, mjesto smrti*, H)

Интерпретација

- Код многих народа постојало је вјеровање да се ниједна знаменита грађевина не може подићи без жртава. У стара времена у темеље таквих грађевина узиђивале су се жртве. Људи су вјеровали да им богови без приношења жртве неће дозволити да створе велика дјела, јер је то само боговима доступно. Народни пјевач је такво вјеровање везао за настанак Скадра, за који историја зна да је настао много прије владавине Мрњавчевића.
- Због чега је вила кажњавала Мрњавчевиће све док јој нису принијели жртву? Како су Мрњавчевићи покушали да умилостиве вилу! Из чега се види да су браћа била упорна да саграде град? Како су браћа прихватила посљедњи вилин услов? Да ли су се баш у испуњавању тог услова открили њихови карактери? Подвуци стихове који означавају њихове карактере. Како се осјећао Гојко када је видео да, мимо очекивања, његова жена доноси мајсторима ручак? Прочитај још једном стихове које изговара Гојко. Подвуци те стихове и запамти их.
- Како си ти доживио жртвовање младе Гојковице? Које и којим редом она упућује молбе да је спасу? Иза Гојковице узидане у град остали су вјечни трагови живота. Значи ли њено жртвовање смрт, или побједу над смрћу? Образложи свој одговор. Знаш ли још примјера када су се људи жртвовали за остварење великих дјела? Такви људи и послје смрти остају са нама.
- У овој пјесми имамо примјере свирепог насиља над човјеком, али и примјере човјечности. Наведи и једне и друге. Подвуци стихове који говоре о томе.
- Да ли су по твом мишљењу Гојко и његова љуба стварно поражени? Или је, можда, неискреност осталих снажно осуђена у пјесми?
- **Основна идеја** пјесме везана је за страдање младе Гојковице. Њено страдање дато је потресно. Али, без тог страдања град не би био саграђен. Шта је, дакле, **основна порука** ове пјесме? Нудимо ти неколико одговора који изражавају поруку ове пјесме. Подвуци онај који ти се чини најтачнијим и образложи га.
 - Велика дјела се не могу остварити без великих жртава.
 - Страдање људи не може се ничим оправдати.
 - Ко губи људе, тај не може бити ни на каквом добитку.Наведи и друге поруке пјесме.
- Хајде да заједно пратимо како се развијала **радња** у овој народној пјесми.
 - У пјесми најприје сазнајемо да браћа Мрњавчевићи покушавају да саграде Скадар. Тај град је у Албанији, на лијевој обали ријеке Бојане, отоке Скадарског језера и граничне ријеке између Југославије и Албаније. То је **увод** у радњу.
 - Вила не дозвољава подизање града и тражи да се у његове темеље угради жртва. Тиме почиње **сукоб** између виле и браће. Браћа се различито односе према својим обавезама. Тај дио радње називамо **сукоб** или **заплет**.

U OČIMA PTICE ŽUTE

U očima ptice
žute
vidi se tvoje lice
radosno
i uho lijevo ogrebano.

U njima je i sunce,
krilo leptirovo,
most, maslačak, brdo.

U očima žute ptice
spava more,
a usred tog mora
strašno dalekoga,
zemlja je jedna rascvrkutana.

Ta zemlja što se ljulja
u sitnim očima
blizu plava kljuna,
sretni je otok,
bajka:
lijepa, lijepa domovina.

Čitajmo poeziju!

Pjesme koje nemaju pravilan ritam i rime čitamo drugačije nego one koje su pravilnog ritma i rime. Pokušaj ovu pjesmu naglas pročitati onako kao što čitaš priču – kao da su umjesto stihova rečenice, kao da nekom opisuješ neko mjesto ili događaj.

Zapamti: Stih je zasebna cjelina u pjesmi. Obično se sastoji od jednog reda u pjesmi. Može predstavljati jednu rečenicu ili misao, ali može biti i samo dio jedne misli ili sadržavati više misli ili rečenica.

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА

- У коме пјесник открива “врутаk вруће лаве”?
Колика је моћ метеора или вулкана?
Можете ли замислити ужарену лаву у утроби Земље прије него што избије на површину?
- Како тумачите пјесникову мисао:
“У месу нашем има метеорског врутка,
и човјек је лава, а није воштана лутка”?
- Колика је моћ човјека? Шта човјек не може бити?
- У чему пјесник налази потврду да човјек “није воштана лутка”?
Потражите одговор у сљедећим стиховима:
“Човјек је саздан од тридесет и три лука,
ко тетива је лака свака наша рука,
а глава нам је пуна снова ко лајама богата лука.”
- Прочитајте сада и Крлежину пјесму у прози *Немири* и покушајте одгонетнути који је мотив повезује с пјесмом *У нама врије врућак вруће лаве*.

НЕМИР

“Немир је у човјеку. Гласови. Догађаји. Боје. Долазе појаве и пролазе кроз човјека у великом гихању, брује збивања као звоњава. Човјек је узнемирен трајно. И постоји дубоко негдје у нама слика, закопана, потопљена, као икона сребром окована, у зденцу. Та слика тиха је као свитање на мору када је све сиво и када се не чује ништа него гдјегдје клокотање воде. То је вријеме шутње, када се човјек пере од немира и рони у тишину.”

Salijeвање znanja
(Miroslav Krleža, *U nama vrije vrutak vruće lave*, B)

НОВИ КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

Још понешто о **метафори**: Метафора је стилска фигура пренесено-га значења, она настаје замјењивањем једнога појма другим на темељу неке заједничке особине предмета или појава на које упућује. Када pjesник каже "човјек је лава", он пореди човјека и лаву на темељу њихове заједничке особине – унутрашње енергије која покреће човјека као што лава покреће вулкан.

КРЕАТИВНИ РАД

→ Ово је један од Крлежиних записа у којем он искрено и с много поштовања пише о босанскохерцеговачким стећцима:

БОСНА И СТЕЋЦИ...

"...Шта ради Босанац на стећку? Стоји усправно! Дигао главу, дигао руку! Али нигдје, нигдје, никад, нико није пронашао стећак на коме Босанац клечи и моли. На ком је приказан као сужањ."

→ Како Крлежа доживљава босанског човјека са стећка?

→ Шта о снази босанског човјека можете сазнати са стећака?

О ПИСЦУ...

Мирослав Крлежа (1893–1981) најзначајнији је и најсвестранији хрватски књижевник. Родио се у Загребу, а остварио је врхунске домете у свим књижевним врстама. Три пута номиниран је за Нобелову награду. Писао је поезију (*Пјесме у џимици*, *Баладе Пејрице Керемтуха...*), новеле (*Хрвајски бог Марс...*), романе (*Повраћак Филипа Лајиновића*, *На рубу памети...*), драме (*Кристифор Колумбо*, *Господа Глембајеви...*) итд.

VEČE NA ŠKOLJU

Aleksa Šantić

Vladimir Vrtaj, Pucišča

Pučina plava
Spava.
Prohladni pada mrak;
Vrh hridi crne
Trne
Zadnji rumeni zrak.
I jeca zvono,
Bono,
Po kršu dršće zvuk.
S uzdahom tuge
Duge
Ubogi moli puk.
Kleče kosturi
suri
Pred likom boga svog -
Ištu... No tamo
Samo
Čuti raspeti bog...
I san sve bliže
Stiže.
Prohladni pada mrak;
Vrh hridi crne
Trne
Zadnji rumeni zrak.

INTERPRETACIJA

- ◆ Koji osjećaj izražava ova pjesma? Uoči temeljne motive.
- ◆ U koji je prostor pjesma situirana?
- ◆ Kojim pjesničkim sredstvima pjesnik dočarava ugođaj?
- ◆ Uoči elemente rime i ritma. Kako se očituju kroz odnos vokala i konsonanata, akcentuaciju i dužine: *vrh hridi, crne trne, plava spava, bliže stiže*, ili *plava spava, vrh hridi crne trne*.
- ◆ Kojim slikama i kojim metaforama pjesnik dočarava ugođaj? Kako razumiješ slike: *jeca zvono, dršće zvuk* ili *kleče kosturi, čuti raspeti bog*?

IZAZIVANJE I STIHOVANJE

- ◆ Nauči pjesmu izražajno recitirati uvažavajući ritam, odnos akcenata, dužina i stanki koje su, uz iznimnu eksperivnost vokala i konsonanata, temeljne vrijednosti pjesme.

Ugođaj eksperivnosti
(Aleksa Šantić, *Veče na školju*, H)

Originalni dnevnik Ane Frank

ZADACI ZA OBRADU LEKTIRE

Dnevniku Ane Frank se može pristupiti na više načina:

I grupa

Opišite detaljno Anin lik, na osnovu pročitano g djela.

II grupa

Ana u zapisima prikazuje i želje tinejdžerke tog vremena, ali i nemogućnosti privatnosti u tim uslovima. Ovaj *Dnevnik* je jedan od rijetkih zapisa koji pokazuju zavisnost o drugima i strah od režima tog vremena. Potkrijepite dokazima ovu tvrdnju.

III grupa

Ratne strahote u našoj domovini potaknule su mnoge da napišu slična djela. Ovo djelo uporedite sa dnevnikom Zlate Filipović *Dječiji život u Sarajevu*.

IV grupa

Ana Frank je Jevrejka, žrtva njemačkih nacista. Ako ste gledali film, čitali knjige s tematikom o životu Jevreja u Drugom svjetskom ratu, napišite ili ispričajte šta ste sve saznali.

V grupa

I danas, nažalost, imamo primjere sličnih postupaka i odnosa prema pojedinim narodima ili rasama. Izrecite svoje mišljenje i opredjeljenja.

ZAPAMTITE

Dnevnik – hronološki opis događaja u kome je autor/ica svjedok/inja.

On predstavlja bilješke koje su zapisivane po svježim utiscima dnevnih događaja.

Ana isfatana
(*Dnevnik Ane Frank*, B)

својих личности. (Лазаревићева приповијетка више је **новела**.) Начин како *описује* (унутрашње расположење) и *диференцира* своје личности, посебно како гради причу, фабулу, сажето и стилски брижљиво, и све друго, с правом га сврстава у мајсторе приповиједанања.

- Објасни шта сазнајемо из **радње** приповијетке, а шта из **дијалога** јунака. Издвој изразито потресне сцене које у нама остављају тежак утисак и буде најразличитије асоцијације о величини трагедије у животу.

Отац гледа у сина – богаља, али својим очима не вјерује. У њему се тог тренутка сукобљавају двије слике – син **некада** и **сада**. Каква само психолошка увјерљивост! Слажеш ли се с таквим мишљењем? Зашто?

Образложи!

- Обрати пажњу на очеве ријечи утјехе, на његово понашање, на начин захваљивања и на промјене које то прате. Ријечи: „Хвала, браћо!“ звуче трагично, упућују не само на болну садашњост него и на болну будућност. Брзо је схватио Благојев син да је он, у ствари, просјак. Ријечи утјехе: „*Све ће то народ позлатити*“, неујерљиве су и недовољне. Ако имаш другачије искуство, побиј ово мишљење.

Свему овоме додај пишчеве завршне реченице и дај им прави смијао. „*Људи добра срца чинили су им донекле поклоне, али све на свету огулла. Све избледи: и одушевљење, и љубав, и дужност, и сажаљење, и не можеш га више познати...*“

- Шта из сљедећег дијалога можеш закључити о унутрашњим преживљавањима Благоја и капетана?

– А кога ви чекате? – упита опет Благоје.

– Жену!

– А ја сина! Рањен је.

Зашто је дијалог овако шкрт? Шта мучи двојицу јунака ове невеселе приче?

А шта о Благоју открива наредни дио?

– Мој син? Казанија! Ех, да видите како тај ради. У њега је рука, видите, овде дебља, него у мене нога овде...

– У војсци? Пешак! Јест, пешак! Ја увек кажем: ти, брате, ти би требало да си тобија. Ти би лепо могао повући топ...

Каква су осјећања у човјека који реагује на сљедећи начин:

Како тешко? Ко то каже?... Ево, ево писма!... Његов друг Јоле...

Зашто су Благојеве реченице незавршене? Шта писац на овај начин наглашава?

- У опису сусрета Благоја и сина превладава **аорист**. Потражи тај дио, пронађи облике аориста и објасни његову улогу.

Којим се још глаголским обликом, данас ријетким, писац служи?

- Писац вели за Благојева сина да „*личаше на разлупану скупоцену порцуланску вазу*“. Објасни ово врло сликовито поређење. Шта је заједничко младићу и таквој вази?

Како разумијеш израз **периодичан чиновник**?

Bilješke

Predgovor

str. 6: *U koncertu školskih ideoloških aparata...*

Ovo je parafraza citata: *Ipak u ovom orkestru, jedan državni ideološki aparat sigurno ima dominantnu ulogu, iako niko ne sluša pažljivo njegovu muziku: tako je tiha! Njegovo ime je škola* (Altiser 2009). Više o odnosu ideologije i školskih programa: Apple (2012).

str. 7: *Zašto mladi ljudi nakon svršetka školovanja ne čitaju...*

Dobre razloge daju Grosman (2010), Gallagher (2009), Petrović (2003). Jedan način da se to promijeni zagovara Gudžević (2013). Vidi i serijal čitanki *Svezame, otvori se*. (Dostupno na: <http://citanka.ba/>)

str. 6: *Sve što nacija vidi kao element svog određenja...*

Nacionalizam, ovdje i na drugim mjestima, shvaćen prema: Smit (1998), Anderson (1990), Bilig (2009), Hobson i Rejndžer (2002), Gelner (1998).

str. 6: *Patriotizam je očekivan i poželjan ishod nastave književnosti...*

(...) *jednog kandidata za nedostajuću međukariku fašizacije već imamo. To je 'pothranjeni jezik školske književnosti'. Taj je jezik neosporno društvena institucija u osnovnom značenju, jedva je uočljiva i njenog djelovanja mnogi nisu svjesni. (...) Da školska književnost, čije je značenje za opću pismenost i intelektualni standard izvan svake sumnje, pomaže fašizaciji, zapravo je šokantna konstatacija* (Močnik 1999). O odnosu patriotizma i književnosti, vidi Veličković (2010) i Veličković i Ibrahimović (2012). O patriotizmu kao cilju obrazovanja: Brighthouse (2006). O rodoljublju kao ljubavi prema nehumanom objektu (kao o mentalnom poremećaju): Ugrešić (2010).

str. 7: *...nastavni planovi i programi za nastavu jezika i književnosti, pa prema njima ni udžbenici, čitanke, ne vode iskreno računa o potrebama pojedinca.*

Vidi: *Analiza Nastavnih planova i programa za devetogodišnje osnovno obrazovanje*, Ministarstvo za obrazovanje i nauku Kantona Sarajevo, oktobar 2011. Prelazak sa osmogodišnjeg na devetogodišnje osnovno obrazovanje započeo je u BiH 2005. godine, kao rezultat preuzetih međunarodnih obaveza države da će reformisati obrazovanje tako da će se ispuniti Okvirnim zakonom o obrazovanju BiH u članu 2. proklamovana svrha: *Svrha obrazovanja je da, kroz optimalni intelektualni, fizički, moralni i društveni razvoj pojedinca, u skladu s njegovim mogućnostima i sposobnostima, doprinese stvaranju društva zasnovanog na vladavini zakona i poštivanju ljudskih prava, te doprinese njegovom ekonomskom razvoju koji će osigurati najbolji životni standard za sve građane.*

Analiza je konstatovala da u Kantonu Sarajevo niti jedan od reformskih ciljeva nije ispunjen: *Suštinski, NPP je zadržao sve karakteristike tradicionalnog*

programa sa krajnje preskriptivnim sadržajima koji su odvojeni u zasebne predmete i dominantno frontalnom metodom rada. Kao takav on ne odgovara ni potrebama savremenog društva ni specifičnim obrazovnim potrebama djeteta. (Dostupno na: <http://www.skolegijum.ba/static/pdf/4ecb75813e897.pdf>)

str. 8: Rezultat je da školska praksa...

Vidi: Podijeljene škole u Bosni i Hercegovini, UNICEF, 2009.

Također: Kapo (2012), i Izvještaj radne grupe o fenomenu Dvije škole pod jednim krovom, Vlada Federacije BiH, april/travanj 2009. Posebno: Shaheed (2014), prevod dijela izvještaja koji se odnosi na obrazovanje *Na torove razbroj s'*, Školegijum br. 11, Sarajevo, 2015, prev. Merima Dervišić.

str. 8: U ovakvoj školskoj praksi koriste se različite čitanke...

Vidi: Husremović (2007) i Veličković (2010a). Također, za širi pogled na problem: Feinberg (2012).

str. 9: ...u komplikovanom procesu odabira i odobravanja, podložnom korupciji...

Vidi: Veličković (2010) i Ibrahimović, Veličković (2012).

str. 10: Jezik i pismo

O ulozi jezika u formiranju nacija: Anderson (1990). O organskom shvaćanju nacionalizma kao preklapanja kulture i političkog poretka: Gellner (1998). O odnosu jezika i nacionalizma u Hrvatskoj, i Bosni i Hercegovini: Kordić (2010). Također i: Bugarski (2005). O jeziku kao instrumentu laži: Weinrich (2005).

str. 11: Istorija

Za uvid u školsku upotrebu istorije vidi: Stojanović, i dr. (2010). Također: Pentrunčaro (2009) i Koulouri (2005). O dva posebna slučaja revizije: Ivančić (1998) i Minić (1993).

str. 12: Neprijatelji

O književnim kanonima u funkciji neprijateljstva: Kazaz (2008); o tome kako se izmišlja: Rizvić (1995) ili Buden (2013); o populističkoj snazi i ulozi književnosti u određivanju neprijatelja: Bertolino (2003). I o dometima tih nastojanja, jedna optimistična slika: Puhalo (2013).

str. 13: Simboli

Kako se stvaraju simboli: Popović (2007) ili Čolović (2014).

str. 13: Vjera i tradicija

Prijedlog lektire za predmet nevjeronauka: Dawkins (2007), Harris (2010), Kosidovski (1993), Onfray (2009), Veličković (2011), Rasel (1976); o političkom uticaju i djelovanju konfesija: Perica (2006).

str. 14: Rod, patrijarhat

Za više novijih primjera vidi: Kolarić (2008), Begagić (2013), Đurković (2010); o vezi roda i etniciteta: Daglas (2001).

str. 15: 3. Sva tri nacionalizma služe se...

Za više primjera i detalja vidi: Veličković (2012).

str. 18: ...u kakvom je odnosu taj tajanstveni posao...

Na primjeru recenzija čitanki u proceduri izbora udžbenika za 2010/2011. godinu u Federaciji BiH pokazano je da nastavnici u velikom broju zastupaju interese vladajuće ideologije. Vidi poglavlje *Poglupi po naređenju* u: Ibrahimović, Veličković (2012).

str. 31: Učenici i drugi predmeti

Čitanka 6, Azra Verlašević, Vesna Alić, *Nam*, Tuzla, 2009, str. 104-105, Pozorište/teatar, ilustr. 104.

Viza za budućnost, domaća komercijalna televizijska serija velike gledanosti, emitovana na Federalnoj TV, od 2002. do 2008. godine, koja uspjeh duge zabavnom i stereotipnom tretiranju krupnih socijalnih problema.

str. 35: ALJO JE IZDA

Čitanka 6, Almira Hadžihrustić, *Klet*, Sarajevo, 2009, str. 117-121, Džonatan Swift, *Guliverova putovanja*, ilustr. 121.

str. 40: Tablom niz sunđere

Čitanka 7, Azra Verlašević, Vesna Alić, *NAM/Vrijeme*, Tuzla/Zenica, 2010, str. 11-15, *Balada, Hasanaginica*, ilustr. 15.

Bajram, ramazan, muslimanski vjerski praznici, u Federaciji BiH neradni školski dani; *džuma*, muslimanska molitva petkom u podne; *u bešici sinka*, bešika, kolijevka; *dobra kada*, kaduna, turc. ugledna žena, gospođa.

str. 46: Iz paučionice bosanskog

Čitanka 7, Azra Verlašević, Vesna Alić, *NAM/Vrijeme*, Tuzla/Zenica, 2010, str. 128-123, Vjenceslav Novak, *Iz velegradskog podzemlja*, ilustr. 128.

Za temu dačkih ekskurzija vidi: Marjanović (2013).

str. 53: Vjetar roda do moga

Čitanka 7, Joža Skok, Zvonimir Diklić, Željko Ivanković, *Školska naklada*, Mostar, 2001, str. 143-144, Petar Preradović, *Jezik roda moga*, ilustr. 144.

str. 60: Govori kao što pišeš, a piši kao što čitaš

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 143-148, *O Narodnim pjevačima*, ilustr. 148.

Matija Bečković, srpski književnik, populistički angažovan član SANU.

str. 65: Jamasutra

Sjetva riječi: Hrvatska čitanka za 6. razred osnovne škole, Zvonimir Diklić, Joža Skok, Marija Musa, *Školska naklada*, Mostar, 2008, str. 73-74, Ivan Goran Kovačić, *Mali pot*, ilustr. 74.

Goranska kajkavština, goransko, odnosi se na Gorski kotar, pokrajinu u Hrvatskoj, između Rijeke i Zagreba; *kajkavština*, dijalekat kojim se govori u nekim krajevima Hrvatske (sjeverno od Kupe – Varaždinska županija, Zagrebačka županija, oko Bjelovara i Križevaca, u Međimurju, a često se čuje i u Zagrebu).

str. 71: Brzočit

Čitanka 6, Šejla Šehabović, Jasminka Šehabović, *NAM*, Tuzla, 2009, str. 62-70, Hans Kristijan Andersen, *Slavuj*, ilustr. 69.

Bosančica, vrsta ćirilnog pisma koje se počelo razvijati u 15. stoljeću u Bosni, karakteristično po izduženosti i iskošenosti pojedinih slova, usljed težnje ka ubrzanju pisanja.

str. 75: Ka, ke, ku

Čitanka 7, Joža Skok, Zvonimir Diklić, Željko Ivanković, *Školska naklada*, Mostar, 2001, str. 137-139, Hanibal Lucić, *Jur nijedna na svit vila*, ilustr. 139.

Al Jazeera, katarska televizijska mreža, prvenstveno usmjerena na sadržaje u vezi s arapskim svijetom; *Nives Celzijus*, hrvatska starleta, koja je za autobiografsku knjigu *Gola istina* dobila u Puli književnu nagradu Kiklop, što je rezultiralo skandalom i sudskim procesom; *Smogovci*, junaci serijala romana Hrvoja Hitreca, na osnovu kojih je snimljena istoimena popularna TV serija.

str. 85: Druga knjiga Deoba

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 174-179, Dobrica Ćosić, *Deobe*, ilustr. 178.

Jedan svjedok tvrdi... Citat iz: *Srebrenica Report*, istraživanje koje je proveo holandski Institut za istraživanje rata, holokausta i genocida (NIOD), skraćeno izdanje, neobjavljeni prevod na srpski, hrvatski, bosanski, rukopis u posjedu *Fabrike knjiga*.

str. 91: Raojanje, školi radovanje

Žetva riječi: Hrvatska čitanka za sedmi razred osnovne škole, *Školska naklada*, Mostar, 2010, str. 175-176, Anđelko Vuletić, *Tiho, da ne može tiše*, ilustr. 175 i 176.

Interex, Merkur, Merkator, lanci prodavnica robe široke potrošnje, najviše hrane; *Azel France*, outlet tekstila i obuće; *Međugorje*, mjesto u Hercegovini u čijoj je blizini 1981. godine, prema izjavama nekoliko djece, viđena (*ukazala se*) *Gospa; Vukovar*, grad u Hrvatskoj, na Dunavu, teško razoren početkom srpsko-hrvatskog rata 1991. godine u operaciji u kojoj je prosrpska Jugoslavenska armija porazila daleko slabije naoružane hrvatske snage i uspostavila kontrolu nad njima.

str. 99: Okarina Kosača

Čitanka za 7. razred osnovne škole, Željko Ivanković, Muhidin Džanko, Bosanska riječ, Sarajevo, 2004, str. 131-135, Radovan Marušić, *Katarina Kosača*, ilustr. 134.

Kotromanići, dinastija u srednjovjekovnoj Bosni, vladala približno od 1250. do 1463, sa posjedima na području današnje srednje Bosne (gradovi Visoko, Fojnica, Kreševo, Kakanj...).

str. 104: Od Irana do Pirana

Hrvatska čitanka 8, Joža Skok, Ante Bežen, Željko Ivanković, *Školska naklada*, Mostar, 2001, str. 25-28, Dubravko Horvatić, *Stjepan kralj i vila*, ilustr. 25.

Kralj Stjepan Miroslav, vladar iz dinastije Trpimirovića, vladao u drugoj polovini desetog vijeka; *Kotor*, primorski grad u Crnoj Gori, u Bokokotorskom zalivu, sa starim dijelom i lukom koje je UNESCO proglasio svjetskom kulturnom baštinom; *Stari most*, kameni most na Neretvi u Mostaru, sagrađen u 16. vijeku, spomenik kulture pod zaštitom UNESCO-a, srušen vatrom s hrvatskih položaja u sukobima Armije Bosne i Hercegovine i Hrvatskog vijeća obrane 1993. godine; *Jasenovac*, koncentracioni logor za Srbe, Jevreje, Rome i političke neistomišljenike u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, u funkciji od avgusta 1941. do aprila 1945; *Pavelić*, Ante, radikalni hrvatski nacionalist, predsjednik Nezavisne Države Hrvatske, osnivač ustaškog pokreta; *Piranski zaljev*, zaliv na sjeveru Jadrana, predmet pograničnog spora između Slovenije i Hrvatske.

str. 109: A Sadistinoljubivost

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo, 2005. str. 133-137, prota Mateja Nenadović, *Memoari*, ilustr. 136. i 137. *Pika*, slov. tačka, nagradni potrošački poen u lancu prodavnica Merkator; *Škorpioni*, srpska paravojna formacija odgovorna za određene ratne zločine na teritoriji BiH u ratu 1992-1995; *seča knezova*, masovno pogubljenje oko 70 uglednih Srba, po naredbi predstavnika osmanske vlasti u Beogradu, 4. februara 1804. godine, a što je bilo povod za Prvi srpski ustanak.

str. 114: Stop by step

Čitanka za 6. razred osnovne škole, Azra Mujkanović, Milosav Mikić, Nefisa Mujezinović, *Bosanska riječ*, Tuzla, 2008, str. 116-118, Esma Smailbegović, *Narodna predanja o Sarajevu*, ilustr. 117. i 118.

Ferhadija ulica, glavna ulica u pješačkoj zoni u Sarajevu; *Željeznica*, rijeka pritoka Bosne u Sarajevskom polju; *Posušje*, mjesto u zapadnoj Hercegovini; *Ilidža*, banja i naselje pored Sarajeva; *Tvrtko*, Tvrtko I Kotromanić, bosanski ban, zatim kralj, rođen oko 1338, umro 1391; *Bobovac*, srednjovjekovno utvrđenje u blizini Kaknja, stolno mjesto bosanskih vladara u 14. i 15. stoljeću; *Kakanj*, *Vareš*, rudarska mjesta u srednjoj Bosni; *Trebević*, planina pored Sarajeva.

str. 118: Viza za prošlost

Čitanka 7, Azra Verlašević, Vesna Alić, *NAM/Vrijeme*, Tuzla/Zenica, 2010, str. 103-106, Svetozar Čorović, *Ibrahim-begov čošak*, ilustr. 103.

Begovina u zelenoj dolini, naziv izmišljene TV serije; *strečak*, *đumbur-đenge*, *bambo*, *krampuza*, *teftelij*, *šandrhana*, *at-hećim*, izmišljeni turcizmi.

str. 122: Omiški guslari

Sjetva riječi: Hrvatska čitanka za 6. razred osnovne škole, Zvonimir Diklić, Joža Skok, Marija Musa, *Školska naklada*, Mostar, 2008. str. 175-177, Alojz Majetić, *Omiški gusari*, ilustr. 177. i 175.

medijeval, video igrlica.

General (Ante, Gotovina), hrvatski general optužen u Hagu za ratne zločine u operaciji Oluja; oslobođen u žalbenom postupku.

str. 131: Kupusni vijenac

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 27-31, Petar Petrović Njegoš, *Gorski vijenac*, ilustr. 29.

Nemanja Vidić, fudbaler Manchester Junajteda, reprezentativac Srbije; *Grčko prezime*, aluzija na Andreja Nikolaidisa, crnogorskog književnika čiji se publicistički tekstovi bave između ostalog odgovornošću Srbije za sukobe na teritoriji bivše Jugoslavije i počinjene ratne zločine; *Vojvode i oni koji su spalili Sarajevo*, misli se na zapovjednike srpskih vojnih formacija odgovornih za držanje Sarajeva u troipogodišnjoj opsadi i granatiranju grada; *Eugen Savojski*, austrijski vojskovođa (1663-1736), istakao se pobjedama nad osmanskim vojskom, u jednom od pohoda zapalio i Sarajevo.

str. 141: Maglica se koljem povijala

Sjetva riječi: Hrvatska čitanka za 6. razred osnovne škole, Zvonimir Diklić, Joža Skok, Marija Musa, *Školska naklada*, Mostar, 2008, str. 183-186, Du-bravko Horvatić, *Junačina Mijat Tomić*, ilustr. 185.

U jednim novinama iz Splita koje više ne izlaze, misli se na Feral Tribune. Ovo je ujedno prilika da se autor zahvali urednicima tog lista, Predragu Lu-

ciću i Borisu Dežuloviću, za podršku koju su mu na razne načine pružali u ovom radu, a posebno Viktoru Ivančiću, čiji je *Dnevnik Robija K.* na neki način odredio formu tekstova u ovoj knjizi.

*Na odmoru malim Turcima plijeni užine, misli se na đake Bošnjake, koji po-
hađaju dvije škole pod jednim krovom.* O konceptu dvije škole pod jednim
krovom vidi

Izveštaj radne grupe o fenomenu Dvije škole pod jednim krovom, Vlada Federacije BiH, april/travanj 2009. Radna grupa u sastavu: Mate Živković, Nadija Bandić, Franjo Ljubas, Sulejman Ribo, Ignjacije Radić, Benadina Potur, Maid Prašić, Marina Bowder, Aleksandra Janković. Također i presudu Vrhovnog suda FBiH u Sarajevu broj 58 0 Ps 085653 13 rev. od 29. 8. 2014. kao i analizu presude: N. Veličković, *Sve škole pod jednim krovom*, Oslobođenje, 13.12.2014.

(Dostupno na: <http://www.oslobodjenje.ba/pogledi/obrazovni-sistem-bih-sve-skole-pod-jednim-krovom>)

str. 145: Budalina tal

Čitanka 6, Šejla Šehabović, Jasminka Šehabović, NAM, Tuzla, 2009, str. 9-11, Budalina Tale dolazi u Liku, ilustr. 9.

Tal, čar, plijen; nama i Hrvatima nije odmor u isto vrijeme, misli se na dvije škole pod jednim krovom.

str. 150: Ljudi navlahao

Sjetva riječi: Hrvatska čitanka za 6. razred osnovne škole, Zvonimir Diklić, Joža Skok, Marija Musa, Školska naklada, Mostar, 2008, str. 202-203, Tin Kolumbić, Dubrovnik 1991, ilustr. 203.

Aušvic, nacistički logor na jugu Poljske, u kome je od 1940. do 1945. ubijeno više od milion ljudi, pretežno Jevreja (a osim njih najviše, Poljaka, Rusa i Roma), nazvan po poljskom gradiću u čijoj blizini je ustanovljen; Dretelj, mjesto na obali Neretve, pored Čapljine u Hercegovini, poznato po hrvatskom logoru za Bošnjake u ratu 1993-1995.

str. 155: Brodoljupci

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo, 2005, str. 151-155, Miloš Crnjanski, Seobe, ilustr. 154.

Tesla je rekao da je imovina našeg predsjednika procenjena na tri miliona, misli se na imovinu Milorada Dodika, prema: <http://database.cin.ba/baza/profil.php?profil=59>; Marija Terezija, vladarka iz dinastije Habsburga (Austrija), vladala sredinom 18. vijeka; NATO (North Atlantic Treaty Organisation), Sjevernoatlantski vojni savez, osnovan 1949. godine; Partizan i (Crvena) Zvezda, beogradski rivalski klubovi; Ko iskreno i strasno ljubi istinu, slobodu i otadžbinu, slobodan je i neustrašiv kao bog, a gladan i prezren kao pas. Riječi književnika Petra Kočića, ispisane na njegovom spomeniku u Banjaluci.

str. 160: Feral Šimun

Moja čitanka 6, Marica Bukvić, Marija Zelenika, *Znam*, Mostar, 2008, str. 16-17, Adriana Škunca, *Hrvatski grobovi*, ilustr. 17.

Komunisti koje su objesili Hrvati, misli se na 55 građana Sarajeva koji su, po odluci ustaškog prijedloga suda, obješeni na Marijin dvoru u noći s 27. na 28. mart 1945. godine.

str. 165: Svjetlo bezdana

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 32-37, Ivan Goran Kovačić, *Jama*, ilustr. 35.

Teri Pračet, engleski pisac, poznat po serijalu knjiga o *Disk-svijetu*; *Karla del Ponte*, glavna tužiteljica Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, od 1999. do kraja 2007. godine; *Potočari*, mjesto u blizini Srebrenice gdje je Vojska Republike Srpske u julu 1995. ubila veliki broj ratnih zarobljenika i civila, Bošnjaka. Danas spomen-groblje, gdje je do 2014. godine ukopano 6241 ubijenih (prema agenciji FENA).

str. 172: Crvava bajka

Sjetva riječi: Hrvatska čitanka za 6. razred osnovne škole, Zvonimir Diklić, Joža Skok, Marija Musa, *Školska naklada*, Mostar, 2008, str. 195-197, Nada Iveljić, *Vile Tavankinje ometaju pljačku*, ilustr. 195.

Reis, titula poglavara islamske vjerske zajednice; *Glavaš*, Branimir, političar, osuđen za ratne zločine počinjene u Osijeku.

str. 181: Turska do Sueca

Hrvatska čitanka 6, Zvonimir Diklić, Joža Skok, Marija Putica, *Školska naklada*, Mostar, 2002, Veselko Koroman, *Doći će vrijeme*, ilustr. 125.

Neum, bosanskohercegovački (jedini) grad na obali Jadranskog mora; *Franjo Tuđman*, predsjednik Republike Hrvatske, od njenog osamostaljenja 1990. do smrti, 1999. godine; *NDH*, Nezavisna Država Hrvatska, marionetska država osnovana za vrijeme Drugog svjetskog rata (1941-1945), zavisna od nacističke Njemačke i fašističke Italije, sa ustaškom (fašističkom) upravom.

str. 186: Noktopodi

Čitanka za sedmi razred devetogodišnje osnovne škole, Amira Hadžihrustić, *Sarajevo Publishing*, Sarajevo, 2010, str. 33, Enes Kišević, *Bosna*, ilustr. 33.

Slobodan Milošević, predsjednik Srbije (u sastavu Jugoslavije) i kasnije krnje Jugoslavije, na vlasti od 1986. do 2000. Uhapšen i izručen Međunarodnom sudu za ratne zločine 2001. godine, umro tokom suđenja, u zatvoru, 2006; *Mehmed II Osvajač* (el-Fatih), osmanski sultan, vladao sredinom 15. vijeka.

str. 192: Crnogorci ne ljube lanće

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 16-21, Ljubomir Nenadović, *Pisma iz Italije*, ilustr. 19. *Isfahan*, grad u Iranu.

str. 197: Čučopis

Žetva riječi: Hrvatska čitanka za sedmi razred osnovne škole, Školska naklada, Mostar, 2010, str. 93-96, Antun Gustav Matoš, *Iz Samobora*, ilustr. 95. *Samobor*, grad u blizini Zagreba; *Tovarnik*, mjesto u Sremu.

str. 201: Babadžbina

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 8-10, Đura Jakšić, *Otađzbina*, ilustr. 9.

str. 207: Rimovanje s ovno

Hrvatska čitanka 5, Ivo Zalar, Marija Putica, Školska naklada, Mostar, 2005, str. 38-39, Petar Jakovljević Ljubušak, *Moj grad Ljubuški*, ilustr. 38. i 39.

str. 212: Modropiš

Čitanka 6, Almira Hadžihrustić, *Klet*, Sarajevo, 2009, Ivo Mijo Andrić, *Vraćanje Bosni*, ilustr. 45.

Dijaspora, misli se na rođake koji žive u zapadnoj Evropi, Americi ili Australiji i koji za ljetne ferije dolaze u domovinu; *nana zimus preselila*, misli se na preselila na onaj svijet, umrla.

str. 216: Prkosni auspusi

Sjetva riječi: Hrvatska čitanka za 6. razred osnovne škole, Zvonimir Diklić, Joža Skok, Marija Musa, Školska naklada, Mostar, 2008, str. 178-179, Vinko Nikolić, *Duga*, ilustr. 179.

... I da je tamo poslije 1945. vladao fašista Franko, general Franko, Francisco Bahamonde, španski diktator, na vlasti od 1939. do 1975; *Tomislav*, prvi vladar dinastije Trpimirovića, vladao u prvoj četvrtini desetog vijeka, smatra se, uprkos oskudnim istorijskim izvorima, prvim hrvatskim kraljem.

str. 221: Bosno moja, slijepa, mila...

Čitanka 7, Azra Verlašević, Vesna Alić, *NAM/Vrijeme*, Tuzla/Zenica, 2010, str. 56-59, Mak Dizdar, *Zapis o zemlji*, ilustr. 56, 57, 58. i 59.

Gojko, *Kod Gojka*, popularan naziv za restoran na putu Sarajevo-Mostar kod Jablanice, poznat po jagnječem pečenju; *Za dom spremni*, ustaški pozdrav, obično praćen podizanjem desne ruke po ugledu na nacistički pozdrav u Hitlerovoj Njemačkoj, kojim se izražava privrženost fašističkim idejama.

str. 229: Toroljupci

Čitanka 7, Azra Verlašević, Vesna Alić, *NAM/Vrijeme*, Tuzla/Zenica, 2010, str. 88-93, Čamil Sijarić, *Hrt*, ilustr. 88. i 92.

Tornjak, vrsta ovčarskog psa; *buša*, vrsta goveda; *gatačko govedo*, sve troje autohtone bosanskohercegovačke vrste domaćih životinja.

str. 233: Himna neslobodi

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 38-39, Ivan Gundulić, *Himna slobodi*, ilustr. 38. i 39.

Grobarska deraćina, *Grobari*, navijači fudbalskog kluba Partizan; *To nije bio Dubrovnik nego Sarajevo*, misli se na granatiranja ovih gradova, Dubrovnika u jesen 1991. a Sarajeva od aprila 1992. do septembra 1995. u ratnim sukobima nakon raspada Jugoslavije; *Bože pravde*, naziv himne Republike Srbije; *Sloboda ili smrt*, sastavni dio slogana za kralja i otadžbinu s verom u boga sloboda ili smrt, koji se nalazi na nekim verzijama četničkih zastava.

str. 240: Bedblubojkapica

Sjetva riječi: Hrvatska čitanka za 6. razred osnovne škole, Zvonimir Diklić, Joža Skok, Marija Musa, *Školska naklada*, Mostar, 2008, str. 105, Pero Kanižaj, *Crvenkapica*, ilustr. 105.

Cojetni trg, da sačuva stabla od parkinga, misli se na trg u Zagrebu u čiju su zaštitu od devastacije ustale grupe Pravo na grad i Zelena akcija; *Bad Blue Boysi s Bobanom na čelu započeli Domovinski rat*, misli se na navijače fudbalskog kluba *Dinamo* iz Zagreba, i na Dinamovog fudbalera Zvonimira Bobana, koji se zajedno s njima na prekinutoj utakmici *Dinamo – Crvena zvezda* 13. maja 1990. sukobio s policijom;

Torcida, naziv za navijače fudbalskog kluba *Hajduk* iz Splita.

str. 244: Aska i muk

Čitanka 7, Azra Verlašević, Vesna Alić, *NAM/Vrijeme*, Tuzla/Zenica, 2010, str. 146-148, *Pozorište/kazalište/teatar*, ilustr. 147.

Aska i vuk, priča Ive Andrića, o ovci koja želi postati balerina i koja plesom zadrži gladnog vuka da je ne napadne.

str. 249: Kamena spavačica

Čitanka 7, Azra Verlašević, Vesna Alić, *NAM/Vrijeme*, Tuzla/Zenica, 2010, *Stećci/mramorovi*, ilustr. 56.

O manama stručnog usavršavanja vidi: Ibrahimović, Veličković (2015).

str. 254: Tragičan i potresan protest

Hrvatska čitanka 8, Joža Skok, Ante Bežen, Željko Ivanković, *Školska naklada*, Mostar, 2001, str. 40-42, Ivan Goran Kovačić, *Probuđeni djedovi*, ilustr. 42.

Treći entitet, politički projekat nekih Hrvata u Bosni i Hercegovini, koji drzavu vidi podijeljenu na tri entiteta, a ne kao što je definisano mirovnim

sporazumom u Dejtonu, na dva. (Dakle, osim Fedaracije BiH i Republike Srpske još jedan, u kojoj bi Hrvati bili većina.); *General*, misli se na generala hrvatske vojske Antu Gotovinu;

Oluja, vojna akcija u kojoj je hrvatska vojska porazila snage tadašnje Republike Srpske Krajine i uspostavila vlast Republike Hrvatske na dijelu njene teritorije do tada pod kontrolom Srpske vojske Krajine. Posljedica akcije bilo je iseljavanje gotovo cjelokupnog srpskog stanovništva s akcijom zahvaćenog terena (Graovac, Igor, *Civilne žrtve u sektoru jug u Oluji i neposredno nakon Oluje* (osnovni pokazatelji), Polemos br. 7, Zagreb, 2004).

str. 259: Glavoidi

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 138-142, *Početak bune protiv dahija*, ilustr. 141, 142.

Andrea Bočeli, poznati italijanski tenor (r. 1958), slijep od svoje dvanaeste godine; *Filip Višnjić*, slijepi guslar i sastavljač epskih pjesama, između ostalih i pjesme *Početak bune protiv dahija*; *Srbi pobjednici u ratu*, misli se na izreku da Srbi pobjeđuju u ratu a gube u miru, koja se pripisuje književniku Dobrici Ćosiću; *Karađorđe*, Đorđe Petrović, vođa ustanka Srba pod osmanskom upravom početkom 19. vijeka. Poražen, nakon izbjeglištva u Austriji, na povratku ubijen, po nalogu Miloša Obrenovića, vođe narednog ustanka.

str. 269: Do izvora tri prstića

Čitanka za 8. razred osnovne škole, Ljiljana Bajić, Zona Mrkalj, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Beograd*, 2006, Matija Bečković, *Priča o svetom Savi*, ilustr. 124.

Hilandar, srpski manastir na Svetoj gori, u Grčkoj, izgrađen novcem dinastije Nemanjića krajem 12. vijeka; *sveti Sava*, sin Stefana Nemanje. Pošto se zamonašio, ime Rastko je promijenio u Sava. Osnivač Srpske pravoslavne crkve i njen prvi arhiepiskop.

str. 275: Kokošije ljepilo

Čitanka 7, Alija H. Dubočanin, Mirsad Bećirbašić, *Bosanska riječ*, Sarajevo, 2005, str. 39-41, Taha Husein, *Knjiga dana*, ilustr. 41.

str. 280: Svaki razred odspavaj

Sjetva riječi: Hrvatska čitanka za 6. razred osnovne škole, Zvonimir Diklić, Joža Skok, Marija Musa, *Školska naklada*, Mostar, 2008, str. 97-99, Robert Fulghum, *Sve što trebam znati naučio sam još u vrtiću*, ilustr. 99.

Ljubav svećenika s dječacima, pa su ovih dana pune novine takvih slučajeva, misli se na seriju tekstova u vezi sa Ratzingerovim zataškavanjem slučajeva pedofilije u katoličkoj crkvi (vidi: *New York Times*, 24. mart 2010).

str. 284: Bogotuljenje

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 40-47, Simo Matavulj, *Pilipenda*, ilustr. 45.

Avram, jedan od junaka Starog zavjeta koji je na traženje Boga bio spreman zaklati na žrtveniku vlastitog sina; *Brevik*, Anders, norveški masovni ubica 84 mladih aktivista Radničke partije, motivisan antimarksističkim i antiislamističkim uvjerenjima; *Stefan Nemanja*, prvi vladar iz dinastije Nemanjića, vladao u posljednjoj trećini 12. vijeka, vojnim uspjesima znatno proširio teritoriju svoje države. U starosti se odrekao vlasti u korist jednog od svojih sinova i povukao se u manastir. Nakon smrti proglašen za sveca; *Valam (Bileam)*, starozavjetni prorok, vidi *Knjigu brojeva*, 22.

str. 289: Nogopis

Čitanka 7, Alija H. Dubočanin, Mirsad Bećirbašić, *Bosanska riječ*, Sarajevo, 2005, str. 155-161, Isak Samokovlija, *Mirjamina kosa*, ilustr. 160.

str. 293: Magareća katedra

Čitanka za 6. razred osnovne škole, Azra Mujkanović, Milosav Mikić, Nefisa Mujezinović, *Bosanska riječ*, Tuzla, 2008, *Priča o budali kome su ukrali magarca*, ilustr. 99. i 100.

...vode dva mora ne miješaju, misli se na bukvalno i pseudonaučno tumačenje ajeta iz Kurana: *Pustio je dva mora da se susreću, između njih je pregrada i njih dva se među se prelijevaju te A On je Taj Koji je rastavio mora dva: ovo pitko i slatko, a ovo slano i gorko! I među njima pregradu je i granicu zaštitnu dao.* (55:19-20 i 25:53) *Prijevod Kur'ana*, preveo Enes Karić, FF, Bihać, 2006.

str. 299: U ime konja, i sina, i sapetog duha

Hrvatska čitanka 5, Ivo Zalar, Marija Putica, *Školska naklada*, Mostar, 2005, str. 95-97, Božidar Prosenjak, *Otac*, ilustr. 97.

Kandidat za hrvatskog predsjednika kazao na početku kampanje da će ako ga izaberu raditi kao konj, misli se na izjavu Milana Bandića, u izbornoj kampanji za hrvatskog predsjednika (Prema RTS, 5. nov. 2009).

str. 303: Svakidašnja tragedija

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Lika Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 163-165, *Hasanaginica*, ilustr. 164.

Živana, slijepa guslarica od koje je sakupljač narodnih umotvorina Vuk Karadžić zapisao nekoliko pjesama.

str. 309: Bolje brat nego pakt

Čitanka za 6. razred devetogodišnje osnovne škole, Suada Čamo, Suzana Timarac, Edina Konak, *Svjetlost*, Sarajevo, 2009, str. 40-41, Zejčir Hasić, *Brat*, ilustr. 41. *Zagondžija*, nar. zavodnik, ženskaroš.

str. 313: Narod iz Ezopotamije

Čitanka 7, Joža Skok, Zvonimir Diklić, Željko Ivanković, Školska naklada, Mostar, 2001, str. 177, Zlatko Tomičić, *Mjesto ljubavi, mjesto smrti*, ilustr. 177. Hrvati porijeklom iz Irana, teorija koju je između ostalih zastupao i Zlatko Tomičić. Vidi: Zbornik simpozijuma *Staroiransko podrijetlo Hrvata*, Zagreb, 1998;

žilavka i blatina, hercegovačke sorte grožđa i nazivi od proizvedenih vina.

str. 319: Kadar na Dojani

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 184-189, *Zidanje Skadra*, ilustr. 187.

Mrnjavčevići, srednjovjekovna srpska vlastelinska porodica.

str. 327: Mašta mi reče

Čitanka 6, Šejla Šehabović, Jasminka Šehabović, NAM, Tuzla, 2009. str. 28-29, Ibrahim Kajan, *U očima ptice žute*, ilustr. 28.

str. 331: Salijevanje znanja

Čitanka 7, Azra Verlašević, Vesna Alić, NAM/Vrijeme, Tuzla/Zenica, 2010, str. 80-82, Miroslav Krleža, *U nama vrije vrutak vruće lave*, ilustr. 81. i 82.

Više o stećcima: Vego, Marko, *Kulturni karakter nekropole Radimlja kod Stoca*, Radovi sa simpozija *Srednjovjekovna Bosna i evropska kultura*, Izdanja Muzeja grada Zenice, Zenica, 1973.

str. 336: Ugođaj eksperivnosti

Čitanka 7, Joža Skok, Zvonimir Diklić, Željko Ivanković, Školska naklada, Mostar, 2001, str. 172, Aleksa Šantić, *Veče na školju*, ilustr. 172.

str. 342: Ana isfatana

Čitanka za 6. razred osnovne škole, Suada Čamo, Suzana Timarac, Edina Kolak, *Svjetlost*, Sarajevo, 2009, *Anina prva ljubav*, ilustr. 117.

... guše u plinskim komorama i spaljuju u krematorijima, misli se na masovna ubistva u koncentracionim logorima u Drugom svjetskom ratu, prije svih u Aušvicu.

str. 346: Sve će to navod povazniti

Čitanka za 9. razred osnovne škole, Svetozar Ličina, Luka Šekara, Vojislav Gaković, Stevan Stefanović, *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Istočno Sarajevo, 2005, str. 58-63, Laza Lazarević, *Sve će to narod pozlatiti*, ilustr. 62.

Krajina, misli se na dio Hrvatske (sa središtem u Kninu) pod kontrolom Srba, u ratu 1991-1995.

O neskladu između ciljeva i preporučene školske lektire pune neprijatelja, rata i stradanja vidi Opsenica (2003).

Indeks

Pojmovi

- 1001 noć, 14, 293
Albanci, Albanija, 157, 193, 322-323
Alberto Fortis, 40-41
alegorija, 139, 283
Alija Đerzelez, 114-117
Amerikanci, 273
Andrea Bočeli, 260
Ante Gotovina, 126, 254
antiteza, 305-306
Atlantik, 218, 294
Aušvic, 153
autori/ce (sastavljači/ce) čitanki, 36, 39, 58, 82, 86, 94, 110, 136, 138, 163, 188, 222, 225, 232, 236, 237, 245, 246, 277, 290, 291, 304, 305, 306, 318, 338, 340, 425-435
Avram, 285
- Bad Blue Boysi, 240-243
balada, 40-45, 303-308
barok, 172-173
baština, 251
Begovina u zelenoj dolini, 119, 121
Biblija, 60-63, 288
Boban, Zvonimir, 242
bogumili, 100-102
bosančica, 72, 253
bosanski jezik, 10; hrvatski jezik, 10-11, 54-57, 66, 75-80, 94-96, 111, 197-199, 209, 228; srpski jezik, 10-11, 60-64, 87-88, 157; hrvatski i bosanski 66; hrvatski i srpski, 54, 56, 57-58, 75, 79, 171; hrvatski, bosanski i srpski, 94-96; dijalekti, 83, 199; goranska kajkavština, 66; čakavština, 68
Bosna i Hercegovina, 95, 102, 103, 147, 152, 174, 177, 185, 186-191, 204, 208, 212-215, 221-226, 232, 251-252, 257-258, 315, 328-330, 333, 344; administrativno uređenje, 7; srednjovjekovna, 11, 214; članica UN-a, 315
Bošnjaci, 94, 146, 187-188
Bože pravde, 237
Brevik, Anders, 285
Budalina Tale, 145-149
buša, 230

Crnogorci, 151, 192-196, 236; crnogorska vs. srpska književnost, 132
Crvenkapica, 240-243

četnici, 67, 71, 101-102, 162, 169, 173, 183

ćirilica, kao problem, 61-64, 71-74, 143, 252; bosančica 252

Da Vinčijev kod, 277

Dalmacija, 75, 314-315

Darvin, 57, 105

del Ponte, Karla, 169

depilacija, 307

dijaspora, 214, 251

Dinamo vs. Hajduk, 144, 341, 282

diskriminacija u obrazovanju, 9-10

Dnevnik Adrijana Mola, 345

Dnevnik Ane Frank, 342-345

domoljubno pjesništvo, 163, 182, 210, 217-218, 317; rodoljubne
pjesme, 151

Domovinski rat, 12, 95, 142, 151, 153, 172-173, 177, 242

Dretelj, 154, 163

Dubrovnik, 12, 150-154, 236

džamije vs. crkve, 262

đačke ekskurzije, 48-50, 139, 157-158

ejakulacija, 333

erekcija, 333

erupcija, 333

Eugen Savojski, 140, 190

fabula, 122, 126, 148

fašizam, 86-90

Federacija BiH, 7, 110, 204, 253

felacio, 343

feminizam, 136, 232, 308

Feniks, 213

Ferhadija, džamija, 262, 265

film i strip, 247-248

Fočić Mehmed-aga, 109-112

Franjo Tuđman, 184-185

Franko, general, 220

genitalije, 291, 300
glagoljica, 13, 250
glasovi i slova, 61
Glavaš, Branimir, 174
Grozdanin kokot (Grozdanin kikut), 277

Hag, 254; Haški sud, 258
hajduci, 88, 142, 144
Hari Poter, 38, 165-166
Hasanaginica, 40-45, 303-308; opera, 246
Hercegovina, 153, 161, 165, 174, 209
Hilandar, Sveta gora, 271-272
homoseksualnost, 32, 148, 282
Hrvati, porijeklo iz Irana, 107, 318

indoktrinacija, 6, 10, 17-21
intertekstualnost, 16
Isfahan, 194
islam, 13, 14, 184, 277
Isus, 316, 338
Ivica i Marica, 241

Jasenovac, 153-154, 169-170, 242; i Gradiška Stara, 153-154, 242
Jevreji, 288, 292, 342-345
Jugoslavija, 255, 315

Karadžorđe, likvidacija, i Miloš Obrenović, 265
Kaspijsko more (miješanje sa Sredozemnim), 294
kitica, strofa, 68-70, 314-317
kletva, 273
književnost, kao ideološki aparat, 6; kao reprezent nacije, 6; kao sredstvo
indoktrinacije, 10; kao zamjena za istoriju, 6, 11, 101, 110, 170
koitus, 343
kompoziciona struktura drame, 305
komunisti, 163, 238
kongruencija, neslaganje u rodu, 290
Kosovo, i Albanija, 157, 193; boj na, 264-265;
Kotor, 104-108
Kotromanići, 11, 100-101
Krajina, 183
kralj Stjepan Miroslav, 104-106
kralj Tvrtko, 115
Kroz pustinju i prašumu, 37
kršćanstvo, 183; vrijednosti 317
Kuran, 62

La Manš, 183
Lazar, knez, 265
lirska pjesma, definicija, 222; melodičnost, 224-225
lirski i epski elementi u pjesmi, 166
lirski subjekt, 168

ljljani, 212-214

Maček, 255
Marija Terezija, 155, 157
masovne grobnice, 169, 171, 204
Međugorje, 93
Mehmed II Osvajač, 190
menstruacija, 41, 292, 307
metafora, 15, 43, 82, 163, 203, 218, 273, 340
Milošević, Slobodan, 190
mobilizacija, za rat, 324
Mostar, 102, 106, 152, 173-174, 198, 277-278, 328; podijeljeni, 152, 177;
 Zapadni, 257; Karadžebegova džamija, 277
Mrnjavčevići, 324
Muhamed, 140

narodna predanja, legende 105-108; 114-117; o Kotoru, 105; o Sarajevu,
 114-117
Nasrudin-hodža, 276
NATO, 157, 272
NDH, 185, 219
Nemanja Vidić, 131
Nemanjići, 11, 274, 286
Neum, 184, 189
Nikola Tesla, 184
Nives Celzijus, 83, 84
Novak Đoković, 261

Njegoš, Petar Petrović, 131-140, 192-196, 349

obrazovne nadležnosti, 5-6
Obrežje, Slovenija, 198
Oluja, vojna akcija, 166, 183, 258

penis, 291
personifikacija, 166-167, 202, 340
Petar *Svačić* (Kočić), 231
Piranski zaljev, 108
plinske komore, i krematorijumi, 345

pomračenja Mjeseca, 185; i pojava kometa, 263
 pozorište, kazalište, 31-34, 41, 226, 244-248
 pozornica, 33, 34, 245
 pravoslavlje, 13, 272, 284-287
Priča o budali i mađarcu, 293
 privilegije za djecu poginulih boraca, 312
 Prvi i Drugi srpski ustanak, 265
 Pučišće, 337

Radimlja, 252
 ramazan, 222
 refleksivna pjesma, 333
 Republika Srpska, 7, 193, 204, 323
 rima i ritam, 167, 170, 208-211, 339-341; ritmičnost (hrvatskog) jezika,
 54-56; svečani ritam, 234
 rodna korektnost u jeziku, 36
 roman, 35-39, 49, 79, 155-159, 275-279, 299; povijesni / historijski roman,
 122-127
 Romi, diskriminacija, 124, 292

Samobor, 197-200
 samoglasnici, svijetli i tamni, 206
 Sarajevo, 93, 107, 114-117, 140, 163, 253, 344
 sarkazam, 348
 sevdalinka, 12, 14, 330
 sječa knezova, 112
 Skadar, u Albaniji, 322-323
 sklonidba i pravorijek, 242
 Slavonija, 314-315
 slepa Živana, 306
 slovenska antiteza, 305
 Smogovci, 79
 Srebrenica i Potočari, 169-170; izvještaj NIOD-a, 90
 srušeni Stari most u Mostaru, 106, 328
 stećci, 12, 13, 223, 249-253, 334
 Stefan Nemanja, sv. Simeon, 63, 274, 286
 stih i strofa, brojanje, 68-70
 Suec, 181-185
 sveti Sava, 63, 263, 269-274, svetosavlje, 13
 sveti tekstovi, 6, 16, 62

šahovnica, 13, 217-218, 256
 Škorpioni, 113

Teri Pračet, 165-166
Tomislav, 217
Tompson, Marko Perković, 144, 153
Torcida, 242
Tovarnik, 200
treći entitet, 257-258
Turci, 11, 12, 108, 112, 134, 138-140, 141-144, 146, 181-184, 208, 260-265, 349
Turska, turizam, 194; turcizmi 10, 66-67, 88, 209

udžbenička politika, 8, 9, 34, 38, 152; profit 136, 147; recenzenti, 18, 36, 251, 253
ustaše, 12, 71, 147, 166, 206, 238, 328; ustaški zločini u Hercegovini, 67, 165, 168, 255

vagina, 168, 291
Valaam, 288
vjeronauka, 5, 49, 58, 105, 277, 291, 292, 294, 340
Vojvodina, 157
Vukovar, 94, 152

Wikipedia, 253

za dom spremni, 218
Zagreb, 93
Zaostrog, 215
Zidanje Skadra, 319-323
Zlatokosa, 241

žandari, 12, 256
žilavka vs. blatina, 316

Pisci i djela

Frano Alifarević, 103
Hans Kristijan Andersen, *Slavuj*, 71
Dragoslav Andrić, 58
Ivo Andrić, 58, 79, 215; *Aska i vuk*, 95
Ivo Mijo Andrić, *Vraćanje Bosni*, 212
Bašeskija, 10
Matija Bečković, 62, 63; *Priča o svetom Savi*, 269
Miloš Crnjanski, *Seobe*, 155, 349
Musa Ćazim Ćatić, 103
Branko Ćopić, *U krađi*, 276
Svetozar Ćorović, 102, 103; *Mujagino junaštvo i Ibrahimbegov čošak*, 11; *Ibrahimbegov čošak*, 118-121

Dobrica Ćosić, *Deobe*, 85-90, 272, 349
 Mak Dizdar, 11, 100, 102, 103; *Kameni spavač*, 11; *Zapis o zemlji*, 221-226,
 231, 332
 Jovan Dučić, 13
 Zuko Džumhur, *Dolina plodnog polumjeseca*, 193-194
 Dobrica Erić, *Kriv sam tvrdoglavac što sam Pravoslavac i Svetosavac*, 272
 Zlata Filipović, *Dječiji život u Sarajevu*, 342, 343
 Robert Fulghum, *Sve što trebam znati naučio sam još u vrtiću*, 280-283
 Milovan Glišić, *Prva brazda i Glava šećera*, 14
 Ivan Gundulić, *Himna slobodi*, 233-239
 Zejćir Hasić, *Brat*, 309
 Dubravko Horvatić, *Junačina Mijat Tomić*, 141-144; *Stjepan kralj i vila*, 104-108
 Hamza Humo, 103; *Grozdanin kikut*, 277
 Taħa Husein, *Knjiga dana*, 14, 275-279
 Vojislav Ilić, 58
 Nada Iveljić, *Vile Tavankinje ometaju pljačku*, 172 -177
 Petar Jakovljević Ljubušak, *Moj grad Ljubuški*, 207-211
 Đura Jakšić, 12, 13, 349; *Otađzbina*, 201-206
 Ibrahim Kajan, *U očima ptice žute*, 327-330
 Pajo Kanižaj, *Crvenkapica*, 240-243
 Vuk Stefanović Karadžić, 60-64, 73, 109
 Enes Kišević, *Bosna*, 186-191
 Petar Kočić, 231
 Tin Kolumbić, *Dubrovnik*, 150-154
 Veselko Koroman, *Doći će vrijeme*, 181-185
 Ivan Goran Kovačić, *Mali pot*, 65-70, *Jama*, 165-171, 316, 349; *Probuđeni
 djedovi*, 254-258
 Miroslav Krleža, *U nama vrije vrutak vruće lave*, 331-335
 Skender Kulenović, *Stojanka, majka Knežopoljka*, 349
 Laza Lazarević, *Sve će to narod pozlatiti*, 346-349
 Hanibal Lucić, *Jur ni jedna na svit vila*, 75-84
 Alojz Majetić, *Omiški gusari*, 122-127
 Radovan Marušić, *Katarina Kosača*, 99-103
 Simo Matavulj, *Pilipenda*, 13, 284-288, 349
 Antun Gustav Matoš, *Iz Samobora*, 197-200
 Ivan Mažuranić, *Smrt Smail-age Čengića*, 349
 Ljubomir Nenadović, 109; *Pisma iz Italije*, 192-196, 349
 prota Mateja Nenadović, *Memoari*, 109-113, 349
 Vinko Nikolić, *Duga*, 216-220
 Vjenceslav Novak, *Iz velegradskog podzemlja*, 46-50
 Orhan Pamuk, 14
 Petar Petrović Njegoš, *Gorski vijenac*, 131-140, 192-196, 349
 Petar Preradović, *Jezik roda moga*, 53-59
 Božidar Prosenjak, *Otac*, 299-302
 Isak Samokovlija, *Mirjamina kosa*, 289-292

sveti Sava, *Žitije svetog Simeona*, 63, 274
Ćamil Sijarić, 102-103, *Hrt*, 229-232
Aleksa Šantić, 12, 66, 95, 102, 103; *Veće na školju*, 336-341
Viljem Šekspir, 62
Antun Branko Šimić, 103
Andriana Škunca, *Hrvatski grobovi*, 160-164
Nikola Šop, *Bakine naočari*, 231
Dragutin Tadijanović, *Dugo u noć, u zimsku bijelu noć*, 338
Zlatko Tomičić, *Mjesto ljubavi, mjesto smrti*, 313-318
Tin Ujević, 103
Filip Višnjić, *Početak bune protiv dahija*, 259-265, 349
Anđelko Vuletić, *Tiho, da ne može tiše*, 91-96

Grada

NAM, Tuzla

Čitanka 6 (Verlašević, Alić 2009)

str. 31-34, ilustr. 357.

Čitanka 6 (Š. Šehabović, J. Šehabović 2009)

str. 71-74, ilustr. 364.

str. 145-149, ilustr. 380.

str. 327-330, ilustr. 419.

NAM, Tuzla/Vrijeme, Zenica

Čitanka 7 (Verlašević, Alić 2010)

str. 40-45, ilustr. 359.

str. 46-50, ilustr. 360.

str. 118-121, ilustr. 375.

str. 221-226, ilustr. 395-397.

str. 229-232, ilustr. 398-399.

str. 244-248, ilustr. 403.

str. 249-253, ilustr. 404.

str. 331-335, ilustr. 420-421.

Školska naklada, Mostar

Hrvatska čitanka 5 (Zalar, Putica 2005)

str. 207-211, ilustr. 392.

str. 299-302, ilustr. 414.

Hrvatska čitanka 6 (Diklić, Skok, Putica 2002)

str. 181-185, ilustr. 387.

Sjetva riječi: Hrvatska čitanka za 6. razred osnovne škole (Diklić, Skok, Musa 2008)

- str. 65-70, ilustr. 363.
- str. 122-127, ilustr. 376-377.
- str. 141-144, ilustr. 379.
- str. 150-154, ilustr. 381.
- str. 172-177, ilustr. 385-386.
- str. 216-220, ilustr. 394.
- str. 240-243, ilustr. 402.
- str. 280-283, ilustr. 409.

Čitanka 7 (Skok, Diklić, Ivanković 2001)

- str. 53-59, ilustr. 361.
- str. 75-84, ilustr. 365.
- str. 313-318, ilustr. 417.
- str. 336-341, ilustr. 422.

Žetva riječi: Hrvatska čitanka za sedmi razred osnovne škole (Skok, Diklić, Musa 2010)

- str. 91-96, ilustr. 367-368.
- str. 197-200, ilustr. 390.

Hrvatska čitanka 8 (Skok, Bežen, Ivanković 2001)

- str. 104-108, ilustr. 370.
- str. 254-258, ilustr. 405.

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo

Čitanka za 9 razred osnovne škole (Ličina, Šekara, Gaković, Stefanović 2005)

- str. 60-64, ilustr. 362.
- str. 85-90, ilustr. 366.
- str. 109-113, ilustr. 371-372.
- str. 131-140, ilustr. 378.
- str. 155-159, ilustr. 382.
- str. 165-171, ilustr. 384.
- str. 192-196, ilustr. 389.
- str. 201-206, ilustr. 391.
- str. 233-239, ilustr. 400-401.
- str. 259-265, ilustr. 406.
- str. 284-288, ilustr. 410.
- str. 303-308, ilustr. 415.
- str. 319-324, ilustr. 418.
- str. 346-349, ilustr. 424.

Klet, Sarajevo

Čitanka 6 (Hadžihrustić 2009)

str. 35-39, ilustr. 358.

str. 212-215, ilustr. 393.

Bosanska riječ, Tuzla

Čitanka za 6. razred osnovne škole (Mujkanović, Mikić, Mujezinović 2008)

str. 114-117, ilustr. 373-374.

str. 293-296, ilustr. 412-413.

Znam, Mostar

Moja čitanka 6 (Bukvić, Zelenika 2008)

str. 160-164, ilustr. 383.

Svjetlost, Sarajevo

Čitanka za 6. razred devetogodišnje osnovne škole (Čamo, Timarac, Konak 2009)

str. 309-312, ilustr. 416.

str. 342-345, ilustr. 423.

Sarajevo Publishing, Sarajevo

Čitanka za sedmi razred devetogodišnje osnovne škole (Hadžihrustić 2010)

str. 186-191, ilustr. 388.

Bosanska riječ, Sarajevo

Čitanka za 7. razred osnovne škole (Ivanković, Džanko 2004)

str. 99-103, ilustr. 369.

Čitanka 7 (Dubočanin, Bećirbašić 2005)

str. 275-279, ilustr. 408.

str. 289-292, ilustr. 411.

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd

Čitanka za 8. razred osnovne škole (Bajić, Mrkalj 2006)

str. 269-274, ilustr. 407.

Literatura

- Ahmetagić, Jasmina, *Unutrašnja strana postmodernizma*, Raška škola, Beograd, 2006.
- Altiser, Luj, *Ideologija i državni ideološki aparati* (prev. Andrija Filipović), Karpos, Loznica, 2009.
- Analiza Nastavnih planova i programa za devetogodišnje osnovno obrazovanje*, grupa autora, Ministarstvo za obrazovanje i nauku Kantona Sarajevo, Sarajevo, 2011.
- Anderson, Benedict, *Nacija: zamišljena zajednica* (prev. Silva Mežnarić, Nata Čengić, Nataša Pavlović), Školska knjiga, Zagreb, 1990.
- Andrić i Bošnjaci, Zbornik, Bošnjačka zajednica kulture *Preporod* i Općinsko društvo, Tuzla, 2000.
- Apple, W. Michael, *Ideologija i kurikulum*, Fabrika knjiga, Beograd, 2012.
- Arendt, Hannah, *O zlu* (prev. Nadežda Čaćinović), Naklada Breza, Zagreb, 2006.
- Bahtin, Mihail, *Marksizam i filozofija jezika* (prev. Radovan Matijašević), Nolit, Beograd, 1980.
- Begagić, Lamija, *Žena, majka, učiteljica*: Diskriminacija po osnovi roda u udžbenicima predmeta Moja okolina i Bosanski jezik i književnost od I do IV razreda osnovne škole u: *Školegijum*, br. 6, str. 64-68, Sarajevo, 2013.
- Bercis, Pierre, *Osloboditi prava čovjeka* (prev. Zvonimir Baletić), Politička kultura, Zagreb, 2001.
- Bertolino, Nikola, *Vreme inkubacije*, u: *Sarajevske sveske*, br. 4, Sarajevo, 2003.
- Bilig, Majkl, *Banalni nacionalizam*, Biblioteka XX vek, Beograd, 2009.
- Birzea, Cezar, *Obrazovne politike zemalja u tranziciji* (prev. Alma Behić i Ismet Botonjić), Pedagoški zavod, Bihać, 2001.
- Bosanskohercegovačka književna hrestomatija*, knjiga 1, Starija književnost. Herta Kuna, Pavao Anđelić, Petar Pejčinović, Muhamed Hadžijahić, Vojslav Maksimović, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1974.
- Brighouse, Harry, *On education*, Routledge, London i New York, 2006.
- Buden, Boris, *Uvod u prošlost*, Centar za nove medije_kuda.org, Novi Sad, 2013.
- Buergenthal, Thomas, *Međunarodna ljudska prava u sažetom obliku* (prev. Miomir Matulović), Magistrat, Sarajevo, 1998.
- Bugarel, Ksavije, *Bosna, anatomija rata* (prev. Jelena Stakić), Fabrika knjiga, Beograd, 2004.
- Bugarski, Ranko, *Jezik i kultura*, Biblioteka XX vek, Beograd, 2005.
- Čale, Frano, *Petrarka i petrarkizam*, Školska knjiga, Zagreb, 1971.
- Časovi čitanja*, ur. Dejan Ilić i Ružica Marjanović, Fabrika knjiga, Beograd, 2015.
- Čolović, Ivan, *Balkan, teror kulture*, Biblioteka XX vek, Beograd, 2008.
- Čolović, Ivan, *Rastanak s identitetom*, Biblioteka XX vek, Beograd, 2014.

- Daglas, Meri, *Čisto i opasno* (prev. Ivana Spasić), Biblioteka XX vek, Beograd, 2001.
- Dawkins, Richard, *Iluzija o bogu* (prev. Žarko Vodinić), Izvori, Zagreb, 2007.
- Dizdar, Mak, *O starim bosanskim tekstovima*, Svjetlost, Sarajevo, 1981.
- Džejmson, Frederik, *Političko nesvesno* (prev. Dušan Puhalo), Rad, Beograd, 1984.
- Đurković, Svetlana, *1+1=0, Analiza srednjoškolskih udžbenika o LGBTIQ pojmovima u BiH*, Udruženje Q, Sarajevo, 2010.
- Eagleton, Terry, *Ideology, an introduction*, Verso, London, New York 1991.
- Eagleton, Terry, *Književna teorija* (prev. Mia Pervan-Plavec), SNL, Zagreb, 1987.
- Eagleton, Terry, *Teorija i nakon nje* (prev. Darko Polšek), Algoritam, Zagreb, 2005.
- Eriksen, Tomas Hilan, *Etnicitet i nacionalizam* (prev. Aleksandra Bajazetov-Vučen), Biblioteka XX vek, Beograd, 2004.
- Feinberg, Walter, *Zajedničke škole / različiti identiteti*, Nacionalno jedinstvo i kulturna razlika (prev. Dejan Ilić), Fabrika knjiga, Beograd, 2012.
- Feyerabend, Paul, *Protiv metode* (prev. Mario Suško), Veselin Masleša, Sarajevo, 1987.
- Fogel, Robert William i Elton, G.R., *Kojim putem do prošlosti? Dva pogleda na prošlost*, Ibis grafika, Zagreb, 2002.
- Frank, Manfred, *Conditio moderna* (prev. Tomislav Bekić), Svetovi, Novi Sad, 1995.
- Freire, Paolo, *Pedagogija obespravljenih* (prev. Sanja Bingula), Odraz, Zagreb, 2002.
- Gajević, Dragomir, *Jugoslovenstvo između stvarnosti i iluzije*, Prosveta, Beograd, 1985.
- Gallagher, Kelly, *Readicide*, Stenhouse Publishers, 2009.
- Gatto, John Taylor, *Oružja za masovno poučavanje* (prev. Asenka Kramer), Algoritam, Zagreb, 2010.
- Gellner, Ernest, *Nacije i nacionalizam* (prev. Tomislav Gamulin), Politička kultura, Zagreb, 1998.
- Gevirc, Šeron i Krib, Alan, *Razumevanje obrazovanja*, sociološka perspektiva (prev. Slobodanka Glišić), Fabrika knjiga, Beograd, 2012.
- Graovac, Igor, *Civilne žrtve u sektoru jug u Oluji i neposredno nakon Oluje* (osnovni pokazatelji), u: *Polemos* br. 7., Zagreb, 2004.
- Grosman, Meta, *U odbranu čitanja* (prev. Anita Peti-Stanić), Algoritam, Zagreb, 2010.
- Gudžević, Sinan, *Protiv svih nastava, Parodije Predraga Lucía*, Algoritam, Zagreb, 2013.
- Harris, Sam, *The moral landscape*, Free Press, New York, 2010.
- Hirš, E.D., *Načela tumačenja* (prev. Tihomir Vučković), Nolit, Beograd, 1983.
- Hobsbom, Erik, Rejndžer, Terens, *Izmišljanje tradicije* (prev. Slobodanka Gašić i Mladenka Prelić), Biblioteka XX vek, Beograd, 2002.

- Husremović, Dženana i drugi, *Čemu učimo djecu? Analiza sadržaja udžbenika nacionalne grupe predmeta*, Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 2007.
- Ibrahimović, Namir i Nenad Veličković, *Spuštanje znanja: Analiza aktuelne prakse stručnog usavršavanja nastavnika BHS jezika i književnosti Kantona Sarajevo na primjeru seminara Izazovi podučavanja bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti u suvremenom kulturnom i društvenom kontekstu*. Dostupno na: www.skolegijum.ba, Analize, 2015.
- Ibrahimović, Namir i Nenad Veličković, *Studija slučaja: Svezame, otvori se*, Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 2012.
- Ivančić, Viktor, *Točka na U, Slučaj Šakić: anatomija jednog skandala*, Feral Tribune, Split, 1998.
- Izvoještaj radne grupe o fenomenu Dvije škole pod jednim krovom*, Vlada Federacije BiH, april/travanj 2009. Radna grupa u sastavu: Mate Živković, Nadija Bandić, Franjo Ljubas, Sulejman Ribo, Ignjacija Radić, Benadina Potur, Maida Pračić, Marina Bowder, Aleksandra Janković
- Kajmaković, Zdravko, *Neki ikonografski motivi na stećcima*, Radovi sa simpozija *Srednjovjekovna Bosna i evropska kultura*, Izdanja Muzeja grada Zenice, Zenica, 1973.
- Kapo, Midhat, *Nacionalizam i obrazovanje: Studija slučaja Bosna i Hercegovina*, Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 2012.
- Kazaz, Enver, *Neprijatelj ili susjed u kući*, Rabic, Sarajevo, 2008.
- Kodolja, Zdenko, *Laička škola pro et contra* (prev. Maja Đukanović), Biblioteka XX vek, Beograd, 2002.
- Kohlberg, Lawrence, *The Claim to Moral Adequacy of a Highest Stage of Moral Judgement*, u: *The Journal of Philosophy* 70, 1973.
- Kolarić, Ana, *Smeh i suze srpskog obrazovanja: rodni i etnički stereotipi u čitankama za srpski jezik i književnost u osnovnoj školi*, u: *Reč*, br. 76.22, Beograd, 2008.
- Kordić, Snježana, *Jezik i nacionalizam*, Durieux, Zagreb, 2010.
- Kosidovski, Zenon, *Biblijske legende* (prev. Dušanka Perović), SKZ, Beograd, 1983.
- Kosidovski, Zenon, *Priče evanđelista* (prev. Zofia Maliszewska), Svjetlost, Sarajevo, 1982.
- Koulouri, Christina, *Klio na Balkanu: Usmjerenja i pristupi u nastavi povijesti, Prilozi analizi stanja u nastavi povijesti u Jugoistočnoj Europi* (prev. D. Kešić, S. Devald), Srednja Europa, Zagreb, 2005.
- Kulturni stereotipi, koncepti identiteta u srednjoeuropskim književnostima*, ured. Dubravka Oraić Tolić i Erno Kulesar Szabo, FF press, Zagreb, 2006.
- Ledić, Jasminka, *Škola i vrijednosti*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, 1999.
- Lešić, Zdenko, *Nova čitanja, Poststrukturalistička čitanka*, Buybook, Sarajevo, 2003.
- Lešić, Zdenko, *Pripovjedači*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1988.
- Lešić, Zdenko, *Teorija književnosti*, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2005.

- Levitt Steven, D. and Stephen J. Dubner, *Freakonomics*, HarperCollins e-book
- Liessemann, Konrad Paul, *Teorija neobrazovanosti* (prev. Sead Muhamedagić), Jesenski i Turk, Zagreb, 2008.
- Magill, Clare, *Education and fragility in Bosnia and Herzegovina*, Paris/UNESCO, 2010.
- Malešević, Siniša, *Ideologija, legitimnost, država* (Jugoslavija, Srbija i Hrvatska), Fabrika knjiga, Zagreb, Beograd, 2004.
- Malouf, Amin, *U ime identiteta* (prev. Živan Filipi), Prometej, Zagreb, 2008.
- Marjanović, Ružica, *Pisma iz Helade*, u *Školegijum*, br. 5, str. 50-70, Sarajevo, 2013.
- Marks, Engels, *O književnosti i umetnosti*, izbor, Rad, Beograd, 1964.
- Minić, Miloš, *Oslobodilački ili građanski rat u Jugoslaviji 1941-1945*, Agencija Mir i IP Cvetnik, Novi Sad, 1993.
- Močnik, Rastko, *Koliko fašizma* (prev. Srećko Pulig u suradnji s Borislavom Mikulićem), Arkin, Zagreb, 1999.
- Onfray, Michel, *Ateološki traktat* (prev. Vladimir Jakić), Poduzetništvo Jakić, Cres, Liber, Rijeka, 2009.
- Opsenica, Jelena, *Komparacija vaspitnih ciljeva čitanke za osmi razred i vaspitnih ciljeva plana i programa osnovnoškolskog vaspitanja i obrazovanja*, u: *Godišnjak za psihologiju*, Vol. 2., No. 2., str. 165-180., 2003.
- Pantić, Miroslav, *Humanizam i renesansa*, Obod, Cetinje, 1967.
- Pavlović, Kosta, St., *Jovan Dučić*, Otkrovenje, Beograd, 2001.
- Pentrungraro, Stefano, *Pisati povijest iznova: Hrvatski udžbenici povijesti 1918.-2004. godine* (prev. Franko Dota), Srednja Europa, Zagreb, 2009.
- Perica, Vjekoslav, *Balkanski idoli*, Biblioteka XX vek, Beograd, 2006.
- Petrović, Svetozar, *Interpretacija u kritici i nastavi*, u: *Priroda kritike*, Fabrika knjiga, Beograd, 2003.
- Plut, Dijana, *Udžbenik kao kulturno-potporni sistem*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2003.
- Podijeljene škole u Bosni i Hercegovini, Izvoještaj o Istraživanju*, UNICEF BiH, 2009.
- Polen, Remon, *Istine i sloboda* (prev. Vesna Injac-Malbaša), Clio, Beograd, 2001.
- Popović, Miodrag, *Vidovdan i časni krst*, Biblioteka XX vek, Beograd, 2007.
- Puhalo, Srđan i Jelena Milinović, *Kog su rođa čitanke*, Gender centar RS, Banjaluka, 2007.
- Puhalo, Srđan, *Kako opažamo druge etničke grupe i njihove članove: Socijalna percepcija i etnička pripadnost kod srednjoškolaca u Bosni i Hercegovini*, FES, Sarajevo, 2013.
- Rado, Peter, *Tranzicija u obrazovanju* (prev. Liana Amidžić), Pedagoški zavod, Bihać, 2002.
- Rak, Pavle, *Nacionalistička internacionala*, LIR, Beograd, 2002.
- Ranciere, Jacques, *Učitelj neznanica* (prev. Leonardo Kovačević), Multimedijalni institut, Zagreb, 2010.

- Rasel, Bertrand, *Religija i nauka* (prev. Zulejha Ridanović), Svjetlost, Sarajevo, 1976.
- Rizvić, Muhsin, *Bosanski Muslimani u Andrićevo svijetu*, Ljiljan, Sarajevo, 1995.
- Rosandić, Dragutin, *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
- Shaheed, Farida, *Report of the Special Rapporteur in the field of cultural rights, Mission to Bosnia and Herzegovina (13–24 May 2013)*, UN document, A/HRC/25/49/Add.1, New York, 2014.
- Smit, Antoni, *Nacionalni identitet* (prev. Slobodan Đorđević), Biblioteka XX vek, Beograd, 1998.
- Stefanović, Jelena, Saša Glamočak, *Rođ u čitankama i nastavi srpskog jezika u osnovnoj školi*, Grupa za emancipaciju žena Hora, Valjevo, 2008.
- Stevanović, Marko, *Udžbenik u kvalitetnoj nastavi*, Centar za kulturu i obrazovanje, Tešanj, 2001.
- Stojanović, Dubravka, Radina Vučetić, Sonja Petrović Todosijević, Olga Manojlović Pintar, Radmila Radić, *Novosti iz prošlosti: Znanje, neznanje, upotreba i zloupotreba istorije*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2010.
- Svezame, otvori se: čitanke od 5. do 9. razreda osnovne škole, grupa autora, Sezam, Sarajevo, 2008-2012.* (Dostupno na: <http://citanka.ba>)
- Šafranek, Ingrid i Branimir, Donat, *Temelji modernog romana, Prust, Kafka*, Školska knjiga, Zagreb, 1971.
- Šalaj, Berto, *Političko obrazovanje i politička indoktrinacija*, Političko obrazovanje, Vol.2, Zagreb, 2006.
- Štajger, Emil, *Umeće tumačenja i drugi ogleđi* (prev. Drinka Gojković), Prosveta, Beograd, 1978.
- Šušnjić, Đuro, *Ribari ljudskih duša*, Čigoja, Beograd, 2008.
- Thompson, Damian, *Kontraznanje* (prev. Božica Jakovlev), Algoritam, Zagreb, 2009.
- Tillmann, Klaus-Jurgen, *Teorije škole* (prev. Zoran Budak i Ivan Čehok), Educa, Zagreb, 1994.
- Todorova, Marija, *Imaginarsni Balkan* (prev. Dragana Starčević i Aleksandra Bajazetov-Vučen), Biblioteka XX vek, Beograd, 1999.
- Ugrešić, Dubravka, *Rodoljublje*, u: *Napad na minibar*, Fabrika knjiga, Beograd, 2010.
- Vego, Marko, *Iz istorije srednjovekovne Bosne i Hercegovine*, Svjetlost, Sarajevo, 1980.
- Vego, Marko, *Kulturni karakter nekropole Radimlja kod Stoca*, Radovi sa simpozija *Srednjovekovna Bosna i evropska kultura*, Izdanja Muzeja grada Zenice, Zenica, 1973.
- Veličković, Nenad, *Dijagnoza patriotizam*, Fabrika knjiga, Beograd, 2010.
- Veličković, Nenad, *Dvoje mature pod jednim krovom*, u: *Školegijum*, br. 6, str 16-20. Sarajevo, 2014.

- Veličković, Nenad, *Ideološka instrumentalizacija književnosti u bosanskohercegovačkim udžbenicima bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika i književnosti (na primjerima iz čitanki od petog razreda osnovne škole do četvrtog razreda srednje škole)*, neobjavljena doktorska disertacija, Sarajevo, 2010.a
- Veličković, Nenad, *Pilipendin plač*: Interpretacija pripovijetke Sime Matavulja *Pilipenda*, u: *Textura*, str. 34-35. Beograd, 2011.
- Veličković, Nenad, *Tiltovanje, ludom radovanje*, u: *Školegijum*, br. 3, str. 97-11, Sarajevo, 2012.
- Vlaisavljević, Ugo, *Etnopolitika i građanstvo*, Udruga građana Dijalog, Mostar, 2006.
- Weinrich, Harald, *Lingvistika laži*, Algoritam, Zagreb, 2005.
- Wood, James, *Proza na djelu* (prev. Miloš Đurđević), Naklada Ljevak, Zagreb, 2008.
- Zanini, Pjero, *Značenje granica* (prev. Slavica Slatinac), Clio, Beograd, 2002.
- Zbornik radova sa konferencije *Obrazovanje za demokratiju*, u: *Reč*, br. 83-29, Fabrika knjiga, Beograd, 2013.

Zahvalnost

Sarajevskom magazinu *Start*, u kojem je najveći broj ovih tekstova bio objavljen, posebno Dariju Novaliću, Rubini Čengiđ, Jasminu Maričiću i Saši Rukavini. Kolegicama iz kancelarije OSCA-a u BiH: Mariami Cottrant, Aleksandri Janković, Nini Malović-Choukroun, Marini Bowder, Goranu Batiću, Sanni Heikkinen. Grupi 484. Festivalu *Na pola puta*, nastavnicama, profesoricama i đacima Užičke gimnazije i osnovne škole *Nada Matić*. Kolegama, članovima komisije koja je prihvatila i ohrabrila ovo istraživanje: Zdenku Lešiću, Enveru Kazazu i Muhidinu Džanku. Lejli Nakaš, Mirnesu Sokoloviću, Jasmini Ahmetagić, Nives Franić. Matei i Mirjani Mavrak. Viktoru Ivančiću, Kruni Lokotaru, Dubravku Lovrenoviću i Nadi Gašić, za ohrabrenje. Autorskom timu čitanke *Svezame, otvori se*: Lamiji, Sanji, Azri, Klaudiji, Dijani, Eldini, Ameru, Emiru, Željku, Namiru i Dženani. Srđanu i Nadi. Ružici i Dejanu. Boći, Jasi, Asimu, za neposustajuću podršku. Sreletu, Starom Oboisti, za ljubav jaču od sumnje.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

82.09:323.1(497.6)

VELIČKOVIĆ, Nenad

Školokrečina : nacionalizam u bošnjačkim,
hrvatskim i srpskim čitankama / Nenad Veličković.
- Sarajevo : Mas media : Fond otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina, 2015. - 456 str. : ilustr. ;
20 cm. - (Školegijum. Lektira narodu ; 6)

Bibliografija: str. 448-453. - Registar.

ISBN 978-9958-1934-8-4 (Mas media)

ISBN 978-9958-749-12-4 (Fond otvoreno društvo Bosna
i Hercegovina)

COBISS.BH-ID 22126854

Bilo da odluče da se iz pozicije pasivne publike preobrate u aktivnu, i sami oblikujući javnost, bilo da ostanu u prividno zaštićenoj poziciji nevidljivih čitalaca, knjiga *Školokrečina* se nastavnicima i (sadašnjim i nekadašnjim) učenicima u svakom slučaju preporučuje kao nezaobilazna i obavezna lektira.

Stanislava Barać

Autor od ozbiljne analize ne beži u naraciju, niti mu dijaloška forma služi da zamagli stavove. Naprotiv, narativizovanje i dijalogizacija ovde su u službi popularizacije ozbiljne kritičke misli. A imaju i jednu subverzivnu pedagošku svrhu: treba da pokažu da utemeljeno mišljenje može biti artikulisano i u formi popularnijoj od suvoparnog nizanja pretpostavki, argumenata i zaključaka. Ovo je važno pogotovo kada govorimo o obrazovanju. Obrazovanje nije samo stvar stručnjaka, ono se po prirodi stvari tiče i nastavnika, đaka i roditelja ili staratelja. Veličković je pedagoški opravdano odlučio da im se obrati svima zajedno, pokazujući i na taj način da govori o problemu koji svi oni dele iako ih možda taj problem ne tišti sve podjednako.

Dejan Ilić

